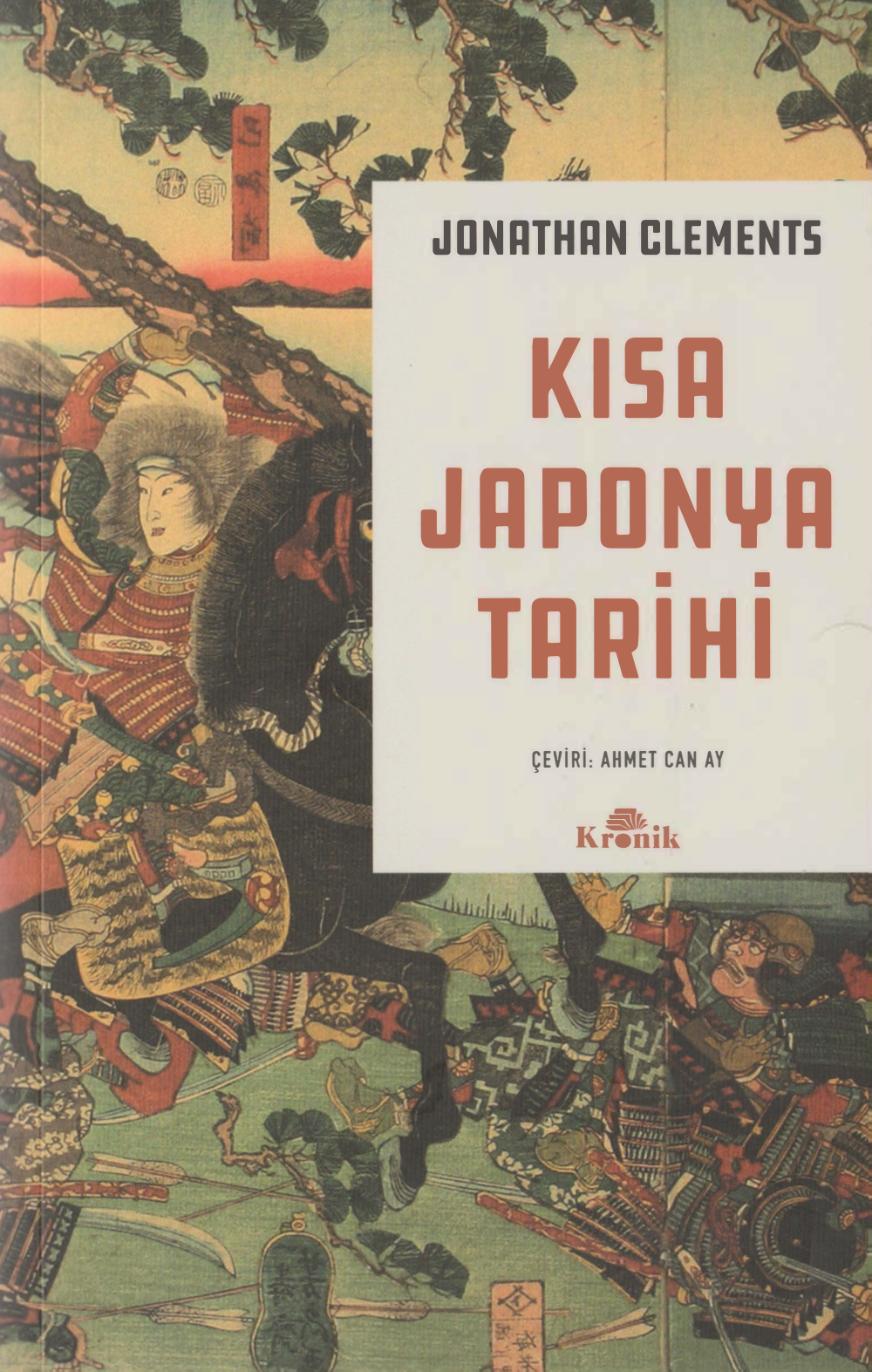

JONATHAN CLEMENTS

KISA JAPONYA TARİHİ

ÇEVİRİ: AHMET CAN AY

Kronik

Kronik

KISA JAPONYA TARİHİ

—

JONATHAN CLEMENTS

KRONİK KİTAP: 390
Kısa Tarih Dizisi: 3

YAYIN YÖNETMENİ
Adem Koçal

ÇEVİRİ
Ahmet Can Ay

EDİTÖR
Ali Kaan Cerit

KAPAK TASARIMI
Kutan Ural

MİZANPAJ
Kronik Kitap

1. Baskı, Mayıs 2023, İstanbul

ISBN
978-625-6989-53-5

KRONİK KİTAP
Şakayıklı Sk. N°8, Levent
İstanbul - 34330 - Türkiye
Telefon: (0212) 243 13 23
Faks: (0212) 243 13 28
kronik@kronikkitap.com

Kültür Bakanlığı Yayıncılık Sertifika No: 49639

www.kronikkitap.com
kronikkitap

BASKI VE CİLT
Optimum Basım
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1
34295 K. Çekmece / İstanbul
Telefon: (0212) 463 71 25
Matbaa Sertifika No: 41707

YAYIN HAKLARI
© Jonathan Clemets, 2017, "A Brief History of Japan" özgün adıyla Tuttle Publishing tarafından yayımlanan, telif hakları Libris Agency aracılığıyla alınan bu kitabın Türkiye'deki tüm yayın hakları Kronik Yayıncılık A.Ş.'ye aittir. Tanıtım amacıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

JONATHAN CLEMENTS

KISA JAPONYA TARİHİ

ÇEVİRİ: AHMET CAN AY

Kronik

Jonathan Clements

1971 yılında İngiltere'de doğdu. Stirling Üniversitesi'nde yüksek lisans yaptı. Çalışmalarının çoğu Uzak Doğu üzerine olan yazar, yazdığı çok sayıda tarih kitabıyla Uzak Doğu tarih ve kültürünün İngiltere'de yayılmasına yardımcı oldu. Tarihçilik ve yayıncılık yapan Clements, Çince ve Japonca bilmektedir.

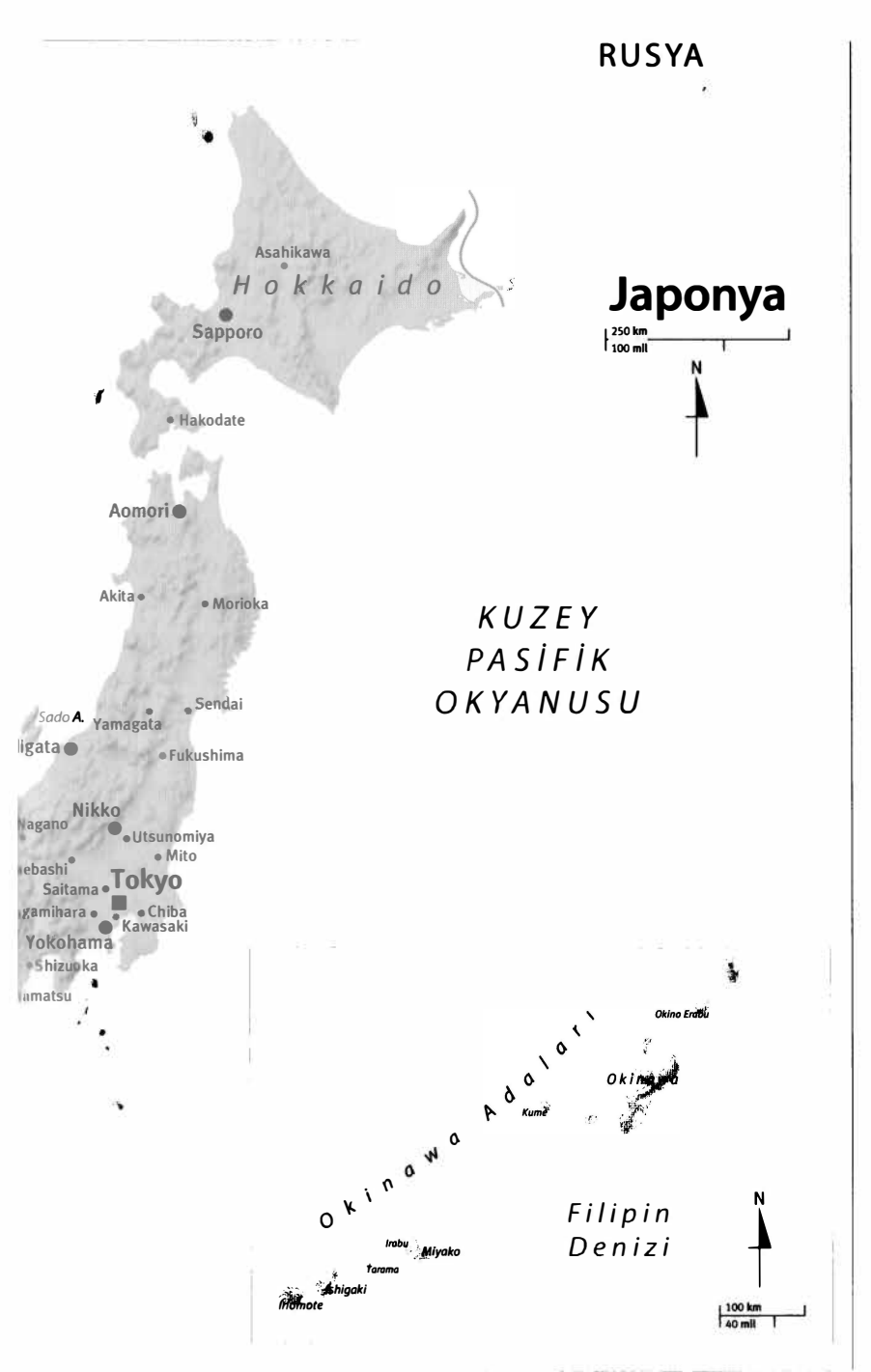
Ahmet Can Ay

1993 yılında İstanbul'da doğdu. Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Eğitimine devam ederken başladığı çevirmenlikte en son *Kaybolan Sesler*, *Melekler Bile Sorar* ve *Sahtekarlar ve Eleştirmenler* kitaplarını Türkçeye aktardı.

İçindekiler

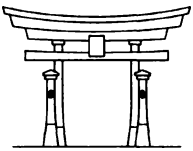
	Önsöz	9
	Kalkış Noktası: Cipangu	17
1	Tanrıların Yolu: Tarih Öncesi Efsanevi Japonya	23
2	Anahtar Deliğinden: Wa Halkı	39
3	Parlak Prens: Orta Çağ Japonya'sı	67
4	Taht Oyunları: Minamoto Taira Çekişmesi	95
5	Zaferin Külleri: Savaşan Devletler	123
6	Zaman Kırılması: 200 Yıllık İzolasyon	147
7	Tereyağının Pis Kokusu: Restorasyon Ve Modernizasyon	173
8	İmparatorluğun Karşı Saldırısı: Pearl Harbor'a Giden Yol	197
9	Kırık Mücevher: İşgal ve İyileşme	219
10	Yeni Nesil: Japon Mucizesi	235
11	Havalı Japonya: Kaybedilen Yıllar	251
	İsimler Üzerine Not	269
	İlave Okuma	273
	Kaynakça	277
	İndeks	281

RUSYA
ÇİN
KUZEY KORE
Japon Denizi
GÜNEY KORE
Honshu
Kanaza
Fukui
Tottori
Matsue
Kyoto
Himeji
Kobe
Nara
Osaka
Okayama
Hiroshima
Tsushima A.
Yamaguchi
Takamatsu
Sakai
Kitakyushu
Matsuyama
Tokushima
Wakayama
Shikoku
Fukuoka
Kochi
Saga
Oita
Kumamoto
Nagasaki
Kyushu
Miyasaki
Kagoshima
Filipir
Deniz

Japonya, Kore, Çin'in doğusu ve Rusya'nın doğusu ve köşede ayrı şekilde Filipinleri gösteren harita.

Önsöz

Japonya'ya ilk geldiğimde çoğu yeni gelene kıyasla daha hazırlıklıydım. Tayvan'da okumuştum, sokakta gördüğüm işaretleri telaffuz edemesem de anlayabiliyordum. Plansız bir şekilde Tokyo bölgesine değil kısa sürede tarihi ve kültürüyle beni büyüleyen Japonya'nın antik merkezi Kyoto'ya gelmiş bulundum. Modernite öncesi Japon dış ilişkileri ve Japon edebiyatı üzerine çalışmak için oraya gitmiştim. Alışverişe su gibi para akıtıp eve kutu kutu kitaplar, CD'ler, VHS kasetleri ve shogi tahtaları gönderdim. Birkaç aydır Japonca çalışıyordum ve günün birinde her şeyin yerine oturacağından emindim.

Aradan yirmi beş yıl geçip üç lisans programını tamamlamama rağmen hâlâ acemi hissediyorum. Japonya'ya son gezimde bir zamanlar öğrenciyken geldiğim halime baba olacak yaştaydım. Bir tuşla internet mağazalarından alacağım ürünlerin kendi ülkemdeki evime gönderilebileceğini bildiğimden pek bir şey almadım. Bunun tersine adı sanı bilinmeyen müzelerde yerel tarih yayınlarını ve yazıya dökülmemiş halk hikâyelerini aradım. Eski savaş şiirlerini anlamak için eski savaş meydanlarını gezdim. Bal döksen yalanır şekilde temiz, tam donanımlı bir oyun parkında tek başına oynayan oğlumu izledim. Kyoto'nun Teramachi alışveriş bölgesinde açılan ikinci el mağazalarını saydım ve yetişkin bezi bulmanın çocuk bezi bulmaktan daha kolay olmasına hayret ettim. Nagoya'daki arkadaşlarıma uğradım, küçük oğulları bir ejderha dansına katılmıştı. Gerçi mahallede o kadar az çocuk vardı ki ejderhaları daha çok bir timsah gibi görünüyordu.

Artık bir yazardım, Prens Saionji ve Amiral Togo, genç asi Ama-kusa Shiro ve korsan kral Coxinga gibi Japon tarihinde rol oynamış birkaç ismin biyografilerini yazmıştım. Benim uzmanlık alanım hep tuhaf ve ilginç hikâyeleri bulup onları genel okuyucu kitlesi nezdinde popüler hale getirmek olmuştur. Efsanevi başlangıcından yakın geleceğine kadar bütün bir ulusun hikâyesinden daha tuhaf ve ilginç ne olabilir?

Böyle bir kitabın yazarının karşılaşacağı en büyük zorluk kitabına neyi dahil etmeyeceğine karar vermektir. Tim Hannigan'ın çığır açıcı kitabı *Endonezya'nın Kısa Tarihi* bu serinin benimseyeceği ton ve tavrı belirlediği için onun oluşturduğu şablona elimden geldiği kadar uymaya çalıştım. Onun gibi, ben de milyonlarca yılı kapsayan ve binlerce aktörü içeren bir hikâyeyi ele alıp bir şekilde fazla basitleştirmeden veya hiçbir şeyi abartmadan önemli tüm noktalara değinmeliydim. İmkânsız görünen bir iş. Benden önce birçok kişi Japonya'nın hikâyesini bu şekilde anlatmaya çalıştı. Birçoğu tarih disiplininin kendisi tarafından yenilgiye uğratıldı. Kesin ifadelerde kusur bulmanın dayanılmaz cazibesi... Feodal devir ne kadar feodaldi? Sakoku (kapalı ülke) Devri'nde Japonya dışarıya ne kadar kapalıydı?

Kimlerden bahsetmeli? Kimleri atlamalı? 125 imparatordan hangileri dahil etmeye değer? Onlarca shogun içinden hangilerinden bahsetmeli? Bir kere Shogun kelimesinin sonuna çoğul eki koymalı mı koymamalı mı? Japonya'nın yazarları ve ressamları, filozofları ve samuraylarından hangileri bu kitapta olacak? Benim sadece tek sayfa belki de tek satır yer verdiğim konular üzerine koca kitaplar yazılmışken bu işin üstesinden nasıl geleceğim?

Japonya'ya gelmeden, Japonca öğrenmeye başlamadan önceki beni düşündüm. O ben ne bilmek isterdi? İlk duymak istediği hikâyeler hangileri olurdu? Neyi öğrenmek onu bu sonsuz derecede şaşırtıcı inanılmaz ülke hakkında daha fazla şeyi öğrenmeye teşvik ederdi? Ayrıca anlatılanların onun çok heceli isimlerin içinde kaybolmamasını sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekir, değil mi?

Tarihin birbirinden farklı hanedanlıklara ayrılabileceği Çin gibi ülkelerin aksine Japonya'da sadece tek bir hanedanlık bulunur,

ki bu hanedanlık ezelden beri ülkeye hükmettiğini iddia eder. Kimileri buna itiraz eder. Örneğin, Herman Ooms sekizinci yüzyıl Japonya'sının bir "Tenmu Hanedanlığı" tarafından yönetildiğini öne sürer. Akademik düşüncenin yakın gelecekte tek imparatorluk çizgisinden ayrılıp Japon tarihini birbiriyle bağlantılı birkaç ilişki ve etki kümeleri şeklinde yeniden tasavvur etmeye başlaması muhtemeldir. Bu gerçekleşene kadar tarihçiler ve eğitimciler Japon tarihini kendilerince bölmenin bir yolunu bulmak zorunda. Genellikle kimin gerçek iktidar sahibi olduğunu temel alan bir sistemi seçilir. Bu kitabı okumaya başladığınızda bu yöntemin aslında ne kadar zor olduğunu anlayacaksınız. Çünkü Japonya'da iktidar meselesi çoğu zaman değişken mutabakatlar ve örtük ihtiyaçlara göre belirlenen bir şeydir. Samuraylar, seçtikleri imparator adayını *tahta çıkarmaları halinde* isteklerinin ne olabileceği konusunda birbirleriyle savaşır, Shogun naipleri sorumlu oldukları çocuk hükümdarın konuşabilecek kadar büyük olsaydı *istemesi muhtemel* şeyleri belirlerdi.

Bu kitapta öncelikle, Japonya'ya ilk insanların yerleşmesi ve Asya kıtasından yeni göç dalgalarının gelişi gibi belirli dönüşüm anlarına odaklandım. İlerleyen bölümlerde hayati önem taşıyan bazı yabancılarla temas dönemlerini ve bu temasların ardından gelen süreci ele alacağız: Çin kültürü ve Budizm'in gelişi ve ardından Japonya'nın bu gibi yabancı temaslar olmadan geçen dönem; erken dönem Hıristiyan misyonerlerin gelişi ve kovulmalarıyla başlayan 200 yıllık katı tecrit; on dokuzuncu yüzyılda sömürgeci güçlerin gelişi, Japon toplumuna getirdikleri devrimsel değişimler, ardından Japonya'nın modern dünyaya askeri güç aracılıyla sorunlu bir şekilde girişi; ve son olarak, 1945'ten 1952'ye kadar süren ABD İşgali'nin muazzam kapsamlı etkisiyle Japonya'nın tekrar değişimi. Her seferinde Japonya yabancı bir kültür ve düşüncelerle dolar, ilkten onları taklit eder gibi görünürken sonra kendisine uyacak şekilde dönüştürüp orijinal bir şey yaratır. (Burada az kalsın "eşsiz" kelimesini kullanacaktım, ama "Japonların eşsizliği miti" *Nihonjinron* başlı başına tartışmalı bir konudur.)

Bu arada, Japonya'ya odaklanan tarihçiler son yıllarda alışılagelmişe aykırı, beklenmedik bir gelişmeyle yüzleşmek zorundadır.

Japon tarihinde bir şey ne kadar eskiyse, o şey hakkında o kadar çok yeni keşif varmış gibi görünür. Genel okur kitlesi, Japonya'nın eski tarihinin değişmez halde sabit kaldığını düşünüyor olabilir, ama aslında son nesil tarihçiler ve arkeologlar bu alanda sanıldığından çok daha fazla yeni gelişmeye imza atmıştır. Uzak geçmiş canlı ve hareketli olduğunu ortaya koymaya devam etmektedir. Bu, kısmen, yirminci yüzyılın sonlarında Japonya'nın yükselen ekonomisinin inşaat işi üzerindeki inanılmaz etkisinden kaynaklanmaktadır. Tokyo'nun Tama Tepeleri banliyösü gibi yerlerde yeni kasabalar inşa edildi. Bu inşaat süreci sırasında arkeolojik kalıntılara rastlanması, bölge otoparklar ve alışveriş merkezilerinin altında kalmadan önce bulgular hakkında bilgi toplamak için zamana karşı yarışlara yol açtı. Bu tür kurtarma arkeolojisinin kapsamı 1970-77 arasında on kat, 1977-92 arasında bir on kat daha arttı. Yükselişini durduran Japonya'nın balon ekonomisinin patlaması oldu, ama toplanan yeni verilerin incelenmesi gerektiğinden bu dönemin arkeoloji üzerinde etkisi bir on yıl daha sürdü. Ardından gelen yıllar boyunca, Japon arkeolojisinde, önceden doğru kabul edilen bilgilere meydan okuyup birçok eski tarih kitabını geçersiz kılan inanılmaz bulgular, oyunun kurallarını değiştiren yeni teoriler öne sürülmüştür.

Siyaset, Japon tarihi üzerinde güçlü bir etki bırakmaya devam etmektedir. Eski zamanlar söz konusu olduğunda, en büyük sorunumuz tüm imparatorların Güneş Tanrıçası'nın soyundan geldiklerini iddia eden ulusal mitoloji ile Koreli aristokratların soyundan geldiklerini öne süren arkeoloji arasındaki gerçeklik farkıdır. 1692'de, ünlü asilzade Tokugawa Mitsukuni, eski bir mezarı açmış ancak bulduğu her şeyi hemen geri koymuştu. 1874'te Japonya genelinde tüm kasıtlı mezar kazıları yasaklandı. Yasak yirminci yüzyılda gevşetilse de, İmparator Hanedanı, mevcut imparatorun atalarını içermesi muhtemel mezar höyüklerinin kazılması konusunda uzun süredir engel teşkil ediyor.

1976'da, Japonya'nın tarih öncesi geçmişiyle ilgili bir yazı yazma çılgınlığının yaşandığı bir dönemde, arkeologların imparatorların

mezarlarını açmaları yasaklandı. Bu mezarlardan bazıları şüphesiz çok uzun zaman önce soyulmuştu, ama Japonya'nın incelenmemiş büyük mezarlarının içlerinde ne hazinelerin saklandığı hakkında hiçbir şey bilinmiyor. Bu nedenle, bu kitabın "Tarih Öncesi Efsanevi Japonya" adlı ilk bölümüyle ikinci bölümü arasında efsanelerden oluşan bir duvar vardır, çünkü MS 700 yılından öncesini kesin bir şekilde incelemenin bir yolu bulunmamaktadır. Çin'deki 1970'den bu yana eski mezarlardan ortaya çıkarılanlar olmasaydı, Çin algımızın ne kadar farklı olurdu düşünelim: İlk İmparator'un Terakota Ordusu'nu, İmparator Çin'in kanunlarını, *Daode Jing*'in sansürsüz halini veya Sun Bin'in askeri ders kitaplarından bihaber olacaktık. Japonların eski mezarlarının yağmalanmasına izin vermeyecek kadar kökenlerine bağlı ve geleneklerine saygılı olduklarını söyleyenler olabilir. Fakat gerçek şu anda Japonya'nın imparator mezarları arkeolojiye kapalı durumda ve bu durum 700'lerin öncesine ait bir Japon elyazmasının bulunma ihtimalini büyük oranda düşürüyor.

Özellikle benim için bu durum çok can sıkıcı, çünkü bana kalırsa erken Japon tarihinin en ilginç unsuru Kara ve Baekje gibi Kore devletleriyle bağlarıdır. Kore'den sürgün edilenler gelecekte Japon soylularını oluşturacak aileleri kurdu. Japonya'dakiler onları o kadar yakın akraba saydı ki Kore'deki unvanlarını olduğu şekilde Japonya'ya aktarabildiler. Japonya'yla kurulan temaslar Korece *Baekje Tarihi*'nde sıkça geçer. Ta ki MS 428'e kadar. Bu tarihten sonra iki yüzyıl boyunca ülkenin adından bir daha söz edilmez. Bu boşluğun hâlâ tatmin edici bir açıklaması yoktur. Fakat özellikle yirminci yüzyılın başı gibi daha yakın bir tarihte Kore-Japon temaslarına dair tartışma o kadar siyasileşti ki akademisyenler artık bu toksik konuya artık bulaşmak istemiyor.

2008'de, seçilmiş bir grup araştırmacının, efsanevi imparatoriçe Jingu'ya ait olduğu düşünülen Gosashi mezar höyüğüne topu topu 150 dakikalığına girmesine izin verildi. Araştırmacıların hiçbir şeye dokunması yasaktı ve kısa sürede dışarı kovuldular. *National Geographic*'e çekilen sert bir dille yazılmış bir faks, bilim camiasına

Japonya'da bu gibi mekanların unutulmuş bir antik kültürün parçası değil, hâlâ görevdeki devlet başkanıyla doğrudan bağlantılı yerler olduğunu hatırlattı: "İmparator Hanedanlığı dini törenleri hâlâ mezar ve türbelerde düzenlenmektedir. Halk ve imparatorun ailesi için hatıra ve saygı nesneleri olduklarından, huzurlarının ve şereflerinin korunması çok önemlidir."

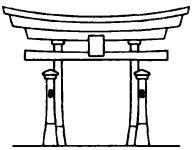
Yurtdışında Akihito adıyla bilinen şu anki imparator*, bu kitapta kullandığım politikaya göre daha doğrusu İmparator Heisei (bkz. "İsimler Üzerine Not"), Koreli atalarından *bazılarını* kabul ederek işi daha da karmaşıklaştırmıştır. Ataları olduğunu kabul ettiği kişiler aile ağacında onlarca nesil aşağıda yer alır, böylece diğer atalarının uzaydan gelme süper güçlü varlıklar olduğu ihtimali hâlâ ortadan kalkmış değildir. Bu arada, milliyetçi duygulara Koreliler de Japonya'yla ilişkileri konusunda savunmacı olabilirler. Kara (veya Kaya, veya Gaya, veya Imna...) Karanlık Çağ'da Kore yarımadasının güney ucunda yer alan ve muhtemelen antik Japonya'ya anakara kültürünü aktaran bir devletti. *Kara* kelimesi Japoncada anakara anlamında korundu (örneğin, *karate* kelimesinin orijinal anlamı "Çin eli" idi), ama devletin Japoncadaki ismi Mimana'ydı. Ancak bu isme sadece eski Japonların o devleti fethettiklerine dair anlatılarında rastlanır. Bu ismi Koreli tarihçilerin yanında kullanmamanızı tavsiye ederim. Yirmi birinci yüzyılın başlarında, bir Kore akademisi tartışmalı MS dördüncü yüzyıl için iki ülke arasında bir ortak zemin oluşturmaya çalıştı, ama Japonlar orta bir açıklama için iş birliği yapmaya yanaşmadı. Japonya'nın antik tarihi, en azından kısmen, dokunulamaz bir dini inanç meselesi olmaya devam etmektedir.

Bu kitabın akademik bir kitap olma niyeti olmasa da iklim ve çevredeki değişiklikleri kullanarak tarih incelemesi de dahil olmak üzere modern bilimdeki yeni eğilimleri yansıtmak için elimden gelenin en iyisini yaptım. "Geleneğin icadı" gibi kavramlar, Japonya'nın eko-tarihi ve şimdi "büyük veri" dediğimiz şeyin bazı dikkat

* Kitabın yayımlandığı sıradaki imparator. 1 Mayıs 2019 tarihinde yeni imparator Naruhito'nun tahta çıkışıyla Heisei Dönemi sona erip Reiwa Dönemi başlamıştır (ed.n.)

çekici orijinal kullanımları üzerine son nesilde etkileyici gelişmeler oldu. Benim favorim, yıllık kirazçiçeği partilerinin değişen tarihlerinin bir çizelgesini çıkararak Orta Çağ iklim koşullarını çıkaran akıllı insanların yaptığı çalışmadır. Buna ek olarak, son yıllarda, kadınlar ve alt sınıf gibi eskiden ötekileştirilen gruplar ve Japon toplumunun sınırları dışında kalan insanlar üzerine yapılan araştırmalar da pek çok yeni şeyin öğrenilmesini sağlamıştır. Şahsen burada dikkatimi çekenler, Japon takımadalarında bulunan en eski insan kalıntıları (yaklaşık MÖ 30.000'den kalma) Ryukyu Adaları'nda bulunması ve Hokkaido'daki Ainu kültürünün Japonya'nın yerli sakinleri yaşam biçimine dair bize bir fikir verebileceği düşünceleridir.

Kalkış Noktası: Cipangu

Çin, MS 1280—Marco Polo kendi gözleriyle görmüştü. Yangtze Nehri irili ufaklı gemilerle doluydu: Okyanus aşan ticaret gemileri, Jong tarzı sağlam savaş gemileri ve aceleyle savaşa hazırlanmış çok sayıda nehir botları. Hepsi, yeni imparator Moğol Kubilay Han'ın en son büyük girişimi için hazırlanıyordu. Donanma, denizi aşarak, kendisine meydan okuyan Cipangu adlı ada krallığını yerle bir edecekti.

Bu zamana kadar Batı'da kimse Cipangu diye bir yerin adını duymamıştı. Bir Avrupa dilinde kelimenin ilk kullanımını Marco Polo'nun anlatısıyla gerçekleşmiştir. Marco Polo şahit olduğu olayları anlatırken, yıllar içinde Kubilay'ın donanmasının neferlerini coşturmak için tasarlanan propagandadan ve isteksiz Koreli müttefikleri tarafından uydurulan yalanlar ve yanıltıcı ifadelerden yararlanmıştı.

Cipangu'nun yöneticilerine gözdağı vermek adına gönderdiği mesajda Kubilay, ülkeyi saray görgü kurallarını bilmeyen ve ona boyun eğmezse başlarına gelecek beladan habersiz kendini beğenmiş bir barbar krallığı olarak tanımlayıp aşağılamıştı. Ama askerlerini ikna etmek için yaptığı konuşmalarda herkese Cipangu'nun ne kadar çok zengin olduğunu anlata anlata bitiremiyordu.

Hiçbir kanıta dayanmadan konuşan Marco Polo şöyle yazar: "Altınları çoktur, çünkü orada sınırsız miktarda bulunur."

Kubilay Han, daha önce, giderek düşmanlığı artıran diplomatik yazışmalardan sonra ada krallığını bir kere işgal etmeyi denemişti. Yalnızca Cipangululular değil, Koreliler de yıllarca adaların uzaklığı ve karşılaşacakları direnişin ne kadar güçlü olduğu konusunda abartılı

yalanlar söylemişti. Elçiler sayısız kurnaz mazeretle kandırılmış, çoğu zaman kime hitap etmeleri gerektiğini anlamalarına imkân verilmemişti. Yerliler, Çin'in hükümdarıyla eş seviyede bir imparatora sahip olduklarını öne sürerek böbürleniyordu, ama aslında 1274'te tahtta oturan adam bir kukladan ibaretti. Babası olan bir önceki imparator tahttan feragat etmiş, böylece tahtın arkasından siyasi işlere müdahale etmeye başlamıştı. Annesinin güya hiçbir gücü yoktu, ama güçlü Fujiwara ailesinin bir üyesi olarak yeni imparatoru dedesi ve amcalarının isteklerine kulak vermeye zorluyordu. Bu arada, karısı da yine kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden başka bir güçlü klan olan Minamoto ailesinden geliyordu.

Fakat bunların hiçbiri önemli değildi, çünkü dış politika ve birçok yerel mesele, imparatorun Kamakura'daki barbarları bastıran yüce generali shogunun elindeydi. Ama shogunun kendisi de başka bir grubun kuklasıydı. Hojo Klanı yıllardır adaların gizli yöneticisiydi. Shogunun işi o sırada yirmi üç yaşındaki genç bir acemi naibe (*shikken*) delege edilmişti, ki o naip de sırtını bilinmeyen bir danışmanlar konseyine yaslamıştı. Yani gerçekten iktidar kimin elindeydi ne ben biliyorum ne siz bilebilirsiniz ne de Kubilay.

Bu gibi anlaşılmazlık halleri Cipangu'ya has değildi. Günümüzde Vietnam olarak bilinen güney diyarları da Moğolları aynı şekilde oyalıyordu. Ne zaman basit bir cevap istense mesaj birbirinden farklı büyük unvanlara sahip bir sürü adam arasında dolaşıyor, bunların biri veya her biri daha fazla açıklama talep ederek ayları boşa harcatıyordu. Marco Polo'nun Cipangu olarak bildiği diyar, uzak ufkun ötesinde yatan anlaşılması imkânsız bir yerdi. Bilinen Asya dünyasının en ucunda ve anlaşıldığı kadarıyla çeşitli güç simsarlarının ve ittifakların belirsiz, görünmez bir hegemonyası tarafından kontrol ediliyordu. Japonya'nın böylesi bir şekilde anıldığı son sefer bu olmayacaktı.

Yine de Kubilay en azından o hayali altınlardan bahsedebiliyordu. Anlattığı altın hikâyeleriyle askerlerini sarhoş etmişti. Moğol hakimiyetini tüm Asya'ya taşıyan ordular bu bilinmeyen adalara geçip sözde korsanların inlerini basmaya hazırdı. Ardından yaşananlar, insanlık tarihinin en iyi savaş hikâyeleri arasında gelir.

Kubilay'ın 1274'te yola çıkan ilk armadası, 200 kilometre genişliğindeki boğazdaki Tsushima ve Iki adalarını çabucak ele geçirdi. Devasa filo, yüzyıllardır yabancı ticaret gemileri için adalara giriş kapısı işlevi gören geniş Hakata Körfezi'ne doluştu.

Yerliler onları bekliyordu.

Ülke iki nesildir gerçek anlamda bir savaş görmediğinden savaşçı sınıfını oluşturan samuraylar savaşa susamıştı. Fakat bir savaşın nasıl yürütüleceğine dair açıkça tuhaf düşünceleri vardı. Parlak renkli ipekten iplerle süslü tuhaf zırhları içindeki bir asker ses çıkaran bir "inleyen başlı" oku tepelerinden geçecek şekilde fırlattı. Koreli ve Çinli müttefikleriyle birlikte Moğollar olanları şaşkınlıkla izledi. Ok o rüzgârlı kasım günü havada bağıra bağıra uçtu. Savunan taraf, bu hareketleriyle görüşmeyi ve cengaverler arasında küçük müsabakaları başlatmayı amaçladıklarının sinyalini veriyordu.

Moğollar bir zehirli ok yağmuruyla cevap verdi. Buraya bir yerel savaş seremonisine katılmak için değil işgal etmek için gelmişlerdi.

Başlayan çatışma o kadar şiddetliydi ki savunan taraf ilk günün sonuna gelindiğinde asker gücünün üçte birini kaybetmişti. Ancak Moğolların duvarın öteki tarafını görme olasılığı yoktu. Neredeyse tamamı düşman tahkimatlarıyla çevrili olan bir çıkarma noktasını tutabileceklerinden emin olmadıklarından, şafağı beklemek üzere gemilerine geri çekildiler.

Yerlilerin başka planları vardı. Çırayla dolu bir küçük kayıklar sürüsü suya açıldı. Düşman gemilerine sızıp yangın çıkardılar ve karşılaştıkları denizcileri bıçakladılar. Ancak alevlerin çoğu kısa süre sonra çıkan şiddetli yağmurla söndü.

Kısa süre içinde rüzgâr daha da şiddetlendi. Doğa unsurlarının savaşı kendileri için sürdürdüğünü gören yerliler daha da geri çekildi. Fırtınaların şahı armadanın üzerine çöktü. Küçük gemiler alabora oldu, aralarında çok mesafe bulunmayan gemilerin birbirine çarpma tehlikesi vardı. Kaptanlar mürettebatlarına gemilere binip denizdeki bu kabarmanın daha az tehlike yaratacağı açık sulara çekilmeleri emrini verdi.

Ama artık çok geçti. Fırtına, işgalcilerin kıyı şeridine ve birbirlerine doğru savuran, sular altında bırakıp deviren, birlik nakliye araçlarını ve tedarik gemilerini ezen korkunç bir tayfuna dönüşmüştü. Kısa süre içinde gözün gözü görmeyeceği bir karanlık çökmüştü, ama karadaki savunan taraf kerestelerin kırılma seslerini, adamların ve atların çığlıklarını duydular.

Ertesi sabah güneş bulutları yardı. Hakata Körfezi yüzen tahta parçalarıyla kaplıydı. Hayatta kalan birkaç adam sırılsıklam halde kıyıya vurdu; derhal öldürüldüler. Daha büyük Çin yapımı gemiler kaçıp evin yolunu tutmuştu.

Bir yıl sonra gelen elçiler Kubilay'dan yeni bir mesaj taşıyordu. *Shikken* naibe verdikleri altın parşömende onu "Cipangu'nun kralı" yapmayı vaat ediyordu. Bu bir uzlaşma hamlesiydi, yerli halk kağanın önünde diz çöküp onu hükümdarları olarak kabul ederlerse iki taraf da daha fazla dert çekmemiş olacaktı. Naip elçileri idam ettirerek ne düşündüğünü ortaya koydu.

Morco Polo'nun gördüğü bu çok daha büyük filo Kubilay'ın intikamıydı. Modern deniz arkeolojisi sayesinde Yangtze Nehri'nde toplanan 15.000 gemiye dair bu hikâyenin önemini anlıyoruz. Yangtze, Kore Boğaz'ından bir hayli uzaktı, ki sadece bu gerçek bile filonun oluşturulmasındaki kötü planlama ve kötü organizasyonu ortaya koyar niteliktedir. Kubilay'ın ikinci filosu, zar zor duran eski mavnalar ve tahtaları çatırdayan nehir tekneleri dahil savaşçı Moğol beylerin ellerine geçirdikleri her şeyi içeriyordu. Zamanla bükülen tahtalarının şekli bozulmuştu. Kullanılan çivilerinde bile sülfür miktarının yüksek olduğu tespit edildi. Yani hammaddesinden üretimine her aşamada kısayollara başvurulmuştu. Uzun sefer için atlar ve erzaklarla aşırı yüklü halde yola çıkan gemilere insanlar o kadar sıkı şekilde doldurulmuştu ki, daha karayı görmeden üç bin asker hastalıklara kaybedildi. Donanma, biri Kore'den diğeri Yangtze'nin ağzından kalkan iki kol şeklinde yola çıktı.

Tekrar Hakata Körfezi'nde sıkıştırılmaktan korkan Moğollar kıyı açıklarında bekledi. Denize pek uygun olmayan çoğu gemilerini

bir araya getirerek bir tür büyük yüzen kaleye dönüştürmüşlerdi. Birliklerinin çoğu, "sudaki ejderhalara" dair söylentilerden irkilen ve her an çabucak teslim olmaya hazır ürkek Çinli ve Koreli askerlerden oluştuğundan özellikle denizden gelecek bir saldırıya karşı tetikte bekliyorlardı. Yolculuklarına çıkarken yanlarında üç aya yetecek kadar erzak almışlarsa da daha karaya kalıcı bir adım atamadan bu erzakların üçte ikisini tüketmişlerdi.

Samuray gemileri birer ikişer armadaya yaklaşıyordu. Sayıları o kadar azdı ki Moğollar teslim olmaya geldiklerini sandı. Ama aslında gemiler tek yöne yelken açan intihar taburlarıyla doluydu. Daha büyük savaş gemilerine çıkabilmek için kendi yelken direklerini kesip rampa yaptılar ve bir fırtına gibi gemilere çöktüler.

Ardından *gerçek* fırtına geldi. Öncekinden daha da güçlü, ikinci bir tayfun. Deniz yatağındaki kalıntıları inceleyen modern deniz arkeologları, gelen fırtınayı 3. Kategori, yani rüzgâr hızı saatte 199 kilometreyi bulan ve dalgaların dört metreyi aştığı "büyük bir kasırga" olarak tanımlar. Modern zamanlarda görülen benzer fırtınalar binaların çatılarını sökmüş, karavan evleri uçurmuş ve ağaçları köklerinden sökmüştür. Denizde sımsıkı şekilde duran Moğol armadası için bu bir kıyametti. Batan gemilerden 30.000 kadar adam kıyıya çıkmayı başardı. Aç ve susuz, perişan haldelerdi. Karayı savunan samuraylara kolay yem oldular.

Moğolların tekrar deneme niyetleri vardı, ama bu girişim asla gerçekleşmedi. Söylenenlere göre Kubilay'ın idaresi altındaki üçüncü armadayı oluşturmakla sorumlu bir birim kurulmuştu, ama bu birime ihtiyaç duyduğu fon ve önem ayrılmadı ve 1286'dan sonra büyük oranda yetkilerinden mahrum bırakıldı. 1294'te Kubilay hayatını kaybetti. Ondan sonra başa geçenler doğudaki fethedilemez adaları görmezden gelmeye karar verdi.

Büyük fırtınalar yerliler arasında başlı başına efsanevi bir statü kazandılar. Çok geçmeden, bazı tarikatlar, üçüncü bir donanmanın gelmemesinin kendi yoğun dua çabaları sonucu olduğunu iddia etmeye başlamıştı. Artık Moğolların sadece savaşçı seçkinlerin

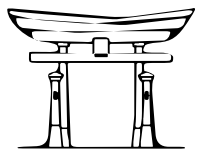
çabalarıyla değil, tüm ulusun ortak çabalarıyla ve hatta bizzat doğa güçleriyle bertaraf edildiği öne sürülüyordu. Ölümcül darbeyi indirmek için havayı kullanan tanrılar bir Kamikaze yani İlahi Rüzgâr göndermişlerdi. Yerliler, ülkelerinin özel olduğuna inanıyordu. Eşsizdi; kendine has tanrıları tarafından kutsanmıştı ve asla yenilgiyi tatmayacaktı.

Ardından geçen uzun yıllar boyunca kıyıda bekleyen muhafızlar hiç gelmeyecek olan yeni saldırıyı bekledi. Bu arada savunmanın daha sıradan bir yükü vardı. Mesele sadece can kaybı değil, projenin yerel lordları iflas ettirecek düzeydeki masraflı olmasıydı. Samurayların aralarında savaştığı önceki zamanlarda kaybeden tarafın topraklarına ganimet olarak el konabiliyordu. Ama düşman başka bir ülkeden gelince geriye bıraktıkları tek şey ölüleri oluyordu. Bahşedilebilecek bir ödül yoktu. Bir nesil içinde Kamakura Shogunluğu iktidarı çöktü ve tekrar iç savaşa kapılan samuraylar birbirilerine saldırdı. Bu sefer *iki* rakip imparator adına savaşıyorlardı.

Marco Polo'nun Cipangu kelimesine gelirsek, bu kelime onunla Avrupa'ya taşınmıştır. Anlattığı büyük zenginlikler ve azılı şövalyelerle dolu inanılması güç hikâyeler halkın aklında yer etti. İki yüzyıl sonra, Kristof Kolomb, Baharat Adaları'nı ve bu efsanevi Cipangu'yu bulmak üzere yola çıkacak, Doğu'ya ulaşma umuduyla batıya yelken açtıktan sonra hiç beklemediği yeri keşfedecekti.

Batı dillerinde ismi Cipangu, Xipangu, Xipang, Japón ve Japan şeklinde evrilecek bu diyar hakkında artık daha fazla bilgiye sahibiz. Ama iç içe geçen modern dünyamızda bile, bu isim, ülkenin kendisi için kullandığı isimden bir derece uzakta kalmıştır. Yerli insanların kendi takımadaları için seçtiği isim "Nippon," "yükselen güneşin" diyarı anlamını taşıdığı için seçilmiştir. Ülke, günümüzde modern zaman dilimlerinin anlamına kattığı ek imalarla, genellikle birkaç adım geleceğimizde yer alan bir yer olarak ya da savaş dolu bir geçmişten arta kalan korkunç bir yara izi olarak görülür. Bu onun hikâyesidir.

1
Tanrıların Yolu: Tarih Öncesi Efsanevi Japonya

İhtiyar kadınlar denizin eskiden daha alçak olduğunu söylüyordu. Tuzlu suyun derinlere kadar işlediği koy ve körfezlerin bulunduğu yerler bir zamanlar düz topraktı. Geyik bulmak gittikçe zorlaşıyordu. Eskiden ne geniş ovalar vardı. İhtiyar kadınlar o etlerin ne kadar güzel olduğunu anlatıyordu. İhtiyar kadınların buna benzer çok hikâyesi vardı, ama gençler sadece kendi gözleriyle görebildiklerini biliyordu.

Adamlar aylardır geyik yakalayamamıştı. Ama yiyecek bir şey hep bulunuyordu. Kıyı tarafına geçerseniz sığlıklarda toplayacak kabuklular vardı. Günün birinde kızlardan birinin eline başka bir şey geldi: Kemikten bir bıçak.

İhtiyar kadınlar oralarda bir zamanlar bizlerin (ya da biz gibi bir halkın) yaşadığını, ancak denizin o toprakları geri aldığını söylüyordu.

İhtiyar kadınlar geyikler gittiyse bizim de gidici olduğumuzu söylüyordu. Bu ince uzun adaları terk edip yükselen güneşin ardındaki daha büyük diyarlara gidecektik.

O diyarların orada olduğunu herkes biliyordu. Üzerlerinde oluşan bulutlar görülüyordu. Kuşların oraya döndüğü görülüyordu. Hatta kanolarıyla fazla açığa kayan bazı balıkçılar bu diyarları kendi gözleriyle gördüklerini iddia ediyordu. Yeşillikler içinde, dumanlı dağlar…

Tüm ihtiyarlar aynı fikirde değildi. Kadın ahalinin çoğu geyiklerin sayısının azalmasından rahatsızlık duymuyordu. Kayalıklardaki balıklar bize yeter, diyorlardı. Zor zamanlara karşı yemiş ve orman meyvelerini kavanozlayabilirlerdi. Çamurda her zaman toplanacak kabuklular vardı. Çamurdan da çanak yapılırdı.

Bir de Gemiyle Gelenler vardı. Güneşin battığı yönden geliyorlardı. Eğer taşınırsak bizi bir daha bulamayabilirlerdi. Gemiyle Gelenler deniz kabuklarımızı almaya geliyordu. Karşılığında bize sihirli eşyalar veriyorlardı: Kırılmayan sert araç gereçler, her şeyi yiyip leziz et veren domuz yaratıkları, gördüğü her şeyi yansıtan, güneşe çevrilince güneşin ışığıyla parlayan, bakınca insana gerçek yüzünü gösteren o acayip daireler.

İhtiyarlar gelecek üzerine tartışmalarına çocukları bir girdabın kenarındaki kanolar gibi çekiliyordu. Herkes sayımızın çok fazla olduğunda hemfikirdi. Kıyı fazla kalabalıklaşmaya başlamıştı. Sığlıklardan akşam yemeğini çıkaracak kabuklu bulmak için artık giderek daha uzaklara yürümek gerekiyordu. Ormanda meyve bulmak daha uzun sürüyordu. Yükselen güneşe doğru, o yemyeşil görünen o yeni diyarlara doğru ilerlemeliydik.

Hayır, dedi bazıları, kalmalıyız. Gemiyle Gelenler'e, domuzları ve tuhaf tohumları karşılığında takas etmek için kabuk biriktirmeliydik.

Bu tartışmalar aylar, hatta yıllardır kaynayan bir kazandı, ama insanlar artık dışa vurduklarından daha açtı ve bu da onların daha kolay öfkelenmesine sebep oluyordu. Daha bilge ihtiyar kadınlar diğer kabilelerle karşı karşıya kalmaktan korkuyordu.

Ya o yeşil diyarlarda yaşayan insanlar varsa, diye soruyorlardı. O zaman ne olacak?

Ama erkek ahali kendinden emindi. Çekiç başlarımızı kuşanırız, dediler. Taştan çekiçlerimizi kuşanıp onları ezeriz.

İki taraf da kazandığını düşünüyordu. Balıkçılar aileleriyle sandallarına doluşup kuzeye ve doğruya doğru yola çıktı. Orman ahalinden gitmek isteyenleri de yanlarına aldılar. Sadece gitmeleriyle diğerlerinin kalmasını mümkün kılıyorlardı. Gemiyle Gelenler'e söyleyin, dediler, bizler toprağın bolluğuyla sonsuza kadar

yaşayacağımız diyarlara, yükselen güneşe doğru gittik deyin. Deyin bunu onlara, önümüzdeki kışı atlatabilirseniz...

Japonya, on beş milyon yıl önce, Japon Denizi'nin oluşumuyla Avrasya'nın ucundan dışa itilmesiyle doğdu. O zamanlar oldukça düzdü, ama devasa tektonik tabakaların (Avrasya, Pasifik ve Filipin) birleştiği bir yerde oturuyordu. Bu tabakaların birbirine girmesiyle topraklar bükülüp yüce dağlarla doldu. Jeolojik manada genç sayılan bu yükseltilerin oluşturduğu dik su yolları, denize bir an önce karışmak için hızla akan, akarken geçtikleri yerden topladıkları tortuları taşıyan ırmakları yarattı.

Tektonik tabakaların batmaya zorlandığı yerler de vardı. Japonya'nın oluşumundan sadece bir milyon yıl sonra ilk volkanları göğe püskürmeye başladı. Bu volkanlar bölgenin en eski kraterlerinin kaynağı oldu. İki milyon yıl önce Honshu Adası'nın kuzeyi muhteşem patlamalarla yarıldı. Bu yaralar günümüze kimileri kilometrelerce çapa sahip yuvarlak göller ve tepeler şeklinde ulaşıyor. Haritaya bakılırsa, Japonya çok sayıda yuvarlaklığıyla göze batan göller ve adalar veya kayıp kraterlerin kenarları olduğu belli kıvrık koylarla doludur. İnsan yerleşiminin başladığı dönemlerde bile arada sırada gelen felaketler koca koca bölgeleri insanlardan arındırmıştır. İnsanlar, Japonya'nın bazı kısımlarına birkaç kez "ilk kez" yerleşmiştir. Yeni gelenler, ayaklarının altındaki kül ve çamur katmanlarının altında kendilerinden önce gelen insanların kemiklerinin yattığının farkında olmadı.

Günümüzde bile dünyanın aktif volkanlarının onda biri Japonya'da bulunur. Tarih boyunca ülkenin coğrafi durumu dönem dönem felaketlere kapı açmıştır. Japonya yalnızca volkan patlamalarıyla değil, dik dağlarda toprağın pek de sağlam tutunmamasından kaynaklı toprak kaymaları ve yer altındaki kuvvetlerin itip kakışmalarının yarattığı depremlerle boğuşur. Japonya'da, efsaneler çağından modern çağa, koca koca dağların denize düştüğü, ateş çukurlarından yeni adaların doğduğu, yerin yarılıp yerini baskın denize bıraktığı hikâyeler bulunabilir. Tsunami kelimesinin Japonca kaynaklı olmasına şaşmamak gerek. Örneğin, Japonya'nın kuzeyinden toplanan tortu örneklerinde her 800 ila 1100 yılda bir "tsunamijenik"

birikimler (genellikle kıyıdan 70 kilometre ötede deniz tabanının altındaki bir fayı merkez alan bir depremden kaynaklanan denizden gelen muhteşem selin ardında bıraktığı kalın çamur tabakası) bulunuyor. MÖ 869 yılının saray günlüklerinde bir deprem ve ardından bir dalganın gelip bin kişiyi öldürüp Tagajo kasabasının garnizonunu yok ettiğinden bahsedilir. Tam 1.142 yıl sonra, 2011 yılında bu süreç kendini tekrar etti.

Japonya tüm beklentilere meydan okuyor, her zaman şaşırtmaya devam ediyor. Modern ziyaretçileri hâlâ ne kadar yeşil olduğunu görüp şaşırabilir. Şimdi bile ülkenin yerel isimlerinden biri Yeşil Takımadalar'dır (midori no retto). Çağdaş şehirlerin genellikle sevimsiz ve düzensiz gökdelenler ve rögarlarla dolu olduğu, manzaralarının kutu şeklindeki devasa süpermarketlerle mahvolduğu doğrudur. Ancak Japonya'nın şehirleri son derece küçük bir alana sığar, ki bu alanın çoğu son yüzyılda denizin doldurulmasıyla elde edilmiştir. Hokkaido'nun güneyindeki Tokyo, Nagoya ve Osaka, ülkede bulunan tek büyük düzlük alanlar olan Kanto, Nobi ve Kansai ovalarında yer alır. Ancak bu düzlükler bile küresel standartlara kıyasla küçük kalır.

İç kesimlere gelirsek, Japonya'nın en az üçte ikisi yaşama elverişsiz dağlık alanlardan oluşur. Bu dağlar günümüzde bölgenin yerlisi olmayan ağaçlardan oluşan balta girmemiş ormanlarla kaplıdır. Tarih öncesi dönemde ülke daima yeşil meşeler, ***hinoki*** servileri ve kafur ağaçlarıyla kaplıydı. En eski Japon yapılarını oluşturan kereste bu yerli ağaçlardan elde ediliyordu. Fakat günümüzde türbe ve tapınaklar gibi kutsal alanların etrafında korunanları hariç oldukça nadir hale gelmişlerdir. Ormanları Karanlık Çağ'ın ortalarında artan tarım alanı ihtiyacı, yakacak ihtiyacı (Japonya'nın kömürü oldukça kalitesiz olmasıyla bilinir) ve yine inşaat malzemesi ihtiyacı nedeniyle yağmalanarak yok edildi. Japonlar çoğu yapılarında taş yerine kereste kullanmayı tercih etmiştir. Keresteden yapılan en büyük bina, Nara'daki Todaiji Budist tapınağıdır. İnşası için dokuz yüz hektar, yani dokuz kilometre karelik bir orman kesilmiştir. Ayrıca inşa için kullanılan kerestelerin düzenli bir şekilde yenilenmesi gerekir,

ki bu da kaynaklar üzerindeki baskıyı iyice arttıran bir faktördü. Tüm bunlardan ötürü, "eski" Japonya olarak bilinen manzaraların aslında çoğu sanıldığından daha yenidir.

Japonlar kendi tarihlerini yazmaya başlayana kadar o eski ormanlar kaybolmaya yüz tutmuş, yerlerini kızılçamlar, yaprak döken meşeler ve daha çok sayıda kestane ve ceviz ağaçları almıştı. Ayrıca, yamaçların sürekli yağmalanmasının çiftçilik üzerinde feci bir etkisi olacağını fark ederek çarpıcı kararlılıkla bir ağaçlandırma politikası izleyen Japonya'nın on altıncı yüzyıl derebeylerinin çabaları da Japonya'nın modern görünümünün belirlenmesinde büyük bir rol oynamıştır. Bugün Japonya'nın kara alanının yarısından fazlası ormanlıktır.

Japonya'nın bir özelliği de *uzun* bir ülke olmasıdır. En güneyinde kalan Ryukyu Adaları, Bahamalar'la aynı enlemdeyken, en kuzeyindeki Hokkaido Quebec'le aynı hizadadır. Son yüzyıllarda izlenen politikalar ve samurayların acımasız kanunları Japonlar üzerinde belli bir kültürel homojenliğini zorunlu kılmış, bölgesel farklılıklar büyük oranda giyim ve yemekteki bazı ince farklılıklarla sınırlı kalmıştır. Ancak subtropikal ada halklarından karlı diyarlarda ayı avcılığıyla geçinen halklara kadar birçok değişik insan grubuna sahip olan eski Japonya çok daha çeşitliydi.

Japonya kara alanının çoğu, Avrupa'nın çok daha güneyinde yer alır; dolayısıyla, Japonya, ılıman iklimin standartlarını belirleyen Avrupa ülkelerinden çok daha sıcaktır. Çok daha nemlidir de: Japonya'nın Alpleri'nin ortasında bile deniz 100 kilometreden yakındır. Nemin yüksekliği sayesinde gelen yaz yağmurları ekinlerin yeşerme döneminin verimli geçmesine yardımcı olur.

Bu nedenlerden ötürü, küresel iklimdeki dalgalanmaların Japonya üzerindeki etkisi genellikle, ana dili İngilizce olan tarihçilerin yaşadıkları enlemlere kıyasla tam tersi olur. Avrupalı tarihçiler, İngiltere'de Romalıların üzüm bağlarını ve Grönland'da Vikinglerin koloniler kurulmasına işaret ederek küresel sıcaklık artışını olumlu görürken aynı sıcaklık artışları Japonya için kuraklık ve hastalık getirmişti. Küresel sıcaklık düştüğü vakit Elizabeth devri

Londra sakinleri donan Thames Nehri'ne bakıp kasvet duyarken, daha serin ve ılıman hale gelen Japonya'da bir tarım ve nüfus patlaması gerçekleşiyordu.

Japon coğrafyasının en kritik unsurlarından biri Kore Boğazı'nın genişliğidir (Japonya'da Tsushima Boğazı olarak bilinir. Bu isim boğazın ortasındaki bir adadan gelir). 200 kilometre genişliğiyle bu boğaz Japonya için ana karayla arasına "en elverişli" mesafeyi koyar: Ticaret yapmayı ve iletişim kurmayı imkânsız kılacak kadar uzak değil ama büyük ölçekli askerî operasyonların çoğunu önleyecek kadar uzak. Modern çağ öncesi boğazdan geçişler, korunmalı bir limanda fırtınaların geçmesini beklemeyi göze alabilecek gemiler için güvenli sayılırdı, ancak güvenli limanı olmayan bir düşman donanması için ölümcüllüğü dillere destandı.

İnsanlar Japonya'ya ilk ayak bastığında boğaz daha oluşmamıştı. Son Buz Çağı'nın sonunda Japonya güneyinden Kore'ye bir kara köprüsüyle bağlıydı. Kara bağlantısı kesildikten sonra bile açılan boğaz bir süre boyunca öylesine dardı ki karşı kıyı kolayca erişilebilir görünüyordu. Japonya, kuzeyde de Hokkaido'dan Rusya'nın Sahalin Adası'na uzanan benzer bir kara köprüsüyle Sibirya'ya bağlıydı. İleride Tayvan olacak kara parçasından Japonya'nın ana karasına kadar uzanan Ryukyu Adaları daha büyüktü ve çoğunlukla birbirlerine görüş mesafesindeydi. Böylece Japonya'ya yerleşen insanlar bölgeye hem kuzeyden hem de güneyden geçmiştir.

Japon kıyısı açıklarında bir yerde şüphesiz bir zamanlar bu unutulmuş insanlara ev sahipliği yapan, Buz Devri'nin sona ermesiyle artık yükselen suların altında kalan çok sayıda arkeolojik alan vardır. Ne yazık ki, bu alanlar aynı zamanda büyük av hayvanlarının bulunduğu düz ovaların büyük çoğunluğunu oluşturuyordu. Bir zamanlar antik Jomon insanları günümüzde denizin altında olan yerlerde bizon gibi hayvanları avlıyordu.

Onların soyundan gelenler gittikçe ülkenin içine, nehirlerin oluşturduğu vadi ve kıyılara yerleştiler. Honshu'nun kuzey ucunda kalan Aomori Körfezi, kabuklular, balık ve yosun bakımından oldukça zengindi. Güneyde, Honshu, Shikoku ve Kyushu adalarının

arasındaki boğazlar, fırtınalardan korunması ve deniz canlıları bakımından zenginliğiyle ideal Seto İç Denizi'ni oluşturdu. Bu geçiş noktalarından geçmeye zorlanan akıntılar zaman zaman tuzak girdaplar (Japonca adıyla *naruto*) yaratıyordu, ama bunlar dışında İç Deniz hep yeşil adalarla dolu sakin ve güzel bir deniz olmuştur.

Bu korunmalı deniz yolu, deniz ticaret ve ulaşım yollarının geliştirilmesini teşvik ederek Japon devletinin gelişmesine yön veren güçlü bir unsur olmuştur. Balıkçıların olduğu yerde balıkçı tekneleri olur, tekne olan yerdeyse tarım ürünleri ve malları ufuktaki bir sonraki adaya taşıyacak kolay bağlantı yolları bulunur.

Antik mezar kazılarında kızıl aşıboyası (bazı Çince kaynaklarda sözü geçen bir süs) tozuyla kaplı cesetler ve çıkarılamayacak kadar sıkı, fiziksel iş yapılmasına izin vermeyecek kadar narin deniz kabuğundan bileklikler takan aristokrat sınıfından kadınlara rastlandı. Bu kadınlar kimse muhtemelen bilekliklerini çocuklukta takıyor ve bir daha hiç çıkarmıyordu. Bundan bu kişilerin avcılık-toplayıcılık işiyle uğraşmaları beklenmeyen rahibeler veya şamanlar sınıfına ait oldukları anlamı çıkarılabilir.

Yetişkin bedenlerin çoğunda bazı belli dişlerin çekik olduğu tespit edildi: Alt çeneden dört ön diş ve yine alttan iki köpek dişi. Bunlar muhtemelen evlilik veya birden fazla ergenlik ritüelleri sırasında çekiliyordu. Başka bedenlerin dişlerinde çatallı yarıklar vardı. Görünüşe göre kabile veya ilişkisel bağları gösterecek şekilde belirli desenlere göre kazınmışlardı.

Seramik hep tarih öncesi toplumların analizi için kullanılan ana araçlardan biri olmuştur. Her ne kadar eserlerin bütün şekilde günümüze ulaşması nadir olsa da parçaları oldukça dayanıklıdır. Erken dönem Japonlar ip izlerine benzer desenler veya ipe benzeyecek şekilde yoğrulmuş kil parçalarıyla süslü çok güzel çanak çömlekler ve heykel figürler üretmiştir. 1877'de arkeolog Edward Morse bu tür tarih öncesi Japon çanak çömlekleri tanımlamak için "sicim izli" ifadesini kullanmıştır. Bu ifadenin Japonca çevirisi "Jomon," son Buzul Çağı'nın sonundan MÖ 300'e kadar Japon adalarındaki baskın kültürü tanımlamak için kullanılan standart terim oldu.

Bu çanak çömleklerin Jomon insanları arasında yaygınlaşmasının sebebi iklim olabilir. Erken Dryas Devri'nde (MÖ 10.000 civarı) serinleyen iklim koşulları, kışı atlatmak için insanları bol bol meşe palamudu, fındık ve çilek gibi yiyecekleri saklamaya itti. Geç Jomon devrine gelindiğindeyse birbirinden izole topluluklar arasında alışveriş olduğu delillerle sabittir. Ürünler menşe yerlerinden çok uzaklara taşınmıştır. Bunun için kullanılan ilk araçlar uzun ince kütükten kanolar olmuştur. Bulunan örnekleri üç metre boy ve en fazla yarım metre kadar ene sahiptir. Kuzeyde büyükçe yeşim boncuklar moda oldu, birçok kabile obsidyen ok uçlarını ve kesici aletleri kullanmaya başladı. Bunun için gereken keskin volkanik camı güney, orta ve kuzeydeki üç ana bölgeden elde ettiler. İç kesimlerde kalan kabilelerin diyetlerine arada sırada kılıçbalığının dahil edildiği tespit edildi. Jomon kazılarında ayı kalıntılarına da rastlanmıştır. Jomon okçularının daha büyük av hayvanlarını avlamak için kurt-boğan otuyla zehirledikleri okları kullandıkları düşünülüyor.

Günümüzün Japon arkeologları bu insanlar için "avcı-toplayıcı" teriminin kullanılmasından rahatsız olur. Bu terimin akıllara getirdiği kökü olmayan ne bulursa onu toplayarak geçinen insan imajından hoşlanmazlar, çünkü tüm deliller erken dönem Jomon insanlarının çok daha organize olduğunu göstermektedir. Köylerinde yarı yerleşik bir biçimde, nispeten bir bolluk içinde yaşıyorlardı, ancak yılın zamanına ve mevsimsel yiyeceklere bağlı olarak dört bir yana "toplama" seferlerine çıkıyorlardı. Ardından topladıklarını kendilerine özgü çömleklerinde saklıyorlardı. Göründüğü kadarıyla Jomon insanları sınırlı miktarda bahçıvanlıkla uğraşıyordu, ancak bu çiftçilik olarak adlandırılacak kadar ciddi veya yaygın değildi.

Çin'in İlk İmparatoru'nun topraklarının doğusunda bir yerde yer alan efsanevi ölümsüzler adalarına dair hikâyeleri duyduğu söylenir. Birkaç saray görevlisi ve kendince uzmanların aktardığına göre sonsuz ömrün sırrı oralarda bir yerde bekliyordu. Ancak yalnızca ehil büyücüler, saf gençler ve bakire kızlar bu kutsal diyara ayak basabilirdi. Sonsuz hayat iksirini kendisi için ele geçirmeye kararlı İlk İmparator çok garip bir koloni girişimine imza attı: Binlerce bakireden oluşan

bir filo. MÖ 212 yılında Çin kıyısından ayrılan filo deniz yaratıklarıyla karşılaşınca geri dönmek zorunda kaldı. Doğrusu filonun güvenilmez lideri Xufu'nun iddiası buydu. Bu bahaneyi duyan İlk İmparator tatar yayını alıp gemisiyle bir süre Çin kıyılarında bizzat turladı. Muhtemelen karşısına çıkacak kadar talihsiz bir balinayı zıpkınlamayı planlıyordu. İki yıl sonra bir gün güneş doğarken tekrar yola çıkan Xufu'nun bakire filosundan bir daha haber alınamadı.

Bakire filosundan hiç kimsenin (ki böyle bir filonun gerçekliği şüphelidir) Japonya'ya ulaştığına dair hiçbir delil yoktur. Ulaşan olduysa farklılıklarıyla geç dönem Jomon devri kabileleri arasında göze batarlardı. Ancak İlk İmparator'un bu girişiminin öyküsü, eski Japonya'yı oluşturan birçok kabileden birinin aslında bir Çin kolonisi olup olamayacağını değerlendiren Asyalı romancılar ve şairlerin ilgisini çekmiştir.

İlk İmparator'un devrinden sonra yazılan *Dağlar ve Denizlerin Klasiği* (*Shanbai Jing*) başlıklı atlas, kuzey doğuda, günümüzde Kore olarak bilinen yerin de ötesinde bulunan "Wa diyarını" gösterdiği bilinen ilk kaynaktır. Ancak bu gerçek, devasa yengeçler, insan yüzlü semenderler ve anlaşılan yakındaki okyanusta yaşayan yarı balık yarı insan kabileler gibi "dikkat ejderha çıkabilir" tipi hurafeler arasında saklıdır. Ancak bu "Wa" kelimesi ardından gelen birkaç yüzyıl boyunca Japonya adalarını tanımlamak için kullanılmıştır.

Bu ismin nereden geldiğine dair birçok düşünce vardır. Bunlardan bazılarının biraz hayal eseri olduğu söylenebilir: "Wa," "bizim ülkemiz" (*wa ga kuni*) diyen Japonların yanlış anlaşılmasından gelmiştir; "Wa," günümüzde Şanghay olarak bilinen bölgeden koloni kurmak için denizlere açılan efsanevi lider Dük Ngwa'nın isminden bozmadır; ya da sadece "vasal" anlamına gelmektedir. Fakat doğru olma ihtimali en yüksek açıklamaya göre, Çinliler "Wa" kelimesini adaların yerlilerinin (özellikle de adaya yeni gelen hükümdarlarının tepeden bakan bakış açısıyla) küçük yapılı insanlar olduklarını yansıtmak amacıyla seçmiştir: Wa kelimesinin anlamı "cüceler" ülkesidir.

Arkeolojik kayıtların ötesinde Japonya'nın geçmişine dair bildiklerimiz adeta gökten inmiştir. MS 700'lü yıllarda kaybolan arşivlerin

yerine geçmesi için saray görevlilerinin çabalarıyla iki belge oluşturuldu (*Kojiki / Eski Olayların Hikâyesi*) ve *Nihongi* ya da *Nihon-shoki / Japonya Günlükleri*). Bir zamanlar daha eski tarih kitapları da bulunuyordu ancak bunlar bir saray darbesi sırasında yangına kurban gitmişti. Bu yeni kitaplarla bir yandan kaybolan bilgilerin yeniden inşası bir yandan da hükümdarın işine gelmeyen kısımların aradan çıkarılması amaçlanmıştır. Yıllıklar (hükümdarlar, savaşlar ve gerçek olaylar listeleri) konusuna bir sonraki bölümde değineceğiz, ancak onlarda bulduğumuz Japonya'nın mitlerle dolu geçmişine dair anlatılar adaların ilk sakinlerinin uzak geçmişte kalan inançlarının çarpık bir yankısı olmalıdır.

Kojiki şöyle der: "Nitekim, dünyanın başlangıcı uzak da olsa, ilk bilgeler ruhların doğup ilk insanların oluştuğu bir çağdan söz ederler."

Başlangıçta biçimsiz kaos vardı, derler. Bu kaosun içinden iki zıt ilke Gök ve Dünya çıktı. Bu ilkel kuvvetlerin bilinmeyen bir etkileşimi sonucu ilk tanrılar yaratıldı. Kutup Yıldızı'nın ekseninde dönmesinden anlaşılacağı gibi aralarında bir saz kamışı gibi bir çizgi vardır ve bu çizgiden müphem ilk süper varlıklar türer. Onlardan da bir şekilde abi-kardeş ikilisi tanrılar İzanagi (namıdiğer "Davet Eden Erkek") ve İzanami (namıdiğer "Davet Eden Kadın") türer. Gök ve Dünya arasındaki köprünün üzerinden mücevherli mızraklarının ucuyla denizin sularını karıştırırlar. Mızrağın ucundan damlayan kutsal damlalardan ilk adalar oluşur, çift orada yaşamak için yere iner.

Çabucak bedenlerinin birbirinden farklı olduklarını fark ederler ve bu farkı kapatmak için birbirleriyle yatarlar. Göğün direği (merkezî tavan direkleri Yayoi devri mimarisinin bir parçasıdır) etrafında halka çizerek birbirine yaklaşıp selamlaştıkları bir evlilik töreni düzenlerler.

İlk iki çocukları sakat çıkınca onları reddederler. Kutsal atalarının tavsiyesini almak için kemik yakarlar. İzanami'nin ilk önce konuşarak töreni bozduğunu öğrenirler. Bir kadın bunu asla yapmamalıdır! Töreni tekrar düzenlerler, bu sefer İzanagi önce söz alır ve mutlu çiftin birlikteliğinden takımadalar doğar. Anlaşıldığı kadarıyla Kyushu ve civarındaki adalar, İç Deniz ve Honshu'nun alt kısmının oluşumunun tarih öncesi bir tanımıdır. Çocukları içinde coğrafi öğeler dışında

birkaç tanrı (*kami*) da vardır. İzanami son olarak ateşin temsilcisini doğururken yanarak ölür.

Ancak tanrıların zamanında ölüm pek de daimî bir durum değildir. Karanlık Çağlar'ın Çinli tarihçileri bile Japonların ölü bedenler bir ihtimal hayata dönebilir diye on gün bekletmesini tuhaf bir gelenek olarak görmüştür. Ölen eşini Yomi'den kurtarmaya kararlı İzanagi yola koyulur ancak vardığında İzanami ona artık çok geç olduğunu söyler. (Yomi kelimesi "Sarı Kaynaklar" anlamına gelir, sülfür dolu havuzlara sahip volkanik bir bölge kastediliyor olabilir, ama aynı zamanda köken bakımından Çincede yeraltı dünyası anlamına gelen kelimeyle bağlantılıdır, yani ana karadan gelme bir kelime olabilir.) Ölüler ancak Yomi'nin yemeğinden hiç yemedilerse geri döndürülebilirdi ama İzanami çoktan yemek yemişti. Ona inanmayan İzanagi sihirli bir meşaleyi ateşler, meşalenin ateşiyle eşinin vücudunun kurtçuklarla sarılı olduğunu görür. Dökülen derilerinden şimşeğin sekiz tanrısı yaratılır.

İzanagi kaçarken peşinde eşi İzanami'nin gönderdiği cadılar, cadıların arkasında hortlak savaşçılar, onların arkasında sekiz şimşek tanrısı ve son olarak da bizzat İzanami onu kovalar. İzanagi kıyafetlerini ve üzerindeki eşyalarını fırlatır, bunlardan artık unutulmuş ve kaybedilmiş bazı yerlerdeki dikkate değer şeyler yaratılır. İzanagi yeraltı dünyasının kapısına gelince girişi bir kayayla kapatarak eşini içeriye hapseder. Ardından bir karı koca kavgasına şahit oluruz.

İzanami yolunu açmazsa her gün bin ölümlünün canını alacak bir lanet koyacağını söyler. İzanagi'yse buna karşılık her gün on beş bin doğumun gerçekleşmesini sağlayarak onu alt edeceğini söyler. Böylece insan hayatının döngüsü oluşturulur ve insan toplumunun büyümesinin temeli atılmış olur.

Böylece bekarlığa dönen İzanagi kepek döker gibi etrafa tanrı saçar. Özellikle de yeraltı dünyasının kirinden arınmak için yıkandığı sırada birçok tanrıyı yaratır. Örneğin, nehirde gözlerini yıkarken güneş tanrıçası Amaterasu (Gök Parlıyor) ile ay tanrısı Tsu-kiyomi (Ay Saymak). Sümkürünce Susano'o'yu (Aceleci Öfkeli Adam) yaratarak birçok yeni belaya sebebiyet vermiş olur.

Bu tür tanrıların doğasına dair olası bir kafa karışıklığı günümüze Japonca bir kelime oyunu olarak ulaşır: *kami* kelimesi "tanrı" (yazılış şekli Çinceden alınmıştır) ve "yukarı" anlamlarına gelir. Ancak Ainu dilindeki (günümüzde sadece Hokkaido'da konuşulan dillerden biri olsa da eskiden hakimiyet alanı adanın çok daha güneyine uzandığı tahmin edilir) çok benzer *kamuy* kelimesi de "yukarı" anlamındadır ve kabile totemlerini tanımlamak için kullanılır. Bu delillerden yola çıkarak, Japonya'nın tanrılar zamanına dair hikâyesinin kafa karışıklığı, her biri kendi tuhaf coğrafi özellikleri, totemleri ve koruyucu tanrılarına sahip yerel kabilelerden gelen değişik köken mitlerini yansıtıyor olmasına bağlanabilir. Bu kabileler zamanla asimile oldukça hikâyeleri bu tek anlatıya dahil olup onu giderek karmaşıklaştırıp genişletmiştir. İsimlerden bazıları günümüzde Kore olarak bilinen topraklarda kalıyor bile olabilir, dolayısıyla Japonya haritasında bulunmaları imkansızdır.

Her halükârda, biz yine hikâyemize dönelim: Ay önemsiz bir yiyecek tanrıçasını öldürünce güneş ile ayın arası açılır, böylece geceyle gündüz ayrılır. En son Aceleci Öfkeli Adam Susano'o ile sorumlulukları hakkında tartışırken görüldükten sonra İzanagi'nin adına hikâyede rastlanmaz. İzanagi'nin diğer çocukları gibi Susano'o'ya da yönetmesi için bir krallık verilmiştir, ancak bunun yerine annesiyle tanışmak istediği için oturup ağlayadurur. İzanagi tarafından kovulan Susano'o tam gidiyorken kız kardeşini görmek için durur, böylece güneş tanrıçası ile kimin en fazla tanrıyı yaratabileceği konulu bir yarışmaya girişirler. İlkten zararsız ve samimiyet dolu bir yarışma gibi görünse de Susano'o çok geçmeden davranışlarıyla ilahi kardeşlerin en kötüsü olduğunu ortaya koymaya başlar: Kız kardeşinin pirinç tarlalarında vahşice atları koşturur, ilk meyve hasadı kutsal zamanından hemen önce kardeşinin sarayında tahtın altına sıçar ve son bir rezillik eseri olarak kardeşinin dokuma salonunun çatısında bir delik açıp bir midillinin derisi yüzülmüş cesedini içeri atar.

Güneş tanrıçası Amaterasu da ne yapsın inzivaya çekilmeye karar verip kendini bir mağaraya kapatır. Tüm dünya karanlığa teslim olur. Birçok ilahi varlık, panik içinde toplanıp kutsal bir

ayna ve virgül şeklindeki bir mücevheri yakındaki bir ağaca asmak ve günümüz okuyucuları için hiçbir şey ifade etmeyen ama eski zamanlardan kalma hayal meyal günümüze ulaşan bir seremoniye ait bir ritüeli yerine getirmek gibi çeşitli yöntemlerle onu mağarasından çıkmaya ikna etmeye çalışırlar. Bu ayna ve mücevherin (veya aslına uygun modern kopyalarının) Japonya'nın üç kutsal hazinesinden ikisi olduğunu düşünürsek bu güneş tanrıçasının kaybolması hikâyesi muhtemelen antik Japonya'da yaşanan, yerli ve yeni yerleşen insanlardan oluşan çeşitli rakip kabileleri iş birliği yapmaya zorlayan, volkan patlaması, güneş tutulması veya belki de yazın gelmediği MS 536 yılı gibi bir felaketi aktarmaktadır. *Nihongi*'nin yalnızca tanrılar ve erkanını içermediği, ayrıca o tanrıları soylarından gelen insanların aile isimleriyle eşleştirdiği gözden kaçırılmamalıdır. O insanlar hikâyenin yazıldığı 700'lü yıllarda Japon sarayında yer alan kişilerdi.

Nihayetinde, dışarıda Göğün Dehşet Kadını'nın yaptığı şehvani dansa verilen tepkilerin yarattığı şamatayı duyan Amaterasu, kendisinin olmadığı dünyada bu kadar ilgi çekici kimin olabileceğini merak ederek kafasını mağaradan dışarı çıkarır. Tanrılar hemen onu tutup dışarı çeker ve ona tekrar mağaraya dönmesini engelleyecek bir kutsal iplik bağlarlar. Böylece güneşin bir daha kaybolmasının önüne geçilmiş olur.

Susano'o yaptıkları için kınanıp sürgün edilir. Tüm bunların zaten önceki sürgünü sırasında Amaterasu'yu görmek için uğradığı sırada gerçekleştiği düşünülürse bunun pek de hak ettiği ceza olduğu söylenemez. Giderken bir bereket tanrıçasını öldüren Susano'o yine son sözü söylemiş olur. Tanrıçanın ölümüyle yere tahıl saçılması hikâyenin en azından bir kısmının mevsimlerin döngüsüne dayandığını gösterir. Ardından dünyaya inen Susano'o yaşlı bir çiftle karşılaşır. Yaşlı çift, eğer sekiz kızlarından yedisini öldüren sekiz başlı ve sekiz kuyruklu ejderhayı öldürürse Susano'o'ya sekizinci kızlarını vermeyi vaat eder. Susano'o sekiz aşamada yapılan çok güçlü bir pirinç rakısını kullanarak bir tuzak kurar. Sarhoş olan ejderha Susano'o tarafından alt edilir. Cesedini kesip açan Susano'o kuyruğunun içinde bir kılıç

bulur: Göğün Bulutlarının Toplanmasının Kılıcı. Bir nevi özür niyetiyle kılıcı kardeşi Amaterasu'ya sunar.

Kojiki ve *Nihongi*'nin hikâyeleri işte böyledir. İlk tanrıların torunları bir kavga eder bir karın doyurur, bu sırada sevişip bebek yapar, nesiller boyu yeni tanrılar doğar ve doğurulur. Bu hikâyelerin, daimî ve evrensel "kaynaklar ve üstünlük için itişip kakışan sonra geçmişe dönüp tanrıların lütfundan yararlandıklarını iddia ederek zaferlerini meşrulaştıran kabileler" motifini taşıdığını görmek işten bile değildir.

Amaterasu'nun torunu Ninigi (tam isminin tercümesiyle, "Gerçekten Zaferi Kazandım Aceleli Kuvvetle Hâkim Göğün Büyük Pirinç Kulakları") tüm toprakları yönetmesi için dünyaya gönderilir. İlahiliğini kanıtlaması için kutsal hazineleri de beraberinde getirir: Göğün Toplanmasının Kılıcı, Amaterasu'nun ışığını gören o ayna ve virgül şeklindeki mücevher (mücevherin neden dolayı önemli olduğu bilinmemektedir). Yine çiftleşmeler ve sadakat yeminleriyle dolu geçen üç nesilden sonra Ninigi'nin soyundan tarih kitaplarında Japonya'nın ilk imparatoru olarak geçen Jinmu gelir.

Jinmu'nun güney batıdaki Kyushu adasında doğup uzun bir yolculuğa çıktığı söylenir. Tüm takımadayı yönetmek için daha uygun bir yeri arayan Jinmu, İç Deniz'in kıyılarını izleyerek doğuya doğru yol alır. Amaterasu'nun ona rehberlik etmesi için gönderdiği üç bacaklı karganın yardımıyla cennet gibi bir diyarı keşfeder: Meyve ve av hayvanları açısından zengin ve zamanla genişlemeye uygun geniş alana sahip muhteşem tepelerle çevrili yemyeşil bir ova. Yamato, "Dağların Kapısı" ve "İmparatorların Merkezi."

Düşman kafalarının kayalarla ezilmesini kutlayan kabile ilahileri ve "Karides Barbarları" olarak tanımlanan kahramanın düşmanlarının insan altı statülerinden anlaşılacağı üzere, *Nihongi*'de kaydedilen Jinmu hikâyeleri, aslında Taş Devri halk hikâyelerinin yankılarıdır. Jinmu adamlarına ilham vermek adına bizzat ilahi okur, ancak bu savaş ilahileri kendisinin yeni besteleri midir yoksa daha eski zamanlardan kalma sözleri tekrar edip sadece kayıtlara düşen ilk kişi mi olmuştur belli değildir.

Tarih öncesi Japonya'dan günümüze ulaşanların sadece dini öğeler olduğu söylenebilir. Birçok höyük mezar hâlâ varlıklarını sürdürmektedir ve genellikle oldukça alakasız yerlerde bulunurlar. Örneğin, dükkanlar ve toplu konutlarla dolu bir bölgenin ortasında ağaçlarla dolu yeşil tepecikler görebilirsiniz. Japonya'nın yerli dini Şinto ("Tanrıların Yolu") aracılığıyla bazı inançlar da öyle ya da böyle yüzlerce yıl hayatta kalmayı başarmıştır.

Ancak günümüzde tarih öncesi görünen her şey tarih öncesine dayanmaz. Modern Şinto'nun birçok öğesi, hatta organize bir din olduğu fikri bile nispeten yeni icatlardır. Modern Şinto'da hâlâ sürdürülen inanışlardan biri insanların kutsalla yakından ilişkili olduğudur: Günlük yaşam, ilahi olanın alametleri ve imalarıyla doludur; çarşı pazar caddelerinin ortasında tapınaklar varlığını sürdürmeye devam eder; anayoldan iki adım çıksanız kutsal iple bağlanmış bir kayaya ya da doğa ruhlarına duyulan saygının ifadecisi benzer başka göstergelere rastlarsınız. Şinto, genellikle, Japonların kendisi tarafından bile, bölgelerin tarımsal mevsim ve diğer kayda değer özelliklerine dair halk gelenekleriyle karıştırılır. Bilerek ya da bilmeyerek Budizm'den alınmış bazı batıl inanışlar ve hikâyeler bile vardır.

Şinto (en azından *Kojiki* ve *Nihongi*'yi düzenleyenlerin kullanımıyla) sadece mitoloji olarak tanımlanamaz. Şinto inanışları 1945 yılına kadar Japon ulusunun temelini oluşturan merkezi unsur olmuştur ve hâlâ Japonya'nın sembolik devlet lideri imparatorun gerçekleştirdiği birçok ritüelde saklıdır. Yeni imparatorlar hâlâ günümüzde de Amaterasu'ya bir demet pirinç sunar, tahttaki imparatorlar her yıl hasat bağışlarını genel olarak tüm tanrılara sunar.

Şinto'nun doğa tanrılarının çoğu orta çağ döneminde Budizm'in gelişiyle yeniden yorumlanarak Budist azizlerin Japon versiyonlarına dönüştürülmüştür. Halk seviyesinde bir dereceye kadar katıştırma gerçekleşmiştir. Birçok Şinto tapınağında ziyaretçilere "bağış" karşılığı koruyucu kolyeler veya dua tahtaları (*ema*) verilir. Bu ziyaretçilere bir zamanlar hacı denirdi, ama artık giderek sadece turist olarak düşünülüp turist muamelesi görüyorlar. Günümüzde bir Şinto tapınağını

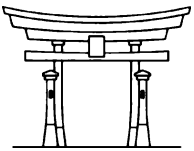
ziyaret ederseniz ziyaretçilerin girişteki suda ellerini yıkadığına, kötü ruhları korkutmak için el çırptığına ve eski ve modern çeşitli sebepler (kayıp nesneler, sağlıklı çocuk doğumu, hastalıklar ve kısırlık için deva, eğitimde veya kariyerde başarı) için dualar ettiklerine şahit olursunuz. Kehanet veya kehanet anlamı taşıyacak sözler içeren bir kâğıt veya tahta parçası için bir bağış bile teklif ediyor da olabilirler.

Japon tarihinin bazı dönüm noktalarında, Şinto, Japon kültürünün yerliliği en tartışmasız öğesi olarak devreye konmuştur. Budist kutsal yazıları olsun, Hıristiyan misyonerler olsun, hatta modern dünyanın doğumuyla karşı karşıya kalındığında, Japonlar ne zaman yabancıların nüfuzunu üzerlerinde hissetmeye başlasalar hep Şinto'ya sığınmışlardır. Japonya'da ortaya çıkmıştır, hikâyeleri Japon halk inanışları ve coğrafyasıyla ilgilidir. Taşlara bağlı eskimiş ipler, kâğıt yapraklarıyla süslü tahtadan asalar, antik ağaçlar, kutsal bahçeler ve ulu dağlarda kendini gösterir. *Kojiki* ve *Nihongi* zamanından kalma kimliği belirsiz bir hükümdarı övmek için yazılan bir şiir, Şinto'daki yaşlandıkça doğal dünyanın büyüyeceği inancına dayanarak sonsuz barış dileğinde bulunur:

> Sürsün hükmün
> Sekiz bin yıl üzerine bin yıl daha
> Çakıllar
> Kaya olup
> Yosunla kaplanana kadar

Bin yıl sonra bu şiir Japon milli marşı *Kimigayo*'nun (ismini ilk satırından alır) sözleri olarak kabul edildi. Her gün Japon öğrenciler, sporcular ve siyasetçiler ayağa kalkıp antik ataç güçle kaynayan bu sözleri okur. İmparator Jinmu'nun üç bacaklı kargası hâlâ Japon Futbol Federasyonu'nun bayrağında dalgalanır (muhtemelen ekstra ayağı futbolda çok avantaj sağlamaktadır).

2
Anahtar Deliğinden: Wa Halkı

Japonya'nın en eski iki tarih kitabı bile on dördüncü imparator Chuai'ye ne olduğu konusunda hemfikir değildir. *Nihongi*'deki daha basit anlatıya göre isyan eden Kyushu'nun Ayı İnsanları olarak bilinen kabileye karşı savaşı sırasında bir okla vurularak hayatını kaybetti. Ancak *Kojiki*'deki versiyonu çok daha doğaüstü unsurlar içerir.

Derler ki, Chuai, Ayı İnsanları'na karşı seferi sırasında adasının sınır bölgesindeki tali saraylarından birinde dinleniyordu. Elinde enstrümanla oyalandığı sırada karılarından biri (Jingu) kendine ait olmayan bir sesle konuşmaya başladı. Batı'da altın ve gümüş dolu bir diyar olduğunu ve o diyarın Chuai'ye ait olduğunu söyledi.

Karısının ağzından çıkan sözlerden açıkça rahatsız olan Chuai enstrümanını çalmayı bırakıp tepelere çıkıp baktığını, o yönde hiçbir şey olmadığını söyledi. Ancak Jingu yapması gerektiği gibi susmak yerine ölümcül bir laneti okudu.

"Artık Göğün Altındaki Her Şey üzerinde hüküm sürmeyeceksin. Şimdi son istikametine dön."

Benzi atan veziri imparatoru enstrümanını çalmaya dönmeye davet etti. Chuai kızgın şekilde müziğine geri dönü ama telleri çekişi arasındaki süre daha fazlaydı. Notalar gittikçe birbirinden uzaklaşıyordu... Ahenk kayboluyordu... Derken birden kesildi.

Lambalarını kapan saray görevlileri imparatora koştular. Ölmüştü.

Vezir ilahi ilhama başvurdu, ama aldığı cevaplar Jingu'nun tuhaf sözleriyle eşleşiyordu. Bir sonraki imparatorun Jingu'nun rahminde olduğunu öğrendi. Güneş Tanrıçası'nın (ve daha önce adı duyulmamış üç başka tanrının) isteği bu yöndeydi.

Kojiki'deki bu sözlerin nereden geldiği belli değildir. Kaynağın bizzat Jingu olması mümkündür, kendisi tuhaf tuhaf konuşmaya devam etmiştir. Adamlarını bir filo inşa etmeye çağırdı, denize yemek çubukları ve oyuncak gemiler atarak dalgaları yatıştırabileceklerini söyledi. Filonun başında sefere çıktı. Bir süre sonra geri döndüğünde denizin ötesindeki diyarları hakimiyetine aldığını ilan etti. Bazı hikâyelere göre Silla Kralı güle isteye onu hükümdarı olarak kabul etmişti. Ama Jingu'nun onu deniz kenarına çekip diz çöktürmek için diz kapaklarını kestiğini, kumlar içinde mızrakla öldürüp cesedini işaretsiz bir mezara gömdüğünü söyleyenler de vardı.

Jingu ülkesine dönünce doğum yaptı.

İşte ancak o zaman Chuai'nin bedenini cenaze kayığına yerleştirip İç Deniz'den başkent Yamato'ya döndü. O ana kadar Chuai'nin öldüğü haberi bastırılmıştı.

Üvey oğulları onu tahttan indirmeyi planlıyordu. Biri mesafeyi ölçmek adına bir ağaca çıktığı sırada ağacını deviren dev bir yaban domuzuna yem oldu.

Küçük kardeşiyse cenaze kayığı için pusuda bekliyordu, ama tam saldırıya geçecekken kayığın içinden silahlı bir grup asker fırladı. İki taraf da diğerine üstün gelemedi. Derken Jingu'nun askerleri bu kavganın anlamsız olduğunu çünkü Jingu'nun çoktan öldüğünü söyledi.

Samimiyetini ortaya koymak adına bıçağını çıkarıp yayının kirişini kesti.

Üvey oğlun askerleri de aynısını yaptıktan sonra bunun bir tuzak olduğunu öğrendiler. Jingu hâlâ yaşıyordu; askerleri saç topuzlarında sakladıkları yedek kirişleriyle çabucak yaylarını onararak yeniden silahlandılar.

Bu işte kesin bir bityeniği vardı. Kyushu'ya sefere giderken yaşayan Chuai şimdi ölü dönmüştü. Jingu bilinmeyen bir diyardan dönmüş, hâlâ aklında duyduğu seslerle konuşuyor ve Chuai'nin

varisini üç yıldır rahminde taşıdığını iddia ediyordu. Üvey oğullarıyla çatıştı, şimdi de doğaüstü şekilde hamile kaldığı oğlunun yeni imparator olduğunu ilan ediyordu.

Nihongi der ki: "Günler gece gibi karanlıktı." Bu kötü alamet insanları korkutmuştu ama daha sonra iki rahibin aynı mezara gömüldüğünün keşfedilmesiyle sorun çözüldü. Ayrı mezarlara konunca güneş geri döndü.

Koyda suyun kenarı kıyıya vuran yunus balıklarıyla doluydu.

Kimileri bunu tanrıların bahşettiği bir ziyafet olarak yorumladı ama yunuslar çoktan çürümeye başlamıştı, kanları kokuyordu.

Prens hâlâ çocuktu, ama Jingu o yaşına girene kadar naiplik görevini yerine getirmeyi kabul etmişti. Jingu'nun altmış dokuz yıl süren saltanatı ancak ölümüyle sonlandı. Annesinin yerine geçtiğinde artık yaşlı bir adam olan İmparator Ojin, 110 yaşında hayata gözlerini yumana kadar tahtta kaldı.

MÖ 300'den MS 250'ye kadarki Japonya'nın "demir çağı" sayılacak döneme modern arkeologlar Yayoi Dönemi adını verir. İsmini 1884'te meşhur kalıntılarının keşfedildiği Tokyo mahallesinden alır. Ancak gerçek kökeni için denizin ötesine, kendilerine yeni bir ev bulmak adına o denizi geçen birkaç yüz bin göçmenin geldiği yer olan Kore'ye bakmalıyız. Japonların günümüze ulaşan en eski tarih kitaplarında laf arasında bu göçmenlerin ilk olarak Kyushu'ya yerleştiği, ama nesiller boyunca İç Denizi izleyerek ilerleyerek sonunda olabilecek en mükemmel konumu buldukları söylenir: Günümüzde Nara olarak bilinen yerin yakınındaki "Dağların Kapısı" (Yamato).

Bu yeni gelenler, açıkça Çinli değilse bile en azından Çin medeniyetine imrenen bir dünyadan geliyordu. Yanlarında getirdikleri Çin yazı sistemi, ilk girişimlerinde yetersiz kalsa ve sıklıkla yanlış şekilde kullanılsa da Japon adalarının sözcüklerinin ve kavramlarının ilk kez yazıya dökülmesini sağladı. Yazı sistemi dışında yeni teknoloji ve materyalleri (en önemli örnekler; metaller ve çömlekçi çarkı) ve ataerkil Konfüçyüsçülükle dolu bir kültürü de getirdiler. Arkeolojik kayıtlarının ve eski efsanelerinin kadın şeflerden ve savaşçı kadınlardan bahsettiği, kadınların ya iktidarın dizginlerini elinde

tuttukları ya da tamamlayıcı rollerde onu erkeklerle paylaştığı bu toplumda, yeni gelenler hızla kadınları marjinalleştirmeyi başardı. Eski mesleklerinin birçoğundan mahrum bırakılan güçlü konumlardaki kadınlar kısa süre içinde yalnızca mabet ve törenlerle ilgili işlerde bulunur oldular; ki sonraki yüzyıllarda Budizm'in gelişiyle bu konumları bile gittikçe zayıflayacaktı. Dişi etkiye karşı ihtiyatlı Konfüçyüs geleneğinin egemen olduğu yeni gelenlerin dünyasında, kadınlar genellikle sadece evlenilecek, yatıştırılacak veya takas edilecek eşler, anneler ve kızlar olarak görülüyordu. Ara sıra baltalı İmparatoriçe Jingu gibi eskiyi andıran anlar olmuştur, ancak onun bile iktidarının temeli pek sağlam değildi. Kendisinden çok kocasının önemine ya da belki de ailenin varis prens yaşına girene kadar iktidarı ellerinde tutma arzusuna dayanıyor gibiydi. J. Edward Kidder'in sözleriyle, "kâhin ve savaşçı" kadın şamanları onun zamanından sonra bir daha duymayız.

Japonya'nın antik mitlerine ilişkin en eski yazılı kaydı MS 712'de tamamlanan *Kojiki*'dir. O zamana kadar geçen zamanda yarı unutulup yeniden yorumlanmış, süslenip şişirilmiş olmaları ihtimali yüksektir. Bazı unsurların doğruluğu, kabul edilebilir bir krallar-kraliçeler listesini veya dikkate değer olayların bir atlasını oluşturmaya yeter olsa da bazı unsurlar sadece daha sonraki figürlerin çıkarlarına hizmet etmek için eklenmiş olmalıdır. Bazıları sadece eski düşmanlıklardan kalan yarı hatırlanan hikâyelerden ibarettir, ancak Japonların kendileri hakkında anlattıkları hikâyelere bir pencere açtıkları için onlar da tekrar anlatmaya değerdir.

Daha sonra çıkan *Nihongi*, bin yıllık savaşların ve olayların düz bir kronolojisi olduğunu iddia etse de içeriğinde daha çok aynı dönemde yaşamış farklı ailelerin soy kümeleri, eski Yamato'nun kral listeleri, Kyushu soylularının atalarının destanları ve artık yeni isimler ve ittifaklar altında kaybolan bir zamanların büyük klanların son efsaneleri bulunur. Zaman içinde birçok kişi kendilerini Japonya'nın o ya da bu parçasının (belki de Kyushu, İç Deniz kıyıları ve Yamato etekleri) "kralı" olarak görmüştür. Güneş Tanrıçası'nın soyundan gelen yalnızca imparatorlar değildi, soylarının tanrıçanın

çocuklarından geldiğini iddia eden on dokuz başka klan da bulunuyordu. Yeni gelenleri oluşturan farklı grupların arasındaki ince farklar bile *Nihongi*'de gizli olabilir. En büyük göçmen akınlarının sebebi olarak gösterebileceğimiz bilinen tek bir büyük felaket bulunmamaktadır, ancak birkaç dalga halinde geldilerse farklı Kore krallıklarından gelmiş olmaları muhtemeldir (Başlıca Baekje ve Silla, hangisinin üstün olduğuna bağlı olarak). Genellikle daha genç bir varisin erkek kardeşlerinin (daha yaygını *üvey* erkek kardeşlerin) üstün çıkmasını haklı çıkarmayı amaçlayan sayısız hanedanlık kavgası vardır. Bu olayları, annesinin kendi soylarından gelmesini sağlamaya çalışarak bir sonraki imparatoru belirlemeye çalışan güçlü aileler arasındaki perde arkası mücadelelerin göstergeleri olarak okuyabiliriz. Başka klandan başka bir kız imparatorun dikkatini doğru zamanda çekerse, imparatorun en büyük oğlu, yeni bir gözdenin bebeği tarafından kolayca yerinden edilebilir; ayrıca sarayda daha fazla nüfuz kazanmak isteyenler için bir bebek varisi yönlendirmek daha kolaydır.

Elbette, Gök'ün sofistike tanrılarının Dünya'nın vahşi, kavgacı tanrılarıyla savaşa tutuştuğu eski hikâyelerde, Japonya'nın kontrolü için savaşın kazananlarının bakış açısından anlatılan bir hikâyenin tüm göstergelerini bulabiliriz. Aynı zamanda, aktarım sırasında karman çorman hale gelmiş bir hikâyenin birçok işaretine de rastlıyoruz. Dijital arşivler ve internet taramaları sayesinde yüz yıl öncesine kadar kendi atalarımın ayrıntılı bilgilerine ulaşabilirim, ancak ondan öncesinin puslu tablosu hakkında birkaç söylenti dışında hiçbir şeye ulaşamam. Kayıp parşömenlerin puslu anılarından başka hiçbir ipuçları olmayan sekizinci yüzyılın tarihçileri için bin yıl eskiye kadar olan olayları anlatmanın kaç kat daha zor olduğunu tahmin edebilirsiniz.

Nesiller boyunca Japon soylularının soyları üç kategoriye ayrılmıştır: Göçmenler, imparatorun soyundan gelenler ve "Gök ve Dünya'nın tanrılarının" soyundan gelenler. Belki de Japonya'nın üç kutsal hazinesi ayna, kılıç ve mücevher bu üçlü yapılı Japonya'yı yansıtmayı amaçlıyordur: Adaya daha sonra süslü Çin aynalarıyla gelenler, kılıçlarıyla fetihle gelen daha önceki istilacılar ve bilgelik

sembolü olarak kabul edilen kutsal virgül şeklindeki mücevherleriyle yerli halk.

Jinmu'yla ilgili hikâyeler, atalarının bölgesi Kyushu'da anakaraya yakın tarafta olduğundan ötürü fethe gelen yeni insanlarla ilk karşılaşacak kişiler olan Otomo Klanı'nın antik efsaneleri ve hikâyeleriyle ilişkili olabilirdi. Onuncu imparator Sujin'in hikâyeleriyse Mononobe Klanı'nın tarihiyle ilişkili gibi görünüyor. Mononobe, güçlü olmalarına rağmen ilk Japon devletinin siyaset sahnesinde büyük ölçüde geride kalan, asimile edilen yerli halklarla sıkı bağları olan bir aileydi. Yeni gelenlerin Konfüçyüsçü muhafazakâr halkların geleneklerinden farklı olarak, Sujin'in hikâyelerinde kadın şamanlardan oluşan bir konseye sahip olması bir tesadüf değildi. Sujin'in hükmü yerelleşme ve yerel *kami*'yle kısıtlanma dönemi olmuştur; şiirsel bir göndermeyle, çok sayıda komşu klanı egemenliği altına alarak pasifleştirdiği ve onlardan et ve tekstil şeklinde haraç topladığı anlatılır.

On beşinci imparator Ojin'in hikâyeleriyse Soga Klanı'nın aile gelenekleriyle yakından ilişkili gibidir. Hikâyelerinde konunun sürekli saparak uzun uzun diplomasi ve kültürel alışveriş üzerine konuşmaya başlaması Soga ailesinin Asya anakarasıyla sıkı bağlarını yansıtır.

Bir gün belki birileri nihayet *Nihongi*'yi mevcut tek telli bin yıllık epik formundan çıkarıp her biri iki veya üç yüzyıllık aynı dönemi kapsayan, İmparator Kinmei'nin (509-71) Baekje'den o dönüm noktası niteliğindeki hediye Budist hazinelerini aldığı tarihsel olarak doğrulanabilir MS 552'deki ana kadar uzanan, üç veya daha fazla iç içe geçmiş destan halinde yeniden yapılandırabilecektir. İlk sayfalarında ilerlemenin yürüyüşüne boyun eğen veya ondan kaçan *kami* ve iblislerle dolu dağ kalelerini içeren, kültürleşme ve fetih üzerine karmaşık bir anlatı görüyoruz. Ayrıca, İmparator Jinmu'nun "Aimishi"yi korkutup kaçırdığını ilan edişinde ilk olarak Kyushu kadar güneyde adları geçen yerli halklardan bahsedildiğini de görüyoruz. "Aimishi" kelimesi o dilde olmayan bir sesi yaratmak amacıyla klasik Çinceden kelimeleri bir araya getirerek türetilmiştir.

Nihongi, Jinmu'dan sonra gelen on birinci İmparator Keiko'nun bazı fetihlerinden bahseder. Bu seferlerinde bazen yerli barbarlarla karşılaşan Keiko onlardan yakaladıklarını kurban eder; bazense ona kucak açan yerlilerle karşılaşır. Örneğin, "Tüm Ülkenin Reisi" Prenses Kamu-nashi ateşkes için bir kılıç, bir ayna ve bir mücevher asılı bir ağaç dalını sallayarak onu karşılar. Bu ağaç dalı gerçekten barbarların sancak yerine kullandığı bir şey miydi yoksa Koreli yeni gelenler tarafından kullanılan çok dallı tören kılıçlarının bir kopyası mıydı? Her halükârda, prenses kendi topraklarındaki (ki bu topraklar bundan sonra Keiko'nun olacaktır) "isyancıları" bastırmak için Keiko'nun yardımını ister. Bu arada Keiko'nun askerleri yalnızca prensesin düşmanlarını bastırmakla kalmaz, bu sırada yollarına çıkan mağarada yaşayan Dünya Örümcekleri gibi yeni düşmanları da alt eder (taştan topuzlara akan kanları ayak bileklerini geçene kadar dövülürler). Komutanları "açıkça uygarlaştırılması" gereken başka bir yerin olduğunu bildirir:

> Doğunun vahşi topraklarında Hitakami [Güneş Yüksekliği] adında bir ülke var. Bu ülkenin erkekleri ve kadınları, saçlarını tokmak şeklinde bağlar ve vücutlarına dövme yaptırır. Sert bir mizaca sahiptirler ve genel adları Emishi'dir [Karides Barbarları]. Üstelik toprakları geniş ve verimlidir. Onlara saldırıp almalıyız.

Dünya Örümcekleri gibi Karides Barbarları'nın adı da düşmanları tarafından konmuştur. Belki de ana yiyeceklerine bir göndermedir ama erkeklerinin uzun sakallarına bir tür gönderme olması daha olasıdır. Yerel dildeki kılıç anlamına geldiği düşünülen *emushi* kelimesinden geliyor bile olabilir. Onların *Nihongi*'deki tanımlarıyla Çin'in yıllık tarih kitapları arasında çizilebilen paraleller ve arkeolojik kayıtlar herkesin aklındaki şüpheyi doğrulamaya yeter: Yeni gelenler hızlıca Jomon halkını asimile etmiş, öldürmüş veya yeni nesil fatihler uğraşsın diye topraklarından kaçırıp bırakmıştır.

Nesiller sonra gelen yirmi birinci imparator Yuryaku (sal. 456-79) Çin'e mektubunda o ve atalarının bu "Kıllı İnsanların" 115

barbar "ulusunu" fethiyle övünür. 38. İmparator Tenji (626-72) zamanında bile Japonlar hâlâ Emishi komşularından bahsediyordu. *Yeni Tang Kitabı*'nda Tenji'nin elçileri "Karides Barbarları'ndan" (Çincesi *xiayi*) bahseder. Tang tarih kitapları, Wa'nın kara sınırlarında devasa dağlar (Japon Alpleri?), o dağların ardında Kıllı İnsanlar olduğunu söyler.

> Karides Barbarları'nın ülkesi, denizdeki adadaki küçük bir ülkedir. Elçilerinin dört ayak boyu sakalları vardır. Oklarını boyunlarına kadar geri çekerler, onlarca adım ötedeki bir kişinin kafasına koydukları su kabağını hiç ıskalamadan vururlar.

Ülkenin oluşumunda kilit rol oynamalarına rağmen Japonya'nın modern okuyucular için giderek daha tanınabilir hale gelmeye başladığı anda Emishi'ler tarihi kayıtlardan neredeyse tamimiyle silinir. Evlerini inşa etmek için ahşap, kendilerini süslemek için deniz kabuğu kullanıyorlardı; yani kültürlerinin çoğu kalıcı olmayan şeylerden oluşuyordu. Daha sonraki Japon yıllıklarından anlaşılan bazı etkileyici taş anıtları dikmişlerdi. Ne yazık ki, bunların tarihe geçişi ancak başka bir şeyin yapımı için yıkılmalarıyla olmuştur. Emishi taş yapıları ve halkaları, menhirleri ve taş sunakları bir zamanlar Japonya'nın dört bir köşesinde bulunuyordu, ancak çoğu Orta Çağ kalelerinin surlarının temelini atmak adına söküldüler. Japonya'ya dair bir ikonik resmin oluşumu büyük ihtimalle diğerinin yıkımının sebebiydi.

Emishi'ler, işbirlikçiler, köleler ve anneler olmak üzere Yamato nüfusunun önemli bir bölümünü oluşturuyorsa, unutulup çarpıtılmış eski gelenekleri de hâlâ Japonya'nın resmi dini olan Tanrıların Yolu Şinto'nun yapı taşlarını oluşturuyor olmalıdır. Emishi halk hikâyeleri, aramızdan ayrılan kabilelerin hayaletleri Japonya'nın yer isimlerine yansımıştır. Hokkaido (kuzey deniz yolu) adasının modern ismi bile daha spesifik "*hoku-Ka'i-do*" (Karides Barbarları'na giden kuzey yolu) isminden bozma olabilir. Yüzyıllar boyunca Japonlar ne zaman eşsiz bir Japonluk hissini ortaya koymaya, bir

şekilde anakaradaki kültürlerden farklı veya üstün olduklarını öne sürmeye kalksa, Çin'in tuncunu ve Kore'nin çeliğini, ipek brokarlarını, Budizm'i ve Tang mimarisini, Çin edebiyatı ve şiir mirasını bir kenara atarlardı... peki geriye ne kalırdı? Çin'i ve Kore'yi aradan çıkarırsanız Japonların atalarının çoğunu da çıkarmış olursunuz. Japon ruhunun özü, bugün bile, Emishi'lerin hayaletidir.

MS birinci yüzyılda yaşadığı düşünülen proto-Japon prens Yamato Takeru kendi kardeşini öldürdüğü için babası tarafından hudut bölgesine sürgün edilmişti. Burada çeşitli düşmanlarını alt etti. İse Mabedi'nin baş rahibesi olan halası ona, bir zamanlar tanrı Susano'o tarafından bir ejderhanın cesedinden çıkarılan Göğün Toplanan Bulutlarının Kılıcı'nı verdi. Bölgedeki bir derebeyin ihanetiyle yanan çalılıkların içinde kalan Yamato Takeru bu kılıcı kullanarak yolu açıp kendini yangından kurtardı. Böylece kılıç günümüzde bilindiği adını kazandı: Ot Biçici (Kusanagi).

Yamato Takeru her ne kadar destansı olsa da onun zamanında Japonya'nın gerçek sakinleri o sırada Çin'i yönettiklerini iddia eden elitlerle iletişim kurmaya başladı. MS 238'de, Yamatai Kraliçesi Himiko'nun (Güneş Prensesi) elçileri Çin'e ulaştı. Bu krallık muhtemelen Japonya'nın Orta Alpler'inin batısındaki Kansai Ovası'nda yer alıyordu. Eski tarihçilerin Japonya hakkında çoğu bildiklerinin kaynağı "Kore'nin güneydoğusundaki" dağlık bölge olarak tanımlanan o krallık olmalıydı. Ne de olsa Kore Boğazı oraya ulaşımın en kısa ve en bariz yoluydu.

Himiko üzerine çok şey yazılıp çizilmiştir. Kendisi "tanrıların yollarında" bir cadı kraliçe miydi, güneş rahibesi miydi yoksa sadece bir kukla mıydı? Belki de Himiko isim bile değil unvandı ve Japonca "görkemli kadın" anlamına gelen *himemikoto* kelimesinin kısaltmasıydı. Hatta bir kız kardeş-erkek kardeş çiftinin prenses ve prens (*hime-hiko*) olarak hüküm sürmesine atıfta bulunan Japonca bir terimden bozularak türemiş bile olabilirdi. O kim olursa olsun, bin kilometre uzaktaki görmediği bir Göğün Oğlu ile iletişim kurma arzusu, Çin'e saygısını ve farkındalığını ortaya koyar, ki bu saygı

ve farkındalık muhtemelen Çin diyarının sınır bölgeleriyle kurduğu temaslardan kaynaklanıyordu.

Çin kayıtlarında Kraliçe Himiko'dan o kadar bahsedilmesine rağmen sekizinci yüzyılın başındaki Japon hükümdarlarının yazılmasını emrettiği hiçbir tarih kitabında adı geçmez. O zamana kadar unutulmuş muydu, yoksa eski anlatılarda başka bir isimle mi gizliydi? Belki erken dönem Japon efsanelerinde büyük rol oynayan nazlı Güneş Tanrıçası Gök Parlıyor (Amaterasu) aslında oydu; Güneş Tanrıçası tarafından vücudunun ele geçirildiği konuşulan, Kore'ye karşı savaşıp kazandığı anlatılan antik savaşçı kraliçe İlahi Fazilet (Jingu) oydu; ya da krallar listesinde yer alan erkek hükümdarlardan birinin eşi olarak adı geçen birkaç kâhin şamandan biriydi.

Üçüncü yüzyıl Çin yıllıklarından biri olan *Wei Kitabı*'nın yazarları için Himiko takımadadaki otuz kadar krallıktan en büyüğünün kraliçesiydi. Krallığının nüfusu 70.000 aileye denkti. Krallığının tam olarak nerede olduğu hep bir tartışma konusu olmuş olsa da çok miktarda Kofun devri höyüklerinin Osaka–Nara bölgesinde bulunuyor olması oralarda Yamato nehri havzasında bir yerde olduğuna işaret ediyor. Bölgenin antik yer isimleri, Tolkien tarzı bir sadelik zamanını çağrıştırıyor: Dağların Kapısı (Yamato) nehri ovayı kuzeyden güneye ikiye bölen Büyük Geçit (Osaka) adlı tepeleri delip geçer. Kuzeyde İyi Düz Zemin (Nara), kenarlardaysa Dağ Arkası (Yamashiro), Muhteşem Diyar (İga) ve Kutsal Akarsular (İse) bulunur. Bölgedeki birçok nehir aşağıdaki Nehir Kenarları'na (Kawachi) doğru akar, burada Dalga Zirvesi (Naniwa) ve Temiz Koylar'da (Suminoe) denizle buluşurlar.

Çinli tarihçiler, Shima ve Ihaki, Kokata ve Kanasana gibi isimleri rastgele hece kombinasyonlarından çıkma gibi görünen unutulmuş yirmi başka Japon krallığından da bahsederler. Çinli muhbirler gerçekten Şeytan-Köle (Kina), Çıplak (Luo) ve Kara Diş (Heichi) gibi isimli krallıklardan söz etmiyorsa, bu isimler, kendilerine yabancı bir dildeki sesleri taklit etmeye çalışan Çinliler için anlamsız kelimeler olmalıydı. Oldukça belirsiz şemalar dışında bu ülkelerin nerede olduğunu gösteren bir kaynak da yoktur. Çin fersahı (*li*) ile

daha kısa Kore versiyonu arasındaki fark olması, uzaklıkların kesin olarak belirlenmesini imkânsız kılar, ancak uzaklıklar, coğrafi özellikler ve arkeolojinin katkılarıyla nirengi haritasını çıkarırsak Himiko'nun krallığının günümüzde Osaka ve Kyoto'nun yer aldığı Kansai ovası yakınlarında olması gerektiğini buluruz. En büyük rakibi güneyindeki köpekbalıkları ve ejderhalardan korunmak için vücutları ve yüzlerini dövmelerle kaplayan, yalın ayaklı iyi yüzücü ve dalgıçlarla dolu Kuna krallığıydı (günümüz Wakayama'sı).

Çin'e giden Himiko'nun elçileri büyünün onları güvende tutacağından emindi. Başlarına bir şey gelip dönmemeleri ihtimaline karşı bir tılsım olarak iffetli, yıkanmamış ve bakımsız kalmakla görevlendirilen bir "yas taşıyıcısı" ile seyahat ediyorlardı. Bu görevli, elçiler zarar görmeden geri dönerlerse zengin bir şekilde ödüllendirilecek, dönmedikleri takdirdeyse görevini yerine getirmediği varsayılarak idam edilecekti.

Wei Kitabı'nda Himiko ve krallığı hakkında çok fazla bilgi bulunmasa da bazı yorumları yüzyıllar boyunca geçerliliğini korumuştur: Himiko'nun halkı sıra dışı bir şekilde uzun ömürlüydü, sıklıkla 100 yaşına ulaşırlardı. Yüksek rütbeli kişiler yolda yürürken sıradan insanların yolun kenarına çalılıklara çekilmeleri bekleniyordu. Okçuları, yaylarını "ortanın altında" tutardı (Japonların kendine özgü üstten ağır yayını çağrıştırır). Bir şeyi onaylarken "Hai" derlerdi (günümüzde de Japonların yaptıkları gibi).

Çin kıyılarının hükümdarı böylesine uzak bir diyardan gelen elçileri kabul etmekten memnundu. Çinli hükümdarlardan beklenecek şekilde, Himiko'yu (zaten kraliçe olmasına rağmen) kraliçe olarak atadığı küçümseyici tonda bir teşekkür mektubu gönderdi. Mektubun yanı sıra ona ejderhalarla süslenmiş bazı koyu kırmızı brokarlar dahil çok sayıda yün ve ipek, yüz bronz ayna ve iki uzun kılıç hediye etti.

Yas taşıyıcısı işini iyi yapmış olsa gerek çünkü elçiler eve döndüler. Daha sonra Çinlilere hediyeleri için Himiko'nun teşekkür mektubunu iletmek için tekrar Çin'e de gittiler. Çinlilerden Yamatai ve Kuna arasındaki bir anlaşmazlıkta hakemlik yapmalarını istiyordu.

Kimsenin görmediği uzaktaki bir hükümdardan gelen bir mektubun yerel bir anlaşmazlık üzerinde nasıl bir etki yaratacaksa...

Ardından Himiko öldü.

Klasik Çince o kadar veciz ifadelerle dolu bir dildir ki yakınlık sebebiyet ima edebilir. Metin Himiko'nun bu anlaşmazlık yüzünden öldüğünü, daha doğrusu imparatorun fermanının bir işe yaramaması üzerine darbeyle tahttan indirilip öldürüldüğünü ifade ediyor olabilir. Ya da bu ferman ulaşmadan önce ölmüştü; ne de olsa oldukça yaşlıydı. Her halükârda yerine ergenlik çağındaki bir kız geçti (nedense Himiko'nun rahibesi olarak geçer). Çinli tarihçiler hiç üzerinde durmadan Himiko'nun cenazesinde yüz kadının kurban edildiğini aktarır.

Daha sonra gelen birkaç yüzyıl boyunca Çinli tarihçiler arada sırada denizin ötesindeki o diyar üzerine yazmıştır. Ancak bu yazdıklarının ne kadarı aslında sadece *Wei Kitabı*'ndan aldıkları iddiaları şişirip süslemekten ibarettir bilinmez. *Geç Han Kitabı* ölümünden çok sonra Himiko konusuna geri dönerek, onu bin kadın hizmetçisi ve "yiyecek ve içecek servisi yapan ve sözlerini aktaran" tek bir erkek yaveri olan bir şaman-kraliçe olarak tanımlar. Ayrıca, bu metin, Japon aristokrasisinin soyunun Çin'in İlk İmparatoru'nun efsanevi seferiyle gidenlere dayandığı varsayımını açıkça kabul eder (o dönemde bazıları buna gerçekten inanıyordu). *Nihongi*'nin derleyicilerinin anlatılarını, Çin tarihçilerinin anlatılarıyla tarihselliği doğrulanabilen birkaç anın arasına sığdırmaya çalışması da daha çok kafa karışıklığına neden olur. Cadı kraliçe Himiko'nun hikâyeleriyle heyecanlanan bu derleyiciler, örneğin İmparatoriçe Jingu'nun hikâyelerini alıp olması gerekenden birkaç bölüm öncesine iliştirirler, çünkü o dönemde Çinli tarihçilerin yazılarında benzer bir figür bulunmaktadır.

Arkeoloji bize Yamatai insanlarının hayat ve kültürüne dair daha çok kanıt sunar. Yalnızca güneyde değil, Japonya'nın dört bir yanında yapılan kazılar sonucu kış mevsimi diyetlerinin deniz ürünü ağırlıklı olduğunu biliyoruz. Ancak deniz ürünlerinin sayısı bir anda düşer. Geç Jomon dönemi, savaştan değil, kışın onları besleyen iki ana gıda maddesine (kabuklu deniz ürünleri ve yemişler) erişimi

kısıtlayan sıcaklık düşüşünden dolayı yerlilerin sayısında ciddi bir düşüş görülür. Görünen o ki, Kuzey Honshu gibi yerlerdeki felaket nüfus düşüşünün telafi edilmesi yüzyıllar sürmüştür. Diğer bölgelerdeki nüfus, tahıl ekimine (özellikle anakaradan yeni gelen pirincin ekimine) daha çok odaklanılması sayesinde yeniden yükseldi.

Kabaca Avrupa'nın Karanlık Çağ'ına denk gelen MS 250-700 arası Japon iklim bilimi camiasında Soğuk Kofun Devri olarak bilinir. Bu dönemde Japonya'da görülen sıcaklık düşüşü, Avrupa'nın "Küçük Buz Çağı'ndan" çok daha kötüydü. Küresel sıcaklıklar düştü, on altıncı yüzyılın ortalarında hem Çin hem Avrupa'da kayıtlara geçen "kuru sis" güneş ışınlarının etkisini bir on yıl azalttı, bu koşullar salgın hastalıkların geniş coğrafyalara yayılmasının yolunu açtı. Japonya'nın havası da daha soğuk ve nemliydi. O döneme ait birkaç arkeolojik alan zamanında sel sonrası terk edildiği için korunmuştur.

Bu dönem, Japonya'da hâlâ varlığını sürdüren yerli halklara büyük bir darbe vurdu; teknolojik anlamda daha ileri olan göçmen topluluklarıysa gelişmeye devam etti. MS 200'e bakarsak, demirin gelişinin Japon diyarında ani değişiklikleri de beraberinde getirdiğini görürüz. Yerliler binalarını keresteyle inşa etmeye devam ediyor, ama metal aletlerin getirdiği yeni verimlilik sayesinde çok daha fazlasına erişebiliyorlardı. Modern Japon sofra takımının metal kıtlığını yansıtması gibi (bıçaklar ve diğer metal aletler mutfakta kullanılır, ama masada bulunmaz), Yayoi halkının çoğunun ahşap aletlerle çalışmaya devam etmesi erken dönem demir nesnelerinin nadirliğine işaret eder. Ancak, kürek ve tırpan gibi modern araç gereçlerin çoğu, demir araçların onların daha iyi versiyonlarının üretilmesini mümkün kılması sayesinde, daha yaygın ve verimli hale gelmiştir. Çit ve kirişlerin daha düzgün bıçaklarla yontulmasıyla mimaride de daha düz hatlar görülmeye başlandı. Eski çağlardan beri süregelen ormanlar materyal uğruna hızla talan edildi, yeni tarlalar oluşturuldu. Ormanlar zarar görse de bu aynı zamanda tarımın daha büyük ölçekte gelişmesini sağladı.

Ağaçlar dağ taraflarında var olmaya, böylece toprak kaymasını önleyip tepeden gelen suyun akışını dengeleyerek aşağıda verimli

pirinç çeltiklerinin oluşturulmasını sağlamaya devam etti. Japonya'nın volkanik toprakları tarım için nispeten kötüydü, ama tarlalar su altında bırakılırsa daha yüksek verim elde edilebiliyordu. Kendi yiyeceklerini üretebilen ve fazlasını "şeri yıllar için" saklayan topluluklar ilerleme kaydedebilirdi.

Japonya'nın en kutsal yerlerinden biri olan Ise Tapınağı, ülkenin antik yıllarına açılan bir kapıdır. 692 yılında İmparatoriçe Jito tarafından yeniden adandığından beri tapınak iki formda varlığını sürdürmektedir: "Orijinal" ahşap sazdan çatılı bina ve yanındaki yapım aşamasında olan bir kopyası. Ise Tapınağı yirmi yılda bir aslına uygun kopyası yapılarak yeniden inşa edilir (uzak geçmişin Japon kültüründe kehanetlerde görülen, sıklıkla hanedanlık değişikliklerine eşlik eden yıkım ve yenilenme temasının bir yansıması). Aynı zamanda bize antik Japonya mimarisi hakkında da bir ipucu veriyor: Beyaz çakıllardan oluşan bir zeminin üzerine kutsal bir merkezî direğin etrafında inşa edilen servi ağacından sağlam yapılar; her çatıya çapraz, boynuzlu bir profil veren uzun süsler. Teknoloji ve malzemelerdeki gelişmeler onları orijinal planlarından uzaklaştırmadan önce, eski Japon başkentinin binalarının birçoğunun böyle göründüğünü hayal edebiliriz.

Kofun dönemiyse adını farklı bir mimariden alır: Japonya'nın dört bir yanında bulunan devasa "antik mezarlar" (*kofun*). MS üçüncü yüzyılda, Yayoi dönemine ait basit kare mezar höyükleri yerini çarpıcı bir yamuk yükseltiye bağlı yuvarlak tepe kombinasyonunu içeren devasa höyüklere bırakır. Bu, yukarıdan bakıldığında onların anahtar deliği şeklinde görünmesini sağlar; dolayısıyla, "anahtar deliği mezarları" olarak da adlandırılırlar. En eski örnekleri Nara bölgesindendir, ancak sonraki yüzyıllarda başka yerlerde de sayılarının artması, insan gücünü ve geleneklerini daha da ilerletip genişleten baskın bir aristokrasiye işaret eder.

Kofun mezarların içeriğinin Japon tarihinin bu dönemi hakkında bize anlatacağı çok şey vardır, ancak eski Japon "imparatorlarının" defnedildiği yerler olarak kutsal statüdedirler, ki bu da onların arkeolojik keşif için büyük oranda yasak bölge oldukları anlamına

gelir. İşi daha da ilginç kılan, Kore'de bir zamanlar Baekje devletinin bulunduğu Yeong-san nehir havzasında bulunan benzer anahtar deliği şeklindeki höyükler bulunmaktadır. Her ikisini de inşa edenler arasında güçlü kültürel bağlantılar olmalıdır.

Japonya zaten bir ucundan diğerine insanlarla dolu olmasına rağmen, Yayoi döneminde anlatıya yeni bir ton eklenir. Gelecekte Japonya olacak şeyin hikâyesi artık Jomon halkları ve onların en gelişmiş mirasçıları denebilecek Yamatai tarafından anlatılmıyordu. Bunun yerine, anakaradan gelişleri MÖ birinci yüzyılda Kore'ye en yakın ada olan Kyushu'da bulunan büyük bir höyük şeklindeki bir mezar ve Fukuoka bölgesinde bulunan yaklaşık olarak aynı zamandan kalma bir altın mühürle işaretlenen insanlar tarafından anlatılan bir hikâye haline gelir.

Çin'in tarihi kayıtları, MS ikinci yüzyılın ortalarında "Wa'daki kargaşadan" bahseder. Bu kargaşanın sebebi hem düşmanları hem de ormanları kesen demir kuşanmış yeni gelenlerin kıyı tarafından yukarı doğru çıkması olarak bildirilir. Yeni gelenlerin Japonya'da bulunan mezarlarındaki cesetler, yerel halktan kayda değer ölçüde daha uzun olduklarını gösterir (anakaraya gönderilen ilk raporlarda bir "cüceler" diyarından bahsedilmesinin arkasındaki sebep bu olabilirdi). Dördüncü yüzyılın sonlarına doğru, Japon krallarının soyunda bariz bir kopukluk görülür. Bu da doğrudan o sırada anakaradaki Kara devletinin çöküşüne ve bir milyon göçmenin Japonya'ya geçmesine yol açan kargaşayla ilgili olabilirdi.

Ancak bu göçmenler yanlarında tüm servetleriyle geliyor gibiydi. Kısa sürede yerel krallıkların siyasetine ve güç mücadelelerine müdahale edip onlara yön vermeye başladılar. Yerli Jomon halkının bir kısmı yeni gelenlerden kaçmak için kuzeye göç ederken diğerleri onların sayısı karşısında boğulmalarına rağmen yeni gelenleri memnuniyetle karşılıyor gibiydi. Arkeolojik kayıtlar çifte darbeyi ortaya koyuyor: Öncelikle bu yeni insanlar büyük bir akınla gelir (bazı bölgelerde nüfusun yüzde 73'üne kadar çıkarlar), ardından yeni gelenler hem kendi aralarında hem de yerlilerle çoğalarak sayılarındaki kaçınılmaz artış yaşanır.

Bir zamanlar Çinli tarihçiler adalardaki herkesi "barbarlar" olarak tanımlarken bu yeni gelenler sayesinde kenarlarındaki barbarlara karşı mücadele veren yeni bir uygarlık hikâyesi doğdu. Bundan sonra yüzyıllar boyunca kuzey genç erkeklerin savaş meydanında bir kariyer yapabileceği, "barbarların", asimile olmuş iyiler ve direnen kötüler olarak ikiye ayrıldığı bir hudut bölgesi olmuştur.

Kuzeye yönelik uzun sefer ancak on dokuzuncu yüzyılda, Japonların en kuzeydeki Hokkaido adasında kalan son vahşi toprakları ele geçirmesiyle sona erecekti. Orada bulunan yerel Ainu halkı, eski geçmişe ait birçok anlatıdaki Japonya'nın orijinal sakinlerine şaşırtıcı olmayan bir benzerlik taşıyordu; şimdi bir zamanlar kendilerine ait olan toprakların en ucunda bir varoluş mücadelesi veriyorlardı.

Üçüncü yüzyılın başlarına gelindiğinde anahtar deliği mezarlar efsanevi Kraliçe Himiko'nun başkentinin bulunduğu Kansai Ovası'na kadar ulaşmıştı. İçerlerinde çok az sayıda deniz kabuğu bileklikler içeriyor olmaları dikkate değerdir; eski hâkim sınıfın yerine yenilerinin geçtiğine işaret eder. Anakara teknolojisi ve genleri kısa sürede yerel elitlerin arasına girmeyi başardı. Yeni gelenlerin yeni ev ihtiyacını karşılamak ve baraj ve bentler gibi yeni toplumsal projeleri gerçekleştirmek adına kesilen ağaçların sayısı katlandı.

Tarihsel kayıtların karışıklığı nüfuz bakımından mücadelenin ikinci boyutunu gizliyor olabilir. Yeni gelen seçkinler bir yandan eski krallıklar içinde güç ve tanınma mücadelesi verirken aynı zamanda anakaradaki çıkarları için de Kore siyasetine müdahale ediyorlardı.

Japon yıllıklarının karmaşık durumundan dolayı gerçek tarihlerin belirlenmesi imkansızdır. Boğazlar ötesi savaşlar, krallar ve o kralara doğan varislerinin tekrar tekrar anlatılan hikâyeleri okuyucular gibi tarihçilerin de kafasını karıştırabilir. Ayrıca küçük bir hesap yaparak bu hükümdarların insanüstü yaşam sürelerine sahip olduklarını, yetişkinlikte tahta gelip nasıl oluyorsa bir yüzyıldan fazla bir süre hüküm sürmeyi başardıklarını görünce daha da hüsrana uğrarlar. Ejderha avcısı Yamato Takeru'nun ne kadar tarihi bir figür olduğu konusunda sizden daha iyi bir tahminde bulunamam. Muhtemelen pek de tarihsel gerçekliği yoktu, ama oğlu Chuai yıllıkların yazımına

bir nesil daha yakındı. Konuyu iyice karıştıransa Chuai'nin dulu Jingu'nun biyografisini yazanlardır. *Kojiki* onun işgal filosuyla Kore yarımadasındaki Silla ülkesine yelken açtığını, gemilerinin boğazdan kendilerine yardım etmeye gelen balıkların sırtında arkalarından da esen bol rüzgarlarla taşındığından bahseder. Yaklaşan bu tuhaf maiyet alayını gören Silla hükümdarı hiç savaşmaya yeltenmez. Jingu'ya bağlılık yemini edip "Gök'ün" hükümdarı altında kendisinin sadece bir seyis olabileceğini söyler ve "gök ve yer var olduğu sürece her yıl" gemi gemi devamlı haracını göndereceğine (özellikle de atlarından göndereceğine) yemin eder.

Gerek edebi anlatım tarzı gerek içerdiği büyü, kehanetler ve kaderin garip cilveleri nedeniyle bu hikâye o kadar belirsizdir ki *Kore'nin Japonya'yı işgalinin* hikâyesi olarak bile yorumlanabilir, ancak *Kojiki*'nin zamanından çok daha sonra yaşayan Japonların tavırlarını daha çok andırır. Haraç ve dostluk hikâyelerini daha sonraya (mesela MS 369 yılına) taşırsak Kore yıllıklarında anlatılan benzer boğazlar ötesi bazı aksiyonlara ve söz ve tavırları bakımından Jingu'nun 145 yaşına kadar yaşadığı söylenen uzun ömürlü torunu İmparator Nintoku'yu (sal. 313–99) andıran bir adama rastlarız. Nintoku, bazı sorunlu nehirleri yön verecek barajlar gibi bir dizi büyük toplumsal projeyi yaptıran oldukça güçlü bir hükümdardı. Ayrıca, tebaasına üç yıllık bir izin vermesiyle, böylece ülkesinin geri kalanı zenginleşirken kendi sarayının harabeye dönüp sazdan çatısının akıtır hale gelmesine göz yummasıyla ünlüydü. Bu hikâye, dönemine ait devasa kamu projelerinin materyal kanıtları ve Osaka'deki mezarı olduğu varsayılan yapının (Daisenryo Kofun, "anahtar deliği" mezarların en büyük örneklerindendir) on altı yılda 2.000 işçiyle yapılmış olması gerçeğiyle çelişiyor.

Kimilerine göre, Daisenryo Kofun aslında dünyadaki en büyük üç mezardan biridir. Büyüklüğüne denk olabilecek sadece Çin'in İlk İmparatoru'nun ünlü mezarı ve Mısır'daki Büyük Piramit vardır. Günümüzde iki su dolu hendekle çevrili merkezi bir gölün içinde yer alır. Günümüze ulaşan diğer *kofun* mezarlar gibi modern şehir manzarasıyla tezat oluşturan antik geçmişe açılan bol yeşilli bir

kapıdır. Halka açık değildir; ziyaretçilerin göle karşıdan bakan eteklerindeki bir tapınağın hizasını geçmesi yasaktır. Etrafını yürüyerek dolaşmanız bir saatinizi alır ama hendeğin ötesine baktığınızda tek göreceğiniz sıkı ormanlarla kaplı bir tepeciktir. Bu ve benzer *kofun* mezarlara bakabileceğiniz en iyi açı uçağınız Kansai veya Itami havaalanına inmek için yaklaşırken havadan göreceğiniz açıdır. Tepeye doğru uzanan uçsuz bucaksız metropolü ve ardından ani bir kesintiyle üzerine hiç inşa yapılmamış, hiçbir insanın geçemeyeceği kadar yoğun ağaçlarla kaplı beklenmedik yeşil bir parıltıyı görürsünüz. Yol onun etrafından kıvrılıp devam eder, bölgenin sakinleri onu görmezden gelir. Sanki Japonya'nın bir parçası 1500 yıl önce duvarlarla çevrilip terk edilmiş, vahşi doğaya bırakılmış gibi.

Yamato devleti, Kore devleti Baekje'yle boğazlar arası ilişki kurabilecek kadar güçlüydü. MS 369 yılı Baekje saray kayıtlarında "Wa hükümdarına" imparatorun bir hediye bahşettiği geçer. Hediye, yedi dallı hantal bir tören kılıcıymış. Korece tarih kayıtları ayrıca Wa halkı tarafından gerçekleştirilen bazı baskınlardan bahseder. Bunlar korsan saldırıları ya da resmî askeri seferler ya da ikisinin bir karışımıydı. Japonya'nın kendi tarih kaydı olan *Nihongi* de aynı dönemde benzer şekilde Kore'ye odaklanır. Silla devletinin Japonya'ya haraç vermesi gerektiği, vermeyince cezalandırmak adına 365 yılında baskınların yapıldığını söyler.

Artık Çin'in kuzey doğusunda kalan topraklarda 1883'te gün yüzüne çıkarılan Gwanggaeto Taşı, Japonya'nın Kore yarımadasına gittikçe daha fazla müdahale ettiğine işaret eden dördüncü yüzyıldaki bazı olaylardan bahseder. MS 391 civarı denizi aşıp gelen "Wae hırsızlarının" Baekje ve Silla krallıklarını "yıktığını," ancak Goguryeo krallığının askerî direnişi sayesinde durdurulduklarını iddia eder.

İlgili herkes için ne yazık ki, İmparatoriçe Jingu'nun yüzünün (daha doğrusu bir sanatçının en iyi tahmini üzerine çizilen yüzün) yeni çıkarılan bir yenlik banknot üzerine basılmasından sadece iki yıl sonra keşfedilen Gwanggaeto Taşı'nın menşei zamanın siyasetine alet olmuştur. Taş, Japon bir subay tarafından bulunmuştu. Bu subay daha sonra Koreli bilim adamları tarafından anakarada aslından

daha fazla Wae varlığı varmış gibi göstermek adına taşın üzerinde oynamakla suçlandı.

Her iki krallık da açıkça yok edilmemiş olmasına rağmen taşın Japonların hem Baekje hem de Silla'yı "yıktıklarından" bahsetmesi elbette tuhaftır. Aynı cümlede, bilinmeyen güçler tarafından şüpheli bir şekilde kazınmış iki eksik karakter olması da başka bir tuhaflıktı (bu eksik karakterler muhtemelen Kara krallığından bahsediyordu). Japonların sadece bir Kore krallığının diğerleriyle olan savaşlarında asker olarak hizmet etmiş olması çok daha olasıdır.

Taş, her biri muhtemelen bir savaş alanı olan iki düzine kale adını kaydeder. 399'da Silla'ya saldırmak adına Baekje "Wae" ile yeni bir ittifak kurar. Buna karşı Goguryeo yardıma çağrılır. Bu, Kral Asin'in en büyük oğlu Prens Jeonji'nin (Düz Dal), rehine takası kapsamında Yamato'ya gönderildiğini kaydeden Baekje'nin kendi yıllıklarıyla örtüşüyor gibi görünüyor. Jeonji, babasının ölümü üzerine 405'te yüz Japon askerinden oluşan bir şeref kıtasıyla evine dönecekti; prens amcasının tahtı ele geçirdiğini öğrenince de bu şeref kıtası seremonik olmakla kalmayacaktı. Jeonji ve Japon muhafızları bir adada kamp kurup gelişmeleri beklediler. O hiçbir şey yapmadan beklerken, ki tarihsel açıdan tuhaf bir eylemsizlik hamlesidir, "krallığın halkı" ayaklanıp tahtı gasp eden amcayı öldürür. Aynı hikâye çarpık bir biçimde Japonların *Nihongi*'sinde de geçer, ama onda olaylar 120 öncesinde gerçekleşir. Bu, hikâyedeki tarihlerin karmakarışık olduğu fikrini destekler. Göründüğü kadarıyla, Japonya'nın tarih kitaplarını derleyenleri İmparatoriçe Jingu'nun hayatını yeniden konumlandırırken, oğlunun ve torununun hayatlarını da orijinal konumlarından çok uzağa sürüklemiştir.

Kojiki'nin benzer şekilde Kore meseleleri hakkında da söyleyecek çok şeyi vardır. Görünüşe göre bunlar kronolojik sıranın dışında aktarılır: "Ayrıca Silla'dan birçok insan denizi geçti. Böylece, kudret sahibi... onları denizaşırı ülkelerdeki gibi bentler inşa etmeleri için görevlendirdi ve böylece 'Baekje Göleti'ni yaptı." Bu hikâye, 399 yılında ölen İmparator Nintoku'nun diyarındaki baraj ve benzer büyük kamu projelerinin inşası hikâyesiyle güzelce

örtüşmektedir, ancak yine olaylar olması gerekenden bir yüzyıl öncesine çekilmiştir. *Kojiki*'de öne çekilen olaylardan bir diğeri de Koreli Prens Güneş Mızrağı'nın mücevherler, aynalar ve sihirli güce sahip şallarla Japonya'ya gelişidir.

Kral Jeonji'nin hükmü boyunca Baekje yıllıkları Yamato'yla adeta bir aşk hikâyesine döner. 409 yılında Yamato sarayı Kral Jeonji'ye "geceyle parıldayan inciler" (parıltılı bir kıymetli taşın şiirsel bir ifadesi olduğu düşünülür) 418'de, Jeonji, Yamato'ya on silindir beyaz ipek gönderir. Bir de at gönderir (hep bir at gönderimi olur). Bu gönderi sözünün doğruluğu Yamato mezarlarından elde edilen arkeolojik kayıtlarla desteklenir.

Her ne kadar imparatorluk mezarları açılamaz olsa da bazıları modern zamanlarda bilinmeden keşfedildiği için kurtarma arkeolojisine maruz kalmıştır. Bu döneme ait erken mezarlar barışçıl eşyaları içerir: Otoriteyi ifade eden virgül şeklindeki taşlar, çatallı kılıçlar ve uzak Çin'den aynalar. Bu aynalardan bazıları *Wa Tarihi*'nde bahsedilen aynaların ta kendisi olabilirdi; babadan oğula mirasla aktarılıp sonunda belli bir aristokratla gömülmüşlerdi. Ama MS 500 civarı mezarlar daha savaşçı eşyalarla dolmaya başlar. Artık aristokratların balta, kılıç, zırh ve miğferleriyle gömüldüğü görülür. 450'lerden sonraya ait Japon aristokratların mezarlarından eyerler, dizginler ve atlarla ilgili diğer eşyalar çıkmaya başlar, çünkü anakaradan getirilen atlar ve sığırlar artık Japonya'da bulunmaktadır.

Yeni gelenlerin anakaradaki bağlarından sonsuza dek koptuklarını düşündüklerini sanmamalıyız. Kore Boğazı'nın her iki yakasının tarih kitapları, Yamato halkının kuzenleriyle askerî insan gücü, kâtip ve demir eşya alışverişi yaptıklarına dair kanıtlar sunar. Yamato'nun Hanzei imparatoru (sal. 406-11) Çin sarayına başvurup "Doğuda Barışı Sağlayan, Wa, Baekje, Silla, Imna [Mimana/Kara], Chin-Han ve Mok-Han Olmak Üzere Altı Ülkenin Tüm Askeri Meselelerini Savaş Baltasıyla Komuta Eden Yüce General" olarak anılmak istediğini bildirir. Buna göre, en azından o sırada Japon hükümdarı kendisini sadece Japonya'nın değil Kore'nin güneyinin büyük bir kısmının da lideri olarak görüyordu. Çinliler sadece

"Doğuda Barışı Sağlayan General" unvanını bahşederek onu başlarından savar, ancak daha sonra oğlu Ingyo imparatoruna (sal. 412-53) da ölümüne yakın benzer bir unvan verir.

Altıncı yüzyıla gelindiğinde Yamato yönetimi gelecek afetlere karşı yardım planı yapacak kadar sağlam hale gelmişti. *Nihongi*'de halk tahıl ambarlarına ilk gönderme, Avrupalı tarihçi Efesli John'un hakkında, "Güneş karardı ve karanlığı on sekiz ay sürdü," yazdığı MS 536 yılına dayanır. Kore tarih kayıtları on yıl süren savaş ve işgallerden bahseder. Japonya'da yaşlı Senka imparatoru şöyle bir ferman yayınlar: "İmparatorluk'un temeli yemektir. Sarı altınlar, on bin ipe dizili olsa paralar açlığa çare olmaz. Açlık ve soğuktan acı çeken bin kutu inciyi ne yapsın?"

Nihongi'de geçen bu sözlerinde Kore anakarasındaki açlık koşularına gönderme yapmakta olan Japon imparatoru yeni bir olası göçmen krizine karşı Kuzey Kyushu'ya gıda takviyesi yapılmasını emreder. Kısa bir süre sonra, anakaradan gelen elçilerin "haraç" sunduğundan bahseden Japon yıllıkları ayrıca Yamato saraylıları arasında geçen bu anakarayı işgal etme fırsatını değerlendirdikleri konuşmaları kaydeder.

552 yılında Baekje kralı karşıya bazı *özel* hediyeleri göndererek ortalığı karıştırdı: Hizmetli sancaklarıyla birlikte altın kaplamalı bir bronz Buda heykeli, sutra koleksiyonu ve orijinal Budist kutsal metinlerinin değerli Çince tercümeleri. Bu, Budist eşyaların Japonya'ya ilk gelişi değildi, ama önceki misyonerler ve bağlantılar pek başarılı olamamıştı. Komşu Silla krallığıyla çekişmelerinde kendisine ciddi şekilde destek çıkacak bir işbirlikçi arayan bu kral, açıkça bir tür kulübe ait olduğunu kanıtlayan amblemler işlevi görecek bu Budist eserlerinin boğazın karşısında iyi karışılacağını umuyordu. Tabii ki, Budizm, o sırada Çin'de çok popülerdi ve çağdaş entelektüelliğin bir sembolü olarak görülüyordu.

Elçinin getirdiği bu hediyeler koca bir skandala yol açtı. Bu skandalın gerekçesi büyük ihtimalle dinle ilgili olmaktan çok Kore yarımadasına yönelik en iyi politikanın müdahalecilik mi yoksa tecrit mi olduğu tartışmasında birbirini alt etmeye çalışan saraydaki

rütbe ve konum arayışındaki bazı soylu ailelerin çekişmeleriydi. İmparator Kinmei'nin bakanları hemen alametler, kehanetler ve yerel dine yönelik algılanan tehditler üzerinden çekişmeye başladılar. Bundan, efsanevi geçmişten gelen eski düşmanlıkların ve saraydaki rekabet çekişmelerinin, zar zor bir şekilde yürütülen ittifakların ve hanedan anlaşmalarının devam ettiği çıkarımını yapabiliriz.

Nihongi, İmparator Kinmei'nin yabancı eşyalar tarafından etkilendiğini, bu hediyenin "daha önce hiç görmediğimiz derece bir şeref" olduğunu ilan ettiğini söyler. Bunda bir fırsat sezen Soga no Iname (imparatorun müdahale taraftarı başbakanı, aynı zamanda iki karısının babası) onun bu muhterem düşüncesine katıldığını belirtip Budizm'in kıtada hızla en beğenilen din olmaya başladığına dikkat çekti. Budizm saray tarafından kucaklanırsa anakarayla daha yakın ilişkiler kurulabilirdi.

Ama bu fırsatı gören tek kurnaz Soga değildi. Diğer klanların (Nakatomi ve Mononobe) temsilcileri imparatorun aksi görüşleri beklediğini sezdi. Soga Klanı'nın anakarayla sıkı bağları, hâlâ orada yaşayan akrabaları ve tanıdıkları vardı, ama rakipleri "tanrıların soyundan gelen" klanlardandı, bağları muhtemelen daha önceleri gelen işgalciler tarafından asimile edilen yerli insanlara dayanıyordu. Mononobeler kendilerini sarayın zırhçıları ve efsanevi imparator Jinmu'ya fetihlerinde ilk destek çıkan sadık savaşçılar olarak görüyordu. Bu nedenle Japonya'nın yerli dinini azılı şekilde destekliyor, hâlihazırda "180 Gök ve Dünya tanrısının, Yer ve Tahıl tanrısının" olduğu yere yeni bir putun sokulmasından çekiniyor, "Ulusal tanrılarımızın gazabına uğramamızdan korkulmalı," diyerek herkesi uyarıyorlardı.

Hâlâ tereddüt içindeki İmparator Kinmei, işini garantiye almaya karar vererek Soga Klanı'na Budist heykeli alıp ne olacağını görmek adına bir süre ona ibadet etmelerini emretti.

Soga Klanı lideri yeni putu için bir tapınak inşa edip tütsü yakmakla uğraşıyorken maalesef bir salgın hastalı çıktı. Rakiplerinin derhal bunu bildirmesiyle sonunda nihai kararını veren İmparator Kinmei, heykelin suya atılmasını ve tapınağın yakılıp yıkılmasını emretti. Ancak, tapınaktan çıkan alevler daha sonra sarayın büyük

salonuna yayıldı. Alametlerin bu belirsizliği bir sonuç çıkarmayı imkânsız kılıyordu.

Buda'nın öfkesini kazandığını düşünüp korkan Kinmei tekrar fikir değiştirerek İzumi'de dalgaların ötesinden geldiği söylenen gizemli ilahilere dair haberleri duymak istedi. Ayrıca deniz kıyısına vurduğu varsayılan bir kafur ağacından iki yeni heykelin oyulmasını emretti.

Budizm'i ve beraberinde birçok Çinli organizasyonel fikirleri Japon devletine gerçek anlamda entegre edecek olan, Kinmei'nin torunu Prens Shotoku (574–622) olacaktı. Her ne kadar damarlarında bir parça Soga kanı aktığıyla övünse de (bu gerçek Soga Klanı'yla işlerinde ona yardımcı olmuştur) Shotoku aynı zamanda imparator ailesinin bir üyesiydi. Birbirine düşman Soga ve Mononobe ailelerinin hükümet üzerinde nüfuz sahibi olmasını engellemeyi amaçlayan reformlar yaptı. İmparator ailesinin, Güneş Tanrıçası ile olan bağlantısını sürdürmesi için kanını olabildiğince saf tutması gerekiyordu. Bu gereksinim zamanla imparatorun baş karısının kendi yarı kız kardeşi olması geleneğini getirdi. Bu nedenle birçok imparatorun imparator ailesinden yalnızca tek bir büyükbabası vardır, ki büyükannelerin ailelerine bağlı olarak akraba evliliklerinin derecesi genellikle daha da yakın olurdu.

Böylesine tehlikeli bir aile planlaması göründüğü kadarıyla imparator ailesinden olmayan akrabaların haksız yetki kullanımını önlemek için tasarlanmıştı, ancak ana aile kolundan bir veliaht bulunmaması durumu kaçınılmazdı, bu da arada sırada başka soyların araya karışması riskini doğuruyordu.

Örneğin, Kinmei'nin oğlu on üçüncü imparator Bidatsu (sal. 572-85) annesi Soga ailesinden olan yarı kardeşiyle evlendi. Halefleri üzerine bir dizi karışık entrika ve Soga ailesine karşı çıkmaya çalışan bir imparatorun öldürülmesinin ardından, Bidatsu'nun dul kız kardeşi İmparatoriçe Suiko (sal. 592-628) tahta çıktı.

Onun tahta çıkışı perde arkasında çirkin rekabeti maskeliyordu. Başbakanı ve amcası Soga no Umako, yeğeni Prens Shotoku'yla gergin bir ateşkes içindeydi. Ölümünden sonra tekrar birbirine gireceklerdi, ama onun hükümdar olduğu otuz beş yıl boyunca Japonya

barışı bildi. Bu barış hali sırasında, yüzyıllar sonra ilk kez Çin'in tümü üzerinde hakimiyet kuran Sui hanedanlığıyla ilişkiler tazelenip güçlendirildi.

Suiko'nun saltanatı kötü bir başlangıç yapmıştı. Nara'da gerçekleşen deprem uğursuz alametlere dair dedikoduları beraberinde getirdi. Ancak kısa sürede, yeniden güçlenen Çin'le artan ilişkilerin sarayda güçlü etkileri olmaya başladı.

Başdanışmanı Prens Shotoku, Japon tarihinin ikonik figürlerinden biridir. Kendisinin resmi yirminci yüzyılın ikinci yarısında uzun bir süre 5.000 Yen banknotları süslemiştir. Başka bir devlette Shotoku ideal bir hükümdar sayılabilirdi, ancak Japonya'da hükümdarlığının tartışılmaz olması için gereken çifte imparatorluk soyundan yoksundu. Gerçek başarılarını tanımlamak zor olsa da eski vakayinamelerde bir kahraman görülüp adeta tapılmaktadır. Bu eski vakayinamelerde yazılanlara inanacak olursak, Shotoku, doğduğunda konuşma yeteneğine sahip olan doğaüstü bir çocuk, nasıl oluyorsa aynı anda on kişinin talebini dinleyip yine aynı anda karşılık verebilen bir dâhiydi. Shotoku, Japonya'ya Budizm'in gelişi ve Çin'le daha sıkı ilişkilerin kurulmasıyla yakından ilişkiliydi. Popülerliğinin sebebi onun bu başarı tablosu olabilirdi, zira kendisi Japonya'yı yeni icatlar, sofistike lüksler ve edebiyatın başlangıcıyla süsleyen bir çağın baş figürü olarak görülecekti. O ana kadar sadece aynalar ve masallarla göz ucuyla görülebilen Çin medeniyeti şimdi hızla Japonya'da yayılıyordu. Bu kültürel yayılım günümüzde sadece "Japonya'ya Budizm'in gelişi" olarak düşünülür, ancak o zamanlarda daha çok sayısız ticari mallar, yeni oyuncaklar ve modalarla ilişkilendiriliyordu.

Budizm'in kendisi yerlilerin eski inançlarından çok farklıydı. Bir kere, yeraltı dünyasında geçirilecek belirsiz ve sevimsiz bir ebediyetten ziyade bir kurtuluş kavramını öne sürüyordu. Şinto (bildiğimiz kadarıyla, bu zamana kadar olmayan bu terim ancak yeni gelen dinle eskisini ayırt edebilmek için uydurulmuştu), daha çok ruhlara saygı ve doğaüstü güçlerin yatıştırılmasıyla ilgileniyordu. Fakat Budizm, tüm yaşayan varlıkların bir yaşam üzerine yaşam döngüsünde olduğu, şimdiki yaşamlarının durumunun büyük oranda bir önceki

yaşamlarında faziletleriyle ne kazandıklarına bağlı olduğu karma fikrini öne sürüyordu. Dışarıdan bakan yabancılar bu iddiaları yanlış anlayıp bir ebedi yaşam ve şahsi durumlarının iyileştirilmesi vaadi olarak algılayabilirdi. Kadınların erkek olarak yeniden doğması, erkeklerin daha zengin veya daha güçlü bir şekilde geri dönmeleri, tabii ki yakında ülkenin dört bir yanında ortaya çıkan birçok yeni tapınakta vücut bulacak Budist tanrılarını yatıştırdıkları sürece... Bunların hiçbiri gerçek Budizm felsefesinin bir parçası değildi, ama Çin'de de olduğu gibi, Budizm'in yayıldığı ilk yıllar çeviri hataları ve felsefi yanlış anlamalarla doluydu. Bu sırada Budist uygulamalar çoğu alanda eski düzenin yerine geçiyordu. Gömü yerine yakımın en yaygın cenaze uygulamasına dönüşmesiyle dev mezar höyüklerinin modası geçti. Eskiden mezar yapımına harcanan çabalar etkileyici Budist tapınaklarının inşasına harcanmaya başladı. Dönemi tanımlayan mimari unsurlar Çin tasarımlarından ilham alan tapınak bölgeleri ve saraylar olmuştur.

Shotoku'nun Çinli şeylere hayranlığı yönetim stratejilerini de kapsıyordu. Onun iktidarı sırasında takımada, kendi içindeki devletlerin arada sırada birbirine düşman kesildiği verimsiz ve gelişigüzel bir federasyon olmayı bırakıp tek bir hükümdarın altında birleşik bir devlete dönüştü. Eski kabile rekabetleri ve etnik gerilimler muhtemelen bir bin yıl daha devam edecekti, ancak bundan sonra çekişmeler tahtın altında, imparatora sadakat meselesi olarak gerçekleşeceklerdi.

Çin'den esinlenen ve büyük ailelerin gücünü azaltmayı hedefleyen Shotoku reformları Japonya devletine kurumsal yapıyı zorla getiren şeydi. Kalıtsal olmadıkları açıkça belirtilen bir düzine dereceli saray makamını içeren sistemi kurdu. Bu, teorik olarak nepotizmi hükümetten uzak tutmaya yarayacaktı.

On yedi maddelik bir anayasa oluşturdu. Bu anayasa bir hükümet taslağı olmaktan çok saray görevlileri için bir gereksinimler dizisiydi. Büyük oranda Konfüçyüsçülükten esinlenen Shotoku, saray mensuplarının açık çatışmadan kaçınmaları, iş tanımlarına uymaları ve imparatorun emirlerine gerçek ve tam itaat sunmaları

konularında kararlıydı: "Bir ülkede iki hâkim olamaz, insanların iki efendisi olamaz. Hükümdar tüm ülkedeki insanların efendisidir." Bu ton mutlak bir hükümdarı destekler nitelikteydi, ancak Shotoku hemen ardından danışma ve fikir birliğinin gücünü överek kendi önerisini baltalıyordu: "Önemli hususlar üzerine kararlar tek bir kişi tarafından alınmamalı, birçok kişiyle tartışılmalıdır." Her ne kadar kendisiyle zıtlaşıyor gibi görünse de Shotoku'nun özdeyişleri, bir bütün olarak ele alınırsa, imparator, sarayı tarafından alınacak tüm kararlar için doğrudan veya dolaylı onayı gereken, ilahi, esrarengiz ve sembolik bir devlet başkanıydı, ama artık bakanlık konumları illa da ecdattan ahfada soylulardan ibaret olmayacaktı. Shotoku, saraya giren herkesin içeri girmeden dizlerinin üzerine çöküp ellerini yere bastırmasını talep eden Çin'den esinlenme bir edep anlayışını getirdi.

Shotoku'nun anayasasının bazı bölümleri daha sonraki kararnamelerin daha net ifadeleriyle tekrar yazılmıştır, ancak modern Japonya'da bile bazı hukukçular, daha sonraki bir revizyonla çelişmeyen sözlerinin hâlâ (yaklaşık on dört yüzyıl sonra) geçerli olduğunu iddia eder.

Bazı sözlerinin geçerliliği daha barizdir. Shotoku'nun naipliğine kadar hükümdar, kral, büyük lord veya benzeri bir unvanla bilinirdi. Anayasasında da hükümdarın Göğün sembolü olduğunu vurgulayan Shotoku, "Göğün Hükümdarı" anlamına gelen *tenno* terimini kullanmaya başladı (genellikle "imparator" olarak çevrilir). Eski hükümdarlar da geriye dönük olarak yeni unvanı alır.

Shotoku ayrıca, yetkililerin "üç hazineyi" tanımalarını talep ederek Budizm'i devlet teşkilatına sıkı sıkıya bağladı. Yalnız bu üç hazine eski efsanelerin ayna, kılıç ve mücevheri değil, Buda, yasa ve (Shinto) rahipliğiydi. Böylece siyasal otoriteyi üçlü şekilde ilahi otoriteye bağlıyordu. Çinli Budistlerle daha yakın ilişkilerin kurulmasını teşvik eden Shotoku birkaç büyük tapınağın açılışını yaptı ve bazı dini ikonları çizecek ressamlara vergi indirimi verdi. Onun görüşlerini aktaran İmparatoriçe Suiko, tebaasına bakırdan kabartmalarla veya nakışla Buda'nın büyük resimlerini yapmalarını, ama aynı zamanda "gök ve yer" tanrılarını ihmal etmemelerini emretti.

İmparatoriçe Suiko bir kukla olabilirdi, ama yine de bir nebze güç sahibiydi; fırsattan istifade ederek tebaasına ülkesinin eril ve dişil güçler arasındaki eski iş birliğini hatırlatıyordu. Ancak komşu devletlerin ilgisini çeken Budizm'di. *Nihongi*'nin onun saltanatına ve Shotoku'nun naipliğine atıfta bulunan bölümleri, Çin ve Kore'den altından hediyeler ve kutsal yazılarla gelen, yelkenli filolar ve parlak süslü süvari birlikleri tarafından karşılanan büyük elçi ziyaretlerine yapılan göndermelerle doludur.

Shotoku'nun anayasası, ülkeyi yönetme yolunda gelecekteki tartışmaların temelini oluşturacaktı; ona etkisini artıran birkaç başka reform da eşlik etti. Bunlardan biri, zamanı on iki yıllık döngülere bölen ve beş elementle çarpılınca altmış yıllık birimleri oluşturan Çin takviminin benimsenmesiydi. Çin tarihindeki bir başka "uzun sayım", her yirmi bir döngüde (yani, her 1.260 yılda bir) dünyayı sarsan bir dönüşüm olayı olacağını ileri sürer. Sonraki tarihçiler Shotoku'nun reformlarının çok önemli bir olay olduğuna karar vermiş olmalı ki, MS 601'i Japon sayımında "sıfır yılı" olarak belirlediler. Bu da yazarları son önemli olayın 1.260 yıl önce olması gerektiğini varsaymaya teşvik etti. Japon yıllıklarının neden keyfince seçilmiş gibi görünen MÖ 660 yılıyla başladığını sorusunun cevabı bu olabilir: Shotoku'nun naipliğinin efsanevi ilk İmparator Jinmu'nun zamanından beri Japonya'nın başına gelen en iyi şey olduğu iması. O sırada bir kâhin benzer şekilde 1.260 yıl sonra (MS 1861 civarı) önemli bir şeyin Japonya'nın başına geleceğini öngörseydi, tesadüf eseri hedefini sadece yedi yılla kaçırmış olurdu (Meiji Restorasyonu).

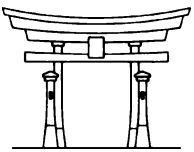
Shotoku'nun yeni ulusunun ilk eylemlerinden biri, Çin'e bir büyükelçi yollayıp halkına "cüceler" demeyi bırakmalarını istemek oldu. Shotoku, Wa ülkesi kavramını küçük düşürücü bir hakaret olarak görüyordu, Çinliler onlardan bahsederken biraz daha saygılı ifadeler kullansın istiyordu.

607 yılında Çin'e yolladıkları elçiler, Shotoku'nun planını uygulamaya koydu. Wa hükümdarını selamlayan önceki bir mektubu açıkça görmezden gelerek bunun yerine "güneşin doğduğu ülkedeki Göğün Oğlu'ndan... güneşin battığı ülkedeki Göğün Oğlu'na" diye

düşüncesiz bir selamı iletti. Çinliler için bu bir skandal niteliğindeydi. Sadece ada ülkesinin bir şekilde yükselip Çin'in önüne olduğu imasında bulunmakla kalmayıp, aynı zamanda adaların hükümdarının onlarınkine eşdeğer bir imparator olduğu iddiasında bulunuyordu.

Japonya'nın Çin'e kıyasla doğu ufkundaki konumunu ve ülkenin Amaterasu'nun soyundan gelenlerin seçilmiş evi olduğu iddiasını göz önünde bulundurarak, Prens Shotoku'nun elçileri "güneşin doğduğu topraklar" ifadesini ülkeleri için çok daha uygun bir isim olarak gördüler. Japoncası "Nippon" olan bu ifade Modern Mandarin'de bu "Riben" olarak telaffuz edilse de Tang hanedanlığı Çincesinde daha çok "Yatbun" gibi telaffuz edilirdi. Bin yıl sonra hatayla "Cipangu" olarak duyuldu, Portekizce de iyice karıştırıldıktan sonra İspanyolcaya "Japón" olarak geçerek günümüzde bildiğimiz isme ulaşıldı. Bundan sonra bu ülkenin adı Japonya olacaktı.

3
Parlak Prens: Orta Çağ Japonya'sı

Çin'in misafir protokolleri ayrıntılı ve karmaşıktır. Krallar dahi tüm yabancı ziyaretçiler, Çin hükümdarının dünyanın hükümdarı olduğunu, kendilerininse onun sadık tebaası olduğunu göstermek için tasarlanmış bir dizi eylemde bulunmak zorundaydı. Bin kilometre uzaktaki masallar diyarı görülen memleketlerinden gelen Japonlar da bu kurala istisna oluşturmuyordu. Sundukları hediyeler imparatorun dalkavukları tarafından incelenir, Xuanzong imparatoru için hakaret niteliği taşıyan veya değersiz görülen her şey bu ön elemede çöpü boylardı.

Xuanzong, geleneksel olarak ziyaretçilerini sabahın en erken saatlerinde kabul ederdi. Chang-an'ın yaz sıcağında bu muhtemelen onlar için bir lütuftu, ama uzak Japonya'dan gelen yardımcı büyükelçi Otomo no Furumaro, bunun yılbaşı günü olmasından hiç de mutlu değildi.

Şafak atmadan ağzından çıkan soluğun donduğu havayla uyanan elçi, maiyetiyle birlikte büyük Chang-an şehrinin kuzeyindeki görkemli Daming Sarayı'nın yolunu tuttu. Güney kapısından girip devasa dış avluyu geçti. Kuzeyinde, ikiz "ejderha kuyruğu" merdivenlerden oluşan bir dağın tepesinde oturan Hanyuan Salonu ona tepeden bakıyordu. Ziyaretçilere dünyanın hükümdarıyla konuşmak için kelimenin tam anlamıyla gökyüzüne çıktıkları hissini vermek için bu şekilde tasarlanmıştı.

Toplanan elçiler soğukta sessizce beklediler. Daha önceki nesillerde, belki sohbet ediliyor şakalaşılıyor, kimileri çaktırmadan elbise kollarından sıcak çöreklerini çıkarıyor veya ısınmak için kollarını sallıyor olabilirdi. Ama sarayın tören görevlileri giderek daha katı hale gelmişti, doğru ritüelden sapanları cezalandırmakla tehdit ediyorlardı. Xuanzong yokken bile protokol, o ruhen oradaymış gibi davranmalarını gerektiriyordu.

Konumlarını açıkça yüzlerine vurmak adına, törenler için yabancı diplomatlar avluda kurulan çadırlara yerleştirilirdi. Etrafları Çin sarayının tüm gösterişiyle (eski savaş arabaları, ellerinde korkunç teberleriyle Çinli muhafızlar, sıra sıra çanlar, davullar ve ziller) sarılırdı. Xuanzong imparatoru tahtırevanla gelirdi. Saray müzisyenleri Büyük Harmoni Müziği'ni çalarken çarpıcı bir kırmızılıkta elbise giyen, yüzü tacından sarkan boncuk perdesiyle gizli imparator tahtına doğru yol alırdı.

Bu müzik tahtına oturunca son bulur, yeni bir melodi (Rahatlık ve Harmoni Müziği) başlardı. Bu tâbi ülkelerin dük, prens ve kralların yerlerini almaları için bir sinyaldi. Daha sonra bir haberci onlara yere çöküp imparatora iki kez secde etmelerini emrederdi. Bir güzel söz ya da uşakların getirdiği bir kadeh şarap olsun, ne zaman imparatordan bir şey alsalar, bu şekilde saygı göstermek zorundaydılar.

Otomo no Furumaro tüm bunlar hakkında bilgilendirilmişti ve bu oyunu oynamaya hazırdı, ancak saraya geldiği o soğuk kış günü gördüğü şey onu şok etti. Bir Kore devletinin elçisi imparatorun tahtının hemen arkasındaki en önemli konumda yer alıyordu. Avlunun sessizliğinde imparatorun gelişini bekleyen Otomo, yakınında durma talihsizliğine uğrayan General Wu Huaishi'ye fısıldayarak memnuniyetsizliğini bildirdi.

"Silla Japonya'ya haraç öder. Çok eski zamanlardan beri Silla benim hükümdarımın vasalı olmuştur. Ama onun elçisini imparatora daha yakın biziyse yanlış tarafa koymuşsunuz. Bu hak mıdır?"

General Wu zeki bir taktisyendi. Gençliğinde savaşlar, şimdiyse saray seremonisinin karmaşık yerleşimleriyle başa çıkabilmek için zeki olmak zorundaydı. Çin sarayının kuralları kişi ve ülkelerin

dünyadaki konumları yansıtmak zorundaydı. Çin imparatoru merkezde, tebaası protokole uygun şekilde etrafında yer alırdı. Başkaları Otomo'nun şikayetlerini rahatsız edici ve kaba olarak görebilirdi, ancak General Wu bunu törenin Göğün Altında Her Şey'in gerçeğine göre devam etmesi gerektiğine dair samimi bir talep olarak gördü. Silla yanlış konumlandırıldıysa Otomo'nun buna dikkat *çekmemesi* ve imparatorun yanlış bir ritüeli yönetmesine göz yumması kabalık olurdu. Xuanzong imparatorunun gelmesine kala birkaç dakikada Silla ile Japonya heyetlerinin yer değiştirmesini emretti.

Büyükelçiler yeni konumlarına doğru hızla koşarken cüppelerin hışırtısı salonda yankılanıyordu. Bu tür olaylar sarayda görülmemiş değildi, daha önce büyükelçilerin yumruk yumruğa birbirine saldırmasına bile yol açmıştı, ancak Silla elçisi kendi yerini biliyor gibiydi; Otomo'ya kızgın bir bakış atmaktan öteye gitmeyerek hızla yerini aldı.

Ne olup bittiğinden habersiz Xuanzong imparatoru gelip olağan orkestrası eşliğinde tahttaki yerini aldı. Derken elçilerin ona haraçlarını sunma zamanı geldi.

Otomo artık ilk sıradaydı. Dizlerinin üzerine çöküp alnını bir değil, iki kez yere değdirdi.

"Dış tebaalardan Güneşin Doğduğu Diyarlar size bu hediyeleri sunmaya gayret eder," diyerek ilanını verirken hizmetlileri onaylanan eşyaları imparatorun hizmetlilerine vermek için öne çıktı.

Ardından yılbaşı günü olması sebebiyle adeten "İmparator Çok Yaşa!" diye üç kere haykırdı.

Herkese Japonya'nın Çin'in ihtişamı karısında diz çöktüğünü duyurmuştu, ama Japonya halkının bunu bilmesi gerekmiyordu. Ayrıca konumlar üzerine şikayetiyle Japonya'nın diğer her ülkeden üstün, Silla'dan daha büyük, Parhae'den daha iyi, Hilafet Devleti'nden daha sevilir olduğunu duyurmuş, bunu *herkesin* aklına soktuğundan emin olmuştu.

622'de Prens Shotoku'nun ölümünden sonra eski müttefiki Soga Klanı'nın karşısında sağlam bir muhalefet kalmayınca imparatorun ailesini manipüle etme çabalarında giderek pervasızlaştılar.

Bir nesil geçmeden imparator soyunu yerinden edip kendi soylarını koymaya kalkındılar. Bu komplo Şinto inancını temelinden sarsar nitelikteydi, çünkü imparatorların o konumda olmasının bir sebebi doğrudan Güneş Tanrıçası'nın soyundan gelmeleri ve ancak onların onunla iletişim kurabileceği düşüncesiydi.

Prens Shotoku, ölümünden önce, Çin tarafında çok inanıp umut bağladığı Sui hanedanlığının şimdiden çökmeye başladığı haberini aldı. Sui imparatorları fetih savaşları ve kökten reformlarıyla, olmayan paralarını harcamalarıyla halkı galeyana getirtmişti. Shotoku'nun ömrü henüz her şeyin kaybedilmediğini duymaya yetti; Sui imparatorlarının yerini Tang dükünün oğulları olan kuzenleri almıştı. Bu yeni Tang hanedanlığı çok daha uzun ömürlü olacak ve boğaz ötesi ilişkileri çok daha ileriye taşıyacaktı. Ancak güçlü ve birleşik bir Çin, siyasi açıdan genişlemeye daha fazla ilgi duyan bir Çin anlamına geliyordu. Kısa sürede Kore yarımadasının birbiriyle çekişen krallıklarına müdahale etmeye başlayan Tang, Silla ile ittifak kurarak küçük devletin Japonya'nın müttefiki Baekje'ye baş kaldırmasını destekledi.

Çin'de erken dönem Tang hanedanlığının önde gelen ismi İmparator Taizong'du (sal. 626-49). Aslında soyundan gelen ikinci hükümdardı ama babasının devriminde öylesine aktif bir rol oynamıştı ki kendisi de onun kadar hanedanlığın kurucusu sayılırdı. Babasının en büyük oğlu olmamasına rağmen Taizong kendi kardeşlerine savaş ilan edip askerleriyle sarayı basarak darbeyle tahtı kazanmayı başardı. Saray darbesinin haberi tabii ki de Budist heykelleri ve sutralar gibi Çin medeniyetinin daha kibar unsurlarıyla birlikte Japonya'ya ulaştı.

Japon tarihinde örnekleri olan bir hareket olmasına ve bunun için Çin'den ilham almaları gerekmemesine rağmen, Taizong'un hikâyesi Soga Klanı'nın düşmanları için bir şablon işlevi görmüş olabilir. Prens Shotoku'nun anayasası klanının düşmanlarının oğlunu öldürmesini engelleyemedi. 645'te Soga ailesinin uzun süren hakimiyeti, bir prensin sarayda annesinin taht odasını basıp Soga aile reisini öldürmesiyle birden son buldu. Tuttuğu suikastçılar tereddüt

edince işi kendi bitirmek isteyen Prens Naka no Oe, onun gözü önünde bahtsız Soga reisini ağır şekilde yaraladıktan sonra imparatoriçeye dönüp yaptığı işin haklılığını görmesi için yalvardı. Neye uğradığını şaşıran İmparatoriçe Kogyoku güya duyduklarını değerlendirmek üzere odadan ayrıldı. Nihayet cesaretlerini toplayan prensin adamları bu fırsattan istifade kurbanlarını delik deşik ettiler.

Kogyoku tahttaki bir duldu, Soga'nın desteği olmadan bir gücü yoktu ve oğlunun müttefiki Nakatomi Klanı'nın adam sayısı kendi adamlarından fazlaydı. Tahttan inip tacını oğluna vermeyi denedi ama prens kendisi yerine erkek kardeşini tahta koymasını istedi. Böylece törensel sorumlulukların ağırlığını çekmeden yönetimi elinde tutmaya devam edecekti. Japonya onun naipliği altında başka bir dizi reform daha gördü. Taika Reformları olarak bilinen bu girişim, Shotoku'nun anayasasını soyut teoriden çıkarıp somut pratik çözümlere dönüştürdü.

Taika "büyük değişim" anlamına gelir. Reformlar spesifik bir imparatora atfedilse de temelleri büyük oranda Çin'de yirmi yıllık eğitimlerinden yeni dönen ve Nara'da bir üniversitenin kurulmasına katkıda bulunan bir nesil Japon bilim insanının gözlemleri ve fikirlerine dayanıyordu. 646 yılının yılbaşında yayınlanan bir dizi bildiri, tüm toprakların artık imparatorun mülkü olduğunu, yöneticilerinin bu toprakları yalnızca onun izniyle yönettiklerini ilan etti. Bölgelerin çoğu bir süre bunun farkına varamasa da bu getirilen en devrim niteliğindeki değişiklik olabilirdi. Yerel yöneticileri görevden almaya cesaret edemeyen reformcular, bunun yerine hem onları hem de sorumluluklarını yeniden tanımladılar. Muhtarlar artık kendi özerk arazilerini yönetmek yerine mahkemeye kota haraç göndermek zorunda kaldılar. Yerel yöneticiler artık kendi özerk bölgelerinin liderleri olmak yerine kotalı bir haraç sistemiyle saraya bağlıydı.

Artık imparatorluk arazisi kabul edilen arazinin kullanımını takip etmek için sayım görevlileri ve kayıt memurları atandı. Atanan kişiler olarak, çeşitli bölgelerin uzun vadeli yöneticileri, artık vergi ve asker göndermeyi de içeren görevlerini yerine getirmedikleri takdirde görevden alınabiliyorlardı. Bu son madde en tartışmalı konu

olacaktı ve görünüşe göre Japonlar arasında yakında Kore'de bir çatışma ve anakaradan olası bir işgalle karşı karşıya kalacaklarına dair artan korkuyu yansıtıyordu. Yaşları yirmiyle elli dokuz arasında eli ayağı tutan erkekler asker olarak kaydedildi, ancak genellikle "askerlik hizmetleri" bundan ibaret oluyor, tekrar evlerine, tarlalarına dönüyorlardı. Yeni kural o kadar sevilmiyordu ki birçok genç adam askere alınmamak için fiilen evlerini terk etti.

On yıl sonra yerine geçen oğlunun ölümünün ardından Kogyoku tekrar tahta geçerek bu sefer İmparatoriçe Saimei adını aldı. Ancak o 661 yılında hayata gözlerini yumduktan sonra bir nesildir arka plandan her şeyi yöneten katil oğlu nihayet tahta geçti. Artık kırklı yaşlarındaki eski prens Naka no Oe, imparator olarak Tenji (sal. 661-72) adını aldı. Japonya'nın otuz dokuzuncu imparatoru olarak Tenji seleflerinin ortaya koyduğu kurallara yakından uydu, zaten büyük oranda onların arkasındaki gizli isim kendisiydi. Taika Reformları annesinin işleri olarak hatırlansa da onların uygulanmasında kendisi kritik bir rol oynamıştı.

Baekje Krallığı'nın 660 yılında yıkılması, anakaradaki müttefiklerini desteklemek isteyen Japonları, askerî destek vermeyi de içeren uzun bir restorasyon girişimine bulaştırdı. Öyle ki, söylenenlere göre İmparatoriçe Saimei büyük sefer planlarını denetlemek için kaldığı Kyushu'daki geçici başkentte ölmüştü; Tenji, ancak annesinin bedeni merkez ovaya geri getirdikten sonra tacı başına geçirdi.

661'de, Tenji, kendi eliyle seçtiği Baekje tahtına talip kişiyi desteklemek için 5.000 askeri taşıyan filosunu gönderdi. Birkaç ay içinde operasyona ayrılan asker sayısına bir 37.000 daha eklendi; Taika Reformları'nın getirdiği zorunlu askerlik sistemi işte buna yaramıştı. Ancak bu operasyonun, İkinci Dünya Savaşı'na kadar Japon tarihinin en büyük askerî faciası olduğu söylenebilir. Silla ve Tang Çin'in ortaya koyduğu gemi ve adamlardan çok daha fazlasına sahip olmasına rağmen insan gücünü kötü planlı saldırılarda harcayan Japon donanması, kısa süre içinde sıkışıp kaldıkları Geum Nehri'nde sayısal avantajlarını kullanamadan heba etti. Yenilginin ölçeği anlatıdan anlatıya farklılık gösterir, ancak anakara tarihçileri 10.000 Japon'un

öldüğünü ve 400 geminin kaybedildiğini yazar. *Baekje Analları*'nın son girdilerinden biri şöyle der: "Okyanus suları zinober kırmızına dönmüş, yükselen alevler ve duman göğü kavuruyordu."

Baekje gitmişti, Silla ve Tang Çin'in saldırısı altında boğulmuştu. "Savaşın yol açtığı yıkıma nihayet bir son verilmiş olsa da ülkedeki her hane trajediden etkilenmiş, cesetler hâlâ dağınık saman gibi etrafa saçılmış bekliyordu," der *Baekje Analları*.

Nihongi'yse olanları şu sözlerle noktalar: "Daha fazla yapacak bir şey yok, Baekje'nin adı bugünden itibaren yok olmuştur." Baekje halkıyla Japonya halkının etnik ve dilsel yakınlığının birbirinden ayırt edilemeyecek kadar yakın olduğunu düşünenler vardır. Baekje'nin yıkılışı anakaradan son bir büyük mültecinin akınına yol açtı. Gelenler arasında asil akrabalar olarak kabul edilen Baekje kraliyet ailesinin hayatta kalan üyeleri de vardı. Rütbeleri olduğu gibi Japon sarayına taşındı ve onların soyundan gelenler "Baekje Kralları" (*Kudara no Konishiki*) adlı yeni bir klan kurdular. Bu klanın liderleri daha sonra Japonya'nın sonraki kuzey sınır savaşlarında önemli oyuncular olacaktı. Ancak bundan sonra Japonya anakara kültürünün ana kaynağından mahrum kalmıştı. Çin-Kore toplumunun her yönünü özümsemeyle geçen yıllardan sonra bu kültürel aktarım aniden kesildi. Japonlar artık bir de Kore Boğazı'ndan bir karşı saldırı olasılığını düşünmek zorundaydı.

Ama Japonların huzuru bozulmadı. Kore Boğazı yine askerî operasyonları önleyecek kadar geniş geldi. 670'lere gelindiğinde Silla ile Tang Çin'i kendi aralarında savaşa girmiş, Silla Çinlileri Kore'den kovmuştu. Savaşın yaşandığı yer iki gücün sınırları arasındaki bir noktadaydı, Kore Boğazı'na yönelik hiçbir hareket yoktu. Ancak Japonların bunu anlaması yirmi yıldan uzun sürdüğünden bir nesli asla gelmeyecek bir işgale karşı hazırlık yaparak geçirdiler.

667'de İmparator Tenji başkenti Biwa Gölü'nün batı kıyısındaki Otsu'ya taşıdı. Japonya'nın başkenti yedinci yüzyılda on beş kez taşınmıştır. Bunun bir sebebi erken dönem Japon şehirlerinin yapı malzemesi ve yakıt olarak büyük ölçüde ormanlara ihtiyaç duyması olabilirdi; yakındaki ormanların tükenmesine karşın birkaç yılda bir

başka yere yerleşmek daha ekonomik bir çözüm olabilirdi. Ama Tenji bu taşınmayla Kore'den göçen tahtına sadık klanların memleketine gitmişti. Bu aynı zamanda anakaradan olası bir işgale karşı savunması daha kolay pozisyon arayışını yansıtan stratejik bir hamle olabilirdi.

İmparator Tenji'nin yedinci yüzyıldaki tuhaf davranışlarını anlamak için satır aralarını okumamız gerekiyor. Örneğin, yarı erkek kardeşiyle hanedanlık ilişkileri kurmaya çalışmıştı, ki bu kardeşi Tenji'nin saç merasiminde imalı bir şekilde mızrağını yere saplayarak herkesi şok eden adamdı. Kılıcını kapan Tenji'yi ancak başbakanı durdurmuştu. Yani pek de bir mutlu aile resmi oluşturmuyorlardı. Sanki imparator ailesi yeteri tehlike oluşturacak kadar akraba evliliği yapmıyormuş gibi Tenji birçok çocuğunu kuzenleriyle evlendirdi. Anlaşılan yeni bir gelenek yaratmaya çalışıyordu. Tenji varisinin soyunun hem anne tarafından hem baba tarafından eski bir imparatora dayanmasını yani hiçbir dış etkiyi temsil etmeyecek *tamamen* imparator ailesinden biri olmasını istiyordu.

Tam da istediği gibi olmadı. Yarı kardeşi Tenji'nin varis oğlunu tahtından ederek 673 yılından 686 yılına kadar on dördüncü imparator Tenmu olarak hüküm sürdü. İmparator Tenji'nin kızı, kendisinden sonra İmparatoriçe Jito adıyla tahta geçip 686-697 arası hüküm sürecek yeğeniyle evlendi. İkisinin hükmü boyunca Budizm, kısmen merkezden uzak bölgelerde kontrol sağlamak amacıyla gittikçe Japon halkının hayatına sokuldu: Tapınaklar kuruldu, hükümdarın gücünü vurgulamayı ihmal etmeyen tekrarlı ritüeller desteklendi ve sutraların kopyalanacağına söz verildi. İmparatoriçe Jito öldüğünde, saray Yamato bölgesinde 545 tapınağı doğrudan finanse ediyordu.

Tang Hanedanlığı sadece Japon prenslerine meseleleri kendi ellerine almaları ve Japon imparatoriçelerini kendi isimleriyle yönetmeleri için ilham vermekle kalmamış, aynı zamanda Japonya üzerindeki en geniş kapsamlı ve en uzun süreli kültürel etkilenme akımlarından birinin baş aktörü olmuştur. Kore'den gelen söylentiler ve eserlerine aksine Tang Hanedanlığı Çin'in başkenti Chang-an'da (modern Xi'an) doğrudan Japonlarla temasta bulunmuş, kültür ve modada patlamalara yol açmıştı.

Her ne kadar hem Çin hem de Japonya gelecek yüzyıllarda evirilip gelişmeye devam etse de, Tang Hanedanlığının zirvesindeyken Japonlar üzerinde bıraktığı iz kalıcı olmuştur. Bugün bile Japon kültürünün birçok öğesi Tang ile yakından ilişkilidir. Çince karakterlerin modern Japoncada okunuşu genellikle modern Mandarin Çincesinden çok eski orta çağ telaffuzlarına yakındır. Nara'daki Todaiji'den Kyoto'daki birçok kutsal yere, Japon tapınak mimarisi ağırlıklı olarak Tang dönemi yapılarının tarzından ilham alır. Çin'de daha sonra gelen Song Hanedanlığı ev mobilyaları arasına sandalyeyi de katmıştı, ama Japonlar Tang zamanında olduğu gibi yerde oturmaya devam etti. Bir Tang prensesinin nasıl giyindiğini bilmek istiyorsanız, Tang modasının zirve yaptığı anı taklit eden Japon geyşalarının giydiği ipekten elbiselere ve süslü saç modellerine bakabilirsiniz. Yüzyıllar boyunca, Japon kadınları Tang tarzında kaşlarını tıraş edip alınlarının üstüne narin "güve kaşlarını" çizeceklerdi. Görünüşlerini daha da ileriye taşımak için Japonlar dişlerini içinde demir parçacıkları eritilmiş sirkeyle siyaha boyardı. On dokuzunu yüzyıla kadar süren bu gelenek bir kadını yetişkin olarak işaretliyordu. Japonya'nın ulusal sporu sumo bazı açılardan Orta Çağ Chang-an'ındaki güreş tasvirleriyle benzerlik gösterir. Günümüzün sumo güreşçileri Tang döneminin sirklerinde güç gösterileri yapan adamlar gibi giyinir.

Japonların Çin kültüründen aldıklarının kapsamı olabildiğince geniş olsa da tek bir dönemle kısıtlıydı. *The World of the Shining Prince* kitabının yazarı Ivan Morris'in dediği gibi, daha sonraki Çin hanedanlıklarından gelen ziyaretçiler için zamanın yüzyıllarca gerisinde olan moda ve tavırlara tutunmaya çalışan, gerçek Çincenin tuhaf bir pidgini ile iletişim kuran bir düşünür kitlesine sahip Japonya muhtemelen komik derecede geride kalmış bir yer olarak görünürdü. Daha kibar bir gözlemci, Tang Hanedanlığının birçok bilim insanı tarafından Çin uygarlığının kültürel zirvesi olarak kabul edildiğine dikkat çekebilir. Belki de Japonlar bozuk olmayan şeyi kurcalamamaya karar vermişti.

684 yılında İmparator Tenmu, yerel yöneticilerin tahtın hizmetinde kullanılabilecek bir milis gücü bulundurmaları gerekliliğini bildiren yüzyıllar boyunca yankı getirecek fermanını yayınladı.

> Göğe uygun şekilde yönetebilmek için savaş sanatı bir gereksinimdir. Tüm sivil ve askerî yetkililer askerlere sahip olmalı ve ata binmeyi öğrenmelidir. Yeterli miktarda at, silah ve kişisel giyim eşyası sağlandığına dikkat edilmelidir. Atı olanlar süvari, atı olmayanlar piyade olacaktır.

Tenmu hâlâ Çin'den gelecek işgalden endişe duyuyordu, ama hiçbir karşı saldırı olmadan bir nesil geçmişti. Her halükârda onun reformları, profesyonel olmasa da kesinlikle tek tip bir eğitim ve yetenek dizisine sahip bir askerî sınıfın ilk belirtilerini ortaya çıkardı. Uzaktaki ve hatta başkente daha yakın klanların savaşçılarının doğası, verilen emre göre savaşmak adına tarlalarını terk eden nispeten daha fakir çiftçi-askerlerden fark göstermeye başladı. Atların bakımını ve kullanımının doğurduğu masrafları karşılayabilecek bir binici elit oluştu. Bir "şövalye" sınıfı ortaya çıkmaya başlamıştı.

Daha uzaklardaki hâlâ barbarlığın sınırında gibi görünen bölgelerden, hükümdara bazen yiyecek, bazen de "şarkıcılar, cüceler ve hokkabazlar" şeklinde sembolik haraç göndermeleri istendi. Hatta Emishi'ler bile Yamato ovasında görüldü; kabile danslarını sergileyip Japon hükümdarını henüz gerçek hükümdarları olarak olmasa da güçlü bir figür olarak tanımaya hazırlardı.

700'den 1300'e, Soğuk Kofun Devri yerini dünya çapında Orta Çağ Sıcak Devri olarak bilinen ısınma dönemine verdi. Kışlar yavaş yavaş ılımanlaşırken, yazlar sıklıkla o kadar sıcak olmaya başladı ki Japonya kuraklık yaşamaya başladı. Göründüğü kadarıyla bu dönem boyunca Japonya'nın nüfusu nispeten sabit kalmış, doğum oranları arada sırada çıkan çiçek ve grip epidemileri ve bahsettiğimiz su kıtlığının doğrudan ve dolaylı etkileriyle dengelendi.

Budist yasaklara rağmen, yönetimde kadrosunda bile birçok Japon'un eski dinlerine bağlı olduğuna dair birçok gösterge vardır. Bir yazıda bir imparatoriçenin düşmanlarının onu bir lanetle öldürmeye

çalıştığı görülür: saçlarından bir tutam çalıp bir insan kafatasının içine koyarak bir ölüm büyüsü yaparlar. Yağmur yağdırma seremonilerinde geyik kemikleri ve boynuzları kullanılıyordu. Arkeolojik kazıların ortaya çıkardığı 690'lardan kalma kurban edilen atlarla oldukça kötü geçen bir dönemde sel ve kıtlıkları önlemeye çalışıyorlardı. 705 yılında Fujiwara'daki yeni başkent bir kötü alametler akınına karşın statüsünü korumaya çalışırken yerel bir nehir tanrısına bir insan kurban edilmişti. 710 yılında başkent yine taşınarak Nara'ya geçti. Bu amaç doğrultusunda ızgara planıyla* inşa edilen Nara, uzaktaki Tang hanedanlığının başkenti Chang-an'ın doğrudan bir kopyasıydı. Belki de daha insani bir çağın yansıması olarak insan kurbanları yerini sembolizme bıraktı; şehrin zemini görünüşe göre bir iyi büyü işlevi gören gömülü kil heykelciklerle doludur.

Vahşi doğanın ilk kez veya yeniden tarım arazisine dönüştürülmesini kolay kılan koşullar nüfusun artışına izin veriyordu. Aynı zamanda bu tür arazilerin yeniden düzenlenmesini denetleyen çevredeki herkes için hızla zenginliklerine zenginlik ve güçlerine güç katılması demekti. Şimdi imparatorluk sarayına yerleştirilen Kofun dönemi mücadelelerinin galipleri, başkentte yaşamın lükslerine sarıldılar; sınırda mayalanmakta olan sorundan habersiz görünüyorlardı.

735'ten 737'ye Japonya'yı vuran çiçek salgını oldukça hasar vericiydi. Salgının kırsal nüfusu tüketmesiyle hükümet arazilerin yeniden dağılım planlarında gevşemeye geçmek zorunda kaldı. Çiftçiler, ekim yetkisinin kalıcı olarak kendilerinin olacağı vaadiyle topraklarında kalmaya teşvik edildi ve bu da toprak mülkiyeti ve haklarında bir enflasyona yol açtı. Başarılı bir "çiftçi" bundan çok daha fazlası olabilirdi. Komşularının topraklarını gizlice satın alabilir, işçi tutup ekinlerle fiziksel olarak ilgilenmek zorunluluğundan bile kurtulabilirdi. Kendini aristokrasinin düşük seviyelerine yükseltecek atları ve zırhları bile alabilirdi. Eğer gerçekten akıllıysa, yakınlardaki bir Budist manastırıyla anlaşıp topraklarını resmi olarak onlara "bağışlayabilir", "tapınak arazisi" olmalarından ötürü gizlice

* Izgara planı, caddelerin birbirlerine dik açıyla uzanarak bir ızgara şeklini oluşturdukları şehir planıdır. (ed.n.)

yine kontrolünü elinde tuttuğu topraklarında bir de vergi muafiyetinden yararlanabilirdi. Yeni kurulan manastırların hem dindarların hem de sinsilerin çabalarıyla birkaç nesil içinde erişim ve etki alanlarını nasıl genişletebildikleri gözler önündedir.

Kırsalda işleri kurtarmak adına imparator ailesinin düşük rütbeli üyelerine vergiden muaf statüye sahip çok sayıda malikane (*shoen*) tahsis edildi. Bu sistem de istismara açıktı. Yerel kurnazlar bölgeye taşınan imparatorluk soyundan kişilerle anlaşmalı evlilikler yaparak iki tarafın da topraklarının üzerinden vergi yükünü kaldırabiliyordu. *Shoen*'in ek bir avantajı, yöneticisinin doğrudan imparatorun emriyle gelmeyen hükümet müfettişlerine erişim vermeme hakkına sahip olmasıydı. Yine birkaç kuşak içinde, bu basit çiftçilik imtiyazlarının çoğu büyüyüp malikane olmaktan çıkıp baronluklara dönüştü; yöneticileri, kayda değer miktardaki mülklerin getirdiği zenginlik ve statünün tadını çıkardılar. Bir zamanlar geçici projeler olarak görülen arazileri kalıcı miraslara dönüştürerek, kelimenin tam anlamıyla kiracı çiftçilerinin üzerinde lord kesildiler.

Başkentin vergi geliri azaldıkça hükümet masraf azaltmanın yollarını aramaya başladı. Çin tarafından bir işgal geldiğine dair ibare olmadığına göre artık zorunlu askerlik sistemini bitirme zamanı gelmişti. Bundan böyle savaş için adam gerekiyorsa malikane lordlarının askerlerinden alınacaktı. Bu, o lordları askerlerini daha iyi eğitmeye ve topraklarının ikmal kapasitesini artırmaya yöneltti, ayrıca birçoğunu muhafız ve infazcıları olacak sabit bir özel milis gücü tutmaya teşvik etti. Bu arada, hükümetin büyüyen gelir açığını kapatmak adına, sayıları gittikçe azalan vergilendirilmiş toprakları eken dürüst aileler git gide daha fazla vergi ödüyordu. Birçoğu yoksulluğa sürüklendi, kimileri suça yöneldi, geri kalanlar da yeni kurulan milis birliklerini doldurdular, ki artan suç oranları bu milisleri giderek daha önemli kılıyordu.

784 yılında on beşinci imparator Kanmu (737-806) başkentin başka bir alana taşınacağını duyurdu. Budist manastırlarının ve anakara kökenli hâlâ güçlü bazı ailelerin iktidara müdahalesinden kaçıyordu. Ancak Nagaoka'daki (Uzun Tepe) yeni başkentin inşası bir

dizi felaketle çalkalandı. Bunlardan en büyüğü imparatorun öz kardeşinin projeyi gözeten baş aristokratın ölümüne adının karışması oldu; dahası öldürülen aristokrat da rüşvet almakla suçlanıyordu. Taşıma için bir nimet olarak görülen yerel nehrin tehlike oluşturacak kadar sele eğilimliydi ve bir dizi hastalık için üreme alanı olduğu anlaşıldı. Saraydaki vicdan azabı çekenler, sorunları, komployla sürgün edilen ve yolda kesinlikle şüpheli koşullarda ölen imparatorun kardeşinin huzursuz ruhuna bağladı. Kanmu'nun kendi oğlu da hastalanınca öfkeli ruhu yatıştırmak adına ölümünden beş yıl sonra ahirette imparator ilan edildi. (İmparator Sudo ölümünden sonra tahta çıkan tek hükümdardır).

İmparator Kanmu ayrıca, mevcut tüm soyağaçlarının gözden geçirilmesi ve kabul edilemez bulunanların tasfiye edilmesi gerektiğini emrederek Japon kayıtlarının bir başka büyük redaksiyonunun başını çekti. Belirli bir imparatorluk soyağacının tüm kopyalarına yakılması emredildi, bir başkasına sahip olmak bile artık bir suçtu. Kanmu, bunu sahte eserleri dolaşımdan kaldırmaya özen gösterdiği için yapıyor olabilirdi, ama muhtemelen daha çok bazı Koreli ailelerin de soylarını bir güneş tanrısına dayandırdığı bu belgelerin açacağı sonuçlardan endişe duyuyordu.

Başkent 794'te yine Chang-an'ın taklidi olarak tasarlanan başka bir yere taşındı. Üç tarafı ağaçlık tepelerle çevrili bu ortam bugüne bile güzelliğini korumaktadır. Çin'in başkentlerinin tarzında yeni şehir bir doğu pazarına ve batı pazarına sahipti, aralarındaki adını Chang-an'ın büyük Vermilyon Serçe Bulvarı'ndan alan ve kuzeydeki imparatorun sarayından güneydeki ana kapıya (Rajomon, daha sonraki daha meşhur adıyla Rashomon) kadar uzanan bulvar (Suzaku-oji) şehri ikiye bölüyordu. Ancak bu kapı sembolik bir yapıydı, başkentin etrafı hiç duvarlarla çevrilmedi. Su havzasının sel riskini tekrar göze almak yerine yakındaki Ördek Nehri'nin (Kamogawa) suyu bir kanala aktarılıp kontrol altına alındı.

Bu yeni başkentin düzeninde, Otomo no Furumaro gibi elçilerin devasa merdivenler ve gökyüzü kadar yüksekteki görüşme salonlarına sahip uzak Çin başkentine dair anlattıkları hikâyelere hayran

kalıp özenen bir sarayın taklit çabalarını görebiliyoruz. Orijinal adıyla Heian, on ikinci yüzyıldaki ufak bir istisna dönemi dışında, bin yıl boyunca Japonya'nın başkenti kalacaktı. Öyle ki, bugün bile sadece "Başkent," Japoncasıyla Kyoto adıyla anılır. Heian aynı zamanda, 794'te şehrin kuruluşundan merkezi gücünün artık azaldığı 1185 yılına kadar süren Japon tarihinin Heian dönemine adını vermiştir.

Kyoto'nun kuruluşundan kısa bir süre sonra, Japon Budizmi en büyük dönüşümlerinden birini yaşadı. Çin'de eğitim görüp kutsal yazıların daha doğru yorumlarını öğrenen keşişler, sutraların göreceli değerleri hakkında daha bilgili şekilde ülkelerine döndüler. Japonya'daki Budizm, anakaradan sızan ona buna dayanarak bu noktaya kadar karman çorman bir hale gelmişti. Nara'daki kerameti kendinden menkul uzmanların gücünü kırmak isteyen Japon sarayı, *Lotus Sutrası*'nın önemini savunan Çin'in Tiantai (Japoncada Tendai) okulunun savunucusu olan Saicho (767-822) dahil olmak üzere bu yeni gelenlere açıkça destek verdi. Daha önceki bazı Budist mezheplerinden farklı olarak, Saicho'nun okulunda tüm canlılar Buda'nın özüne sahip olduğundan herkes için kurtuluş umudu bulunuyordu. Aynı şeyi yapan tek okul olmasa da bu olasılığı sunuyor olması Saicho'nun okulunu inanılmaz derecede popüler yaptı.

Kukai (774–835) aracılığıyla Çin'den "Gerçek Kelam" veya "Mantra" (Shingon) adında başka bir Budist mezhebi daha geldi. Tendai Budizmi gibi, Shingon'un inançları da Japonların o zamana kadar yanlış anladıkları kutsal yazıların daha direkt çevirilerini temel alıyordu. Ama bu gerçeğin Shingon versiyonu Tendai'ninkinden apayrı bir dünyadaydı. Shingon, Budaların ilki ve en büyüğü Buda Dainichi Nyorai'a odaklanıyordu. Onun güçleri kendisinden sonra gelen tüm enkarnasyonlarından daha fazla olmalıydı, dolayısıyla onun hürmetine tılsım ve büyüler (sözü geçen "gerçek kelam") kullanılarak aydınlanma yoluna ulaşılabilirdi. Shingon ayrıca üyelerine bu hayattaki tüm materyal faydalardan da yararlanma imkânını sunuyordu. Shingon'un müminleri çeşitli tanrılar ve azizlerin yardımını da bekleyebilirdi. Tam olarak kim ve nasıl sorularını cevaplandırmamız kolay değildir, çünkü Shingon'un gizli öğretileri sır gibi saklanmıştır.

İronik olarak, Budizm'in bu iki biçimi de, Tang İmparatoru Wuzong'un istenmeyen yabancı (Hint kökenli olduğundan) dini kovmak adına başlattığı büyük girişim çerçevesinde zulüm ve baskıyla Çin'den tasfiye edilmeye çalışıldığı sırada Japonya'da kök salmıştı. Japonya'ya yeni gelen Çince kutsal metinlerdeki ani artışın arkasındaki sebep bu olmalıydı. Böylece Japon keşişlerin tercüme edeceği, yorumlayacağı ve fikirlerini yayacağı metinlerin sayısı artmıştı.

Japonların başlangıçta kendilerine ait bir yazı dili yoktu. Doğu Asya'daki hemen hemen her millet gibi onlar da Çin dilini kullandılar, düşüncelerini temsil etmek için Çince karakterleri kullandılar. Örneğin, *Kojiki* de *Nihongi* de Çince yazılmışlardı. Aslında daha doğrusu eski Japoncanın fikirlerini ve hikâyelerini kâğıda dökmek için Çince karakterleri kullanmışlardı. Bir anlamda bu kıta çaplı bir orta dili yarattı. Vietnam'daki birinin yazdığı mektubu Japonya'daki birinin okuyup anlayabilmesi mümkündü, ki bu iki kişinin birbirinin dillerinden anlamaları gerekmiyordu. Bu, o günlerde (ki hâlâ da böyledir) Japoncadaki kelimelerin birden fazla telaffuzu olabileceği anlamına geliyor. Sayfada gördüğünüz kelimeler anlam bakımından muğlak olabilir, iki veya daha fazla şekilde yorumlanabilirler.

Japonlar zaman içinde bu sorunu çözmeye çalıştılar. Erkekler bir statü ve ilim sembolü olduğundan büyük oranda Çin dili yazı tarzına bağlı kaldılar. Kısayol çözümler "kadın yazısı" olarak hor görüldü. Sonuç olarak erkekler büyük oranda Çince formları taklit etmeye devam ederken kadınlar daha esnek ve Japoncaya daha uygun kısayol versiyonlarıyla refah yaşadı. Yazılarını kendi imkanlarıyla yayımlayan ve bu nedenle rahatça kısaltma ve argo kullanabilen Heian dönemi kadınları, günlüklerini Çince karakterler yerine Japon dilinin gerçek seslerini temsil eden sembolleri içeren daha basit bir el yazısıyla yazdılar. Bu yazı sistemine *hiragana* (yumuşak harfler) denir ve kullanımı Japon kültürünün gelişiminde kökten dönüştürücü bir etki yaratmıştır. Hiragana'nın okuyuculara Çince sembollerin doğru telaffuzun bildirilmesi ve çekim ekleri için kullanılabileceğinin fark edilmesi uzun sürmedi. Örneğin, Japonların "*i*" diye okuduğu bir Çince karakterle yazılacak "Git" gibi basit bir

fiil, artık şimdiki zaman (*i-kimasu*) ve geçmiş zaman (*i-kimashita*) formlarını göstermek için ekler alabilirdi. Japonların ellerinde bir garip duran yabancı ve çok karmaşık bir kod olmak yerine Çince ideogramlar Japon diline hizmet edecek şekilde uyarlanmıştı. Günümüzde bile yazılı Japonca hâlâ Çince karakterlerle Hiragana'nın bir karışımıdır. Bir gazeteyi okuyup anlamlandırabilmek için hâlâ 2.136 tanesini bilmeniz gereken o karmaşık yabancı hiyeroglifler, yerel hecelerin girdabında daha anlamlı ve daha net kılınır.

Modern Japoncayı öğrenenler genellikle Hiragana'yı bir ses dizisi olarak ezberler: "*a-i-u-e-o, ka-ki-ku-ke-ko, sa-shi-su-se-so*," vs. Ancak eski zamanlarda Japonlar onları hatırlamalarını kolay kılacak bazı numaralarla öğreniyordu. "Pijamalı hasta yağız şoföre çabucak güvendi" cümlesinin alfabedeki tüm harfleri içermesi gibi, Orta Çağ Japonları tüm Hiragana hecelerini içeren bir şiir yazmıştır. Genellikle ilk üç hecesinden ötürü *I-ro-ha* olarak bilinen şiirin tamamı şöyledir:

> Açan çiçekler bile sonunda dağılacak.
> Kim var dünyamızda değişmeyecek?
> Karmanın derin dağlarını geçerken bugün
> Sığ rüyalara kapılıp,
> Kanmayacağız.

Japon keşişler, daha çok Budist sutralardaki terimlerin telaffuzunu açıklamada kullanılacak üçüncü bir yazı sistemi daha oluşturarak işi daha da karmaşık hale getirdiler. Var olan Çince karakterlerin parçalarını kullanarak (kırık harfler anlamına gelen "*katakana*" ismi buradan gelir) oluşturulan bu sistem de günümüzde yabancı kelimelerin transkripsiyonu ve hayvanların çıkardığı seslerin yazımı için kullanılır (bununla ne ima ediliyor olabileceğini sizin takdirinize bırakıyorum).

Oluşan okuryazar ve edebi aristokrasi, bugüne ulaşan çoğu yazılı kayıtların kaynağıdır. Eskiye dair günümüze ulaşan kayıtlar sadece şüpheli olsa da birçok işe yarar bilgi içeren *Kojiki* ve *Nihongi* vakayinamelerinden ibaret değildir, aynı zamanda kişisel günlükler ("yastık kitapları") ve bin yıllık şiir antolojileri de bulunmaktadır.

Japon toplumunun en üst sınıfının dünya görüşlerine paha biçilmez bir bakış sunan bu tür yazılı eserlerin birçoğu günümüze ulaşmıştır. 900'lerden bir erkek günlükçünün karmaşık astrolojik hesaplamalara dayanan gizemli ritüellerin içine sıradan bakım prosedürlerine dair anılarını karıştığı yazıları bir Fujiwara asilzadesinden beklenen cinstendir.

Gününe, uyanır uyanmaz koruyucu yıldızının adını yedi kez fısıldayarak başlamalıdır. Ellerini yıkayıp dişlerine bir kürdan koymalı, sonra da batıya dönüp Buda'ya ve kendisine ait yerel *kami*'ye saygısını sunmalıdır. Kahvaltıda yulaf lapası ve ardından üç günde bir uzun saçlarına tarak. Ayak dahil tırnakların her on iki günde bir kesilmesi. Her beş günde bir banyo, ama ancak alametler iyiye işaret ediyorsa.

Eğlenmek adına oturup bir Yamato-e'ye (bazen ek açıklamalar içeren ancak bazen tamamen resimlerden ibaret olan olabildiğince süslü bir parşömen) göz atabilir. Yamato-e'nin aşamalı olarak açılması gerekiyordu: Önce sol el parşömeni açarken sağ el sarmalıydı; böylece okuyucunun gözünde yavaşça yana doğru hareket eden bir tablo oluşması amaçlanmıştır. Bir hikâye anlatılıyorsa doğrusal bir şekilde sahnelenirdi. Sanki okuyucu yavaş yavaş yanından geçtiği bir tapınak alayını veya tek bir uzun çekimde ortaya çıkan bir filme göz atıyormuş gibi bir etki ortaya çıkardı. Pek çok modern müze, başka türlüsü çok zor olacağından dolayı, bu tür parşömenleri tamamen açılmış uzun bütün resimler şeklinde sergiler. Bu, kişinin onu kendi eliyle açmasının sağladığı dramatik kazançları, belli karakterlerin ortaya çıkıp kaybolmasıyla duyulan tanıma ve keşif unsurunu ortadan kaldırır.

Heian sarayındaki yaşamla ilgili en değerli kayıtlarımızdan biri, aktüel listeler ve derin düşünceler yazma alışkanlığıyla modern bir blog yazarını andıran, konuşkan, aksi ve hassas bir nedimeden geliyor. O zamanın görgü kurallarına göre gerçek adı insan içinde ağza alınmadığından unutulmuştur, bu yüzden genellikle takma adıyla anılır: Sei Shonagon (Alt Rütbe Devlet Danışmanı Kiyo'nun [Kadını]). Batı günlük girdileri günümüzde *meme** olarak bile

* Genellikle kısa sözlerle görselleri birleştirip günlük durumları esprili şekilde yorumlayan bir internet paylaşım biçimi. (ç.n.)

tanımlanabilir: Bir asil şahsiyet muamelesi gören bir kedi üzerine kıs kıs gülmeler ya da bir iğ ağacı hakkında artık kimsenin anlamadığı ama zamanında bilen kişilerin anlayacağı bir şaka, günümüze espri olduğu anlaşılan ama neden komik olduğu anlaşılmayan espriler...

Sei Shonagon mektup almaya bayılır, daha önce okumadığı bir kitap bulunca budala gibi neşelenir. Kaba insanlar onu kızdırır. Asla gerçekten iyi diyebileceği bir cımbız bulamaz. Bir kitabın kopyasını çıkarırken ona mürekkep sıçratmaktan, bütün gece beklediği adamın gelmemesinden veya gelirse tüm komşuları uyandıracak gürültüyle horlamasından hiç hoşlanmaz.

Yatakta yalnız olmaktan, koklayacak adam olmadığı sürece kendisini üst sınıftan hissettiren o güzel tütsüleri yakmaktan hoşlanmaz. Çin aynasına bakınca parlak bronzun biraz dumanlanmaya başladığını görürse kendisinin de güzelliğini kaybettiğinden endişe duyar. Akşam bir mektup gelirse sevgilisinden, lamba aramakla uğraşamaz, maşayla yakındaki bir ateşten kıpkırmızı bir kor kapıp ateşin tehlikesine aldırış etmeden loş ışığında okumaya çalışır.

Sei Shonagon, içine ruh giren biri için tuttuğu ruh kovucunun mıymıntı bir şarlatan çıkmasından hiç hoşlanmaz. İmparatoriçe ona hitap ettiğinde yanlışlıkla doğru şeyi söyleyerek karşılık verince çocuksu bir gururla dolar.

Arabasıyla dar bir orman yolundan geçerken elini uzatıp ağaçlara dokunur.

Ama ona katlanamayanlar da vardı. Murasaki Shikibu (Törenler Bakanlığı'nın Morsalkım Kızı") da günlük tutan bir saray kadınıydı ve yazdığı saçmalıklara maruz kaldığı Sei Shonagon'dan hiç hoşlanmazdı. Bin yıl sonra biz, hayatlarını yaşıyormuşuz gibi hissettiren güzel bir şekilde, üstelik aynı zamanda ve yerde yazan bu olağanüstü kadınların her ikisinin de yazılarına erişebildiğimiz için çok şanslıyız. Etrafınıza bakarsanız onlar gibi bir dost görünümlü düşmanlık ilişkisinde iki kişiyi bulmanız çok da zor olmaz. Biri şen şakrak, konuşkan ve şehvani, diğeriyse utangaç, daha sade ama daha akıllı... Sei Shonagon, seksi, flörtöz ve hazırcevap olandı, Murasaki Shikibu'ysa o söylemesi gereken daha akıllıca şey aklına ancak eve

dönüş yolunda gelen, utangaç olandı. Erken yaşta dul kalan Murasaki içe dönük, içine kapanık, bıçak kadar keskin zekalı ama insan temasından pek hoşlanmaz, özellikle de inanılmaz şekilde kendini beğenmiş, kendi edebi değerini gözünde büyüten bir ahmak olarak gördüğü Sei Shonagon'dan hiç hoşlanmazdı.

Murasaki, onun hakkında, "Durup onun kendini beğenmiş şekilde etrafa saçtığı Çince yazılarını incelersek kusurlarla dolu olduklarını görürüz," diye yazar. Açık ara daha zeki olan Murasaki, haklı şekilde önce merak duyup sonra kıskançlık duyacaklarını düşündüğü saraydaki diğer hanımlardan zekasını pek başarılı olamasa da hep gizlemeye çalıştı. Sei Shonagon'u hoppa ilgileri ve boş fikirleri için hor gören Murasaki son gülen oldu. Günümüzde Murasaki, on birinci yüzyılda kaleme alınan *Genji'nin Hikâyesi*'nin yazarı olarak dünyanın ilk kadın romancısı olarak anılır.

Görünüşe göre Murasaki'nin kitabı, dar bir arkadaş çevresi için bölüm bölüm seri şeklinde yazıldıktan sonra uzun yıllar içinde derlenip tek bir kitap haline getirilmişti. Başlıkta adı geçen kahramanımız, imparatorun önemsiz cariyelerinden birinin oğlu olan önemsiz bir prenstir. Soylu bir tembellik hayatına mahkûm ömründe, istenmeyen nişanlanmalar, sonu kötü bitmeye mahkûm aşklar ve saray skandalları gibi çeşitli pembe dizi senaryolarla karşılaşır. Kanıtlaması imkânsız olsa da Genji'nin kendisini içinde bulduğu bu senaryolardan bazılarının, birazcık üzeri kapalı şekilde gerçekte olan bazı olaylara gönderme yapıyor olması olasıdır.

"Bu roman sanatına dair bir teorim var... Yalnızca yazarın bir hikâye anlatmasından ibaret değildir," diyen Murasaki, başkalarıyla iletişim kurmaya yönelik dayanılmaz bir dürtü olarak tanımladığı yazarlığın bir kabiliyet işi olduğunu öne sürer.

> Aksine, hikâye anlatıcısının kendi tecrübesi olduğu için olur... yalnızca şahit olduğu veya ona anlatılan olaylar bile olsa, bunlar onu öyle ateşli şekilde duygulandırır ki artık onları kalbinde gizli tutamaz. Tekrar tekrar, hayatındaki bir şey... yazara öyle önemli görünür ki yok olması düşüncesine katlanamaz.

Murasaki'nin saray hayatı esprili şiirlerle düello yapan saray mensupları ve gece yarısı buluşmaları için yakışıklı prenslerinin yatak odalarına gizlice girmesini bekleyen aşka düşkün prenseslerle dolu ideal bir dünyadır. Büyük ölçüde ya açgözlü ya da küçümser erkeklerden oluşan bir toplumun insafına kalmış, tahmin oyunları ve edebi yarışmalarla kendilerini oyalayan aylak, çekingen bir kadınlar meclisi görünümü sunar. Bazen karar veremezsiniz, Murasaki'nin kadınları için hangisi daha kötüdür: Bir gece yarısı ziyaretiyle kendisini ilişkiye girmeye zorlayacak bir asilzadenin dikkatini çekmek mi yoksa bu ilginin azalmakta olduğunu, artık onun gönlünün başka bir saray avlusunda başka bir eğlence bulduğunu ve kendisini bebeği kucağında bırakıp gittiğini fark etmek mi? Murasaki'nin karakterlerinin tavırları onun dünyasında kadınların ikinci sınıf vatandaş (Genji'nin sözleriyle "günahkâr varlıklar") kabul edildiğini açıkça ortaya koyar. Erkekler için başıboş ve sersem bir süsten ibarettirler. Bu tür tutumlar, çok sayıda kraliçe ve savaşçı kadınlarla dolu, yerli halkın kadın ve erkeği birbirini tamamlayan eşitler olarak gören bir güç yapısını kabul ettiğini ima eden Japonya'nın eski efsanelerinden bambaşka bir dünyayı temsil eder. *Genji'nin Hikâyesi*'nde anakaradan birkaç yüzyıldır gelen göçmen akımının yaratmış olabileceği bir hasarın bir resmini görüyoruz. Japon kültürünün Çin'den ithal ettiği bir şey daha: Şovenizm.

Genji'nin Hikâyesi ve onun nasıl başlığa adını veren "parlak prens" hakkındaymış gibi görünüp aslında Genji'nin hayatındaki kadınlar hakkında olması üzerine kütüphaneler dolusu kitap yazılmıştır. İlk bölümlerden birinde, Genji ve arkadaşları, tembelce ve biraz da bilgisizce var olan kadın türleri üzerine tartışmaktadır; bu sahne, gerçek dünyada tezahürleri olacak ilişkilere bilinçsizce girdiği sonraki onlarca bölümün temelini atar.

Heian döneminde oluşturulan edebi kayıtların saf miktarı ve kalıcı etkileri, üzerine çalışmalar yapan akademisyenlerin gözünü kamaştırarak Japonya'nın erken dönem Orta Çağ'ının daha olası gerçeklerini görememesine sebep olmuştur. Sei Shonagon ve Murasaki Shikibu dönemin sosyete beyaz kadınları gibiydi, ama yazdıkları

onca şey içinde nadir şekilde sıradan insanlardan bahsederlerken onları hayvani, pislikle kaplı, kirli ve istenmeyen aptal solucan insanlar olarak gösterip hakir görürler. Kyoto en zirvesinde olduğu zamanda bile sakinlerinin iddia ettiği gibi bir cennet değildi. Tek tip ızgara sokaklar hiçbir zaman tam anlamıyla simetriye ulaşamadı, ki Murasaki'nin zamanında bile şehrin batı kısmı yanmış şehir blokları, yıkık dökük harabeler ve bostanlardan oluşuyordu. Gündüzleri nahoş ve geceleri güvensiz bir şehirdi. Kyoto'nun modern ziyaretçileri bile şehrin Orta Çağ'dan kalma orantısız büyümesini fark eder. Büyük turist mekanlarının nerdeyse tümü Senbon-dori'nin (bir zamanların Vermilyon Serçe Bulvarı'nın yeni adı) doğusunda kalır. Saraylıların başkentlerini medeni dünyanın merkezi saydığı Heian döneminin zirvesinde bile şehrin yarısı girilmez sokaklardan oluşuyordu. Doğu yakası çok daha makbul görülüyordu, bu nedenle Kyoto orijinal çerçevesinin dışına çıkıp nehrin ötesindeki dağ eteklerine doğru genişlemesiyle Higashiyama (doğu dağı) ilçesi oluştu. Kyoto'nun en meşhur tapınakları ve Gion geyşa mahallesi hâlâ burada bulunur.

Kendi şehirlerine bakıp gördükleri konusunda bu kadar seçici olabilen Heian saraylılarının siyaset ve gerçek siyasi güçten uzak olduklarına şaşmamak gerek. Şiirde gerçekten bir patlama yaşandığı ve bir grup kendini beğenmiş aristokratın bir öğlen gezintisi için hangi kimono türünün doğru kimono türü olduğuna dair hararetli tartışmalara girdiği doğruydu, ancak bu tür yorumları kaleme alacak zamanı olan Heian saray mensubu aynı zamanda gerçek gücün döndüğü mekanlardan dışarı kalıyordu. Soga Klanı'nın nüfuzunun azalmasıyla yerlerine Fujiwara (Nakatomi Klanı'nın soyundan gelip bir imparatorluk soy ismini benimseyerek kendilerine yeniden adlandırırlar) geçti. Fujiwara saraydaki etkileriyle birçok kurumu anlamsız seremonik kurumlar haline getirecek derecede bozan komplocu ve acımasız bir aileydi. Stratejileri şu şekildeydi: Bir oğul doğana kadar Fujiwara kızları imparatorların kucağına atılır, oğul doğar doğmaz imparator tahtan feragat ederek yerini bebek varisine bırakması için ikna edilirdi (Japonya'da en yaşlı varisin başa geçmesi geleneği yoktu, bunun yerine en uygun görülen başa geçiyordu. Bu

sayede, tahtın arkasındaki güçler, imparator adaylarını birkaç olası kadınla eşleştirme esnekliğine sahipti). Yeni bebek imparatorun yaşı kendi başına hükmetmeye yetmeyeceği için bir naip (*sessho*) atanması gerekirdi, ki bu iş için Fujiwara tarafındaki dedesinden daha uygun kim olabilirdi? İmparator yetişkinliğe girince naip unvanını imparator sözcüsü (*kanpaku*) olarak değiştirir, imparatorun kendi varisi çıkıp süreç başa dönene kadar işler böyle devam ederdi.

Bu tür küçük manipülasyonlar bir çaresizlik hissinin üzerini örtüyordu. Japonya'nın yüzde birlik kesimi kurtarılmış sığınakları olan kutsal başkentlerinde kalma haklarını kaybetmemek için tüm güçleriyle tutunmaya çalışıyordu. Günlükçüler kirazçiçekleri ve kar taneleri üzerine yazadursun, sadece 700'lü yıllarda Heian sarayında bir zorunlu toplu intihar, iki silahlı isyan ve bir son anda fark edilen komplo olayı yaşanmış, tüm bunlar yetmezmiş gibi bir de evlenmeyen bir imparatoriçeye baş keşişiyle ilişki yaşadığı suçlamaları yönlendirilmişti.

Ancak dünyanın geri kalanında yaşamın istikrarsızlığına bakan günün birçok tarihçisi Heian'ı her şeye rağmen bir cennet olarak görüyordu. Çoğu sıradan insanın yaşamlarına kıyasla bol yemekleri, sanatsal uğraşları ve birçok olanaklarıyla başkent elbette dünyada cennet gibi kalıyordu. Ancak şehir sadece ana kaledeki 5.000 aristokrattan oluşan inanılmaz derecede sınırlı bir seçkinler grubu için bir cennetti. Başkentten uzaklaştıkça iletişim yavaşlıyor, hayat zorlaşıyordu. Kitaplar, eğlenceler, şairler ve iyi cinsten içkiler bulunmayan şeylerdi. İmparatorun iç grubunda olduğunuz sürece, Heian sarayındaki yaşam bir törenler ve ritüeller, ziyafetler ve entrikalar döngüsüydü. Bir kere başkentte yaşadıktan sonra ayrılmak kişiye bir felaket gibi gelirdi.

Kızlar iyi şekilde evlenebilirdi, ancak "evlilik" çoğu durumda esnek bir konseptti. Çoğu çocuk daha rahat birlikteliklerden doğuyordu. Oğullar liyakat elde edebilir, saraylılar başlarındaki imparatorların izin ve onayını kazanabilirdi. Ancak gözden düşenler dışlanır ya sınıra sürülür ya da geri dönüşü olmayan imparatorluk işlerine gönderilir, kendilerini medeniyetin nimetlerinden uzakta

mahsur kalmış bulurlardı. İmparatorların soyundan gelenler bile periyodik olarak gerçekleştirilen böyle tasfiyelerden muaf değildi; özellikle de bir imparatorun kendileri de birden fazla oğula sahip birden fazla oğlu olması durumunda onlar da etkilenirdi. Kızlar her zaman için tahta yaklaşma umuduyla cariye olarak verilip koz olarak kullanılabilirken oğullar daha kolay gözden çıkarılırdı.

Bazı imparatorlar resmi görevlerinden "emekli olup" arka plandan müdahale etmeye devam ederek işi daha da karıştırırdı. İmparator Heizei (sal. 806-09), yalnızca üç yıl hüküm sürdükten sonra çaresiz bir hastalıktan ölmekte olduğunu sanarak tahttan inip yerini kardeşi İmparator Saga'ya (sal. 809-23) bıraktı. Ancak kısa süre içinde Saga hastalanmış, Heizei'yse iyileşmişti. Bunun üzerine başlayan Heizei'yi tekrar başa geçirme çabaları yılan hikâyesine dönünce sonunda tarihe başarısız bir isyan olarak geçti. Bu olaydan sonra Japon tarihinde yepyeni bir unsur devreye girer: Her birinin kendi maiyeti, en yakın dostlarına dair ani fikir değişiklikleri ve torunlarından hangisinin en uygun hükümdar olacağına dair kendi fikirleri olan "emekli" imparatorlar.

814 civarı İmparator Saga, başa çıkamadığı kırk dokuz çocuğundan bazılarının saraylı rütbesini indirip avam ilan ederek saray bütçesinden biraz tasarruf yapmaya çalıştı. Minamoto (Kaynak Hanedanı) soyadını alan bu çocukları taşraya yerleşerek *shoen* malikanelerin sayısını iyice şişirdi. Ardından gelen birkaç imparator daha benzer şekilde ailenin küçük dallarını kesip onları Minamoto'ya kattı. Bu budamalar aslında onlarca unutulmuş aşkları, verilip tutulmayan sözleri hem eşlerden hem oğullardan seçilip terk edilen gözdeleri içeren saray içindeki yoğun siyasi çekişmelerin dışa vurumudur. "En büyük erkek çocuğun" konumunun genellikle sağlam olduğu Hıristiyan dünyanın aksine, Japon sarayı farklı annelerden doğma en büyük oğulların rekabetine sahnedir. 8. Henry'nin karılarıyla yaşadığı karmaşanın evlilik ve meşruluğa çok daha pragmatik bir yaklaşımla on kat daha karmaşık hale geldiğini düşünün: Her biri öne çıkmaya çalışan, her biri bir sonraki imparatorun klanlarının çocuğu olacağını uman aileler ve maiyetleriyle dolu bir saray...

Ancak İmparator Heizei de Saga da kendi baş korumaları olan adama oldukça değer veriyordu. Sakanoue no Tamuramaro adlı bu adam şanını sınır bölgesinde Emishi'lere karşı savaşlarında kazanmıştı. Bizzat imparator tarafından verilen unvanı *sei-i tai shogun* yani "barbarları bastıran üstün general" idi. Nispeten yeni (Tamuramaro onu taşıyan ikinci kişiydi) bu unvan, generale sınır bölgesinde ihtiyaç duyabileceği neredeyse tüm güç ve yetkileri veriyordu. Bu sayede, sarayın bölgenin meseleleriyle uğraşma zahmetine girmesi gerekmiyor ve gidip gelmesi atla birkaç gün süren mesafeler arasında temsilciler aracılığıyla iletişim kurmaya çalışarak zaman kaybedilmiyordu.

825 yılında İmparator Saga'nın halefi yine budamaya girişerek yeğenlerinin (İmparator Kanmu'nun torunları) rütbesini indirdi ve onlara Taira soyadını verdi (kovuldukları başkente atıfta bulunur). Daha sonraki yıllarda kendisinden sonra gelen birkaç imparator daha Taira Hanedanlığı'na üye eklemeye devam edince ortaya basamakları tekrar çıkmak isteyen, daha genç, daha aç ve öfkeli yeni bir tebaa sınıfı ortaya çıktı. Minamoto ve Taira kısa süre içinde başkent dışı bölgelerde şöhret kazanmak için çaba göstermeye başladı. İmparator Kanmu'nun başlattığı sınırları temizleme savaşının sancağını tutarak yeniden asillerin arasında karışmalarını sağlayabilecek askerî pozisyonlara atanmaya çalıştılar.

Birçok anlatıda aptal barbarlar olarak hor görülen Emishi'lerin bu kadar bastırılma ihtiyacı olması tuhaf gelebilir, ancak Tamuramaro'nun elinin altındaki askerî gücün boyutlarına bakarsak, Emishi'lerin büyüyen Japonya'nın kenarlarındaki varlıklarının söz edilenden çok daha büyük ve güçlü olduğu çıkarımı yapılabilir. Öyle ki, İmparator Kanmu'nun babasının yaşadığı 774'te başlayıp İmparator Saga'nın saltanat sürdüğü 812 yılına kadar uzanan dönemde yaşanan tek olay başkentin üç kez taşınması değildi. Japon tarihinde bu dönem sınır bölgelerinde bir nesil boyunca süren Otuz Sekiz Yıl Savaşı'nın adıyla bilinir. Heian'daki saraylılar seçkin başkentlerinde ay ve birbirlerinin metreslerini ayartmaları üzerine şiirler yazarken asker sınıfları uzak sınır bölgelerinde bitmek bilmeyen bir savaş halindeydi.

Bu yolda bir servet elde edilebilirdi. Japonya'nın güneyinde idari bölgeler küçük ve dağınıktı, ama harita üzerinde bakıldığında kuzey illeri devasa görünüyordu. Bir savaşçı kazandığı toprakları elinde tutmayı becerirse, Emishi topraklarının dibindeki bir sınır bölgesi uygar güneydeki küçük baronluklardan çok daha kazanç sağlayabilirdi.

Saray yıllıkları bu meseleleri daha çok Emishi baskınlarına verilen tepkiler olarak tanımlar, ancak bunun gerçek olduğu söylenemez. Doğrusu, Emishi sınırlarını ihlal eden Japon yerleşimcilerdi. Emishi'lerin bir kısmı kuzeydeki Hokkaido'ya doğru kaçarken bazıları yeni gelen yerleşimcilerin hiçbir bela çıkarmayacak sadece barış isteyen çiftçilerden ibaret olduklarına dair sözüne güvendi. Ancak bu çiftçilere yakındaki bir kaleye yerleşen askerler de eşlik ediyordu. Barış istediklerini söyleyen çiftçiler kısa süre içinde iş birliği yapanları "barışçıl" Emishi'ler, direnenleri "vahşi" Emishi'ler olarak tanımlayarak komşularını iki sınıfa ayırdılar.

Bu tür gerilimler, anakaralıların tarih öncesi zamanlarda Kyushu'ya ilk geldikleri andan itibaren Japon takımadasının bir parçası olmuştur. Bu son çatışmaların farkı sadece tarihsel kayıtların durum hakkında biraz daha net olmasıdır. "Barışçıl" Emishi'ler imparatorun tebaası olarak görülüyordu. Bu varsayım işgalci savaşçıların yerel siyaset sahnesine daha çok müdahale etmesini mümkün kılıyordu, çünkü Emishi'lerin bir kısmı kaçınılmaz bir şekilde yerel meselelerini çözüme ulaştırmak adına yeni gelenleri askeri avantaj olarak kullanmaya bakıyordu. Emishi'lerin bazıları ticaretin nimetlerinden yararlanıyor ancak bölgeden sorumlu komutan onlara daha önce belirtilmeyen veya yanlış anlaşılan vergi yükümlülüklerini hatırlatınca "vahşileşiyorlardı." Güneyin bu tür karmaşıklıklardan nadiren haberi oluyordu. Sınır bölgelerindeki olaylar güneye sadece barışçıl Japon yerleşimcilere karşı "vahşi" Emishi baskınları olarak raporlanıyordu.

Emishi'ler kolay lokma da değildi. Bölgelerini avuçlarının içi gibi biliyorlardı ve iyi silahlara erişimleri vardı. Okçuları meşhur, atlıları harikaydı. Bazı Emishi liderleri, daha esnek olmayan stratejilere bağlı kalan Japon generallere taş çıkarıyordu. Emishi'lerin en meşhur

liderlerinden biri olan Aterui, 788 Koromo Nehri Muharebesi'nde ezici bir zafer elde etti. Aslında kurduğu pusuyla sadece iki düzine kadar Japon askerini öldürmeyi başarmıştı, ama binden fazlası nehirden geri çekilmeye çalışıyorken boğularak hayatını kaybetti.

Doğrusu, Japonya'nın sınır bölgesinin coğrafi koşullarına ek olarak Japon-Emishi çatışması, ebedi Japon savaşçısı imajını ortaya çıkaran şeylerdir. Uzun yıllar boyunca yalnızca savaşla değil uzun süren barışçıl etkileşimlerle de Japon ve Emishi halkları katışmıştır. Öyle ki, çatışma sona erdiğinde artık ikisini birbirinden ayırt etmek imkânsız hale gelmişti. Eski tip Çinli askerî teknoloji Japonya'ya uygun değildi. Savaş arabalarının kullanımına uygun yeterince düz alan yoktu. Tatar yayları yeterli yedek parça ve bakım eksikliğinden kullanımdan düştü. Emishi'lerin at sırtından kesmeye daha uygun olduğu için tercih ettiği eğik kılıçlarını Japonlar da kullanmaya başladı. Kalkanlar (kalkandan kasıt aslında gerçek bir kalkandan daha çok okçuların önlerine bir engel olsun diye koyduğu tahta parçaları) zorlu arazide, özellikle de düşmanın savaşın tüm kurallarını hiçe saydığı ormanlık alanlarda hiç işe yaramazdı. Metal zırhları oluşturan parçalar (hem plakalar hem de onları bağlayan teller) nemli iklimden dolayı hem kolay paslanır ve hem de vücudu tahriş ederdi. Bunun yerine Japonlar, birbirine geçen sertleştirilmiş deri ve laka parçalarından oluşan ve at sırtındaki bir biniciye yayını çekerken bile bir nebze eski kalkan koruması sağlayan omuz koruyucularını da içeren daha hafif, daha esnek bir zırh tarzını benimsediler. Miğferleri de başlarını eğip atla düşman okçularına karşı doğrudan hücum ederken maksimum koruma sağlamaları için sert lakadan bir üst katman ve geniş bir boyun koruyucusuna sahip olacak şekilde tasarlanmıştı.

Sonunda Çinlilerin anakaradan karşı saldırısının gelmeyeceği anlaşılınca sekizinci yüzyılın sonuna doğru güneyde zorunlu askerlik sistemi kaldırıldı. Birkaç kuşak boyunca savaş alanlarının bulunduğu tek yer kuzey tarafıydı. Japonların savaş algısı tümüyle Emishi odaklı hale geldi. Savaş yapılacaksa genellikle saray yetkililerin gözüne girmiş olan bir bölgesel yetkili tarafından yapılacaktı. Genellikle Taira veya Minamoto Klanı'ndan bir kuzen olan bu

yetkilinin herhangi bir sorunla baş etmek için ihtiyacı olduğu askerî gücü kendi imkanlarıyla yetiştirmesi bekleniyordu, bu da bölgesel liderleri kendi ordularını kurmaya teşvik etti. Bu ordular genellikle sabit görevli tam zamanlı savaşçılar ve onların dışında gerektiği zaman çiftçilerden toplanan adamlardan oluşuyordu.

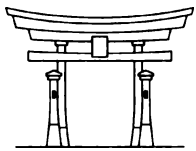
Sınır bölgesinden çekilen askerler bekçi polis olarak görev yapıyordu. Pasifize edilen kabilelerin oğulları ve ailelerinden oluşan on bin dost Emishi rehin olarak güney bölgelerine yerleştirilmişti. Yanlarında hafif kutu gibi zırhları, ağırlığı tepeye doğru uzun yaylarını ve eğik kılıçlarını da getirdiler. Zamanla bir savaşçı deyince akla gelen imaj bu oldu.

Ataları nasıl zamanında güneyde yaşayan yerlilerle evlendiyse, İmparator ailesinin yedek oğullarını içeren Taira ve Minamoto dalları da Emishi'lerle evlilik bağları kurdular. Taira ve Minamoto'nun oğulları yarı Emishi doğuyor, Emishi damatlara asil olmayan kökenlerini saklamak için Taira ve Minamoto soyadları veriliyordu.

Elde ettikleri büyük topraklarla medeniyetin olmadığı uzak sınırlarda ve yeni temizlenen bölgelerde tam anlamıyla lord kesildiler. Sofistike saray hayatı Kyoto'nun dışındaki Uji köprüsünde sona eriyordu, ama saray mensupları arasında, dünyanın öteki ucundaki uzak sınırlarda zorlu bir yaşam sürdüren uzak kuzenleri olduğuna dair bir düşünce vardı. Bu tür adamlar ve aileleri büyük ölçüde unutulmuş ve görmezden gelinmiş, ancak Tamuramaro gibi şanslı birkaç kişi başarılarından dolayı başkente dönüp asil unvanlar ve sarayda pozisyonlar kazanabilmiştir.

Dokuzuncu yüzyılın sonuna gelindiğinde, bu tür adamlar, hem merkez sarayın sadık hizmetkârları olarak görülme arzuları, hem de sarayın onları sıradan uşaklar olarak görme arzusu üzerine oynayan yeni bir terimi benimsedi: *Samurai* yani "hizmet edenler."

4
Taht Oyunları: Minamoto Taira Çekişmesi

Neydi o zamanlar neydi... Üzerinden sadece bir yıl geçmişti, başkente zaferle girdiği o zamanın üzerinden. 50.000 askeri komuta eden Yoshinaka... Ne günlerdi onlar... Köhne saraylılara gününü göstermiş, sözde nezaket kurallarında ders vermişti.

Yoshinaka tahtırevana nasıl isterse o şekilde binecekti. Bir şey içmek için tasa ihtiyacı varsa gidip sunaktan birini alacaktı. Bir şeyin yapılması gerekiyorsa en yakınındaki saraylıya bağıracaktı. İnce ritüeller, hassas seremonilere harcayacak zamanı yoktu. Yapılacak iş vardı.

Ama şimdi, yalnızca birkaç yüz atlının komutanı, peşinde Minamoto ailesinden kendi kuzenleri, firardaydı. Önce bir yol kenarı kavgasıyla sayıları elliye düştü, sonra elliden sadece bir düzineye.

İçlerinden biri bir kadındı.

Eleştirmenler *Heike'nin Hikâyesi*'nde Yoshinaka'nın canını kurtarmak için kaçtığı sırada neden yanında Tomoe Hanım'ın da olduğu konusunda çeşitli fikirlerini öne sürmüştür. Belki de modern feministlerin umduğu gibi onun gibiler gerçekte tarihi kayıtlarda yer aldığından daha yaygındı. Geleneklere göre kadın samuraylaların ancak son çare evlerinin savunulması gerektiğinde savaşması beklenirdi, ama belki de on ikinci yüzyılda işler başkaydı. Belki de kendisinden uzun yayı ve iki eliyle salladığı kılıcıyla Tomoe, ön cephelerde savaşan birçok samuray kadından sadece biriydi. Samuray

dönemi savaş meydanlarında yapılan kazılarda bulunan toplu mezarların modern arkeoloji yöntemleriyle incelenmesiyle cesetlerin yüzde 30'una kadarının kadın olduğu keşfedilmiştir. Yoksa kadın savaşçılar, Tomoe'nin hikâyede tek başına yer almasından anlaşılacağından daha mı yaygındı?

Heike'nin Hikâyesi Tomoe'nin güzelliği, beyaz teni, uzun saçına değinerek cinsiyetçi şekilde başlar... derken birden kurduğu hayallerden uyanır gibi yazar esas önemli olan şeyleri hatırlar: Okçuluk becerisi, at terbiyeciliği ve zorlu arazilerde binicilik yetenekleri, kadın olmasına rağmen Yoshinaka'nın birliklerinde önde gelen bir bölük komutanı olması. *Heike'nin Hikâyesi*, kendisi için şunu der: "Bin kişi değerinde bir savaşçıydı, her türlü şeytan hatta tanrıyla yüzleşmeye hazırdı."

Hikâye anlatıcısının Tomoe'ye duyduğu saygı Yoshinaka'nın sözlerine yansımaz. Adamlarının sayısı azaldıkça sadece firari bir takım askerin başını çektiğini fark eden Yoshinaka günlerinin sayılı olduğunu biliyordu. Ormandan canıyla birlikte çıkamayacağını biliyordu. O yüzden Tomoe'ye dönüp şunu dedi:

> Kadınsın, git işine; nereye istersen oraya git. Ben savaşarak ölmeye ya da yaralanırsam kendi canımı almaya niyetliyim. İnsanlar [Yoshinaka] son savaşında yanında bir kadın tuttu derse yakışık almaz.

Kyoto'daki kısa süreli kalışında yaptığı gülünç gaflarla Yoshinaka'nın soytarılığı ortaya konmuştu. Belki de Tomoe de ne kadar görgüsüz olduğuna bir örnek olarak vardı. Cepheye bir *kadını* sokmak da ne! Kadınları bile ufak bir çıkar uğruna çamurda güreşiyor, Minamoto Klanı ne kadar vahşiymiş!

Neden Tomoe'nin kaçmasını istiyordu? Genellikle bunun eski kafalılığından, maço bir şeref algısına sahip olmasından kaynaklandığı varsayılır. Daha sonra Savaşçının Yolu diye bilinecek *bushido*'nun ilk emareleri... Yanında bir kadın varken ölmesi şerefe yakışmazdı. Belki Tomoe sadece bir eğlence şeyiydi, belki de bir

shirabyoshi yani kılıç dansçısıydı (samuray döneminde moda olan asker temalı striptizciler).

Ya da belki Yoshinaka ona çok değer veriyordu. Ona verdiği git emri şekli itibariyle yoruma açıktır. "*Kadınsın, git işine; nereye istersen oraya git.*" Başka bir deyişle, kılıcını atsa bile kaçak bir erkek savaşçı herkesin gözüne batardı. Saç kesiminden, yaralarından kim olduğu belli olurdu. *Ama sen, Tomoe, sen ormana karışabilirsin. Yüzüne biraz çamur atsan, kıyafetlerini değiştirsen herhangi bir köylü kızına benzersin, düşman anlamaz. Hayatını yaşama şansın olur. Benim yüzünden senin de ölmen gerekmiyor.*

Hikâyenin başka bir versiyonunda Yoshinaka onu açıkça ölümden sonra cezayla tehdit eder. Eğer dediğini yerine getirmezse, üç hayat boyunca aralarındaki lord-vasal bağını ilga edeceğini söyler. Başka bir deyişle, eğer bu sefer onun emrine uyarsa belki de rollerinin değişeceği bir sonraki hayatta tekrar buluşacakları sözünü verir. Şayet emre uymayıp gitmeyi reddederse ruhları bir daha asla bir araya gelmeyecektir.

Atının yavaşlamasına izin veren Tomoe firari samuray grubunun arkasında kalır. Kısa süre içinde o atıyla orman yolunda yalnız, Yoshinaka'ın birliğinin sesiyse çok uzaklarda kaybolmuştur.

Ne yazık ki, Tomoe son bir savaşı daha arzular.

Derken nalların gümbürtüsünü duyar.

Başlarında samuray Morishige'nin olduğu Yoshinaka'nın peşindeki otuz atlı geçmektedir. Morishige'nin tam yanında geçtiği sırada Tomoe atını doğrudan üzerine sürüp şaşkınlık içindeki adamı tuttuğu gibi kendi eyerine doğru çeker. Bıçağını çekip Morishige'nin boğazına sapladıktan sonra vahşi bir güçle kafasını omuzlarından ayırır.

Üzerine fışkıran sıcak kana aldırış etmeyen Tomoe, tuttuğu kafayı havaya kaldırır. Bir zamanlar bu kafayı lorduna gösterip ödül ve prestij kazanabilirdi, ama artık Tomoe'nin bu hayatta bir lordu yoktu. Kafayı ağaçlara doğru fırlattıktan sonra atını çevirip dört nala kaçar.

Heike'nin Hikâyesi, Morishige'nin adamlarının onu kovalayıp kovalamadığından bahsetmez. Yoshinaka'yı takiplerinden vazgeçtiler mi yoksa adamlarından birinin öldürüldüğünü hiç fark

etmediler mi? Her halükârda, atıyla ağaçların içinden uçarcasına hızla kaçarken Tomoe hantal zırhının kanlı panellerini tek tek söküp atar. Ormandan çıktığında artık sadece at üzerindeki bir kadındır...sonra atını da bırakıp bir derede yıkanır... ve kırsalda halkın arasına karışır.

Yoshinaka haklıydı; o ormandan asla çıkamayacaktı. Atı çamura batınca yere düştüğünde canını almak adına kılıcını ağzına koyup atladı.

Tomoe'ye gelirsek, kimilerine göre savaş meydanlarından uzakta kalamamış, başka bir samurayın karısı ve bir sonraki neslin ünlü savaşçılarının annesi olmuştur. Kimileriyse inzivaya çekilip doksanlarına kadar bir Budist rahibe hayatı yaşadığını söyler. Başka bir hikâyeye göre, Tomoe, Yoshinaka'nın takipçilerinin peşine düşüp sevgilisinin koparılan kafasını geri almış, onu kucaklayıp denize yürümüştür.

1068 yılında Fujiwara kendi oyunlarında alt edildi. Japonya'nın yetmiş birinci imparatoru Go-Sanjo (1032–73), 170 yıl aradan sonra Fujiwara ailesiyle yakın bir bağı olmayan ilk imparator oldu. Zaten daha yolun başında Fujiwara sarayda önüne engeller koyarak onun tahta çıkışını engellemeye çalışmıştı, ancak selefi doğrudan varisi olmadan ölünce birden kendini tahtta buldu. Derhal *kenpaku*'sunun (sözcü) sözünü hiçe saymak, *shoen* malikaneleri ve bölge valilerinin hesaplarının denetlenmesini istemek gibi hareketleriyle Fujiwara Klanı'nın canını sıkmaya başladı. Fujiwara açısından ne yazık ki Prens Shotoku ve halefleri tarafından yıllar önce yürürlüğe konan anayasa, tüm bunları makul kılıyordu; Go-Sanjo'nun isterse tek bir fermanla tüm Fujiwara ailesini saraydan sürebileceğinin farkına vardılar. Ancak Fujiwara'nın bir anlamda imparatoru grevle tehdit etmesiyle onu dizginleyebildiler. Bürokrasinin her yerinde bulundukları için Fujiwara'nın hepsinin bir anda elini işten çekmesi devleti güçsüz ve işlevsiz kılardı.

Yarışı öndeyken bırakmaya karar veren Go-Sanjo otuzlu yaşlarında gönüllü olarak tahtı yetişkin oğluna verdi. Oğlunun annesi Fujiwara Klanı'ndandı, dolayısıyla bu derin devletin isteklerine daha uygun olacak şekilde yönetmesi bekleniyordu. Yine de Go-Sanjo

işlere müdahale edebilecek kadar gençti. Ancak seçtiği halefi yetmiş ikinci imparator Shirakawa'nın (1053–1129) da bir naibe ihtiyaç duymayacak kadar erişkin ve ehil olduğu belliydi.

Go-Sanjo'nun şansı şüpheli bir şekilde daha kırklarındayken gelen ölümüyle son buldu. Ölümünden çok kısa bir süre önce bir Budist manastıra çekilmeye karar vermişti. Shirakawa'ysa babasının oyununu oynamaya devam ederek sadece on dört yıl sonra tahtı bırakıp bir manastıra çekildi. Böylece arka plandan olayları yönlendirebilecekti. Saklandığı yer yüzünden bu sürece "manastır hükümeti" (*insei*) adı verilir. Bu plan, daha sonra soyundan gelen birçok kişi tarafından da kullanılacaktı.

Shirakawa ve hemen ardından gelen halefleri için manastır hükümeti sistemi başarılı oldu. Sağduyudan çok şansla Japonya bir barış ve bolluk devri yaşadı. Hükümet atamalarında Fujiwara'nın tekeli kırıldı. Ancak Shirakawa torunlarının Fujiwara ile ilişkisini keserek imparator ailesini ana asker tedarikçisinden de kesmiş oldu. Manastır imparatorlarının kendi orduları da yoktu. Shirakawa'nın ardından gelenler konumlarını güvenceye alacakları gücü saygınlıkları daha az, dolayısıyla saygınlığa daha aç, sınır bölgelerindeki kuzenleri Minamoto ve Taira klanlarından aldılar. Uzun süredir saraydan dışlanan bu klanlar hep tekrar geri dönmenin yolunu arıyordu.

Bu bölümde anlatılan olayların üzerinden yıllar geçtikten sonra, katipler, erken dönem Japonya'nın hakimiyeti mücadelesi üzerine bir epik hikâyeler koleksiyonunu oluşturdular. Bu eser, Murasaki Shikibu'nun sunduğu Japonya imajından oldukça farklıydı. Sanki göz yaşı dolu aşklarıyla bilinen *Genji'nin Hikâyesi*'ne devam olarak karşı cinse hitap eden bir savaş filmi çekilmişti. Genji muhtemelen az da olsa gerçek insanlardan esinlenme bir kurgu karakterdi, uzun yıllar içinde sarayda yaşayan bir kadın yazar tarafından yaratılmıştı. İki yüz yıl sonra gelen "devam kitabı," bir rakip klanın yükseliş ve tümüyle çöküşünü anlatıyordu. Tüm bu olaylar, Genji'yi de sahneden indiren ailevi siyaset oyunlarından doğar. Büyük ve bazen güvenilirliği tartışmalı bu savaş ve ihanet hikâyeleri görünürde sanki kolay heyecanlanan adamlardan oluşan bir komite tarafından yazılmış

gibidir. Ancak *Heike'nin Hikâyesi* bile melankolik bir tonla başlamadan edemez. Sonraki bölümleri şerefli ölümler ve kahramanlık anlarıyla dolu olsa da hikâye her şeyin ne kadar boşuna olduğundan yakınarak başlar. Sanki sonunda gelecek yıkımı öngörmektedir:

> Gion çanı çalıyor, her şeyin sona ermek zorunda olduğunu bildiriyor. Yaz kamelyasının renkleri gibi, refahın ardından hep çöküş gelir. O mağrur zatlar ebedi değildir; bir bahar gecesi rüyası gibidirler. Kudret sahiplerinin bile sonu yıkımdır, rüzgârda toz olana kadar.

850 yılı civarı Japonya güvensiz sınır bölgeleri olan bir ülke olmayı kesti. Hokkaido'nun güney ucunda bir ticaret merkezi vardı, ama Japon hakimiyeti daha ötesine uzanmıyordu. Japonya'yı Kore'den ayıran Kore Boğazı ve Honshu ile Hokkaido arasındaki Tsuguru Boğazı büyük çaplı bir belaya karşı etkin bir bariyer işlevi görüyordu. Japon hükümet modelinin çokça ilham aldığı Çin'in aksine, Orta Çağ Japonya'sının gerçek bir sınır sorunu yoktu. Yabancı bir devletin istilası veya hoşnutsuz soyluların yabancı kabilelerle ittifak kurması gibi olaylar hiç olası değildi. Japonya neredeyse dünyadan kesilmişti. Bu, sisteminin daha fazla uyum sağlamaya ihtiyaç duymadan gelişmesini sağladı. Çin'in zayıflayan Tang Hanedanlığı çökünce Japonlar ardından gelen devletlerle iletişim kurmak için acele etmediler. Çin tümüyle unutulmamıştı, ama Çin kültürünün ülkeye akışı büyük oranda kesilmişti. Bunun tek kötü yanı, Japon sistemin ayaktakımı ve "yedek" olarak tanımlanabilecek insanlarla ne yapılacak sorusuna verdiği cevabın onları sınır bölgelerine yollamak olmasıydı. Artık kazanacak yeni toprakların olmaması Japonların kısa süre içinde ellerindeki topraklar için birbirine düşeceği anlamına geliyordu.

Kaçınılmaz şekilde, *shoen* malikaneleri ve en uzaktaki sınır bölgeleri özerk ilçe ve baronluklara dönüştü. Özellikle ortak soyları ve ortak sürgün tecrübeleri bakımından birbirine bağlı Taira ve Minamoto aileleri bu uzaktaki malikanelerin birçoğunun hakimiydi. Kurdukları hakimiyetle ülkenin kenar bölgelerini adeta Kırmızı (Taira) Beyaz (Minamoto) bir yama işine çevirdiler. Günümüzde bile bu

iki renk Japonya'da birbirine zıt iki şeyi işaretlemek için kullanılır. Örneğin, televizyon yarışmalarında takımlar Kırmızı ve Beyaz olarak ayrılır. Japon bayrağının renkleri bile bu rekabeti yansıtır. Onuncu yüzyıldan on ikinci yüzyıla, bu iki klan, güç bakımından birkaç kez yer değiştirmiş, biri zayıflarken öbürü güçlenmiştir. Bazı yorumcular bu dönemi tanımlamak için "feodal Japonya" ifadesini kullanır.

Ancak diğerleri bu tanımlamayı şiddetle reddeder. Orta Çağ Japonya'sında feodalizmin unsurlarını görmek kolaydır, ama birçok tarihçi bu terimin Japonya'ya uymadığını düşünmektedir. Bu kitap gibi popüler anlatılarda kullanılan terminolojiyi aşırı Avrupalılaştırma eğilimine düşülebilir. Böylece Japon dükleri, vikontları, baronları ve şövalyelerinden söz edilebilir. Özellikle çekici olanı İngiltere'yle çizilen paralellerdir. Sonuçta İngiltere de bir kıtanın ucundaki bir ada krallığıydı, İngiltere'nin de ilahi hakla yöneten bir hükümdarı, birbiriyle çekişen soylu hanedanlıkları vardı... Ancak her ne kadar samuraylar yarı ilahi imparatorlarına bağlılık yemini ediyor olsa da imparatorun gerçek dünyadaki gücü oldukça kısıtlıydı. Avrupalı çocuklar okulda yüce kral ve kraliçelerinin yaptıklarını öğrenirken Japon okul kitapları imparatorlardan çok gerçek hükümdarların (birkaç saltanat boyunca iktidarı elinde tutan naipler, ülkeyi patronları adına aslında kendi başlarına yöneten shogunlar ve imparator kardeşleri ritüel ve törenlerle meşgul olurken somut şeyleri gerçekleştiren nispeten düşük rütbeli prensler) hayatından bahseder. Herhangi bir lordun tımarını bir gecede hükümetin atadığı bir başkasına kaybetmesi teorik olarak mümkündü. Japonya'da gerçek soru her zaman olduğu gibi hükümetin gerçekten kim olduğuydu. Tüm emirler imparatorun adına verilirdi, ama gerçek güç o onay mührüne sahip olabilmekten geçiyordu.

Birçok anlamda, samuray ailelerinin uğruna savaştığı şey buydu. Sarayın lüksüne erişim hakkı artık o kadar önemli değildi, zaten birçoğu kendi malikanelerinde oldukça iyi bir yaşam sürüyordu. Ama nesiller boyunca inşa ettikleri her şeyin ellerinden alınmaması için artık o saray üzerinde daha fazla nüfuza sahip olmaları gerekiyordu, çünkü bir bakanın gözden düşmesi, yeni bir

güzel cariyenin göze girip babasını bir bakanlık konumuna taşımasıyla her şey değişebilirdi. Samuray aileleri bir zamanlar saraya "hizmet edenler" iken artık giderek sarayın onlara hizmet etmesini sağlamak için uğraşıyorlardı.

Kâğıt üzerinde Taira ve Minamoto'nun birbirine düşman olması için hiçbir sebep yoktu. Sonuçta sözde ikisi de aynı imparatora sadıktı. Güçlerinin yükselmeye başladığı günlerde ilkten aralarında açıkça bir sen ben ayrımı yoktu bile. Hem Taira hem Minamoto'nun birden fazla dalı kendi soyadını taşıyanlarla çekişiyordu. Bağlılık yeminleri ve hizmetlerinin cinsi bakımından birbirleriyle çatışmaları kaçınılmazdı. Taira, büyük lordlarından biri olan Masakado'nun bağımsızlık ilan etmesiyle Kanto'daki güç merkezini kaybetti. Sadece bu bile 940 yılında Japonya'yı iç savaşa sürüklemeye yeterdi, ama sorun klan içinde çözüldü. Bağımsızlık sevdalısı Taira'yı yenen yine Taira soyundan akrabaları oldu. Bu skandal Taira'ya Kanto Ovası'nı kaybettirdi, ama diğer yandan imparatora Masakado'nun bir istisna olduğunu kanıtlama fırsatını da verdi. İç Deniz ve batı kıyısında korsanlarla mücadele operasyonlarına hiç tereddüt etmeden gönüllü oldular. Bu kapsamda merkezi otoriteye baş kaldıran Fujiwara Klanı'ndan bir deniz lorduna karşı bile savaştılar. Kyoto'daki imparator, onların bu hizmetlerinden memnun kalmıştı. Karısının ailesi olan Fujiwara tarafıysa hiç memnun değildi. Neyse ki onlar da kahramanlarını Minamoto Klanı içinden buldular.

Minamoto Klanı'nın en büyük genişlemesi Minamoto Yoshiie'nin (1041-1108) liderliğinde gerçekleşti. Yoshiie, başkentin saygın ailesi Fujiwara'nın kirli işlerini yapmasıyla ünlüydü. Kanto bölgesindeki isyancıları etkisiz hale getirdikten sonra saray bir şekilde ona ödemesini yapmamanın yolunu buldu. Şikâyet etmek yerine ödemelerini kendi cebinden karşıladı. Bu onu hem artık ona hükümetten daha çok güvenen askerleri hem de zaten büyük nüfuz alanını iyice büyüten yeni müttefikleri nezdinde popüler kıldı.

Nesiller geçtikçe samuray ailelerinin sebep olduğu gerilim gittikçe gün yüzüne çıkıyordu. Yoshiie'nin ölümünden iki yıl sonra oğlunun taşrada başlattığı isyan Taira'dan bir general tarafından bastırıldı.

Torunu Tameyoshi 1156'da imparatorluk için bir güç çekişmesinde yanlış tarafı destekleyerek neredeyse tüm klanın sonunu getirdi.

Bir dakika yavaşlayıp dönem boyunca onlarca benzer entrikayı karakterize edecek karmaşıklıklar ve gizli çatışmalar hakkında bir fikir edinmek için bu tek krizin kökenlerini daha detaylı şekilde ele alalım. Bunu daha sonra gelecek otuz imparator için yapmayacağız; onların hayatları da bir o kadar karmaşıktır, ancak çok taraflı yarım düzine kliği içeren Hogen İsyanı olarak tarihe geçen bu olayın geçmişine bakarak saray siyasetinin entrikalarını en iyi şekilde anlayabiliriz. Çatışmanın geçmişi ta yetmiş dördüncü imparator Toba'ya (1103-56) dayanıyordu. Toba tüm çocukluğu ve ergenliği boyunca sözde hükümdardı, ama gerçekten devleti yöneten bir manastırdaki "emekli" dedesiydi. Yirmi yaşına gelince Toba da emekliye ayrılıp tahtı bebek oğlu yemiş beşinci imparator Sutoku'ya (1119-64) bıraktı.

Üç selef imparator hâlâ hayatta olunca Sutoku'nun kendi kararlarını alma şansı yoktu. Yirmi yılı hayal kırıklığı ve can sıkıntısıyla geçen Sutoku'nun hükmü sözdeydi. Kendi maiyetiyle saraydan kaçacağı günü dört gözle bekliyordu, ama babası kontrolü elinden bırakmadı. Emekli İmparator Toba daha otuzlu yaşlarındaydı ve kısa süre önce yeniden baba olmuştu. Yeni çocuğunun annesini (Fujiwara ailesinden) Sutoku'nun annesinden (yine Fujiwara ailesinden) daha çok sevince Toba oğlunu tahttan indirip yeni varisi Japonya'nın yetmiş altıncı imparatoru Konoe'yi (1139-55) çıkardı.

Bu olay yüzyıllarca dillerden düşmedi. Daha sonraki yazarlar, Toba'nın kötü bir çift kuyruklu tilki ruhu tarafından kandırılıp lanetlendiğini anlatarak olayı büyük bir doğaüstü skandala çevirdi. Kötü yaratık Çin'den gelmiş, orada eski zamanların bir ahu güzeli formuna bürünüp bir eski kralın çöküşüne sebebiyet vermişti. Buradan Hindistan'a geçmiş, kolay kanan adamlara benzer bir yıkımı getirmişti. Şimdiyse Japonya'daydı ve Toba'nın manastırındaki güzel hizmetçi kız Tamamo-no-mae'nin çekici formuna bürünmüştü. Resmiyette artık bir keşiş olan Toba onunla felsefe üzerine sohbet ederdi. Bu sohbetlerde verdiği cevaplar hiçbir genç kızın bilemeyeceği antik yazılardan alıntılarla doluydu.

Hastalanan Toba'nın durumu zamanla kötüye gitti. Derken bir falcı diğer saraylıların cesaret edemediğini söyledi: Kutsal yazılara tuhaf şekilde hâkim ve geceleri parlayan metresi bir Budist azize değil, Toba'yı öldürüp yerine geçmeyi amaçlayan kötü niyetli bir şeytandı. Söylenenlere göre Tamamo-no-mae o andan sonra kayboldu. Bunun üzerine adamları Toba iyileşene kadar civardaki tüm tilkileri itlaf etmeye başladılar.

Bu hikâyeye burada yer vermemin sebebi tarihi doğruluğundan değil (ki sıfırdır), siyasi kararları etkileyen yatak odası arkadaşları, zavallı cariyelere karşı tilki temalı utanç kampanyalarında tesadüf ve imaların arkasına saklanan saray mensupları, dedikodular ve aptal kıskançlıklarla dolu Heian yaşamına bir bakış sunmasından ötürüdür. Tamamo-no-Mae'yi bir daha gören olmadı, ama kızgın ruhunun daha sonraki birçok skandalda rol aldığı söylenir. Görüşüşe göre ölümden sonra bile entrikalar ve skandallara yer vardı. Ölü imparatorlar, hakkına girilmiş saray mensupları unutulmuş aşağılamaların intikamını almaya ikna edilebilirdi. Kimilerine göre Toba'nın genç maşası Konoe'yi bitiren Tamamo-no-Mae'nin koyduğu lanet oldu. Hep hastalıklı Konoe on yıl hüküm sürdükten sonra on yedi yaşında haya gözlerini yumdu. Daha kendi varisini elde etme fırsatını bulamamıştı.

Yıl 1155. Emekli İmparator Sutoku tahtı yeniden kazanmayı umuyordu, ama Emekli İmparator Toba'nın büyüklüğünden ötürü önceliği vardı. Toba, Sutoku'nun kardeşi, on dört yaşındaki oğlu Go-Shirakawa'nın (1127-92) Japonya'nın yetmiş yedinci imparatoru olarak tahta çıkmasını sağladı. Üçüncü kez taht hakkı Sutoku'nun elinden alınıyordu; kendi iradesine karşın tahtı bırakmaya zorlanmış, sonra da kendince tekrar tahta çıkması en olası aday görünmesine rağmen iki kardeşi de önüne geçmişti. Ayrıca Toba'nın Sutoku'dan nefret ettiği, çünkü aslında onun kendi oğlu değil, Toba'nın babasının Toba'nın karısıyla yaşadığı ahlaksız gizli aşkın çocuğu olduğuna dair hiçbir zaman tam dindirilemeyen iğrenç bir söylenti vardı.

Tüm bunlar kafanızı karıştırdıysa, bunlar hikâyenin sadece bir yarısıdır. Ne de olsa imparatorların bu kavgası imparatorun başbakanının kim olacağına dair başka bir kavganın dışa vurumundan ibaretti. Doğrusu imparatorun kim olduğu hiç de önemli değildi, gerçek mesele imparatorun *annesinin* kim olduğuydu. İmparatorun gözdesinin kim olduğunun arkasında, gelinlerin ve cariyelerin çoğunu ve dolayısıyla naiplerin çoğunu tedarik eden Fujiwara ailesi içindeki iç çatışmalar vardı.

Kimse karara doğrudan itiraz etmeyi göze alamazdı. Yeni imparator Go-Shirakawa'nın kendisi de olanlara şaşırmış gibiydi, hiç imparator olmayı beklemiyordu. Tahtta gergin gergin geçirdiği ilk yılın ardından 1156'nın yazında babası Toba'yı kaybetti. Toba'nın ölümü iki ay sürdü. Malikanesinin kapısında asık yüzlü samuraylar, o hasta döşeğinde yatıyorken etrafındakiler fısır fısır bir yoğun toplantı trafiğine girmişti.

Her şeyi bir arada tutan, hizipleri herhangi bir direnci ezip geçen Toba'ydı. Onun ölümünden sonra en rütbeli emekli imparator Sutoku'ydu ve Sutoku tahtı kapmaya can atıyordu.

İmparator Go-Shirakawa sorunun büyüdüğünü seziyordu. Babasının ölümünden üç gün sonra yetkilileri samurayların başkentten uzak durması emrini verdi. Ondan iki gün sonra Emekli İmparator Sutoku'nun bilinen iş birlikçilerine doğrudan asker toplamamaları emri gitti. Kırk sekiz saat sonra mevcut imparatora sadık samuraylarla emekli imparatora sadık samuraylar Heian sokaklarında birbirine girmişti.

Bu bir dönüm noktasıydı. Saray entrikaları açık şiddete dönüşmüştü, ki bu sınır bölgelerinde değil, başkentin ortasında oluyordu. En azından saraylıların çoğu bunu böyle yorumluyordu. Hatırlarsanız o saraylıların atalarından bazıları, imparatorun huzurunda düşmanlarını bıçaklamaktan çekinmemişti. Ancak anlaşılan dönemin saray mensupları kendi yalanlarına inanmıştı ve şiddetin kendi kapılarını çalmasına hiç hazırlıklı değildi.

Olaya karışan samurayların sayısı iki taraf için de birkaç yüz kadardı. Ele geçirilmeye çalışan esas ödül Go-Shirakawa'nın

kendisiydi; abisinin isyancılarının eline düşerse tahtı bırakmaya ikna edilebilirdi.

Fujiwara Klanı'ndan saray mensupları ve Minamoto samurayları çatışmanın iki tarafında da yer alıyordu. Sutoku'yu destekleyen tarafın sözde lideri Fujiwara Yorinaga ne yazık ki savaş hakkında bildiği her şey eski hikâyeler ve şarkılarda anlatılan seremonik ve ideal fikirlerden ibaret, bilmez ama konuşur bir adamdı. Minamoto Klanı'ndan danışmanları kuzey savaşlarındaki birçok asimetrik çatışmanın gazileriydi, ona en iyi planın imparatorun konağını yakmak olduğunu söylediler. Böylece hedeflerini tahtırevanıyla az sayıda muhafızıyla kaçmaya zorlayabilirlerdi. Bu muhafızları kolayca alt edip tahtırevanı ele geçirebilirlerdi; üstelik ele geçirdikleri kişi düşmana dur emrini verebilecek tek kişiydi. Çatışma başlamadan sona erebilir, can kaybı minimuma indirilebilirdi.

Bu plan Yorinaga'nın hoşuna gitmedi. Ona gizli ve sinsi bir komplo gibi geliyordu. Yorinaga meseleyi eski şarkılar üzerinden düşünmeyi tercih ediyordu. Birkaç yüz samuray, güzelce düz bir meydana çıkacak, herkes adını ve soyunu belirttikten sonra bir galip ortaya çıkana kadar teke tek düelloya başlayacaklardı.

Kendi samurayları böylesine acımasız cerrahi bir vuruş için plan yapabiliyorsa düşmanın da yapabileceği fikri Yorinaga'nın aklından geçmedi. Sonuçta düşman samuraylar da aynı ailenin başka bir kolundandı, aynı şekilde düşünmeleri beklenirdi. Hatta düşmanları çoktan bir adamını yakalayıp tüm planlarını öğrenmişti, ki bunun üzerine mevcut imparator Yorinaga'nın evinin zapt edilip aranması emrini vermişti.

Ay takvimiyle yedinci ayın on birinci günü 1156'da imparator sarayda duanın başını çekerken birkaç yüz atlıdan oluşan sadık askerleri Yorinaga'nın etrafını üç yandan sardı. Bir saat içinde şehrin doğusu alevler ve dumanla kaplıydı. Kanlı savaş kısa sürdü, ancak etkisi iki nesil boyunca hissedilecekti.

İsyancıların liderlerinden birkaçı çarpışmada öldürüldü. Tahtın talibi Sutoku uzak bir adadaki bir manastıra sürgün edildi.

Hayatının son sekiz yılını burada geçiren Sutoku'nun düşmanlarını lanetlediği ve ölümünden sonra ateşli tilki ruhu Tamamo-no-mae ile şerri bir iş birliğine giriştiği söylenir. Sonraki yıllarda kıtlık, deprem ve başka her türlü talihsizlik için onun öfkeli ruhu suçlanmış, Sutoku Japon tarihinin en büyük öcülerinden biri olmuştur.

Yüzyıllar boyunca Kyoto aristokrasisi başkentin medeni yapısıyla övünmüştü. İsyanın kellelerin uçurulmasıyla bitmesi tavır ve beklentilerdeki radikal değişimin bir göstergesiydi. Saray mensupları son üç buçuk yüzyıldır başkentlerinin barış içinde olmasıyla gurur duyuyordu. Emekli İmparator Hezei'nin 810 yılındaki başarısız darbe girişiminden bu yana Kyoto'da kimse idam edilmemişti. Şimdiyse Sutoku'nun hayatta kalan destekçileri idam ediliyor, hatta sırf zulüm olsun diye bazılarının cellatlık görevi kendi akrabalarına veriliyordu.

Minamoto'ya sadık Yoshitomo'ya verilen kendi babasının kellesini uçurması emri bu dayatmalar içinden bilinen en kötüsüdür. Yoshitomo böylesine korkunç bir emri yerine getiremedi, ancak bir şey yapmazsa Taira'nın efendisini öldüreceğini gören Minamoto'nun yardımcılarından biri öne çıkıp emri kendi gerçekleştirdi. Lordunu kendi babasını öldürmekten kurtardıktan sonra sadık yardımcı yaptığı iş için tövbe niyetine kendini öldürdü.

Bu, samuray hikâyelerindeki, hatta sadece Hogen İsyanı'nın hikâyesindeki ilk intihar göndermesi değildi. Ama samuray vakayinamelerinin ilk kez bu spesifik intihar şeklinden bahsetmesi bu başarısız isyan sırasında olmuştur. Samuray kültü çoktan bazı yeni unsurları benimsemeye başlamıştı. Bunlardan biri göze batan sembollerle veya renkli iplerle süslü çarpıcı zırhlardı; bu tip zırhları giyerek savaş meydanında kimin şöhret kazandığını herkesin gözüne sokuyorlardı. Özellikle samuray miğferleri gösterişli süslemeleriyle meşhur oldu: Devasa salyangoz kabukları, böcek kanatları, geyik boynuzları, şeytan boynuzları, güneş şeklinde mücevherler, tavşan kulakları vs. Samurayların oluşturduğu benlik duygusuna göre bir cesaret ve savaş becerisi hiyerarşisinde yer alıyorlardı, dolayısıyla zaferlerinin herkes için açık olması gerekiyordu. Bu tanınma

kolaylığının bir yan etkisi, kimin kaçtığının da açık olmasıydı. Samuray savaş meydanı süslemelerinin ayırt edici doğası, her zaman hücum etme, asla geri çekilmeme eğilimini destekliyordu.

Öyle zamanlar olur ki zafer imkânsız olur. Samurayın etrafı sarılmış, geri çekilme yolları kapanmış olur. Silahını kaybetmiş olur. Rehinliğin, pazarlıkta kullanılacak bir koz olmanın utancıyla yüzleşmek veya bilgi için işkence görmek üzere düşmanın eline düşmek üzeredir. Ya da Yoshitomo'nun yardımcısı gibi imkânsız bir duruma düşer, lordu için doğru ama yapıldıktan sonra artık hayatını sürdürmesinin beklenemeyeceği bir işi yapmak zorunda kalır.

Tüm bunlara alternatif olarak kendini öldürmeyi seçebilir. Ancak bu intiharını boğazını keserek veya hızlı bir ölüm için kadınların tercihi olan pencereden atlamayla gerçekleştirmez. Hayır, bu yöntemler yerine düşünülebilecek en acılı yolu seçerek cesaret ve iç kudretini ortaya koymak adına kendi karnını deşer. O zamanlar karnın ruhun bulunduğu yer olduğunu düşünülürdü, yani bu hareket aynı zamanda bir samimiyet göstergesidir. Karnın kesilmesi anlamına gelen *seppuku* (veya daha kaba tabiriyle *hara kiri*) geri dönüşü olmayan bir ıstırap yoludur. Yapıldıktan sonra bir tedavisi yoktur; artık sadece yavaşça gelen ölümü beklemek vardır. Kişinin kendi karnını kesmesi aynı zamanda adamlarını da içinde bulundukları zor durumdan kurtarıyordu. Normalde efendilerine el kaldırmaları düşünülemezdi bile, ama kendisini bu şekilde yaraladıktan sonra acısını dindirmek adına kafasını kesmeleri haktı.

Yıllar içinde seppuku yeni ritüeller kazandı. Samuraylar ölüm ve saflığı sembolize eden beyaz bir kimono giyerdi. Veda sözlerini, eleştirilerini ve lanetlerini tekrar edilebilir bir biçimde aktaran bir ölüm şiiri yazarlardı. "Geleneğin" karın kaslarından dört kesiği gerektirmesi yüzünden bilinçli şekilde açılan yara daha korkunç hale getiriliyordu. Japonca dört anlamına gelen *shi* kelimesi ölüm anlamına gelen *shi* kelimesiyle sesteşti, aynı zamanda böylesine zorlu bir eylem kendisini yaralayan samurayın irade ve kararlılığını ortaya koyuyordu. Seppuku savaş alanında bir kaçış yolu olarak ortaya

çıktı. Yanmakta olan kalelerinde kuşatma altındakilerin, işkence yapıp onları küçük düşürecek düşmanlara teslim olmak istemeyenlerin son çaresiydi. Ama bir kere gelenek haline gelince tövbe etmenin ve hatta eleştirinin standart yoluna dönüştü. Samuray devrinin sona ermesiyle terk edildiyse de seppuku hâlâ arada sırada çıkan yeni örnekleriyle unutulmadığını gösterir.

Tüm bunlar modern okuyucuya şok edici gelebilir, ancak dini inancın önemli bir rol oynadığını aklımızda tutmalıyız. Japonya'ya hâkim olan Budizm nihilist bir açıya sahipti. Japonlar, "hayat acıdır" kavramını, melankolik bir şiirsel duyguyu ve dünyanın sonunun yakın olduğu düşüncesini kucaklamıştı. Bazı Budist kutsal metinleri, Buda'nın öğretilerinin yükselişini ve zirve yaptıktan sona düşüşünü öngörüyordu: Beş yüz yıllık başarı mücadelesi, ibadet ve kazanımlarla geçen bin yıl, ardından her şey dağılıp koşulların kötüleştiği beş yüzyıl daha. Bu nedenle Orta Çağ Japonları arasında "Kanunun Son Günleri'nde" (*mappo*) yaşadıklarına inancı yaygındı. Her türlü doğal felaket, şanssızlık veya vahşet Buda'nın öğretilerinin saldırı altında olduğuna kanıt olarak yorumlanıyordu. Onları korumak için her şey mubahtı.

Saf Toprakların Özü (Jodo Shinshu) adlı bir Budist tarikatı Orta Çağ Japonya'sında popülerdi. Saf Toprak Budizmi ülkenin sorunlarını, Budist inancını doğru şekilde yaşamanın imkânsız olduğu Kanunun Son Günleri'nin eserleri olarak görüyordu. Saf Toprak Budizmi bir bakıma çabalamayı bırakıp Buda'ya yepyeni bir şekilde bağlılıklarını gösterir. Her şeyin kötü olduğu, insanların yaklaşan dünyanın sonuna karşı et yeme, içki içme, zina gibi eylemlerle kendilerini avutmaya çalışarak zararlı karma döngülerine saplanıp kaldıkları gerçeğini kabullenir. Ama Buda'ya en azından onu aklınızda tuttuğunuzu açıkça belirtmeniz mümkündü. Bunu, "*Namu Amida Butsu*" (Amida Buda'ya sığınırım) sözlerini olabildiğince sık tekrar ederek yapabilirdiniz. Dünyanın kötülüklerine karşı kullanabileceğiniz küçük bir sihir gibi... En önemlisi, Saf Toprak Budizmi'nin Budist cennetinde yeniden doğma imkanını sadece keşişlere veya

pahalı ibadet şovları yapabilen zenginlere değil istisnasız herkese vermesiydi. Herkes Saf Topraklar'a sığınabilirdi. Savaşçılar bile.

Doğrusu Budizm insanları öldürmenin günah olduğu konusunda oldukça açıktı. Beşinci yüzyıldan kalma *Brahma'nın Ağı Sutrası*, "Buda'nın müridi, kılıçlara, mızraklara, yaylara, oklara, baltalara veya başka herhangi bir savaş aletine sahip olmamalıdır. Anası, babası öldürülse bile öç almamalıdır."

Ama samuraylar arasında yaygınlık kazanan Çin'in Shaolin Tapınağı'ndan çıkma Budizm'in Zen türüydü. Evet, insan öldürmek kötü karma demekti, ama birkaç kafayı kırmayı gerektirse bile haklı olanın arkasında durmaya ne demeliydi? Örneğin, Lordunu öldürmeye gelen bir suikastçıyı öldürmek kötü müydü? Bu gibi durumlarda kötü karmadan çok kötünün iyisini konuşmamız beklenir.

Zen, Japonya'nın savaşçı sınıfında çok takipçi edindi. Bunun sebebi kısmen onu öğretenlerin zor felsefi meseleleri genellikle küçümseyici yorumlarla ortadan kaldırmasıydı. Aslında Zen Budizmi bundan çok daha karmaşıktı, ama bazı kıssaları ve meditasyon soruları yapıları itibariyle anti-entelektüalizm eğilimini körüklüyordu. Örneğin, Çinli Zen üstadı Linji'nin meşhur bir sözü vardır: "Yolda Buda'yı görürseniz öldürün." Bu sözüyle kastı gerçek bir Zen bilgininin tüm varsayımlarını sorgulaması, asla kişinin unvanına veya kör inanca takılmamasıydı. Ama samurayların elinde bu söz nihilist bir savaş meydanı felsefesine dönüştü.

Orta Çağ Japonya'sı üzerine tarih kitaplarını okurken "Budist keşiş" ifadesini görürseniz genellikle satır aralarını okumanız gerekir. Bazı emekli imparatorların kafalarını tıraşlayıp "manastırdan hükmettiklerini" gördük. Aslında manastırdaki hayatları (ve aşkları) manastır öncesi günlük hayatlarından farklı değildi. Kurnaz toprak sahiplerinin vergiden kaçmak için topraklarını Budist manastırlarına "bağışladığını" da gördük. Japon din hayatının tüm seviyelerinde böylesine hilecilik varken kurumlarının giderek artan dünyevi sorunlarının çözümü için askerî güç olarak kullanılan dazlak milis gücünden ibaret bir Budist "keşiş" sınıfı olduğuna

şaşırmamamız gerekir. Gerçek tapınaklar bile bu işe girişmiş, yeni proaktif rakiplerine karşı kendilerini korumak için paralı askerler tutmaya başlamıştır.

Budizm'in diğer alanlarında ve hatta Zen'in kendisinde şiddete dair tüm yasaklara rağmen samuray içindeki Zen yorumcuları onu bir savaşçı mezhebi olarak gördü. Bu sırada ne idüğü belirsiz (kimileri vergi cenneti olarak kurulan) manastırlar adalet adına öldüren samurayların ruhları için dua etmeye hazırdı. Bu Avrupa'daki gibi endüljans satışı seviyesine kadar çıkmadıysa da dinlerinin kendilerine savaşma ayrıcalığını verdiğini düşünen bir asker sınıfının oluşmasını sağladı.

Zen Budizmi'nin Japonya'da yaygınlaşması Taira-Minamoto savaşları sırasında gerçekleşti. O da birçok şey gibi Çin'de eğitim gören keşişler tarafından Japonya'ya getirilmişti. Zen, Budizm'in kendine yetmeyi vurgulayan bir dalıydı. Keşiş Bodhidharma tarafından Çin'e getirildiği şekliyle Zen, "kutsal metinlerin dışında" bir öğretiydi. Bu bazen, içgörü ve doğrudan eylemler lehine birçok kutsal yazının ve felsefenin reddedilmesi olarak yorumlandı.

Zen Budizm'i Budist dinlerinin birçok birikimini atıp ebedi bir netlik anı olarak tanımlanan aydınlanmanın (*satori*) gelişimine odaklandı. Keşiş Eisai'nin (1145-1215) Japonya'ya getirdiği versiyonu, insanları düşünmeye teşvik eden kısa, etkili aforizmaları seviyordu. Japonca *koan* olarak bilinen bu vecizler Zen düşüncesini büyük oranda karakterize eder. Müritleri "Tek bir elin çırpmasının sesi nedir?", "Doğmadan önceki yüzün neydi?" gibi sorular üzerine meditasyon yapardı. Tang dönemi Çin'den eski favorimiz, "Yolda Buda'yı görürseniz öldürün," sözü de buna bir örnektir.

Taira-Minamoto savaşından sonra türeyen tarikatlar, kişinin oturup tek bir mantra veya hedef dışında zihnini tümüyle boşalttığı *zazen* (oturarak meditasyon) gibi başka yenilikleri getirdi. Bu, ölümle yaşam arasında fark olmadığı, önemli olanın kişinin tek akılla görevi yolunda hareket etmesi olduğu fikrini benimseyen samuraylara çekici gelmişti.

Budizm, özellikle Zen Budizmi, samurayların elinde kısa sürede katillerin sadık hizmet ve adil eylemlerle elde ettikleri meziyetlerin birikimine karşın kötü karma riskini kabul ettikleri karmaşık bir ölüm oyununa döndü. Budizm Japonya'da bölünüp geliştikçe, savaşçılara kötü işlerini bağışlama ve kefaretlerle telafi etme imkanını veren mezheplerin ve reenkarnasyon çarkından bahseden rahiplerin sayısı arttı. Samuraylar, bir lord ile vasal arasındaki ilişkinin ölümsüz değilse bile en az üç ömür süreceğine inanıyordu. Bu hayatta iyi ölürsen daha yüksek bir sosyal statüyle, daha iyi koşullar ve belki çok daha iyi imkanlarla doğman garantiydi. Kötü ölürsen veya şerefini zedelersen samuray olarak bile dönmeyebilir, bir köylü, kadın veya hayvan olabilirdin. Orta Çağ Japonya'sını karakterize eden sıra sıra talihsizlikler ve savaşlar dünyasında, "iyi bir ölüm" bir samuray için hayatın birincil amaçlarından biri haline geldi.

Sonuç? *Heike'nin Hikâyesi*'nin açılış sözlerinde ima edildiği gibi, hepsinin boşuna olduğunu söyleyebilirsiniz. Uğruna sayısız insanın savaşıp canını verdiği tahttaki imparator Go-Shirakawa, tahtta sadece iki yıl daha oturduktan sonra kendisinin de tahtını ergen yaştaki oğluna (yetmiş sekizinci imparator Nijo [1143–65]) bırakmasının en iyisi olacağına karar verdi.

Go-Shirakawa sonraki beş imparatorun hükmünü kapsayan otuz yıl boyunca esas kudret simsarı oldu. Kurnaz planları ve alçak oyunlarıyla tarihçiler nezdinde öyle bir şan elde etmiştir ki günümüzde bile "Büyük Karga-Şeytan" (*Dai Tengu*) veya "Gölge Lord" (*Anshu*) isimleriyle anılır. Bu arada, çarpışmalarda destekçilerinin hisleri birbirinden çok farklıydı. Arka planda güç dengeleriyle oynayan komplocu saray mensubu Taira no Kiyomori terfi edip yakınlardaki bir kıyı tımarının başına geçirildi. Ama çatışmaya bizzat dahil olan ve akrabalarını kaybeden (kimi zaman kendi eliyle öldürmesi sonucu) Minamoto no Yoshitomo'ya çok daha azı verildi. Saray bakımından o kendisine bir asil unvanı bahşedilen sadık bir hizmetkârdı. Yoshitomo, Kiyomori'nin kendi emeklerinin meyvesini yediğini düşünüyordu. Savaşın çatışma kısmı bitince birden saraylılar samuraylardan ne kadar tiksindiklerini hatırlamıştı.

Bu arada, Fujiwara her zamanki oyunlarını oynuyor, yeni imparatorun karısının Fujiwara ailesinden olduğundan emin olmak için çalışıyordu. Buldukları kız daha çocukken şimdiki kocasının amcasının (hastalıklı ergen imparator Konoe) karısı olmuştu. Kendi kızlarından birinin yeni imparatorun başbakanıyla evlenmesini sağlayan Kiyomori anlaşılan Yoshitomo'nun hak ettiğini almadığına dair şikayetlerini duymazdan geldi.

Yoshitomo, Kiyomori ve dalkavuklarının hacca gittiği 1159'un Ocak'ında harekete geçti. Adamları hem İmparator Nijo hem de babası Go-Shirakawa'yı ele geçirip onları çok sayıda bakanı kovup yerlerine Minamoto Klanı'na daha yakın insanları yerleştirmeye zorladı.

Bu böylesine bir iktidarı ele geçirme eyleminin ilk örneği değildi, ama sonuçları bakımından bu sefer farklıydı. Alışılageldik olan üstünlüğü kaybeden tarafın taşraya kaçıp oradaki güç merkezlerine sığınmasıydı. Ama Kiyomori tarihte bunu yapanların sonunu görmüştü: Başkentten uzakta kalınca tutsak iktidar tarafından "isyancı" ilan edildiler, böylece tüm sadık samuraylar kendilerine karşı savaştı. Kiyomori bunun yakın tarihte örneklerini görmüştü ve kendi sonunun da onlar gibi olmamasında kararlıydı. Bu doğrultuda İç Deniz'in kıyılarına kaçmak yerine doğrudan Kyoto'ya dönerek düşmanlarını cesaret ediyorlarsa hamlelerini yapmaya davet etti.

Komutlar imparatorun adına verildiği sürece Kiyomori ve arkasındaki Taira samurayları bir şey yapamazdı. Samurayların kendine güveni, gerçek imparatorun emirlerini hiçe sayacak küstahlık düzeyine henüz gelmemişti. Bunun yerine, başkent on gün süren bir yüzleşmeye sahne oldu. Çok sayıda samuray savaşa hazır beklerken elçiler bir o yana bir bu yana gidiyor, görüşmeler yapılıyordu. Dört yıl önce meydana sürülen askerlerin sayısı yüzlerle ölçülürken şimdi binlercesi her an saldırmaya hazır bekliyordu.

Bu çıkmaz bir dalavereyle aşıldı. Taraf değiştiren iki aristokrat, ergen yaştaki imparator Nijo'ya kadın kıyafetleri ve makyajla kılık değiştirtip saraydan çıkardı ve sarayda o sırada "tesadüf eseri" çıkan bir yangından faydalanarak onu kaosun ortasındaki

Kiyomori'nin karargahına götürdüler. Daha cesurca hareket eden Go-Shirakawa, sadece avam kıyafetleri giyerek atıyla sarayın ana kapısından geçip kaçtı.

Şimdi güç dengesi yine değişmişti. İmparator Nijo yeni bir fermanla Kiyomori'nin konutunu "yeni saray" ilan etti; böylece eski saraydaki herkesin taklitçi isyancılar olduğunu ima eden bir olağanüstü hâl ilan ediyordu. Derhal eski saraya doğru harekete geçen 3.000 Taira atlısı ve bir o kadar da piyade Kyoto sokaklarında savaşa başladı. Ne olduğu konusunda artık hangi tarafa inanırsanız, ya Taira Minamoto'yu şehir boyunca kovaladı ya da Minamoto Taira'yı Kiyomori'nin malikanesine geri püskürtmeyi başardı. Her halükârda, Yoshitomo'nun hayatta kalmak için tek şansı kendisini devlet düşmanı ilan etmeden önce imparator kozunu geri kazanmaktı.

Ama artık çok geçti. Yoshitomo köşeye sıkıştırılmıştı, artık kaçma sırası ondaydı. Kışın ortasında bir kar fırtınası sırasında az sayıda sadık samurayıyla savaşarak geri çekilmeye çalıştı. Kendi dostları onlara ihanet etmeye başlamasına rağmen birkaç gün dayandılar. Yoshitomo'nun kendisi arkadaşları sandığı insanların evinde banyo yapıyorken öldürüldü.

Yoshitomo'nun yeni metresi yirmi yaşındaki Tokiwa, üç küçük oğluyla başka bir yoldan kaçmaya çalıştı. İkisini ellerinden tutup üçüncü yeni doğan bebeğini elbisesiyle göğsüne sabitlemişti, ama kısa süre içinde yakalanıp Kiyomori'nin karşına çıkarıldı. Kiyomori ona Minamoto erkeklerinin soyunun kurutulacağını söyledi. Ama Tokiwa için reddedemeyeceği bir teklifi vardı. Eğer onları bir manastıra kapatmayı, kendisi de Kiyomori'ye cariye olmayı kabul ederse üç oğlu öldürülmeyecekti.

Kiyomori'nin böyle bir teklifi düşünebilmesi bile Taira'yı tiksindirdi. Kiyomori'nin kendi üvey annesi, Yoshitomo'nun çocuklarının mutlaka yıkılan klanlarının intikamının hırsıyla büyüyeceği yönünde onu uyardı. Ama zafer sarhoşu Kiyomori, Minamoto'nun tüm gücünü yok ettiğinden emindi. Liderinin kadınının ırzına geçmesi yaraya basacağı tuz olacaktı.

Tokiwa bir otuz yıl daha yaşadı ama Kiyomori'nin ondan sıkılması daha kısa sürdü. Tokiwa hayatının son günlerinde Fujiwara ailesinden bir saray mensubuyla evlendirildi. Bu arada Kiyomori istediği her şeyi elde etmiş, 1160 yılında başbakan konumuna getirilen ilk samuray olma şerefine erişmişti. Bundan kısa süre sonra Go-Shirakawa'nın ilgisini çeken baldızı hamile kaldı. Emekli imparatoru doğacak bu çocuğun naip gerektirecek yeni bebek hükümdar olmasına ikna etti. 1168'de tahta geçen İmparator Takakura daha sonra Kiyomori'nin kızıyla evlenecekti. Kiyomori resmi görevinden "emekliye ayrılarak" görevin tüm sorumluluklarından kaçınırken tüm getirilerine sahip olmaya devam etti. Ne terslik olabilirdi ki?

Aslında işler çoktan ters gitmeye başlamıştı. Karlı ve karanlık bir akşam İmparator Takakura'nın naibi Fujiwara Motofusa, maiyetinin yolunun birkaç ergen samuray tarafından kesildiğini gördü. Naibin adamları kenara çekilmelerini istedi, ama bütün günlerini geçirdikleri av maceralarını kutlamakla meşgul gençler onları başlarından savınca naibin adamları onları çekerek atlarından indirdi. Gençlerin başını çeken Kiyomori'nin torunlarından biriydi. Eve dönünce babasına olayı anlatıp şikayetini dile getirdi.

Saray teşrifatına hâkim olan babası derhal naipten özür diledi, ama Kiyomori'nin başka fikirleri vardı. Doğrudan kendisine taşradan sadık altmış samurayı toplayıp torunun maruz kaldığı "aşağılanmanın" öcünü almalarını emretti. Naibin maiyetine yolda pusu kuran grup, arabasını parçalayıp ellerine geçirdikleri muhafızların saçlarını kesti. Rezil edilen naip, öküzlerinin ipi kesilip kaçtığı için saraya maiyetinden birinin çektiği bir arabayla geldi.

Ardından o torun taşraya gönderilmiş ve öcünü alanlar görevlerinden alınmıştı, ama bu olay Kiyomori'ye Fujiwara içinden çok düşman kazandırdı. Nihayetinde 1178'de İmparator Antoku'yla sonuçlanacak İmparator Takakura ile Kiyomori'nin on beş yaşındaki kızının evliliği bu kızgın atmosfer daha geçmeden sadece birkaç gün sonra gerçekleşti.

Çocuk imparator Antoku, Kiyomori'nin çevirdiği tüm dolapların son noktası, aynı zamanda çöküşünün tohumuydu. İmparator

ailesinden kovulan Taira, kendilerinden birini Japonya'nın yeni hükümdarı olarak tahta çıkarmak üzereydi. Kiyomori, Antoku'yu tahta çıkarma çabalarıyla Emekli İmparator Go-Shirakawa'yı azılı düşmanına dönüştürdü. Go-Shirakawa, halk içinde bir şeyi belli etmeyecek kadar akıllı bir siyasetçiydi. Bunun yerine kendi oğlu Prens Mochihito'nun kendisini haklı varis ilan edip Antoku'yu tahtı haksız şekilde zapt etmekle suçlamasını ve adalet hissi olan tüm samurayları desteğine çağırmasını sağladı.

Başta destekçilerinin sayısı azdı. Doğrusu kısa hayatının geri kalanını küçük bir grup sadık muhafız ve "savaşçı keşişlerin" (bunlardan bazıları Taira'nın güçlü olduğu zamanlarda tasfiye edilmekten kaçmak için manastıra yerleşen eski Minamoto savaşçılarıydı) korumasında peşinde onu Kyoto'dan kovan sadık Taira samuraylarıyla firarda geçirecekti. Uji köprüsüne kadar kaçabildi, yolda atından altı kere düştü. Adamları takipçilerini yavaşlatmak için köprünün tahtalarını söktü ve taht talibi prensin dinlenebilmesi için yakındaki Anka Salonu Tapınağı'nı zapt etti.

Ancak bu gecikmesi ölümcül oldu. Takipteki samuraylar doğrudan nehrin çağlayan sularına atladı. Uzaktan okçu desteğiyle geçiş sırasında 200 adam atlarıyla akıntıya kapılsa da birçoğu karşı tarafa geçmeyi başardı. İçlerinden biri olan savaşçı keşiş Jomyo, nehre ayağını bile sokmadan çıplak ayak akrobatik hareketlerle köprünün iskelesinden zıplaya zıplaya karşı tarafa geçti. *Heike'nin Hikâyesi*'ne göre Jomyo karşıya geçtiğinde aksiyona hazırdı, yanında getirdiği yirmi dört okun hepsini fırlatıp (on iki adamı öldürüp on birini yaralar— böylesine soluk soluğa bir aksiyon hikâyesi bile bir tane ıskaya izin verir) kırılana kadar mızrağıyla bir beşini daha öldürdü. Çektiği kılıcı birinin miğferinde kırılana kadar sekiz düşmanını daha öldürdü. Kırılan kılıcını nehre atıp hançerini çekti... Buradan sonra anlaşılan *Heike'nin Hikâyesi* bile sayıyı kaybeder. Ancak çarpışma sona erdikten sonra Jomyo'nun zırhında ok çarpmalarıyla oluşan altmış ezik olduğunu aktarır (beşi zırhının deri kısmını geçmişti ama ciddi bir hasar yoktu.)

Çatışma Anka Salonu'na sıçradı. Son savunmalarını burada yapmaya karar veren birçok sadık Minamoto, Prens Mochihito kaçabilsin diye kendilerini feda etti. *Heike'nin Hikâyesi* burada adeta bir son dövüşler ve seppuku'lar kataloğuna döner, ama içlerinden en az bir samuray başka bir seferde savaşmak üzere canını kurtarır. Savaşçı keşiş Tayu Genkaku bir şekilde köprüye kadar savaşıp nehre atlamayı, ağır zırhıyla dibe vurduktan sonra Kyoto tarafından çıkmayı başarır. Islak ıslak başkentin uzun yolunu tutarken düşmanlarına küfürler yağdırır.

Ancak tüm bu kahramanlıklar bir hiç uğrunaydı. Yol kenarındaki bir hendekte su mercimekleri arasında titreyerek saklanan prensin üvey erkek kardeşi, bir panjur üzerinde Prens Mochihito'nun başsız bedenini taşıyan bir Taira samuray birliğinin eve doğru gittiğini gördü. Prensin kafası 500 müttefiğininkilerle birlikte akşamına zafer kutlamalarının yapıldığı Kiyomori malikanesine ulaştırıldı. Ancak kimse kafanın gerçekten prense ait olup olmadığını bilemeyince partinin tadı kaçtı.

Yıllarca uzak bir sarayda yaşayan prensi tanıyabilecek maiyeti şimdi onun gibi yaşamdan göçmüş, Prens Mochihito'nun yüzünü bilen kimse kalmamıştı. Gergin geçen saatler boyunca Taira başkentte onu tanıyabilecek birini aradı. Nihayet çocuklarından birinin annesini buldular. Kadının yüzündeki perişan ifade Kiyomori'ye aradığı cevabı veriyordu.

Taht talibi ölmüştü. Bu, meselenin sonu olmalıydı. Ancak Mochihito'nun isyanı, o olmadan da ivme kazanmaya devam etti. Mochihito'nun öldüğünü söylemesine rağmen Minamoto'nun ordularının doğuda toplandığı haberini aldı. Hayatta kalan o Minamoto çocukları artık büyümüş, Kanto aristokrasisiyle evlilik bağları kurmuş, şimdi de sıra intikama gelmişti. Yoshinaka adlı bir kuzenleri de yanlarındaydı. Kendisi Minamoto'nun tasfiyesi sırasında Kiso Klanı'na alınmış, böylece kurtulabilmişti. Ama şimdi Minamoto kökenini yeniden keşfetmiş ve Kiyomori'ye karşı harekete geçmişti.

Kiyomori sebep olduklarının sonunu görecek kadar yaşamadı. Altmışlarında sağlığı yerinde olmayan bir adamdı, Minamoto

kuvvetleri 1181 yılında başkente doğru hareket ettiği sırada hasta yatağında can verdi. Torunu İmparator Antoku güvenliği için Taira'nın İç Deniz kıyısındaki güç merkezine taşındı.

Başkenti basan Minamoto askerleri, hilebaz Emekli İmparator Go-Shirakawa tarafından nezaketle karşılandı. Kutsal imparatorluk hazinelerini (ayna, kılıç ve mücevher) de yanına alan Antoku hâlâ firardaydı, ama Minamoto hiç zaman kaybetmeden onun tahttan feragat ettiğini duyurup anne tarafından Fujiwara Klanı'na bağlı yarı kardeşi Go-Toba'yı (1180-1239) imparator ilan etti. Bundan sonra Minamoto, 1185'te Dannoura'da denizdeki son muharebelerine kadar İç Deniz boyunca Taira'nın peşini bırakmayacaktı.

Tümüyle kaybedildiğini anlayan Taira'nın son samurayları kendilerini denize attı, ağır zırhları onları dibe taşıdı. Kiyomori'nin ardında bıraktığı dulu Tokiko altı yaşındaki torunu İmparator Antoku'ya dönüp ondan yüzünü doğu yönünde İse Şinto mabedine ve batı yönünde Buda'nın memleketine dönüp dua etmesini istedi.

Sonra, "Başkentimiz dalgaların altındadır," deyip Antoku'yu kucaklayıp antik kılıç Kusanagi'yle birlikte denize atladı.

Taira ve Minamoto arasındaki çatışma sonunda sonuçlanmıştı. Taira neredeyse yok edildi, kalanlarının başkente girmesi yasaklandı. Denizciler tarafından tırmıkla saçından çekilerek sudan çıkarılan Antoku'nun annesi de dahil olmak üzere kurtulanlar hayatlarının geri kalanını balıkçılık veya keşişlikle yoksul bir şekilde sürdürecekti. Resmî açıklamalara inanılırsa, kutsal ayna ve mücevher dalgıçlarca bulunmuş, ama Kusanagi kılıcı asla bulunamamıştı. Japon yetkililer bu konuyu kasıtlı şekilde müphem tutar. Kılıç hâlâ Japonya'nın imparatorluk hazinelerinin bir parçasıdır, ancak en son 1989'da İmparator Heisei'in taç giyme töreninde taşıdığı kılıcın aslına uygun bir taklit olduğu düşünülür.

Minamoto kazanmıştı... ama açılış sözlerinin ima ettiği doğrultuda, *Heike'nin Hikâyesi*'ndeki her şey gibi, zafer bir hiç uğrunaydı... Sonrasında, Yoshitomo'nun hayatta kalan en büyük oğlu Yoritomo'nun, Taira'yla savaşta Minamoto zaferlerinin çoğunda etkili

bir rol oynayan üvey kardeşi Yoshitsune'ye karşı yıllardır içinde biriktirdiği öfkeyi artık gün yüzüne çıkarmaya karar vermesi üzerine Minamoto kendi içinde bölündü. Yoritomo büyük ölçüde stratejik nedenlerden ötürü (kaleye çıkan yedi yolun her biri sarp, savunması kolay dağ geçitlerinden geçiyordu) karargâhı seçilen Kamakura'daki uzak kalesinde çenesini okşayıp haritalara bakıyordu. Ancak ön saflarda yer alan Yoshitsune'ydi. Bu hareketi genellikle Minamoto generallerinin canını sıkıyor, ama ona adamlarının sonsuz desteğini kazandırıyordu.

Yoshitsune, Japon tarihinin hayatı efsaneleşmeye uygun ikonik karakterlerinden biridir. Japon hikâyelerinde (hatta bu kitapta) kar fırtınası içinde kaçan annesinin göğsüne sarılı halde ilk ortaya çıktığı andan Kyoto'nun dışındaki tepelerde karga şeytanların ayağının altında gördüğü efsanevi eğitimine kadar başından geçenlerle, Japon tiyatrosu, edebiyatı ve sinemasında kalıcı bir figür olmuştur. Efsanelere göre, Kyoto'un Gojo köprüsünde savaşçı keşiş Benki'yi alt eden, babasının eski bir Çince askerî rehber kitabını okuyabilmek için bir asilzadenin kızını baştan çıkaran, sarp bir uçurumdan aşağı cesur bir süvari hücumuyla düşmanı İchinotani'deki kamplarının arkasından vurarak şaşırtan Yoshitsune'ydi. Taira üssünün kara tarafında yangın çıkarıp düşmanlarını gemilerine kaçmaya zorlayan, böylece Dannoura'daki nihai deniz muharebesini için taşları yerine koyan da Yoshitsune'ydi.

Yoritomo tüm başarının yarı kardeşine mal edilmesinden nefret ediyordu. Yoshitsune'nin her zaferinde bir kusur buldu, inanılmaz derecede etkili olan stratejileri için onu tebrik etmek yerine kaçan tutsaklar gibi ufak ayrıntılar üzerinden onu eleştirdi. Yoshitsune, emekli imparator Go-Shirakawa'yı bile etkilemeyi başardı, ancak Yoritomo bunu bir komplo olarak gördü. Yarı kardeşinin kendisine ihanet etmeyi planladığını düşünerek onun tutuklanmasını emretti. Yoritomo'nun bu trajik hamlesiyle, savaşın son anlarında Minamoto'nun en büyük generali kuzeydeki adi bir kaçağa dönüştü. Üstelik kaçtığı kişiler kendi ailesiydi.

Sadık yardımcı Yoshitsune nihayetinde yakalanıp adamları ve oğluyla birlikte öldürüldü. Sırf Yoritomo güvende hissedebilsin diye... Bu olay üzerine "yardımcıya sempati duymak" anlamına gelen *hogan biiki* ifadesi, Japoncada ezilenin yanında durmayı ifade eden bir deyim olmuştur. Yoritomo'nun elinde kendi geniş topraklarına ek olarak Minamoto vasallarının toprakları ve mağlup Taira'dan alınan 500'den fazla mülk de vardı. Bu onu imparatorun sarayına yakın bir rakip yapıyordu, ki imparatorun artık desteğine çağırabileceği bir askerî müttefiki kalmamıştı.

Minamoto artık saraya hakimdi. Manipülatör emekli imparator Go-Shirakawa'nın 1192'de hayata gözlerini yummasıyla, torunu çocuk yaştaki imparator Go-Toba, bilinmeyen devlet düşmanlarının yine bir savaş çıkarma tehlikesi olduğuna ikna edilerek Yoritomo Shogun olarak atandı. Bu zamanı geçmiş "barbarları bastırma" unvanı aslında Yoritomo'yu imparatorun adına Japonya'yı demir yumrukla yönetecek atanmış bir otokrat yapıyordu. Haleflerince yedi yüzyıl boyunca kullanılacak bu terim, bu durumun sorunlar çözülene kadar sadece geçici bir çözüm olduğunu ima ediyordu. Bu sistemde yetkililerin adı "çadır hükümeti" anlamına gelen *bakufu* oldu (*baku*, samuray generallerin bir sonraki hamlelerini değerlendirirken düşman okçulardan korunmak adına arkasına saklandıkları rüzgâr kırıcının adıydı).

Minamoto için bunun mutlu bir son olduğu yanılgısına düşüyor olabilirsiniz. Ancak savaşta verdikleri kayıplar çok ağırdı. Üzerine bir de savaş sonrası Yoritomo'nun paranoyası kaynaklı tasfiyeler eklenince klan aslında zor durumdaydı. Japonya'yı yöneteceği yer olarak Kamakura'yı seçmesiyle Yoritomo Kamakura Shogunluğu'nun ilk lideri oldu. Kamakura Shogunluğu kâğıt üzerinde imparatorun adına Japonya'yı 200 yıl boyunca yönetti, ama gerçekte askerî başarısının çoğunun arkasında Kamakura bölgesinin Hojo Klanı lideri kayınpederi Tokimasa'nın desteği vardı. 1199'da Yoritomo'nun ölümüyle oğulları çabucak kenara itilmiş, yerlerine Hojo Klanı'ndan "naipler" (*shikken*) atanmıştı. Bundan sonra Kamakura

Shogunluğu'nda gerçek güç sahipleri bu naiplerdi. Minamoto Klanı'ysa suikast ve cinayetlerle yok edildi. Yoritomo'nun oğlu Shogun Sanetomo kendi yeğeni tarafından suikasta kurban gitti, ardından suikastın sorumlusu yeğen cinayetten idam edildi. Böylece Minamoto soyu son buldu. Taira Klanı'nın denizin dibindeki hayaletleri bu olanlara gülmüş olmalıydı.

Kamakura Shogunluğu tam olarak ne türden bir huzursuzlukla karşılaşmayı bekliyordu? Bekleyebilecekleri en büyük problemler genellikle imparator ailesinden geliyor gibiydi; kendileri başkomutanlarının bir kuklası olmaktan hoşlanmıyordu. 1183'te çatışma sırasında Minamoto tarafından üç yaşında bir çocukken taç giydirilen Japonya'nın seksen ikinci imparatoru Go-Toba, 1198'de tahttan elini çekmeye zorlandı, ancak inadına tahttan indikten sonra kırk bir yıl boyunca hayatta kaldı. Oğullarının shogunluğun güç oyunları uğruna tahta çıkarılıp indirilişini izledi.

1221'de Go-Toba hamlesini yaptı. Shogunluğun aday önerisini beklemeden iki yaşındaki torununu tahta çıkardı. Ardından Kyoto çevresindeki tüm önemli samurayları kutlamaya davet etti.

Bu dahice bir stratejiydi. Bu daveti kabul edenler shoguna karşı direnecek olursa açıkça kendisini destekleyecek olanlardı. Kutlamaya katılmayan önde gelen bir lord kısa süre sonra şüpheli şekilde öldü. Go-Toba'nın hareketinin yanlış olduğunu ima etmesi bile kendi ölüm fermanını imzalaması anlamına gelmişti. Gelenler Go-Toba'nın, imparatora ve saraya gerçekten sadık olanların gaspçı Kamakura'lara karşı ayaklanması gerektiğini söylediği talihiz atalarınınkilere benzer açıklamasını duymaya hazırdı. Hojo Klanı resmi olarak haydut ilan edildi ve Kyoto bölgesindeki muhalif samuraylar Go-Toba'nın sancağı altına akın etti.

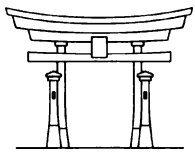
Belki de "akın" kelimesini kullanmamalıyız. Go-Toba birkaç takipçi çekmişti, ama Japonya'daki samurayların büyük kısmı haydut olarak adlandırılanları desteklemeye ikna olmuştu. Yoritomo'nun dulu Hojo Masako, *bakufu* altında hayatlarında gördükleri iyileştirmeleri hatırlatarak askerlerin desteğini çekti. Bunun tarihi bir

dönüm noktası olduğunu duyurdu: Samuraylar ya kaderlerinin kontrolünü kendi ellerinde tutmaya devam edecekti ya da sarayın piyonları oldukları günlere geri dönülecekti. Kendisini dinleyen samuraylara çok tuhaf görünmüş olmalıydı. Dulluk geleneğine uygun şekilde kafası tıraşlıydı, dolayısıyla samuraylar arasında kendisine *ama-shogun* yani Rahibe Shogun lakabı takıldı.

Kamakura Ordusu Kyoto'ya doğru yürürken Go-Toba'nın takipçilerine karşı birkaç küçük zafer elde ettiler. Go-Toba yakınlardaki Hiei Dağ'ının savaşçı keşişlerine gidip yardımına gelmeleri için yalvardı, ancak shogunun askerlerini karşılarına almak istemeyen keşişler onu geri çevirdi. Son savunmasını Uji'deki nehrin üzerindeki köprüde yapan imparatorun ordusu pes edip kaçtı. Kamakura Ordusu Kyoto'yu işgal etti. Go-Toba ve "emekli" oğulları uzak adalara sürüldü. Torunu sadece iki ay hüküm sürdükten sonra "Tahttan İndirilen İmparator" oldu; bu, Japon tarihinin en kısa saltanatıydı, ki on dokuzuncu yüzyıla kadar imparatordan sayılmamıştı bile.

Go-Toba'nın imparatorun gücünü restore etme girişimi shogunluğun işine yaradı. Savaşta ele geçirdiği 3.000 mülk, samurayları kendine daha sıkı bağlamak için kullanıldı. Bunlar sayesinde shogunluk iki nesil boyunca nispeten istikrarı sağlayabildi. Ta ki Moğolların Çin'i ele geçirip Kubilay Han'ın Japonya'yı işgalle tehdit ettiği 1270'lere kadar.

5
Zaferin Külleri: Savaşan Devletler

Lady Nijo'nun günlüğü *İstenmeyen Hikâye (Towazugatari)*, emekli imparator Go-Fukakusa'nın babasını bir kenara çekip fısıltıyla bir şeyler konuştuğu 1271'in yılbaşı günü başlar. Daha ön dört yaşına bile basmamış Nijo konuşmanın tonunu ve, "Artık uzun zamandır kalbime koyduğum şeyi istiyorum," derken Go-Fukakusa'nın neyi kastettiğini çözemedi.

Anlaşılan Nijo ardından geçen birkaç gün boyunca yaptığı yazışmalardaki ipuçlarını da (tuhaf bir mendil, güzel bir elbise ve yanlarında gelen "Elbisemin kollarını seninkilerin üzerine yatırmak istiyorum" diyen şehvet dolu bir şiir) gerçekten çözememişti.

Nijo'nun bilmediği iki isteyeni vardı, ki eğer bunlardan birinin tahtı on beş yıl önce bırakan otuz yaşındaki Go-Fukakusa olduğunu biliyorsa da bunu belli etmiyordu. Bu olaylardan yıllar sonra kaleme aldığı anılarında masum olduğunu, ailesinin gülümsemelerine, itişim kakışmalarına dikkat etmediğini ve babasının konağına imparatorun geleceği için heyecanla hazırlık yaptığını görünce şaşırdığını yazar.

Babası ona, "Unutma, bir saray kadını her zaman nazik ve itaatkârdır," dedi.

Ergen yaştaki Nijo bunun söylenmesi gerekmeyecek kadar bariz bir tavsiye olduğunu düşündü.

O akşam oldukça çarpıcı kokusu olan bir tütsü yakılan odasında uykuya daldı.

Uyandığında yanında Go-Fukakusa yatıyordu. Kalkıp kaçmaya çalıştı, ama Go-Fukakusa onu tutup korkutucu bir şekilde Nijo doğduğundan beri bu anı beklediğini söyledi. O gece birkaç şey daha söyledi ama Nijo'nun bir kulağından giren diğerinden çıkıyordu. Günlüğünde sadece o anda söylediklerini algılayamayacak kadar "üzgün" olduğunu ve giderek göz yaşlarına boğulduğunu yazar.

Sonunda onun anlamazlığından canı sıkılan Go-Fukakusa kalkıp "katı kalpli... aşkıma karşılık vermedi" diye söylenerek odayı terk etti. Arkadaşlıkları en nihayetinde işe yaramamıştı, ama insanlar laf etmesin diye ondan hiçbir şey olmamış gibi davranmasını istedi.

Kısa süre sonra, hâlâ kokusunun burnunda olduğunu söylediği pasif agresif bir aşk şiiri yolladı. Nijo öğlene kadar cevap göndermeyince bir ulak ikinci mektubunu getirdi. Daha uzlaştırıcı bir tonda yazılan bu mektupta onu görmezlikten gelmeye devam ederse kederden öleceğini söylüyordu.

Nijo, şaşırtıcı ve nereden geldiği bilinmeyen bir özgüvenle Go-Fukakusa'yı rahatsızlığından bizzat sorumlu tutan kendi şiiriyle cevap verdi. Ardından uyumak için yatağına döndü, önceki akşamki olaylardan hâlâ derin bir rahatsızlık duyuyordu.

Go-Fukakusa o gece babasının konağına döndü.

Odasının kapısını kaydırdığını duydu. Yattığını görünce kulağa neşeli gelen ancak isteksiz olduğu anlaşılır bir şekilde iyi olup olmadığını sordu.

Nijo hareket etmeye cesaret edemedi. Korkudan felç, orada öylece yatıp kalmışken Go-Fukakusa yanına uzanıp bedenini onunkine bastırarak hislerinin ne kadar derin olduğundan bahsetmeye başladı.

Yine cevap vermeyince ona tecavüz etti.

Nijo, yıllar sonra bu anısını hissiz bir şekilde şu sözlerle kaleme alır: "Bu geceki davranışları gerçekten korkunçtu. Kısa sürede ince kıyafetim dikişlerinden yırtılmıştı. Beni gönlüne göre kullandı."

Leydi Nijo'nun günlüğü çarpıcı bir belgedir. Bizden 750 yıl önce yaşamış bir genç kıza modern değerlerimizi atfetmek gerçekliğe sığmaz, ama eski imparatorun ilgisinin odağı oluşuna dair ölçülü anlatısı bizim için Kamakura devri saray hayatından gerçek bir ana

açılan bir penceredir. Onun kelimelere dökmekte zorlandığı hisleri modern zamanlarımızda inanılmaz şekilde yankı görür: Kurbanın suçlanması, akıl oyunlarıyla manipülasyon, Stockholm sendromu ve en nihayetinde karşılıklı bağımlılık. Günlüğünde satır arasında, anlaması güç ama doğruysa korkunç bir şeyi ima eder: Go-Fukakusa, Nijo'nun merhum annesinin gizli sevgilisi olabilirdi. Yani on üç yıldır kendi kızıyla seks yapmak için bekliyordu.

"Kuşağımın çözülüşü kendi isteğimle değildi," diye yazar öfkeyle. Bunu bizzat emekli imparatora hitaben yazdığı bir şiirinde, öfkesinin gerçekten gözü pek bir beyanı olarak yazdı. Hiç tasvip etmeyen akrabaları onun bu davranışını zararlı derecede kendini beğenmişliğine bağlamış ve nankörlük olarak görmüştü.

Nijo içinde bulunduğu durumun tutsağı olarak kaldı. Go-Fukakusa'nın çocuğuna hamileyken bir çocukluk arkadaşıyla gizli ilişki kurmaya başladı. Daha sonra gizlice doğurduğu ikinci çocuğunun babası bu arkadaşı olacak, bu bir saray skandalına dönüşecekti. Go-Fukakusa ile ilişkileri bir sıcak bir soğuk eserdi. Go-Fukakusa bazen onunla ilgilenirdi (babası ölünce ona taziyelerini iletmesi gibi) ama genellikle başkalarına takardı. Çocuklarının bebeklikte ölmesi iki tarafın da aralarına biraz mesafe koymasına sebep oldu. Hatta Go-Fukakusa'nın Nijo'yu ilgisini çeken yeni bir talihsiz saray mensubuna mesajlarını iletmek için kullanarak başkalarını ayartma planlarına dahil ettiği de oldu.

Leydi Nijo'nun günlükleri uzak Kyushu adasındaki Moğol işgalcilerden hiç bahsetmez. İlk Moğol saldırısının geldiği sırada sadece on yedi yaşındaydı ve ikinci hamileliğini Go-Fukakusa'dan saklamak onun için daha önemli bir meseleydi. Karmaşık bir planla çocuğun ne zamana ait olduğu konusunda yalan söyleyip kızını doğar doğmaz evlatlık verdi, sonra da Go-Fukakusa'ya dönüp çocuğun onun olduğunu ama öldüğünü iddia etti. Samurayların hayatları için savaştığı ve intihar timlerinin fırtınanın savurduğu düşman filosunun ortasına daldığı sırada, o, elbisesinin astarı ve yakındaki bir tepedeki ağaçların görünüşü üzerine yazdı. Go-Fukakusa'nın kendi kanını mürekkep olarak kullanarak *Lotus Sutrası*'nı kopyaladığını

görmüştü, ama Go-Fukakusa'ın düşmanın saldırısını savuşturmak için yaptığı ilginç bir ritüel değil, imparatorluğun halefiyet meselesini kolaylaştırmak için tasarlanmış bir kefaret eylemiydi.

Leydi Nijo savaş bakanı dedesiyle bir buluşmasını da anlatır. Bu adam şüphesiz o sırada gününün her saatini ülkesinin bu varoluşsal tehdide karşı nasıl savunacağını düşünerek geçiriyordu. Ancak bu görüşmenin konusu Nijo'nun istediği yeni giysilerdi.

Burada sözü biz devralıyoruz. Japonya'yı işgal etmeye çalışan iki büyük Moğol-Çin-Kore filosu, sonunda birbirleri yerine yabancı bir düşmanla savaşan samurayların cesur direnişiyle geri püskürtüldü. Fakat Moğollara karşı direnişleri başarılı olsa da çok fazla kaynak tüketmişlerdi ve savaşanları ödüllendirebilecekleri ele geçirilen bir ganimet veya toprak yoktu.

Moğol saldırılarından fayda gören gruplardan biri huysuz bir balıkçının oğlu Nichiren'in (1222– 82) başını çektiği yeni Budist tarikatıydı. Nichiren'in Saf Topraklar Budizmi'yle arası açılmıştı. Ancak insanlığın Kanunun Son Günleri'nde olduğu ve inananların bekleyebileceği en iyi ihtimalin Budist inancının parça parça, kısmen anlaşılması olduğunu önergesine katılıyordu. Ayrıca Tendai tarikatından *Lotus Sutrası*'nın Buda'nın öğretilerinin en değerli özü olduğu fikrini alıp takipçilerinden Saf Topraklar tarzı şu cümleyi tekrar etmelerini istedi: *Namu myoho renge kyo* yani "Lotus'un Yüce Yasasına sığınırım."

Nichiren'in güç merkezi Kamakura bölgesindeydi ve ilk takipçilerinin çoğu samuray sınıfındandı. Belki de onun savaşçı yapısından etkilenmişlerdi. Nichiren kendisini bir yarı tanrının reenkarnasyonu olarak gören, vurdulu kırdılı hikâyeler anlatan, her an diğer Budist mezheplerinden olanları sahte dinlerin takipçileri diyerek yermeye hazır bir vaizdi. Kendisi şunları kaleme almıştır: "Kanunun Son Günleri'nin başlarında iftiracı rahipler tüm dünyaya üşüşecek, göğün tüm tanrıları öfkelenecek ve gökte kuyruklu yıldızlar görülecek, yer koca dalgaların hareketleri gibi sallanacak."

Nichiren birkaç kez tutuklanmış, iki kez sürgün edilmişti. Hatta bir seferinde idam edilecekti ama savaş tanrısı Hachiman'ın

mabedinde kurtuluşu için dua ettikten sonra gökyüzünde bir meteor geçtiğini gören cellatları korkup vazgeçmişti.

Kendi Budizm versiyonunu tek gerçek inanç olarak benimsemediği takdirde Japonya'nın daha da kötü sorunlarla karşı karşıya kalacağını öngördü. Nichiren, Shogunun onun dini rakiplerinin kafasını kesmezse Japonya'nın yabancı işgalcilerin eline düşeceği kehanetinde bulunmuştu.

> Nichiren Japonya'nın direğidir. Beni tasfiye etmek Japonya'nın direğini yıkmaktır! Hepiniz derhal "kişinin kendi topraklarındaki isyan felaketi" veya kendi aranızdaki çatışmalar ve bir de "yabancı diyarlardan işgal felaketi" ile karşılaşacaksınız. Ulusumuzun insanları yabancı işgalciler tarafından öldürülmekle kalmayacak, birçoğu esir alınacak.

Bunun üzerine, bazıları hemen onun Moğol donanmasını öngördüğüne inanmaya hazırdı, ama aslında yaptığı veba, fırtına ve kuraklıktan da bahseden uğursuz bir belge olan antik *Tıp Üstadı Sutrası*'nda bahsedilen yedi arketipik felaketten ikisine atıfta bulunmaktı.

Teknik olarak Nichiren'in kehanet ettiği bir şey varsa o da Moğolların *kazanacağıydı*. Yıllar içinde oldukça müphem sözleri çarpıtılarak öyle bir hal aldı ki Japonya içindeki düşmanları bile onun bir şekilde Moğol donanmasının yok edileceğini öngördüğüne inanır oldu. Hikâye anlatıldıkça büyüdü, Moğol işgali kehaneti Budist tapınaklarında yaygınlaşırken ayrıca işgalin yalnızca Kyushu sahillerindeki savaşçıların askerî direnişiyle değil aynı zamanda ülkenin Budistlerinin dualarıyla püskürtüldüğü fikri de hikâyeye eklendi. Moğol armadasını yok eden herhangi bir rüzgâr değil, *Kamikaze* yani Kutsal Rüzgar'dı. Japonya'nın "tanrıların diyarı" seçkinliğine sahip olduğu ortaya konmuştu. Doğrusu bu cümle Kamakura döneminde (1185-1333) popüler düşünceye yerleşmiş, bu dönemin sonunu karakterize edecek halefiyet meselelerinin çözülmesi adına imparatorların soyağacının oluşturulmasında kullanılmıştır.

Moğol işgalleri sonu ölümcül olacak istikrarsızlıkları tetiklemişti ve askerî müdahale gerektiren birkaç isyan vardı ama Kamakura

dönemi her şeye rağmen sanat için yeni bir gelişme dönemi oldu. Ancak Kyoto'daki saray mensupları böyle düşünmüyordu. Daha yaşlı olsa da pek açık sözlü olmayan Leydi Nijo -şimdi depresyonun üstesinden gelmeye çalışan bir hacıydı- Kamakura'yı gülünç derecede geri kalmış, *feng shui* ilkeleri düşünülmeksizin inşa edilmiş ve tapınak ziyareti için doğru gördü kuralları veya kıyafetlere dair hiçbir fikri olmayan taşralılar tarafından doldurulmuş buldu.

"Gördüğüm manzara her anlamda iticiydi," der burnunu kıvırarak. Onun bu burun kıvırışı, askerî bir üs olarak başlayıp daha sonra şehre dönüştürülen Kamakura'nın geri kalmışlığından çok, Kyoto elitlerinin üstün statülerine dair bitmeyen inançlarının bir yansımasıdır. Leydi Nijo Kamakura halkının görgüsüzlüğü ve kural bilmezliği üzerine büyük büyük konuşurken o eski askerler yeni ses getiren sanat eserlerine sponsor oluyordu.

Örneğin, Kamakura döneminde o zamana kadar askerî işlerle meşgul olan marangozlar, metal işçileri ve taş ustaları kendilerini tekrar heykelciliğe adayabildiler. Bolca da iş buldular, ki bunun tek sebebi savaşta yıkılan dolayısıyla yeniden inşa edilmesi gereken çok sayıda tapınak olması değildi. Ayrıca muzaffer Minamoto Klanı'nın karma yüklerini hafifletmek için birçok dini projeye sponsor olmak istemesi de önemli bir faktördü.

Kamakura'daki bir Saf Topraklar tapınağında yer alan, turistlerin gözdesi 13,35 metre yüksekliğindeki Yüce Buda heykeli de dahil, günümüzde Japonya'da bulunan "eski" Budist tapınak heykelciliğinin en önemli örnekleri bu döneme aittir. Yüce Buda'yı görüp etkilenenlerden biri, *Kim* romanının bölüm başlarında heykele göndermede bulunan İngiliz yazar Rudyard Kipling'di:

> Ve kim kurtulursa Gurur'dan;
> Ne inancı ne de rahibi küçümseyerek,
> Tüm Doğunun Ruh'unu hissedebilir
> Kamakura'dakini görünce.

Leydi Nijo, Kamakura'daki Yüce Buda'dan pek de etkilenmemiş olmalı ki yolculuğuna dair anılarında ondan hiç bahsetmez. Hakkında

yazmaya tenezzül ettiği tek heykel, ölümü üzerine bir Budist tapınağına yerleştirilen Go-Fukakusa'nın heykeliydi. Onun şerefine düzenlenen törende hüngür hüngür ağladı.

Perişan halini gören yüksek rütbeli bir rahip ona kim olduğunu sordu. Nijo, eski cariye olduğunu, bir zamanlar sarayda yaşadığını anlatmak istemedi.

"Babam öldü," diye yalan söyledi... Yoksa yalan değil miydi?

Bundan birkaç sayfa sonra alçakgönüllü bir yorumda bulunarak aniden günlüğünü sonlandırır: "Gelecek nesillere okumaya değer bir şey bırakmaya talip olamam." Bunu der ve susar. Ancak birkaç yüzyıl sonra bu elyazmalarını düzenleyen bir kâtip buraya şu notu eklemiştir: "Geri kalanı bir kılıçla kesilmiş gibi görünüyor."

* * *

Kılıç üretiminde yaratıcılığın zirveye ulaşması Kamakura döneminde gerçekleşti. O zamana kadarki Japon kılıçları da güzeldi, ama yüzyıl süren savaş ortamı kılıçtan beklentilerin sınırlarını zorladı. Özellikle Moğollarla kurulan temas, Japon kılıç ustalarının samurayların daha önceleri kılıçlarından çok oklarıyla savaştığı gerçeğiyle yüzleşmeye zorladı. Moğol zırhı daha kalın ve sertti, ona karşı kılıç ustaları, daha sağlam zırhı delme ihtimalleri daha yüksek olacak üçgen kesitlere sahip daha ince kılıçlar üretmeye başladı.

Mesele sadece teknolojinin gelişmesi değildi. Ayrıca silahları önemseyen ama olabildiğince kısa sürede yüksek miktarda üretilmelerine ihtiyaç duymayan bir aristokrasiyle karşı karşıya olmaları da Kamakura kılıç ustaları için bir avantajdı. Önceki yüzyıl (ve daha sonra anlaşılacağı üzere, sonraki yüzyıl) boyunca süren savaş koşulları yeni gereksinimlerinin, kırılmaların ve kayıpların fazla olması anlamına geliyordu, dolayısıyla kılıç üretiminin verimli ve hızlı olmasını gerekiyordu. Kılıç ustaları artık rahatlamayı, yeni fikirleri denemeyi ve müşterilerinden kâr gütmeyi göze alabilirdi. Çünkü müşterileri artık belalı savaşçılar değil, yeni bir evladiyelik eşya, insanları etkileyecek bir nesne arayan lükse düşkün nispeten zengin adamlardı.

Kamakura döneminde daha önceki savaşlarda rol alan eğik kılıcın iyice rafine edildiğini görüyoruz: Kılıcın kenarı temperlenmeye* ve yüzlerce kez katlanarak farklı sertliklere sahip birkaç tip çelik kullanılmaya başlandı. Kılıç jilet kadar keskin ama darbeye karşı yeterince esnek yapılabilirdi. Kılıçlar, yapı ve direnç bakımından insan vücuduna benzer bir şeyi kesmeye çalışarak test edilirdi. Bunun için bazen cesetler, bazen de canlı insanlar kullanıldığı bilinmektedir. Bilim uğruna kötü sonla buluşan suçlular... Bir kılıcın tek bir darbeyle insanın omzundan göbek deliğine kadar kesmesi sıra dışı değildi. En iyileri aynı anda birkaç vücudu birden kesebiliyordu.

Ne kadar işe yarar oldukları bariz olsa da bu kılıçların çoğunun gerçekten kullanılma olasılığı düşüktü; bunun yerine aile yadigarı olarak saklanıyorlardı. Böylece, süslü kınlar, son derece dekoratif el koruyucuları (*tsuba*) ve kabzaları bağlayan egzotik malzemeler de dahil olmak üzere koca bir donanım ve süs alt kültürü doğdu.

Ancak bu güzel zamanlar sonsuza kadar sürmedi. Zaten Moğol istilasına karşı savunmanın zararını çeken Hojo Klanı, sorunları çözmeye çalışırken bir dizi başarısız mali girişimde bulundu. Taira düşmanları ortadan kalkalı uzun yıllar olmuştu, ama hâlâ önceki restorasyoncuları bastırıp sürgün etmelerini affetmeyen imparatorluk sarayındakilerin düşmanlığıyla başa çıkmak zorundalardı. İmparator ailesi geleceğe yatırım yapmış, bir daha denemeden önce yüzyıl beklemişti. Doksan altıncı imparator Go-Daigo (1288-1339), 1331 yılında hamlesini yaptı.

İmparator Go-Daigo, Kamakura Shogunluğu'nu sevmediğini saklamıyordu. İktidarı onların elinden alıp *kendini* restore etme planları yapıyordu. Ancak Fujiwara Klanı'ndan bir bakanının ihanetine uğrayınca (ki tahta ihanet edenin bir Fujiwara olmasındaki ironi kayda değer) üç kutsal hazineyi alıp taşradaki bir kaleye kaçtı.

* Temperleme veya menevişleme, suyla işlenen çeliğin yapısındaki gerilimi azaltmak adına yapılan ısıl işlemdir. Bu işlemde çelik çeşitli sıcaklıklarda ısıtılır ve hemen ardından soğutulur. Böylelikle malzemeye tok bir yapı kazandırılır ve iç gerilimler azaltılır. (ed.n.)

Bir samuray ordusunun Kyoto'ya yürümesi ve Go-Daigo'nun kaçması bir yıl sürmedi. Ordunun başını çeken Ashikaga Takauji (1305–58), imparatorun tavırlarından o kadar bıkmıştı ki yepyeni bir adayı desteklemeye hazırdı. Kutsal ayna, kılıç ve mücevheri Go-Daigo'nun elinden alıp yeni bir imparatoru tahta geçirdi. Ancak kısa süre içinde Go-Daigo'nun sahte hazineleri vererek Takauji'yi kandırdığı ortaya çıktı. Takauji'nin elindeki ayna, kılıç ve mücevher gerçek kutsal hazineler değildi, dolayısıyla Takauji'nin tahta koyduğu yeni imparatorun da gerçek güce sahip olmadığı söylenebilirdi. Kutsal hazinelerden en azından Kusanagi kılıcının yüzyıl önceki Dannoura Muharebesi'nde kaybedildiğini biliyoruz, ama bu bir prensip meselesiydi.

1331'de Go-Daigo sürgünde bulunduğu mekândan kaçıp halefinin güç ve otoritesinin tümüyle geçersiz olduğunu, gerçek hükümdarın hâlâ kendisi olduğunu duyurdu. Şartlardaki bu değişimi yansıtması adına anlamlı yeni bir dönem ismi dahi buldu: Kenmu. Bu isim Çince "Jianwu" isminin Japonca okunuşuydu. Jianwu 1.300 yıl önce Doğu Han'da kullanılan bir hükümdar unvanıydı. Gerçek hükümdar hanedan, gaspçılara karşı mücadele verip tahtı geri kazanmıştı. Go-Daigo ilkten bazı başarılara imza attı. Özellikle bir zamanlar baş düşmanı olan Ashikaga Takauji'nin efendisi Hojo Klanı'na ihanet ederek ordusunu onun yanına çekmesi büyük bir kazançtı. Japon tarihinin en ünlü kahramanlarından samuray Kusunoki Masashige (1294–1336) de Go-Daigo'nun yanında yer alanlardan oldu.

Go-Daigo açıkça kendisini gerçek otorite, shogunlarıysa istenmeyen işgüzarlar olarak görüyordu, ancak cesur planının ikna edici bir alternatif dayanağı yok gibiydi. Antik protokol düşüncelerini geri getirmeyi amaçlayan bazı fermanlar yayınlayarak imparatorların gerçekten hâkim olduğu zamanlardaki otoritelerini "restore etmeye" çalışıyordu, ancak onun geri getirmeye çalıştığı bu zamanlar artık efsaneye dönüşmüştü. Kararlarının yürütmesi için yine samuraylaların desteğine ihtiyacı vardı ama onların ne kadar fırdöndü olabileceğini anlamıyordu. Hojo Klanı'ndan el konulan bazı toprakları parselleyip dağıttı, ancak bunu ihtiyaç duyduğu desteği sağlamak

için yapması gereken miktarda yapmadı. En çılgın hamlesi kendi sarayındaki iyileştirmelerin masrafı için samuraylardan fazladan vergi almaya çalışması oldu.

Go-Daigo'nun gerçek dışı beklentilerinin mükemmel bir yansıması olarak Ashikaga Klanı ona da ihanet ederek tekrar taraf değiştirdi. Ashikaga Takauji'nin ordusu Kyoto'ya ilerlerken, sadık generali Kusunoki imparatora taktiksel bir geri çekilmeyle yakındaki bir dağa sığınmalarını tavsiye etti. Ancak Go-Daigo'nun Kyoto'yla duygusal bir bağı vardı, şehri terk etmeyi reddetti. Aynı olayın başka bir anlatısına göreyse de Kusunoki imparatora Ashikaga'nın desteğinin tümüyle kaybedilmediğini, biraz müzakere ve diplomasinin bu tehdidi bir savaştan çok daha etkili bir şekilde etkisiz hale getireceğini söyler. Ama Go-Daigo bunları duymak istemez ve Kusunoki'ye düşman Ashikaga'ya savaş meydanında karşılık vermesini emreder.

Sonuç bir felaketti. Kusunoki'nin adamları kısa süre içinde elli atlı kalana kadar öldürüldü. Etrafının sarıldığını, kaçış olasılığının olmadığını görünce, "Yedi canım olsa imparatora verirdim!" diye bağırarak düşman kuvvetlerinin tam kalbine yönelik bir intihar saldırısı düzenledi.

Kusunoki'nin mutlak ölüm karşısında bile sorgusuz sadakati onu Japonlar için bir ikona dönüştürdü. Ölümünden beş yüz sonra Japonya'nın kamikaze intihar pilotları için bir tür ilah olarak görülüyordu. Günümüze, Tokyo'daki imparatorluk sarayının girişinde bulunan heykeli, atını düşmana karşı çevirdiği o kritik anı gösterir.

Ashikaga saldırısından kurtulan Go-Daigo kendisinin gerçek imparator olduğunu iddia etmeye devam ediyor, Ashikaga destekli rakibiyse tahttan vazgeçmiyordu. İmparatorluk unvanını iki kişinin almaya çalışması Japon tarihi için bir ilk değildi. Ancak önceki seferlerde kimin sahte kimin gerçek imparator olduğuna genellikle hızlı şekilde şiddetle karar verilmişti. Bu sefer tarih işi kolaylaştıracak şiddete yer vermeyince iki rakip sarayın var olduğu elli yıl süren utanç verici bir süreç yaşandı. Ashikaga destekli taraf kuzeyde, hâlâ kutsal hazineleri elinde tutan Go-Daigo'nun çocukları ve torunları güneydeydi. Mesele 1390'larda varılan bir anlaşmayla gelecek

varislerin önce bir taraf sonra diğer taraftan olması kararına varılana kadar çözülmedi. Ancak bu durum, kuzey tarafının sırayı vermeyi reddetmesiyle yalnızca bir nesil sürdü. Günümüz dahil sonrası gelecek tüm imparatorlar kuzeydekilerin soyundandır.

Bu arada Ashikaga ailesi çöken Hojo ailesinin bıraktığı güç boşluğunu doldurdu. Artık Kyoto'nun efendisi olan Ashikaga Takauji yeni shogun oldu ve iki yüz yıl boyunca shogunluk onun soyundan gelenlerin elinde kalacaktı. Minamoto, Hojo ve imparatorluk sarayının yakasını bırakmayan aynı mali ve siyasi sorunları miras aldılar. Nihayetinde çifte imparatorluk sorununu sona erdirmelerine rağmen, amansız çöküş onların iktidarı boyunca da durdurulamadı.

Üçüncü Ashikaga shogunu Yoshimitsu (1358–1408) soyu içinde en başarılı olandı. Başarılarından biri Çin'le ticaretin yeniden başlaması oldu. Ashikaga döneminde Çinliler artan korsanlık faaliyetlerinden yakınmaya başlamıştı. Japon sularının ucunda git gide büyüyerek dinamik bir denizci toplumuna dönüşen bir denizci/balıkçı sınıfı vardı. Ne zaman Japonya'da kıtlık yaşansa veya savaş çıksa kaçanlar onlara katılarak sayılarını artıyordu. Orta Çağ Avrupa'sının Vikingleri gibi, bu korsanlar belli bir etnik gruba ait olmayan, bulundukları koşullarca bir araya gelen bir gruptu. İçlerinde Japonlar bulunduğu kadar Kore, Çin ve Ryukyu Adalarından insanlar da vardı. Fakat Çin'deki Ming Hanedanlığı sorunun kaynağını Japonya olarak gördüğünden onlara atıfta bulunurken Japonların gururunu kırmak için kasıtlı olarak seçilmiş gibi görünen arkaik bir terimi kullanıyordu: *wokou*, yani Wa'nın cüce korsanları/haydutları (daha önce Gwanggaeto Taşı'nda gördümüz "Wae hırsızları" ifadesindeki aynı kelime).

Wokou üzerine tartışmalar hâlâ siyasi bir yük taşımaktadır. Onların faaliyetleri üzerine yapılan araştırmalar genellikle kimin kime baskın yaptığına dair suçlamaları beraberinde getirir. Japonya ile Çin arasındaki ticaretin artışının *kaçakçılığı* da artırması kaçınılmazdı, bu durum da denizlerin bu yeni belasını destekliyordu. Kuşkusuz bu korsanların büyük kısmının Japon haydutlardan oluştuğu dönemler olmuştur, ancak Ashikaga döneminin sonuna doğru Çin'e baskın yapan "Japon" korsanların yüzde 70'i aslında Çinliydi. Çinli yetkililer

"Japon korsanlarının" başı için yerel suçlularınkinden daha yüksek ödüller sunduğundan, Çin kıyılarındaki çok sayıda sözde kahraman yakalayıp kafalarını kestikleri suçluların denizdeki o çapulcular olduğunu öne sürüyordu. Daha sonra yapılan araştırmalar, ağır zırhlı Çin süvarilerinden oluşan bir filo tarafından iç kısımlarda gerçekleştirilen bir Japon "korsan baskını" gibi bariz tutarsızlıkları ortaya çıkarmıştır.

Her halükârda Çin, denizlerindeki faaliyetler üzerinde daha çok kontrol sahibi olmak adına Japonlara baskı yapıyordu. Yoshimitsu bir taşla iki kuşu vurmanın yolunu buldu. Kıyıdaki yetkililere korsanlığa karşı denetimlerini sıkılaştırmalarını emrederken bunun bedelini en azından kısmen fiili ticareti artırarak karşıladı. Bu, Çin imparatoruna "haraç" kisvesi altında yapıldı. Karşılığında Çin imparatoru 1404 yılında Yoshimitsu'ya "Japonya'nın Kralı" unvanını verdi.

Devir nasıl da değişmişti! Moğol işgali zamanı Japonya'nın naibi böylesine ima yüklü bir unvanı kabul etmektense elçileri öldürüp ülkesini savaşa sokmayı tercih etmişti. Ancak, Yoshimitsu, özellikle de Çin pazarına toplu miktarda Japon kılıcını satmasına imkân verdiği sürece Çin'in oyununu oynamaktan memnundu. Japonya'nın hâlâ bir imparatoru varken Çinli hükümdarın kendisine kral demesine izin verdiği için Yoshimitsu sonraki nesillerin alay konusu oldu.

Yoshimitsu, Kyoto'nun kuzeyindeki Muromachi Caddesi'nde Çiçek Sarayı isimli ünlü konağı yaptırdı. Bundan ötürü Ashikaga shogunluğu dönemi (1336–1573) tarih kitaplarında genellikle Muromachi dönemi olarak anılır. Bir zamanlar Kyoto'daki malikanesinin arazisinde bulunan altın kaplı ünlü Altın Köşk Tapınağı'nın (Kinkakuji) yirminci yüzyıldaki kopyası yüzünden modern turistler gezilerinde Yoshimitsu'nun adını bolca duyar. Bu tapınak her ne kadar çarpıcı bir güzelliğe sahip olsa da Yoshimitsu'nun Japon kültürünün ebedi değer taşıyan örneklerinden biri olduğu söylenemez. Doğrusu, Lady Nijo'nun hayaleti görseydi şoka uğrardı. Tümüyle altınla kaplı bir bina! Bu ne çiğlik! Yoshimitsu'nun ismini tarihe asıl yazdıran, bir zamanların bir halk performans sanatını uyarlayıp geliştirerek yeni zirvelere çıkaran bir baba oğlu himayesi altına alması oldu. Noh (kelime anlamıyla "Zanaat"), umumi bir ibadet yöntemi

olarak başlayıp zamanla gezgin aktör ailelerinin düzenlediği mevsimsel tiyatro geleneğine dönüştü.

Böyle bir performans Yoshimitsu'yu o kadar derinden etkiledi ki, 1374'te grubun yıldızı Kan'ami Kiyotsugu'ya sponsor olmayı teklif etti. Bu yalnızca aristokrasi nezdinde Kan'ami'nin gurubunu eşsiz bir başarıya taşımakla kalmadı, aynı zamanda önceleri düşük sınıfların eğlencesi olarak görülen sanatını üst sınıfın bir parçasına dönüştürdü. Daha önemlisi, Yoshimitsu'nun sponsorluğu, Kan'ami'nin oğlu Zeami Motokiyo'nun büyüyüp aristokratik bir eğitim görmesine imkân verecek kadar uzun sürdü. Böylece Zeami, başkentin geçmişi ve kültürünü benimsedi. En azından resmi tarihte yazdığı şekliyle olan buydu. Noh geleneğine bakarsak, Genç Yoshimitsu'nun on iki yaşındaki Zeami'ye âşık olduğu ve sanatı himayesinin eşcinsel ilişkilerinin eşliğinde geldiği bir sır değildir. Bu ilişkiyi gören saraylılar dehşete düşüyordu. Onları dehşete düşüren ilişkinin iki erkek arasında olması değildi, çünkü bu o dönemde yaygın, sıradan görülecek bir şeydi. Onları dehşete düşüren şey aralarındaki *sınıf* farkıydı. Elizabeth dönemi İngiltere'sinde olduğu gibi, o dönemin Japonya'sında da aktörler göçebe dilenciler olarak görülüyordu. Ama shogun gidip onlardan birini evine hatta yatağına kabul ediyordu.

Zeami, Noh tiyatro geleneğinin büyük oyun yazarı olarak bilinse de Noh'un evriminde son formunu Yoshimitsu'nun istekleri doğrultusunda almış olması oldukça muhtemeldir. Bu yalnızca oyunlarda kullanılan ortam ve üslup için değil, aynı zamanda repertuar için de geçerlidir. Görünüşe göre, "seyirciler" (ki seyirciden kasıt Yoshimitsu'ydu diyebiliriz) *Heike'nin Hikâyesi*'ndeki olayları izlemeye çok hevesliydi. Muhtemelen samurayların başarısız bir ekonomiyi yönetmeye çalışan bezgin muhasebecilere dönüşmeden önceki şanlı günlerine dair hikâyelerini duymaya hevesliydiler. Noh'un bir "son formundan" bahsedebilmemizin sebebi Zeami'nin zamanından bu yana çok az değişmiş olmasıdır. Şimdi Noh'un gelenekleri olarak kabul edilen şeylerin çoğunun, Yoshimitsu'nun tercih ettiği tiyatro grubunun koşulları, bileşenleri ve performans ortamı bağlamında tesadüfen türetilmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Kan'ami ve Zeami'nin güdümünde, Noh ilk formunun dini yönlerini kaybederek daha çok dramatik bir eğlence geleneği olarak daha tanınmaya başladı. Standart Noh sahnesi, üç tarafı olan bir platform üzerine kurulur; fonda yalnız belirli bir stile uygun çizilen bir çam ağacı resmi olur. Oyuncu kadrosu, geleneksel enstrümanlar çalan küçük bir grup ve biri kahraman biri düşman olmak üzere iki ana oyuncudan oluşur. Oyuncular hep erkektir ve hep maske takarlar. Son derece stilize bir şekilde, görenlerin onları belirli duyguların göstergeleri olarak yorumlamaları beklenen sembolik hareketlerle rollerini oynarlar. Aksesuarlar sınırlı, set yok denebilir; perde de yoktur. Noh performansında ölüm bir engel değildir. Önde gelen bir karakterin performansın bir bölümünde ölmesi veya öldürülmesi ardından intikam almak veya acı bir mesajı iletmek için bir hayalet olarak geri dönmesi nispeten yaygındır.

Noh, on beşinci yüzyıl Japonya'sının endişe ve hassasiyetlerine açılan bir penceredir. Dili o kadar gizemli, performansları o kadar kendine özgüdür ki, modern Japon izleyiciler genellikle onu takip etmekte zorlanır. Noh'un kendi keyfi kuralları içinde hapsolup kemikleşerek değişemez hale gelmesi daha sonraki yüzyıllarda eleştiri konusu olsa da onu çekici kılan da değişmemiş olması, yüzlerce yıl önceki Ashikaga shogununun eğlence kaynağını içeren bir zaman kapsülü olmasıdır. Noh'u çok on beşinci yüzyılda kalmış diyerek eleştirmek Shakespeare'i çok Elizabeth döneminde kalmış diye eleştirmeye benzer.

Sekizinci Ashikaga shogunu Yoshimasa (1436–90), Japon kültürünün başka birçok ikonik unsurunun kendi dönemine çıkmasıyla meşhurdur, ancak aslında bazıları ataları tarafından başlatılan birçok mevcut trendin katılaşıp somut bir forma bürünmesinin onun dönemine denk geldiğini söylemek daha doğru olacaktır. Zen Budizmi onun hükmünde zirvesine ulaşıp, tapınak yaşamından ve savaş meydanı nihilizmini aşıp daha yeni ve kalıcı biçimlerde tezahür eden düşünceli bir hayat tarzına dönüştü.

Bunların en önemlisi, bir kâse çayın hazırlanmasının, çırpılmasının ve dökülmesinin bir tefekkür ritüeli haline geldiği karmaşık ama sade bir adet olan çay töreniydi. Çay töreni deyince akla sadece çayın

kendisi değil, çayı takdim edenin duruşu, çay salonunun dekoru ve dışarıdaki doğanın sesleri de gelmelidir. Hareket ve ses, dokunuş ve tatta aktarılan her an, her veri, Zen'e yakışır bir an, canlı bir şiir olur.

Yüzyıllar boyunca, çay seremonisi, Japonların anlaşılmazlığına dair bir klişe haline geldi. Onu Japonluğun zirvesi olarak görenler var de vardır: Sıradan bir anı bir Zen duası tiyatrosuna yücelten zarif, içe odaklı bir meditasyon. Arkeolojik değeri herkes için açık olan Noh'un aksine çay seremonisine dair görüşler daha değişkendir. Ortaya koyduğu acı içecek gibi, seremoninin kendisi de zamanla kazanılan bir zevktir. Konuya daha alaycı yaklaşanlarsa, Japon çay seremonisine katılanların eski Heian saray mensupları kadar zamanın gerisinde kaldığını, yapımı için eski moda mutfak eşyaları ve uygulamaları gerektiren açıkça Orta Çağ'a ait bir içeceğinin hazırlanması konusuna gösterdikleri hevesi gülünç seviyelere çıkardıklarını söyleyebilir. Japonya'nın nispeten ilkel toz matcha'sı, Çin'de yerini yaprak çay ve kısmen oksitlenmiş oolong çayına bırakalı çok olmuştu, ama sandalye kullanmak yerine yere oturmayı tercih etmeleri gibi Japonlar bunu da bilerek isteyerek görmezlikten geldi. Çay töreninin on beşinci yüzyılda yaşayan, korkunç olduğu kadar akılsız farazi bir despotun kendine has çıkarlarını yansıttığı söylenebilir. Düşünün ki, günümüzde bir kodaman çıkıp insan mutfağının zirvesinin sosisli sandviç olduğuna karar verseydi ve kimse ona karşı gelmeye cesaret edemeseydi... Üç yüzyıl önce, Minamoto generali Yoshinaka'nın kültürüne dair duyulanlar, Kyoto'nun saraylılarının arkasından gizli gizli kıkırdamasına neden oluyordu. Anlaşılan şehirdeki çatışmanın alevleri dışarıda hâlâ için için yanarken artık Ashikaga Klanı'na gülecek kimse kalmamıştı.

Diğer yandan Ashikaga'yı savunmak isteyenler onların eskilerin kaba savaşçılarından çok farklı olduğunu öne sürebilir. Samuraylar bulundukları konuma cephede döktükleri terle gelmişti ve şimdi lüks başkent hayatının tüm meyvelerinin tadını çıkarıyorlardı. Yeni servet sahibi olabilirlerdi ama aptal değillerdi. Çocuklarının Kyoto'nun rafine kültürünü içlerine çekerek yetişmesini sağladılar. Onları hor gören pek çok saraylının aksine, onlar bunun bedelini karşılayacak zenginliğe sahipti.

Bir Japonolog'un böylesine ikonik bir ritüele bu kadar şüpheyle yaklaşması onu zor duruma sokar. Kral çıplak denmesi gerekiyor fikrini sadece aklınızdan bile geçirseniz Japonlar sizin kültürlerinin inceliklerini anlamayan cahil bir barbar olduğunuzu söylerler. Yüzlerce yıl boyunca birçok Japon, yabancıların bu tür kültürel unsurlar üzerine şüphelerini Japonya'nın kültürel üstünlüğünün kanıtı olarak yorumladı. Japonluk öyle sonradan olunabilecek, parayla alınabilecek bir şey değildi; Japon olabilmek için Japon doğmak, Japon yaşamak, bebeklikten itibaren Japonluğu solumak, genetik düzeyde Japonlukla dolu olmak gerekirdi. Ancak böylece onun derinliğini ve çeşitliliğini anlayabilirdiniz. Örneğin, çay seremonisinin sizi hayal kırıklığına uğrattığını söylerseniz *hinkaku* (sadece Japonya'da doğup büyüyenlerin sahip olduğu, tanımlanamaz, bilinemez bir haysiyet ve sınıf) sahibi olmadığınızı kabul etmiş oluyordunuz. Bu size berbat bir fincan çay için yarım saat beklemek kadar saçma geliyor olabilir, ama *hinkaku* argümanı modern zamanlarda bile yabancıların spor kulüplerinin üst kademelerinden dışlanmasından göçmenlere pasaport verilmesi tartışmalarına kadar çeşitli formlarda resmî belgelerde yer almıştır.

Çay seremonisini sevin ya da sevmeyin (güzel bir Tie Guan Yin çayıyla kıyaslandığında tuhaf şekilde eski kalsa da, şahsen matcha'yı sevdiğimi söyleyebilirim), Japon üslubunun dönüşümsel bir unsuru olmuştur, yeni aristokratların hobilerinde merkezi rol almıştır, diğer sanat formları onun etrafında gelişmiştir. Örneğin, çayın yakınlarındaki dekorasyonu oluşturan çiçeklerin düzenlenmesi çay salonunun içinin, tırmıklanmış kum ve hoş biçimlerde yerleştirilen taşlardan oluşan "Zen bahçesi" olarak bilinen oluşum da çay salonunun dışarısında kalan manzaranın düzenlenmesi işiydi. Bu enstalasyonların çoğu, Ashikaga hükümdarlarının emriyle Zen rahipleri tarafından yapılmıştır. Bugün üst sınıfın entelektüel derinliklerinin yansımaları olarak anılsalar da üst sınıfın neye baktıklarını bilmeyip aptal görünme korkusuyla biliyormuş gibi yapmaları ihtimal dışı değildir.

Göründüğü kadarıyla Yoshimasa, birçok yönden, sorumlu olduğu devlet uzun süreli bir iç savaşa giriştiğinde bile, amansız şekilde kültürel arayışlara odaklanan eski kafa bir adamdı. Japon tarih

kitapları, onun "Higashiyama kültürünü" (kendi malikânesinin bulunduğu Kyoto'nun "Doğu Tepeleri" bölgesinden gelir) destekleyişinden, mürekkep fırçasıyla boyama ve çiçek düzenleme gibi asil uğraşların oluşumuna katkılarından bahseder. Bununla birlikte, bu tür anlatılar genellikle Higashiyama'nın Yoshimasa'nın gözetimi altında büyük ölçüde harap olmuş bir başkentte geriye kalan bir medeniyet adası olduğundan bahsetmeyi ihmal eder.

Her şey Yoshimasa'nın suçu değildi. 1459'dan 1461'e kadar, kaynaklarına ek yük bindiren bir dizi doğal afetin gerçekleşmesi şanssızlığına uğradı. 1461'de başlayan kara kışın getirdiği soğuk ve açlık Kyoto'da yaklaşık 82.000 kişinin canına mal oldu. Ashikaga shogunluğu sırasında vergiler yüzde 70'e çıkarak hem rekor hem de köylülerin belini kırdı (Yoshimasa'nın hükmünde on sekiz köylü ayaklanmasının yaşanmasına şaşırmamalı). Ama bunun olacağı belliydi. Ne de olsa Ashikaga, shogunluğu Kamakura'dan alırken sorunlarını da beraberinde almıştı. Yoshimasa'nın oldukça yaratıcı çözümü aynı zamanda onun en yozlaşmış halinin bir örneğiydi: Söylenenlere göre, köylü protestolarına karşılık onların borçlarını iptal eden bildiriler yayınlamıştı. Hükümdarlığı boyunca kabaca iki yılda bir bunu tekrar tekrar yapmak zorunda kalmış olması, borçların iptal edilmesinin, gıda kıtlığı ve yerel altyapıya verilen hasar gibi borcun ortaya çıkma sebebi olan sistemik sorunları ortadan kaldırmak adına hiç etkili olmadığını gösterir. Basitçesi bunun sorunu ayaklanmalarıyla doğrudan tehdit ifade eden köylülerden alıp toplumun farklı bir kesimi olan daha küçük ama eşit derecede öfkeli borç sahiplerine ittiği söylenebilir. Bu arada Yoshimasa bu durumdan şahsen kâr elde ediyordu. Borç iptalinin şartı borcun değerinin yüzde 10'unun kendisine ödenmesiydi. Yani köylülerinin alacaklılarından çalmasına izin veriyor, bu şekilde elde ettikleri kazançlarının onda birini de kendi cebine indiriyordu. Gitgide yereldeki zabıtları olan *daimyo*'lara (büyük isimler) muhtaç duruma geldi. Bu terim zamanla Japonya asil saygınlığı kazanarak yüzyıllar içinde feodal lord anlamına gelmeye başladı. Murmachi döneminde yükselişe geçmesi eski düzenin silinip yeni güçlü adamların yükselişi geçişinin bir yansımasıydı. Bir zamanlar asil hanedanlıklar

ve büyük klanlardayken güç artık soyuna bakmaksızın onu elde etmek için en sıkı mücadeleyi verenlerin elindeydi.

Bu arada Yoshima'nın, her biri kendi samuray klanının başı olan danışmanları, onun yerine kimin geçmesi gerektiği konusunda birbirine girdi. Daha istikrarlı zamanlarda bu tartışma çay eşliğinde çözülebilirdi, ancak ülkede yıllardır süregelen açlık ve kargaşa anlaşmazlığın çatışmaya dönüşmesine yol açtı.

1467'den 1477'ye kadar süren Onin Savaşı'nda samurayların vahşi çatışması barış ve huzurun son kalesi başkente taşındı. Üstelik bu sefer, önceki dönemlerde olduğu gibi münferit kundaklama olayları ve sokak kavgaları şeklinde değil, gerçek muharebeler şeklinde gerçekleşti. Ashikaga yerleşkeleri bile güvende değildi. Yoshimasa'nın büyük dedesinin göz bebeği Altın Köşk Tapınağı'nın arazisindeki binaların çoğu, şehrin geri kalanının üçte biriyle birlikte yakılarak yerle bir edildi. Bu savaş fiilen Ashikaga shogunluğunu sona erdirdi, çünkü Yoshimasa'nın halefleri hep başka klanların kuklaları olacaktı. Savaş aynı zamanda uzun yıllar için Kyoto'nun da sonu oldu; şehrin yanık cesedi yağmacı gruplara teslimdi.

Onin Savaşı aynı zamanda Japonya'nın çok uzun süren iç savaşının başlangıcıdır. Tüm ülkeyi kapsayan bu kargaşa ancak 1615'te sonlanacaktı. Japon tarihçilerinin bu dönemi kullanmak için kullandığı *Sengoku Jidai* terimi, eski Çin tarihinden "Savaşan Devletler" terimine gönderme yapması için kasten seçilmiştir ve ilk kullanımlarına dönemin aristokratlarının yorumlarında rastlanır. Bu terimin kullanımı, hem aristokratların Japonya'nın eski Çin gibi sonsuz bir savaş sarmalında sıkışıp kaldığı ve ancak büyük bir liderin çıkıp ülkeyi zorla bir araya getirmesiyle kurtulacakları inancını yansıtır hem de mevcut hükümdarın tamamen güçsüz olduğunu ve ülkenin karşılaştığı sorunları yalnızca yeni bir sistemin çözebileceğini ima eder.

Onin Savaşı'nın şok etkisinin bir sebebi de, yüzlerce sene başkente geri alınmak için savaşan samurayların bunu başardıktan sonra onu yok etmiş olmalarının korkunç ironisiydi. Ayrıca, felaketi tarihe geçirenlerin çoğunun, yıkımı en yakından hisseden Kyoto bölgesinde yaşayan keşişler ve aydınlar olduğu da bir gerçektir. Ancak

Kyoto'nun çöküşü aslında sadece ülkeyi kapsayan genel bir çöküşün en göze batan göstergesiydi. Ashikaga Klanı'nın uzak illerdeki kontrolü giderek sözdeleşirken yerel güç odakları artık kanunlara uymak için bir sebep görmüyordu. Birçoğu giderek daha baskın çıkmaya başlayınca akıllı Ashikaga liderleri astlarının uyacaklarından emin olmadıkları emirleri vermemeyi öğrendi. Onin Savaşı ve sonrasında *gekokujo* (astın üstü geçmesi) teriminin kullanılmaya başlandığını görürüz. Bu terim, aristokratların yoldan saparak gerçek meseleleri gözden kaçırdıklarını ve inisiyatif alması gerekenin onların sözde astları olduğunu ima eder. Bu durum, uzaktaki illerde birçok darbeye yol açarak, bir dizi küçük klanın yarı bağımsız mülklerinde iktidara gelmesine neden oldu. Daha sonraki Ashikaga'lar Kyoto'ya yakın illeri bile kontrol edemeyecekti. Buna şaşırmamak gerekir, ne de olsa bu iller "danışmanlarının" geldiği yerlerdi.

En son Ashikaga shogunları Kyoto'ya alınmadı bile! Başkentleri olması gereken şehri başka bir kasabadan "yönettiler." İmparatorlar gibi onlar da bir şeyleri başarabilecekleri yaşa ermeden görevi bırakmaya zorlandı, zaten onun öncesinde de sadece kâğıt üzerinde shogun olarak adları geçerken gerçek güç danışmanları içinde en üstün çıkandaydı.

Talihin bu cilveleri, taraf değiştirmeler ve ihanetler, Japonya'nın satrancı shoginin yapısı üzerinde çarpıcı değişiklikler yarattı. Orta Çağ'a kadar satrancın nispeten sıkıcı bir versiyonu olan shogi, diğer birçok ithal ürün gibi Savaşan Devletler döneminde dönüşüm geçirerek Japonya'ya has bir şeye dönüştü. Geleneksel satrançta taşlar kırıldıktan sonra oyundan çıkarılırken shogide sadece yakalanmış sayılırlar ve yeni efendilerinin tarafında yeniden oyuna sürülebilirler. Shogi taşlarının hepsinin aynı renk olması, kime sadık olduklarının sadece yönlerine göre anlaşılması bunun bir yansımasıdır. Bir shogi oyunu kaybedilmiş gibi görünürken birden taraf değiştiren parçaların beklenmedik bir yerde oyuna sürülmesiyle kazanılabilir. Kurallardaki bu değişiklik, Savaşan Devletler döneminin en kötü ihanetleri, taraf değişimleri ve talihin cilvelerine şahit olan Japonya'nın 105. imparatoru Go-Nara'ya (1495-1557) atfedilir.

Japonya'nın yerel lorda hiç kimsenin kulak asmadığı bölgeleri de vardı. Saf Topraklar Budizmi'nin bir versiyonunun hâkim olduğu bazı bölgeler din üzerinden birleşti. Bu bölgelerde yerel samuraylar Şinto rahipler ve güçlü yerel Budist manastırlarıyla bir araya gelerek karşılıklı savunma organizasyonları kurdu. Bu, fiilen ülkenin bazı bölgelerini imparator ve shogunun yetkisi dışında, halk konseyleri tarafından yönetilen bağımsız devletlere dönüştürdü. *İkko ikki* ("tek akıl ittifakı" veya "tek gaye federasyonu") adı verilen bu gruplar isimlerini, inançlarını "tek gaye" (*ikko*) görmelerinden alır.

Tarih, her zaman olduğu gibi, kazanan tarafından anlatılır. Yirminci yüzyıla kadar Japon tarihi, samuraylar tarafından samuraylar hakkında anlatılan bir hikâyedir. Kuşkusuz sıradan nüfustan yükselip aristokratların arasına katılan samuraylar vardı, ama bunu seçkinlerin kurallarını ve protokollerini kabul edip benimseyerek yaptılar. Fakat *ikko ikki* başka bir şeydi; tabiri caizse, radikal bir alternatifi savunan dini sığınaklardı. Hem kendilerini küçümseyen imparatorları hem de yağmacı samurayları reddeden köylü çetelerinden doğan *ikko ikki*, ahirette bir cennet vaat eden bir Budist patriğe sadık fanatikler, yayılmadan önce son verilmesi gereken tehlikeli bir deney, bir virüs olarak görülüyordu.

Örneğin, Japonya'nın batı kıyısındaki Kaga, yaklaşık bir yüzyılını "Köylülerin İli" olarak geçirdi. Onin Savaşı'nda bir araya gelen keşişler ve çiftçiler önce yerel bir savaş ağasını desteklemiş ama kısa bir süre sonra onu devirip kontrolü kendi ellerine almıştı. Bölge, isyancılar ve dışlanmışlar için bir sığınak haline geldi. Rahip yöneticilerinin aslen geldiği yer olan Kyoto'nun harabeleri üzerine birkaç hizip kavgasına karıştılar, ama yanlış tarafı destekleyen Kaga, Savaşan Devletler döneminin çatışmalarında yok edildi.

İkko ikki'nin baş düşmanı, nihayetinde ülkeyi birleştirecek üç generalden ilki olan Oda Nobunaga'ydı (1534–82). *İkko ikki*'ye karşı savaşlarında iki kardeşini kaybeden Nobunaga onlara karşı acımasızdı. Samurayları ormanda spor için *ikko ikki* üyelerini avlardı; bir zamanlar yaban domuzu kovaladıkları yerde şimdi kadın, erkek, çocuk ayırt etmeden köylü isyancı gruplarını avlayıp infaz

ediyorlardı. Taht talibi son Ashikaga'ların mücadelesinde hiziplerden birini destekleyip zamanla onların yerine geçtiği iktidara geliş yolunda yıllarca süren bir kuşatmayla günümüzde Osaka olarak bilinen yerde bulunan *ikko ikki* kalesini yerle bir etti. Japonya'nın yarısının kontrolünde olduğu hayatının daha sonraki döneminde kendisi için Kyoto yakınlarındaki Azuchi'deki Biwa Gölü'ne bakan muhteşem bir kale inşa etti. Japonya'nın geri kalanına da diz çöktürmeyi planlıyordu, ama onu alaşağı eden kendi generallerinden biri oldu. Kyoto'da bir çay seremonisinde pusuya düşen Nobunaga, içinde bulunduğu bina alevlere teslim olurken öfkeyle seppuku yaparak intihar etti.

Üç generalin (Nobunaga, Hideyoshi ve Ieyasu) meşhur hikâyesi 1800'lerde *Kasshi Yawa* (Kasshi Döneminin Gece Masalları) derlemesi çıkana kadar anlatılmadı. Bu hikâyenin unutulmaz şiirsel formda yazıya dökülene kadar kaç ağızdan kaç kere anlatıldığı bilinmez, ama günümüzde Japon kültüründeki yeri öylesine derindir ki konuşanın kim olduğunu belirtmeden sadece üç cümlelik bir atasözü şeklinde anlatılabilir.

> Guguk kuşu ötmezse öldür.
> Guguk kuşu ötmezse ikna et.
> Guguk kuşu ötmezse bekle.

Japonya'daki ebedi savaşı nihayet sona erdiren üç generalin doğum tarihleri arasında en fazla on yıl vardır. Bu nedenle, pek olası olmasa da, üçünün de bir gün bir bahçede veya meyvelikte bulundukları sırada bir *hototogisu* yani küçük guguk kuşu görmüş olmaları mümkündür.

Guguk kuşu ötmeyince, ilk konuşan Japon tarihinin zorbası Oda Nobunaga olur. İlk savaşını on üç yaşında gören şiddete eğilimli bir adam olan Nobunaga, önce son Ashikaga shogununu desteklemiş, artık işine yaramamaya başlayınca da darbe yapıp yerine geçmiştir. Kyoto'daki güç merkezini tehdit eden Hiei Dağı'nın savaşçı keşişlerine savaş ilan eden ve kendi generallerinden biri tarafından öldürülene kadar Japonya'nın yarısını acımasızca fetheden

Nobunaga'ydı. Bu nedenle, guguk kuşunun ölmesi gerektiğine karar veren, yalnızca savaş için yaşayan doğal felaket Nobunaga'dır.

Ardından sözü alan Toyotomi Hideyoshi'ydi (1537–98). Nobunaga'nın ordusunda kuşatma uzmanı piyade olarak başlayıp hızla yükselen Hideyoshi, yüzü maymunu andırdığı için gençliğinde Maymun lakabıyla bilinirdi. Ancak, Nobunaga'nın ölümünün intikamı için kendisini Japonya'nın ucuna ve hatta ötesine götüren bir savaşa girdiği hayatının daha sonraki yıllarında kimse ona maymun deme cesareti gösteremezdi. Tüm Japonya'yı fethederek birleştirecek ve artık onlara ihtiyaç duymayacaklarını varsayarak Kılıç Avları'yla köylülerin silahlarına el koyarak ülkeyi askerden arındırma çabaları yürütecek olan Hideyoshi'ydi. 1590'da nüfus sayımı yaptıran, tüm Japonya'nın kendisinin olduğundan ve bu askerî fetih makinesini bir ulusal hükümete dönüştürme zamanının geldiğinden emin olan da Hideyoshi'ydi. Hideyoshi'nin hükmünde lordların mülklerinin değeri pirinçle belirleniyordu. Bir hasatta elde edilmesi beklenen tonaj belirleniyor, bir kısmı Hideyoshi'ye ödeniyordu. Hükmü boyunca pasifize edilen bölgelerdeki kaleleri yıktırdı, yeni paralar bastırdı, topraktan çıkarılan tüm altın ve gümüş madenlerini sahiplendi ve yabancılarla ticareti sıkı kontrol altına aldı. Çok sayıda boşta samurayın bulunduğu gerçeğiyle karşılaşan Hideyoshi, Japonya'nın yeni sınır hattının Kore olduğunu ilan edip 158.000 samurayı sınır ötesine gönderdi. Birlikleri Kore Boğazı'nı geçip tüm yarımadayı zapt edecek, ardından Çin'e yürüyecekti.

Başarı olasılığı düşük saçma bir girişim olmasına rağmen 1592 yılında samuraylar istekle bu işe kendilerini verdiler. Tarihçiler, Hideyoshi'nin aklını yitirip kendisini dünyanın hükümdarı ilan etmeye mi çalıştığı yoksa samuray sınıfının ölümcül enerjisini onları yıllarca meşgul edecek yabancı diyarlardaki bir savaşa aktaran bu hamlenin büyük bir planın bir parçası mı olduğu konusunda ihtilaftadır. Savaşçılarını yeni topraklarla ödüllendirmeyi başaramayan Kamakura Shogunluğu'nun aksine, Hideyoshi dünyanın geri kalanını onlara sunup onları bu ödülleri için savaşıp ölmeye yolladı. Hideyoshi'ye ihanet edebilecek bir nesil samuray bunun yerine altı yıllarını plan,

manevra, savaş, geri çekilme ve karşı saldırı gibi meselelerle uğraşarak geçirdi. Bu sırada Hideyoshi huzurlu bir şekilde emekliye ayrılıp Kyoto'daki Momoyama'da inşa ettirdiği lüks sarayına çekildi (Savaşan Devletler kargaşasının son kısmına tekabül eden 1573-1600 arası kimi yerlerde Nobunaga ve Hideyoshi'nin evlerinin bulunduğu yerlerden yola çıkarak Azuchi-Momoyama dönemi olarak adlandırılır). Hideyoshi'nin soyu asil olmadığından asla shogun ilan edilmedi.

Bu nedenle o ötmeyen kuş hakkındaki halk hikâyesinde sadece doğru teşvikte bulunulması gerektiğini öneren Hideyoshi'ydi. Geriye seleflerinin tüm çabalarının meyvesinin tadını çıkaracak olan Tokugawa Ieyasu (1543–1616) kalıyor. Ergenlik çağına eriştiğinden beri Ieyasu Japonya'yı parçalayan savaşlarda aktif şekilde rol almış, birçok sonuçlarına katlanmak zorunda kalmıştır. Daha altı yaşındayken babası öldürüldü. Nobunaga'nın sadık bir müttefiki olup pek çok çatışmada hayatını riske attı. Kendi karısının ve en büyük oğlunun darbe planladıkları şüphesiyle Nobunaga'nın emriyle idam edildiği fırtınalı bir skandala göğüs gerdi. Nobunaga'nın ölümünün ardından, Ieyasu durup Hideyoshi'nin son savaşında kimin kazanacağını görmek için bekledi ve ancak onun galip geleceği açık olduğunda Hideyoshi'ye desteğini sundu.

Ötmeyen kuş hikâyesinde sabırla bekleyen, Savaşan Devletler döneminin son savaşlarının en kötülerini bile sabırla bekleyerek atlatan Ieyasu'dur. Hideyoshi 1598'de ölünce Kore'deki dikkat dağıtıcı savaş iptal edildi. Ieyasu, Hideyoshi'nin bebek oğlunun mirasını korumaya yemin eden beş kişilik vekilden biri oldu. Ancak Ieyasu artık tüm Japonya'daki en güçlü toprak sahibiydi ve diğer birçok büyük güç simsarının desteğine sahipti. En kıdemli naip 1599'da ölünce Ieyasu birliklerini bebek shoguna ait kaleyi ele geçirmeye gönderdi.

Japonya kısa sürede destekçileri ve rakipleri arasında ikiye bölündü. Ancak ona karşı çıkması en muhtemel olan güney bölgeleri, Hideyoshi'nin yurtdışındaki savaşlarında ciddi oranda tükenmişti. Olay, 1600 yılında, çamurlu tarlalarla çevrili Sekigahara'da yağmurla ıslanmış bir kavşakta bir savaşla sonuçlanacaktı. Ieyasu savaşa başlarken düşmanları neredeyse ikiye bir sayıca üstündü,

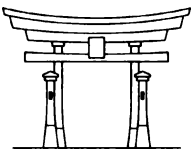
ancak Sekigahara kavşağı somut olduğu kadar soyut anlamda da bir dönüm noktası, Japon tarihinin nesiller boyu bağlılıklarını ve pozisyonlarını belirleyecek bir yol ayrımı oldu. Savaş sırasında hayati bir karar vererek taraf değiştiren bir samuray lordu Ieyasu'nun düşmanlarının savunmasını tehlikeye attı. Taraf değiştiren hain shogi taşları gibi, çok geçmeden dört general aynı kararı aldı. Rüzgâr artık Ieyasu'nun tarafından esiyordu.

Son direnişin kırıldığı temizlik operasyonları bir üç yıl daha sürecekti, ama belirleyiciliği tartışılmaz olan Sekigahara Muharebesi hâlâ ülkeyi bölen o savaş olarak anılır. O gün kimin kime sadık durduğu yüzyıllarca insanların toplumsal konumlarını belirleyecekti. Ieyasu'yu yürekten destekleyenler, yeni düzenin önemli oyuncuları olacaktı. Savaş gününde ona katılmak için taraf değiştirenler, pek makbul görülmese de, ödüllendirilecek ve küçük pozisyonlar verilecekti. Ona ancak savaştan sonra boyun eğenler sonsuza kadar aykırı sayılacaktı. Ona karşı çıkanlarınsa başları ezilecek, liderleri idam edilecek ve toprakları başkalarına tahsis edilecekti.

1603'te Ieyasu shogunluğunu ilan etti. Bunu yapabilmesi için yirmilerinde Tokugawa ismini alarak ünlü Minamoto Klanı soyundan geldiği izlenimini vermesi gerekti. Böylece tüm Japonya'nın büyük komutanı pozisyonu için yeterince soylu olduğunu kanıtladı. İki yıl sonra "görevi bırakıp" yerine yetişkin oğlu Hidetada'yı geçirdi. Böylece eski shogunlar gibi arka plandan hüküm sürebildi. Ayrıca yetişkin ve yetkin birini seçmesi (Hidetada babasının ordularını yönetme tecrübesine sahipti) ileride bir tartışma çıkıp tahtın başkalarınca ele geçirilmesi ihtimaline karşı bir önlemdi. Shogunluk mertebesini ele geçiren Ieyasu ve soyu 1867 yılına kadar bu konuma sahip olacaktı.

Yukarıda geçen ötmeyen kuşun hikâyesi bu hikâyenin tek versiyonu değildir. Japon atasözlerinde aynı üçlü problemin başka versiyonları da bulunur. Başka bir deyişe göre, Nobunaga'nın taşı çıkaran madenci, Hideyoshi de o taşla duvarı yapan duvar ustasıydı. Ama evi inşa eden Ieyasu'ydu. Veya daha kabaca, turtayı Nobunaga hazırladı, Hideyoshi pişirdi ama yiyebilen Ieyasu oldu.

6
Zaman Kırılması: 200 Yıllık İzolasyon

Şafak sökmeden şehirden ayrıldılar. Gecenin titretici soğuğuna karşı pelerinlerine sarıldılar.

Yol kenarındaki dona bakan Ohatsu, Tokubei'ye acı bir şekilde insanların kendilerini buna benzeteceğini söyledi. Ama Tokubei onu dinlemiyor, karanlık ticaret şehri Osaka'ya doğru bakıp çanı duymaya çalışıyordu. Altı kez vurdu, az sonra güneş doğacaktı.

İkili Umeda'daki köprüden geçti. Tokubei, bu köprüyü, gece gökyüzündeki iki yıldızın tekrar birbirini görmesini sağlamak için yılda bir kez oluşan efsanevi saksağan köprüsüne benzetti.

Bu düşünce genç Ohatsu'nun yüzünü kızarttı.

"Sonsuza dek senin karın olacağım," dedi Tokubei'ye.

Bazı inler hâlâ açıktı. Yanlarından geçtikleri fenerle aydınlanan pencerelerden yüksek ses ve kahkahalar dışarı taşıyordu. Medyatik biri hakkında popüler bir şarkı söyleniyordu. Bir aktör müymüş tüccar mıymış, yaşadığı aşk tüm kasabanın ağzına düşmüş.

Tokubei, "Böyle şeyler hep başkalarının başına gelirmiş sanırdım. Yarın sen ve ben üzerine şarkılar söyleyecekler," dedi.

Ohatsu'nun gözleri yaşlarla doldu. Elleri Budist tespihine gitti, başparmak ve işaret parmağı sırayla 108 boncuğu çevirip itmeye başladı.

"Seni asla bırakmayacağım," diyerek ağladı. İkili el ele Sonezaki'deki ormanlık tepeye çıktı.

Ağaçların tepesindeki kargalar onlara ruhsuz bir şekilde bakıyordu. Tokubei onlara dik dik bakarak karşılık verdi ama yerlerinden oynamadılar.

Ohatsu bir çalılığın arasından sabahın erken saatlerinin çiyiyle ıslanmış bir açıklığa bakarak masumca sordu: "Burası iyi mi?

Titreyen Tokubei ormanın biraz daha derinlerine doğru yol aldı.

Ay ışığında başka bir açıklığa varınca kararını vermiş gibiydi.

Ohatsu, nefesini tutarak ağaçların arasında bir şeye işaret etti. Bir hayalet, yumuşak bir ışık topu, bir hayal... Belki de başka birinin, bu koruya musallat olan bir başka ruhun ışığıydı.

"Sanırım yalnız değiliz," diye fısıldadı, ama ışık kaybolmuştu. Açıklıkta tuhaf bir ağaç vardı. Bir şekilde birbirine dolanıp ayrılamaz şekilde büyüyerek bir olan bir çam ve bir palmiye ağacı...

"Burası olacak," dedi Tokubei.

Ormanın ortasındaki açıklıkta birbirlerine sarıldılar. Tokubei elini çekip pelerininin tokasını çözdü. Ohatsu dış kıyafetini çıkarıp altındaki muhteşem kimonosunu ortaya çıkardı. Bakire olmasa da yine iffetli bir kızdı. Kıyafetleri dağınık halde bulunmalarından endişe ediyordu, ama Tokubei her şeyi düşünmüştü. Mavi şalıyla onu ağaca bağlayacak, böylece bulunduğunda bir yerini gösterecek bir pozisyona düşmüş olmayacaktı.

Tokubei bağı iyice sıkarken Ohatsu "Her şeyi de düşünüyorsun," diye gülümsedi.

Biraz fazla sıkmıştı, ama Ohatsu'nun itiraz etmedi. Zaten artık alacağı kaç nefes kalmıştı ki?

Tokubei kendi kendine konuşmaya başladı: "Anne babamı küçük yaşta kaybettim. Yakında onları göreceğim, ama bu pisliği temizlemek zorunda kalacak amcama üzülüyorum."

"Sen şanslısın," dedi Ohatsu. "Ailemi aylardır görmüyorum ama hâlâ hayattalar. Haberimiz çok yakında köylerine ulaşır. Bana olanları duyduklarında oldukça üzülecekler. Ama yapacak bir şey yok."

Tokubei ağlamaya başladı. Ohatsu cesaretini kaybedeceğinden korktu.

"Canım, hadi kaldığımız yerden devam edelim. Acele et, öldür beni."

"Amida Buda'ya sığınırım. Amida Buda'ya sığınırım," diyordu Tokubei hıçkırıklarının arasında.

Hançerini sapladı ama ağaca denk geldi, tekrar denedi yine ağaç. Ohatsu'nun yüzüne bakmaya cesaret edemiyordu. Üçüncü kör hamlesi hedefini buldu, bıçağı sevgilisinin boğazına sapladı, çevirip çıkardı ve kanın akmasına izin verdi. Ohatsu'nun bağlarını çekiştirerek kendi kanında boğuldu. Tokubei bir pişmanlık ifadesi görmekten korkarak onun gözlerine bakmaya cesaret edemedi.

Ohatsu'nun bedeni gevşeyip akan kanı hız kesince öldüğünü anladı.

Onun hâlâ sıcak bedenine konuşan Tokubei, "Son nefesimizi birlikte çekelim," dedi.

Bıçağı çevirip kendi boğazına öyle şiddetli şekilde sapladı ki neredeyse kırılacaktı. Başı düştü, gözleri karardı... Artık ormandaki o açıklıkta hareket eden hiçbir şey yoktu.

Uzaktan matem tutan bir çan sesi geldi, güneş yükselmeye başladı.

"Onları görecek kimse yoktu," dedi kalabalığı izleyen bedensiz bir ses. "Sonezaki Korusu'ndan hızla eserek haberi her yere taşıyan rüzgârdan başka hikâyeyi anlatacak kimse yoktu."

Seyircilerden hıçkırık ve sümkürme sesleri geliyor, kızlar yanaklarındaki yaşları mendilleriyle siliyordu. Birisinin biraz fazla sertçe koyduğu çay kasesinin sesi yankılandı.

Anlatıcı devam etti: "Soylusu soysuzu, öbür dünyada mutlaka buluşacak olan bu iki sevgili için dua der. Onlar, gerçek aşka örnek kabul edilirler."

Sonra birkaç nefeslik bir sessizlik olur.

Aşıkların bedenleri, son ıstırap anlarında donmuş halde, sahnede hareketsiz durmaktadır.

Ne bir hareket ne bir ses.

Oyun yazarı Chikamatsu yandan izler. Görünen o ki, elli yaşında, sonunda başarıyı bulmuştur.

Yaklaşık yüz yıldır aralıksız çalışan samuray savaş makinesi birden durmuştu. Herkesin hiyerarşideki yeri ve shogunun kim olduğu gibi yıllardır değişken olan soruların artık sabit, değiştirilemez cevapları vardı. Hideyoshi'nin oğlunun mirasından mahrum bırakılmasının bazı küçük iç savaşlara ve 1615 Osaka kuşatmasına yol açması dışında Sekigahara'nın sonucu iki yüz yıl boyunca tüm meseleleri kapattı. Sekigahara'da kazanan tarafta yer alan *fudai* (eski) daimyolar olarak bilinen sadık lortlar Ieyasu'nun yakın çevresini oluşturdu. İstemeye istemeye veya savaşın olduğu günde taraf değiştiren *tozama* (dış) daimyolar güvensizlikle karşılandı. Ya uzak bölgeleri tahsis edilerek savuşturuldular ya da shogun karargahına daha yakın küçük arazilerin başına getirildiler. Ardından gelen uzun süreli barış dönemi sayesinde, 1721'de Japonya'nın nüfusunun 1600'deki seviyesini ikiye katlayarak 31 milyona çıktı. Artık sürdürülebilir tarım ve teknolojinin sınırlarına ulaşıldığından nüfus bu noktada istikrara kavuştu.

Tuhaf bir şekilde, Ieyasu'nun shogun olduktan sonraki ilk eylemlerinden biri, Go üzerine çalışma yapılmasını teşvik edecek ve bu çalışmaları denetleyecek yeni bir ofis açmak oldu. Siyah ve beyaz taşların bir ızgara üzerinde birbirlerini çevreleyip etkisiz hale getirmeye çalıştığı bu basit görünümlü oyun Çin'den yüzyıllar önce gelmişti. Ancak anlaşılan Ieyasu için yeri bir başkaydı. Resmi bir Go ofisi ve her yıl şampiyonluk için yarışacak dört rakip Go Okulu'nu kurma kararı, geçmişe bakıldığında, Tokugawa politikasının bir göstergesi olarak yorumlanabilir: Savaş alanının becerilerini alıp dönüştürerek çok planlı bir şekilde olmasa da onları kalıcı bir barış zamanında bir işlevi olacak şekle sokmak.

Ieyasu ayrıca tebaasının sorumluluk alanlarını değiştirerek onları zor bir sadakat testinden geçirdi. Bir oyun tahtasındaki taşları oynatır gibi topraklarını değiştirdi. En uzun süredir hizmet veren generallerinden bazılarını bile atalarının topraklarını kalıcı olarak terk edip ihtiyaç duyuldukları yere taşınmaya zorladı. Nesiller boyu kurulan yerel bağlar kesildi. Hıristiyan bölgeler birdenbire kendilerini Hıristiyan olmayan derebeylerinin altında buldular. Bir

zamanlar koca illeri yöneten adamlar kendilerini kritik öneme sahip yol kavşaklarında köhne kasabaları yönetirken bulurken yerlerine bilinmeyen küçük yöneticiler getirildi.

Ieyasu'nun tüm hamlelerinin sonucu olarak tüm dallarıyla birlikte kendi ailesi Japonya'daki tüm toprakların yüzde 15'ini, yakın müttefikleri de bir 10'unu kontrol eder hâle gelmişti. Tokugawa ailesinin iktidarı bırakmaya niyeti de yoktu. Ieyasu hemen shogunluğu babadan oğla geçen bir sisteme dönüştürerek gelecek iki yüz yılda soyundan on dört kişinin konumunu garantiye almış oldu.

1615'te, "emekliye ayrılıp" yerine yetişkin oğlunu geçirmesinden kısa bir süre önce, Ieyasu, barış zamanında askeri aristokrasinin izleyeceği yeni adap kurallarını samuraylarına sundu: *Askeri Haneler İçin Çeşitli Kanunlar* (*Buke Shohatto*). Halefleri tarafından birkaç kez değiştirilip genişletilecek bu kanunlar samurayların varlığı için yeni bir temeli oluşturuyordu. Barış zamanının nispeten bir bolluk zamanı olduğunu kabul ederek, *Çeşitli Kanunlar* samuraylara tutumlu yaşamalarını, statülerine uygun giysiler giymelerini ve eğlencelere takılıp akıllarını kaybetmemelerini emretti. Askerlik yükümlülüklerinden kaçmamalı, çok önem taşıyan okçuluk, kılıç ve binicilik sanatlarında eğitim için zaman ayırmalılardı.

Bu arada toprakları üzerinde karargâhın denetimi gittikçe sıkılaştı. Shogunun onayı olmadan lortların kendi çocuklarını evlendirmesi bile mümkün değildi. "İsyancılar ve kaçaklar" (doğrusu bu statünün shogun tarafından verildiği herkes) kovulmalı veya alıkonmalıydı. Her bir lordun toprakları, sakinleri için bir hapisti; lortların, shogun onayı olmadan komşu daimyolarıyla herhangi bir etkileşime girmeleri mümkün değildi. Sahte bayrak operasyonlarının önüne geçmek için dost komşu topraklarda bir köylü ayaklanması bile çıksa daimyo kendi kuvvetleriyle sınırı geçip müdahale etmeden önce Edo'dan emrin gelmesini beklemek zorundaydı.

"Barbarları bastıran üstün general" olarak Ieyasu ve shogun haleflerinin ana sorumluluğu hâlâ Japonya'yı yabancıların saldırılarından güvende tutmaktı. Bu amaç doğrultusunda, Japonya'nın dış dünyadan, özellikle de Doğu Asya'ya akın eden Avrupalı misyonerler

ve tüccarlardan etkili bir şekilde tecrit edilmesiyle sonuçlanacak bir dizi girişim ve kararnameye imza atacakları. Savaşan Devletler döneminde Avrupalılarla kurulan bağlar bazı generallerin işine gelmişti. Bunların başında yabancı ateşli silahlar için değerli metaller ve ipek takas eden Kyushu derebeyleri geliyordu.

Savaşan Devletler döneminde oyunu değiştiren faktörlerden biri, 1542'de güneydeki Tanegashima adasında Japon ellerine ulaşan ilkel fitilli arkebüz tüfekler olmuştur. Japonlar barutu Çin'den öğrenmişti, ama bu yeni silah (adını Japonların onu "keşfettiği" yerden alarak *tanegashima* olarak kayda geçmiştir) Savaşan Devletler döneminde askeri güç açısından devrimsel nitelikteydi.

Örneğin, Nobunaga'nın Nagashino'daki ünlü zaferi bu silahları yeni ve daha organize bir şekilde kullanması sayesinde gelmiştir. *Tanegashima* tüfekleri bir nesildir vardı, ama Nobunaga'nın ordusuna 3.000 tüfekçiyi koyması daha önce görülmemiş bir şeydi. Nobunaga ayrıca, bir grup askerin tüfeklerini doldururken bir diğerinin ateş etmesini öngören vardiya yönetimiyle bu asker türünün kullanımını sistematik hale getirdi ve önlerine tahtadan bir çit koyup onlara koruma sağladı. Artık bir samurayın kaç yıldır okçuluk eğitimi aldığı ya da zırhının ne kadar süslü olduğu önemli değildi. Çitler düşman süvarilerinin hareket alanını kısıtlayarak onları kolay hedef haline getiriyor, tüfekçiler onları ateşe boğuyordu. Silahlar pahalı ve bakımı zordu, ancak uzun vadede bir samurayı çeşitli savaş sanatlarında yirmi yıl yetiştirmekten çok daha ucuzdu. Sadece birkaç güne bir köylü bir mobil topçuya dönüştürülebilirdi. Bu dönemde *ikko ikki*'lerin birden kayda değer bir tehdit haline gelebilmesinin bir sebebi de buydu. Döneme ait gerçek antika samuray zırhlarının ayırt edici özelliği, genellikle göğüs zırhında göze çarpan bir çentik bulunmasıdır; bu, yapımcının zırhın savaşa hazır olduğunu ilan etmek adına silahla yakından ateş ederek onu test ettiğini gösterir.

Fakat yabancılarla kurulan bağların getirisi sadece silah olmadı. Dinlerini de getirdiler. Kısa süre içinde gelen Hıristiyan misyonerler ilk yanaştıkları liman olan Kyushu'dan başlayıp iktidardaki aristokratları hedef almaya başladılar.

Yabancı gözlemciler Japonya'yı Avrupa paradigmalarına sığdırmakta zorlandı. Yerel daimyoları kral sanan kimileri ülkeyi altmış altı "krallığın" diyarı olarak tanımladı (doğrusu zaman zaman shogunun gücünün ne kadar zayıfladığı düşünülürse bu hataya düşmelerine şaşırmamak gerek). Ayrıca Japonya'yı sürekli doğal afetlerin esiri olan bir yer olarak görüyorlardı. 1565'te yazan Luis Frois, Japonya'nın "en şiddetli kasırgaları" gördüğünü ve depremlerin öylesine yaygın olduğu ki Japonların artık onlara aldırış etmediğini yazar. İsmi bilinmeyen bir İngiliz denizci, "tuffon diye bir rüzgâr" hakkında şunları yazmıştır:

> ... bir fırtına veya boranın işaretidir, genellikle Çin'den Japonya'ya seyahatlerde bulursunuz. Bazen ona yelken açacak olursanız, çok sık değil, bir noktadan gelmeye başlayıp pusulanın neredeyse her noktasını kapsayacak şekilde fırtınaya dönüşür. Zaten yükleri başlarından aşkın zavallı denizcilere sert çarpar. Doğu Hindistan'da bu türden fırtınalar içinde onun eşi benzeri yoktur...

Portekizli Cizvit Joao Rodrigues Japonlar hakkında şunu yazmıştır: "Kalplerinde o kadar kurnazdırlar ki kimse onları anlayamaz. Derler ki onların üç kalbi vardır: Biri tüm dünyanın görebileceği şekilde ağızlarında, diğeri sadece arkadaşları için göğüslerinin içinde ve asla kimseye göstermeyip yalnızca kendilerine ayırdıkları üçüncüsü kalplerinin derinliklerinde." Görünen o ki, Japonlar'ın tavırlarını çözmekte zorlanan misyonerlerin ortak şikâyeti buydu. İtalyan Cizvit Alessandro Valignano da şunu yazmıştır: "Kalplerini ortaya koymamayı çocukluktan öğreniyorlar. Bunu ihtiyatlılık, aksini aptallık olarak görüyorlar. Öyle ki, kalplerini azıcık ortaya koyanlara salak muamelesi yapılıp tek kalpli adam diye alay edilirler."

Valignano en azından bu tavrın sebebini çözdüğünü düşünüyordu. Bunu yüzlerce yıl süren samuray çatışmaları ve geleneklerinin etkisine bağladı:

> Dünyanın en tuhaf hükümet biçimine sahipler. Her adam kendi ailesi ve hizmetkârları üzerine mutlak otoriteye sahiptir. Haklı bir sebebi olsun olmasın sırf canı istediği için onları keser öldürür,

> kimseye hesap vermesi gerekmez. Başka bir lordun otoritesi altında bile olsa kendi çocuklarını ve hizmetkarlarını öldürme hakkı vardır, çünkü bunlar lordunu ilgilendiren meseleler değildir. Çocuklarını öldürebildiği gibi canı isterse onları mirasından da mahrum bırakabilir.

Ancak Valignano gibi misyonerler kısa süre içinde bu gücü kendi çıkarlarına kullanmaya başladı. Roma'daki Cizvit üstlerine yazan Valignano Japon toplumunun ayaktakımıyla uğraşmalarının boşuna olduğunu bildirdi. Çok daha mantıklı olanı en üst kesime odaklanmalarıydı, çünkü daimyolar ikna edilirse tüm maiyetlerini kendileri gibi din değiştirmeye ikna edebilirlerdi.

1570'lerde Japonya'nın güneyinde olan da buydu. Hıristiyan misyonerler tarafından ikna edilen birkaç önde gelen yönetici, kendilerini ve tebaalarını Hıristiyan ilan etti. Bazı yerlerde bu bir heveste ibaretti; samuraylar sırf havalı göründüğü için haç takıp geziyordu. Ancak bu işi çok daha ciddiye alanlar da vardı. Bu dönüşümün shogun hükümetini ürkütmesi uzun sürmedi. Köylü güdümlü Budist *ikko ikki* gruplarının tehdit oluşturan yeni bir yaşam biçimi sunması gibi, samurayları endişelendiren, Hıristiyan misyonerlerin anlattığı diğerlerinden daha büyük bir Tanrı ve bu Tanrı'nın uzak Vatikan'daki dünyevi temsilcisinin, imparatorun ve shogunun otoritesini rakip çıkma potansiyeliydi.

Hıristiyanlığın Japonya'daki inişli çıkışlı popülaritesi on altıncı yüzyılın sonlarına doğru azalmaya başladı. En büyük hasarı 1596'da bir İspanyol kaptan vermiş oldu. Shikoku açıklarında batan ipek taşıyan gemisinin yağmalanmasına sinirlenen kaptan kendisini kurtarmaya gelenlere Hıristiyanların bunun bedelini ödeteceği tehdidini savurdu. Dediğine göre misyonerler sadece öncü askerlerdi. Yeterince kişiyi Hıristiyan yaptıktan sonra işgal güçlerine yolu açacaklar, Japonya böylece beşinci kol Hıristiyan sempatizanları sayesinde ele geçirilecekti. Hıristiyan mezhepleri arasındaki savaşları ve kıtanın Protestanlar ve Katolikler arasında bölünmüş olduğunu anlatan, uzak Avrupa'dan Japonya'ya ulaşan hikâyeler Japon yetkililerin şüphelerini daha da körükledi.

Ne yazık ki, bu korku tellallığı tam da Japon müesses nizamının istediği şeydi. Ölmekte olan Hideyoshi'nin son acımasız kararlarından bazıları Hıristiyan karşıtı oldu. Ancak birçok zulme ve tasfiyeye rağmen, Hıristiyan müminler savaşlar sona erdiğinde talihin tekrar lehlerine döneceğini umarak güneyde tutunmaya devam ettiler.

Ama öyle olmadı. Hıristiyan samuraylar Sekigahara Muharebesi'nde doğru tarafta savaşsaydı yeni dinin bir şansı olabilirdi. Aksine, Ieyasu'nun düşmanları arasında çarpıcı bir Hıristiyan varlığı bulunuyordu. Sadece dinlerini açıkça ve bariz bir şekilde reddedenler ve kendi bölgelerindeki gizli Hıristiyan gruplarını avlayanlar güçlerini ellerinde tutabilecekti.

Tokugawa Klanı'nın yükselişiyle Hideyoshi'nin Hıristiyanlara dair şüphesi ortadan kalkmadı. Tokugawa bu politikalardan geri adım atmadığı gibi yabancı misyonerleri kovup yerli Hıristiyanlara zulüm uygulayarak daha da ileri taşıdı. Japonya'da Hıristiyanlığın kalbi olan Kyushu'daki kazanımlar hızla ortadan kaldırıldı. Soylu kesimin yerlerini değiştiren Ieyasu, Hıristiyan daimyoların yerine katı Hıristiyan karşıtı daimyoları koydu. Yabancılar ülkeden kovularak ülkeye giriş çıkış kontrolleri sıkılaştırıldı. Kısa süre içinde, Avrupalılar yalnızca bir, Çinliler bile yalnızca iki limana yanaşabilir oldu.

1634'te Avrupalı ticaret gemilerinin yanaşabileceği tek yer Nagasaki limanındaki karantina adası Dejima'ydı. Gelenlerin çoğu, shoguna kendilerinin Protestan olduğunu, dolayısıyla Katolikler gibi Papa'nın oyuncağı olmadıklarını bildiren Hollandalılardı. Diğer Avrupalılar Japonya'dan vaz geçti. Örneğin, İngilizler Japonya'yla ticaretlerini kendileri kesip pamuklu ürünlerini satacak yeni pazarlar buldu.

En dramatik tasfiye iki veya daha fazla büyükbabası ve büyük annesi yabancı olan herkesin ülkeyi terk etmesi emrinin verilmesiyle yaşandı. Japon toplumunun yabancılarla bağlantıları olan bir kesimi vardı ve şimdi tüm bu insanlara gitmeleri emredilmişti. Aileler bölündü: Yarı Hollandalı kızlar Jakarta'daki arkadaşlarının veya akrabalarının yanına gönderildi, yarı Çinli oğullar anakaraya taşınmaya zorlandı. Bir zamanlar Japonya'da Hıristiyanlığın kalbi olan zengin eritme potası diyarlar, yeni Avrupa miraslarından arındırıldı.

Bundan kısa süre sonra Hıristiyanların tasfiyesi daha da acımasızlaştı. Zaten gittikçe vergi yükleri artan Kyushu'daki eski Hıristiyan toplulukları bir de Küçük Buzul Çağı'nın soğuk yıllarının kötü hasatlarıyla karşılaşınca içlerinden bazı çiftçiler artık bu duruma sabredemedi. Kore işgalinin yaşlı gazilerinin yerleşip çiftçilik yaptığı Shimabara'da, yerli lordun yaptırdığı yeni kalenin masrafları için zaten zor durumdaki halktan para toplamaya çalışması bardağı taşıran son damla oldu. Başlayan isyanın shogun yetkilileri tarafından kontrole alınıp katı şiddetle bastırılması birkaç ay sürdü.

Bu, yeni Tokugawa sisteminin en büyük testiydi. Shimabara'da köylü ayaklanması haberi 1637'de Edo'ya ulaştı. Dünyanın sonu ve yeni bir düzenin kurulması gibi fikirleri içeren köylülerin manifestosu kulağa *ikko ikki*'lerin Hıristiyan versiyonu gibi geliyordu. Kyushu'dan Edo'ya kadar uzanan yol boyunca samuray lordları harekete geçmeye hazırdı. Yeni Tokugawa kuralları gereği shogun onayı olmadan kendi sınırlarını geçemeyip topraklarından geçen Edo yolcusu ulaklar shogunun emirleriyle geri dönene hazır beklemek zorunda kaldılar. Nihayet emir kendilerine ulaştığında, Edo'ya daha yakın dolayısıyla emri daha erken alan diğer samurayların sadece birkaç gün önünde olacaklardı.

Bunun sonucu Kyushu'ya bir yarış oldu. İsyana uzak ama Edo'ya en yakın lordlar harekete geç emrini Edo'ya uzak ama isyana yakın lordlardan daha önce aldı. Bir nesildir savaş özlemi içindeki samuraylar Shimabara'ya giden yollara akın etti. Hara'da isyancıların alelacele sığındığı terk edilmiş bir kaleyi kuşattılar. Son saldırıyı kimin yöneteceği üzerine aralarında uzun uzun çekiştiler, ancak 1638'de sonunda gerçekleştirdikleri saldırının bir şeref kaynağı olduğu söylenemezdi. Kana susamış samuray ordusu açlıktan kırılan mültecileri acımasızca katlettiler.

Nihayet Hıristiyanlığın başı ezilmişti. Nesiller boyunca kendini gizleyen Hıristiyanlara yönelik cadı avları düzenlenecek ve arada sırada cemaatlerine önderlik etmek için ülkeye sızan yabancı rahipler yakalanacaktı, ancak samuraylar kendi ideolojileri ve kültürlerine en büyük tehdidi püskürtmeyi başarmıştı. Bundan sonra, arada

sırada tebaalar "ezmelik resim" (*fumi-e*) iman testinden (daha doğrusu imansızlık testi) geçirilecekti. Bu testte insanların yere konan İsa Mesih veya Bakire Meryem'in bir resminin üzerlerinden geçmesi isteniyordu. Böylece yabancı bir tanrıya tapmadıklarını kanıtlıyordu. Nagasaki'deki Protestan Hollandalılar, ticaret anlaşmalarını sürdürdükleri sürece o resim parçasının üzerinde dans etmekte sorun görmezdi. Emredilirse hiç sorunsuz *fumi-e* üzerinden geçiyorlardı. Ancak Katolikliğe geçen birçok Japon, dinlerini aşağılamaktansa ölmeyi tercih etti.

Shimabara İsyanı'nın shogunluğa gizli Katoliklerin beşinci kol tehdidine uyandırmasıyla *fumi-e* testleri Japon tapınak hayatının kalıcı bir parçası oldu. Budist tapınakları, yerel halkların gerçek Budistler olduklarını kanıtlamak için sıraya dizildikleri uygulama merkezleri haline geldi. On dokuzuncu yüzyılın son günlerinde yaşayan şair Masaoka Shiki bile, her yıl kendi memleketi Matsuyama yakınlarındaki bir tapınakta ortaya çıkarılan *fumi-e*'ye atıfta bulunmuştur:

> Tapınakta
> Açan şakayıkların altında
> Mesih'in yüzünü ezeriz

Hıristiyanlık yasağı, Japonya'yı dünyaya kapatmak için alınan önlemlerden sadece biriydi. Dışarısıyla bağlantılar belirli liman kentlerinde karantinaya alındı. Yabancılara yönelik bu ağır kısıtlamalar Japonlar için de geçerliydi. Dış dünyanın Japonya'ya girmesi nasıl yasaksa Japonların dış dünyaya erişimi de yasaktı. Bu yasağa uymamanın sonunda ölüm vardı.

Ieyasu, Çin'den gelen, Çin'in güneyindeki "Japon korsanlarını" dizginlemesini isteyen elçileri karşıladı. Bu korsanlar Ieyasu'nun politikalarının bir sonucu oluşan baskıların toplumun dışına ittiği insanlardı. Dolayısıyla bu talebi yerine getirmeye pek niyetli değildi. Ayrıca Çin'in bir teşvikmiş gibi önünde sallandırdığı haraç bağımlılık ilişkilerinin resmi kabulü de istediği bir şey değildi.

Çin imparatorunun onayı, Ieyasu'nun gerçekten ihtiyaç duyduğu bir şey değildi. İmparatorluk taliplerinin kanlı savaşlarına tanık

olan Ashikaga Shogunluğu zamanından beri, gerçek anlamda Çin'in otoritesine başvurulması gerekmemişti. Kore 1636'da Mançu işgalcilerinin eline geçtiğinde, Korelilere Japonlara yeni efendilerine haraç göndermelerini emretme talimatı verildi. Muhtemelen Japonya ve Mançular savaşa girerse savaşlarının nerede gerçekleşeceğini düşünerek, Koreliler Mançular ilgisini kaybedene kadar bu işi erteleediler. Mançular 1644'te Çin'i işgal etti, ancak bu girişimin tamamlanması uzun yıllarını aldı. Anlaşılan bu sırada Japonya'yı unuttular (genel olarak Mançu politikası denizden kaçınmış, denizi görmezden gelmeye çalışmıştır). Tokugawa rejimi, Çin yöneticilerine yaltaklanma konusunda pek ilgili değildi. Ming'e sadık kesime Mançulara karşı direnişlerinde hiçbir yardım teklif etmedi. Hatta 1871'e kadar resmi diplomatik ilişkileri yeniden kurmaya zahmetine bile girmedi. Bunun tek istisnası Ryukyu takımadalarıydı. Tokugawa yetkilileri bu adaların sorumluluğunu onları 1609'da fetheden Satsuma Klanı'na devretti. 1650'ye gelindiğinde, Satsuma Klanı, kurulu düzeni bozmaktan kaçınmanın en iyi yolunun Ryukyu adalarının hem yeni Mançu imparatoruna hem Kagoshima'daki Satsuma Klanı'na (Ryukyulu bir prens burada rehin tutuluyordu) hem de son kaleleri Tayvan'da direnen Ming'den geriye kalanlara haraç vermesi olduğuna hükmetti. Bu oyun Ming taraftarlarının ortadan kaldırıldığı 1680'lere kadar devam etti, ancak Satsuma Klanı Çin'le gizli ticaret yollarını açık tutmak istediği için Ryukyu Adaları Mançulara haraç vermeye devam etti.

Çinli tüccarlar hâlâ Nagasaki'ye demir atıyor, burada hapsoldukları özel bir yerleşkede alım satımlarını yapıyordu. Bazı daimyolar tarafından özel zanaatkârlar olarak tutulan sürgün Çinlilerden (örneğin, talihsiz Kore seferinden kalma mülteciler ve mahkumlar) oluşan canlı bir topluluk vardı. Çin kültürel öğeleri ve kitapları Japonya'da tutkunlarını bulmaya devam etti, ancak Çin'in kendisi solup giden bir anı haline geldi.

Japonlar çıkamıyor, yabancılar giremiyordu. Böylece Japon tarihinin *sakoku* yani "kilitli ülke" dönemi başladı. Tokugawa Klanı,

enerjilerinin çoğunu kontrol sağlama ve muhalefeti ortadan kaldırmaya adadı. Fitilli silahlar kalelerde kilitli tutuldu. Yabancı etkiler acımasızca temizlendi, dış dünyaya dair bilgiler, karantina adası Dejima'da bulunan adamlar, kitaplar ve teknolojiyle ilgilenme meselesi ancak yetkili *Rangaku* (Hollanda çalışmaları) uzmanlarına bırakıldı.

Sakoku dönemi aşağı yukarı iklim bilimcilerin "Küçük Buzul Çağı" olarak adlandırdığı düşük sıcaklıklar dönemine denk gelir. Kışlar öncesine kıyasla çok daha ağır geçmeye başladı, ki en kötü kışlar birkaç kez kıtlığa sebebiyet verdi. Bunlardan en kötüsü olan 1833-39 Tenpo Kıtlığı, shogunun otoritesinin altını kazan önemli bir unsur oldu. Ancak sırf nihayetinde başarısız oldu diye *sakoku* dönemine başarısızlık damgası vurmak yanlıştır. İki yüzyıl boyunca Japonya nispeten bir kalkınma dönemindeydi. Japonya hâlâ 1630'lar geçmemiş gibi bir zaman kırılması içinde yaşarken dışarıdaki dünya sanayi devrimini yaşıyordu.

Barışın resmen ilan edilmesiyle samuraylar, Japon nüfusunun yaklaşık yüzde 6'sını oluşturan kalıtsal bir "sınıfa" dönüştü. İdari bir sektör olarak her kasabaya empoze edildiler. Eskilerin savaşçıları gibi giyiniyorlar, şanslı olanlar hâlâ kalelerde yaşıyorlardı, ancak çok geçmeden her bir idari bölge kale sayısını tek bir karargâha indirgeyip diğer kaleleri hizmet dışı bırakıp sökmek zorunda kaldı.

Değer biçme ve ödeme yapmada kullanılan temel birim pirinçti. Daha doğrusu, kişinin topraklarının öngörülen pirinç üretimiydi. Bir *koku* pirinç, resmi boyutları bazı dalgalanmalar tabi olsa da esasen iki üç el arabası yüküne eşdeğerdi. Bunun bir adamı bir yıl boyunca beslemeye yetecek kadar pirinç olduğu düşünülüyordu. Bir orda teorik bir *koku* üretim kapasitesi olan toprak verilirdi. Lord masadını yaptıracağı adamları kendi bulurdu. Samurayların ödemesi pirinçle yapılırdı. Eğer bunu nakde çevirmek istiyorlarsa bir komisyoncuyla anlaşmaları gerekiyordu. Ancak bir lordun shoguna karşı ergi ve insan gücü yükümlülüklerinin büyüklüğü ve dolayısıyla diğer lordlar arasındaki statüsü, arazisinin her yıl üretebileceği *koku* sayısına göre belirlenirdi. 500 *koku* seviyesinde, hizmetçileri olan

ve toplumda biraz belirginliği olan bir toprak sahibi olurdunuz. 10.000 koku seviyesinde düşük rütbeli bir aristokrat olurdunuz ve bir savaş çıkması ihtimalinde orduya yüz piyade asker katkıda bulunmak zorundaydınız. 100.000 *koku* seviyesinde, yaklaşık 750 mızraklı, silahşor ve süvariden oluşan kuvvetleri yetiştirmesi beklenen bir tabur komutanıydınız. Ancak kalıcı barışın yarattığı bir sorun bu adamları gerçek anlamda kullanma fırsatı kalmamasıydı. Yapacak şey bulamayan on yedinci yüzyılın samurayları kariyerlerinin çoğunu savaşmak için fırsat kollayarak geçirdi. Nadiren bir karışıklık veya ayaklanmanın bastırılmasını içeren asayiş işleri çıkıyordu, ancak (bunu o zamanlarda kimse dile getirmeye cesaret edemese de) samurayların konumu giderek gülünç görünmeye başladı. Memurlara, gece bekçilerine ve güvenlik görevlilerine dönüştüler, ama bu yeni fonksiyonlarına rağmen eski savaş alanlarına uygun şekilde giyinmeye, yerel halk üzerinde ölüm kalım gücüne sahip olduklarından emin hissederek havalı havalı etrafta dolaşırken içlerinde bulundukları toplumun ağzından lokma çalmaya devam ettiler.

Ieyasu'nun reformları, sadık samurayların "shogunluğa hizmet için" Edo'da hazır bulunmalarının gerekliliğine dair kulağa masum gelen bir maddeyi de içeriyordu. Çoğu lord için zamanla bu *sankin kotai* yani "dönüşümlü hizmet" şeklinde gerçekleşti. Her daimyo bir yıllarını Edo'da bir sonraki yıllarını kendi topraklarında geçirirdi. Bu shogunun karargâhına gidip gelmeler her lordu Edo'da da kendilerine ait bir malikâne ve temsilciler bulundurmaya zorladı. Böylece Edo'dan uzak geçirdikleri yıllarda bile Edo'da bıraktıkları ailelerinden bir rehin bulunuyordu. Bu durum ayrıca her daimyoyu Edo'yla toprakları arasında her yıl lüks yolculuklar yapmaya zorluyordu. En üst seviyedekilerin oluşturduğu konvoylar için 1.500 tahtırevan taşıyıcısı, nöbetçi, piyade ve izci atlı sıradandı. Böylesine yolculuklardan biri bile dağ kadar evrak işi çıkarıyor ve yol boyunca pek çok mekân ve su kenarları için iş imkânı doğuruyordu, ki yerel lordların yolu kullananlar için tüm bunların bakımının masraflarını karşılaması bekleniyordu.

Sakoku döneminde Japonya'nın "geride kalmış" olduğunu söylemek pek de doğru değildir. Elbette sanayileşmiş bir toplum olamadılar, ama kendine yetiyor olmaları kayda değerdir. Japonya, iyi korunan ormanlara, bol balık kaynaklarına sahipti. Çiftçiler çift kanatlı pulluk ve dikenli tekerlekli patates ekme makinelerinden faydalanıyordu. Şehirler kalkınıyordu, okuma yazma oranları yüksekti ve popüler kültür hareketliydi. Son derece gelişmiş geri dönüşüm ve atık yönetim sistemlerine sahip Japon şehirleri yabancı eş değerlerinden bariz derecede daha temizdi. Bu arada, Japonya'nın ticaret sektörü, pazarlama ve ürün yerleştirme, önceden paketlenmiş mallar ve verimli yol ve in sisteminin sağladığı avantajlar dahil olmak üzere Batı'da henüz gerçekleşmemiş birçok yeniliğin tadını çıkarıyordu. Bu gelişmeler *sankin kotai* sistemine hizmet etmek için evrilmiş olabilirdi, ama tüccar sınıfının ihtiyaçlarını da aynı şekilde karşılıyordu.

Sankin kotai sisteminin Japon kültürü üzerinde kalıcı bir etkisi olmuştur. Edo'daki hizmetlerini yerine getiren her bölgeden kanaat önderleri, başkent Kyoto'yu değil Edo'yu kültürel alışverişin merkezine dönüştürüyordu. İllerde çıkan bir moda olsun trend olsun, yeni bir kitap, tiyatro, tarz, yiyecek hepsi Japonya'nın geri kalanına Edo üzerinden ulaşıyordu. Lordların maiyetlerinin kırsal kesimde kimileri için ülkenin bir ucundan diğer ucuna süren kitlesel hareketi, ülke çapında bir yol kenarı hanları, ahırları ve genelevleri olgusunu ortaya çıkardı; modern okuyucuların bir turizm endüstrisi olarak göreceği şeyin oluşumunu teşvik etti. Mola yerine varan bir yorgun yolcunun duyacağı bir karşılama konuşmasını hayal edebiliriz:

> Güzel İç Deniz'in kıyısındaki Marugame kasabasına hoş geldiniz. Yorgun atlarınızın su ihtiyacını gidermek, yolculuğunuzun geri kalanına devam etmeden önce güzel bir gece uykusu çekmek için mükemmel bir yer. Hazır buradayken, kasabamızın meşhur el yapımı yelpazelerinden almaya ne dersiniz? Kanonji'deki tapınağı gördünüz mü? Kısa mesafede. Üstelik yorgun gezginlerin sadece küçük bir bağışla alabileceği kişiye has harika muskaları var. Kasabamıza has yemeğimizi denediniz mi? Erişte suyunun tadı *biraz* farklıdır...

Japonya'daki bölgesel farklılıklar genellikle karakteristik süslemelerin kullanımı veya belirli bir yerel ürünün kullanımı gibi oldukça ince şeylerde gizlidir. Nagasaki, tüccarlarının getirdiği nadir Güney Denizi şeker kamışıyla yapılan kekleriyle ün kazandı. Shimonoseki, zehirli *fugu* balığını deneyebileceğiniz yer olarak biliniyordu (işini bilen şef o ölümcül zehri sadece ağızları uyuşturan bir sosa dönüştürürdü). Edo'nun kendisi, büfelerde çabucak hazırlanan, tepesine veya içine konan bir et parçası etrafına sarılmış genellikle sirkeyle tatlandırılan pirinç mezeleriyle ünlü oldu. Bu yiyeceğin yapısı, bol çeşitli balık pazarlarına hızlı erişim imkanına ve aynı zamanda bu tür lezzetlerin bozulmaya vakti olmayacak kadar büyük bir müşteri hacmine sahip Edo bölgesinin belirli demografik koşullarınca şekillenmiş gibi görünüyor. Bu yiyecek "Edo-mae-zushi" (Edo porsiyon sirkeli pilav) ya da kısaca "sushi" olarak biliniyordu.

Edo'nun tarzları ülkenin geri kalanının görünümünü şekillendirmeye başladı. Edo'da toplanan uzak diyarların samurayları kelimeleri köylü olarak algılanmayacak şekilde yazıp telaffuz etmeyi öğrendikçe Japonca dili de standartlaşıp homojenleşti. Günümüzde hâlâ modern Japoncanın yerel "aksanlarını" farklı kılan şeyler büyük oranda kullanılan farklı kelimeler ve küçük ses farklarından ibarettir. Konuşulan Japoncanın temel yapı taşları net şekilde aynıdır.

Saç stilleri bile samurayların görünümünü yansıtır. Savaşan Devletler devrinde samuraylar miğferlerini daha rahat takabilmek için saçlarının ön kısmını tıraşlardı. Tabii bunun daha gösterişe odaklı bir sebebi de olabilirdi. Ne de olsa bu tarz tam da orta yaşlı samurayları etkileyen en yaygın erkek tipi saç dökülmesinin ortaya çıkardığı görünümü taklit ediyordu. Orijinal amacı ne olursa olsun, her daim savaşa hazır olmanın bir beyanı haline kafanın ön tarafının tıraşlanması kısa süre içinde tüm saflara yayılan yeni tuhaf bir moda oldu. Zaten miğferlerinin kafalarına daha iyi oturmasını kim istemezdi? Bu *chonmage* (kesik-topuz) tarzı samuray sınıfının ve yakışıklı görünmek isteyenlerin varsayılan görünümü oldu. Kabuki tiyatrosunda kadın karakterleri canlandıran, traşlı alınlarını oldukça göze batar şekilde mor bir saç bandının altında gizlemek zorunda kalan erkek oyuncuların bile.

Bu tarz, 1870'lerde modernleşme çabaları kapsamında imparatorun fermanıyla yasaklanana kadar popülerliğini sürdürdü.

Edo'ya seyahat bir askerî sefer değildi. Büyük miktarda para ve zaman gerektiren bir yolculuktu, ama samurayların civardaki çiftlikleri yağmalaması ölümcül bir skandal, bir yıllık erzakla seyahat etmekse aptalca olurdu. *Sankin kotai* alaylarının bir yarısının geçmek zorunda kaldığı Osaka'daki bir tüccar herkesin derdine derman olacak sistemi kurdu. Buna göre, lordlar vergi pirinçlerini Osaka'daki depolara bağışlıyor, karşılığında depo sahibi onlara bir makbuz veriyordu. Bu makbuzun karşılığını deponun Sendai ve Edo'daki diğer şubelerinden tahsil edebiliyorlardı. Sıklıkla bu pirincin ihtiyaç duyulduğu yere taşınması gerekiyordu. Dolayısıyla, bu tüccarlar özellikle nakliye için kullanılacak yeni ulaşım ağlarının yapımına yatırım yaptı. Alkol distribütörleri gibi diğer perakende işletmecileri de bu girişimlerden faydalandı. Samuraylar zor duruma düştüğünde bir sonraki yılın hasadını söz vererek veya pirinç dışı varlıklarını ipotek vererek aynı tüccarlardan borç alabilirdi. Orta Çağ toplumu izlenimi veren onca unsuruna rağmen Japonya hızla çarpıcı derecede modern merkantalist bir ekonomiye evriliyordu.

Bu tüccarlar için iyi bir haberdi. Gerçekten Orta Çağ'a ait Shogun düzeninde samuraylar piramidin tepesinde, samurayların ödemelerini aldıkları pirinci üreten ve nüfusun çoğunluğunu oluşturan çiftçiler onların bir altında, en azından elleriyle işe yarar bir şeyler yapan zanaatkârlar üçüncü, tüccarlar onlardan da sonra dördüncü sırada yer alıyordu. Üstü oldukları tek sınıf Budist geleneğine göre "dokunulmazlar" ilan edilip insandan sayılmayan deri işçileri, kasaplar, cenazeciler gibi insanlardı. Dindar Budistlerin insan öldürmemesi gerektiği de bir gerçekti, ama samuraylar yüzyıllardır bunun üzerinde durmuyordu.

Samuraylara göre, tüccarlar çarklar çevirerek huzurlu dünyada çıkar bulan, iyi kalpli insanların faaliyetlerinden pay alan parazitlerdi. Ancak tüccarlar giderek güçleniyor, kontrolsüz kapitalizmden faydalanıp samuray aristokrasisinin törensel yükümlülüklerini üstlerinden atıyorlardı. Samuraylara verilen maaş anlamındaki pirinç makbuzlarına

ihtiyaçları yoktu; bunları ancak üzerinden komisyon alarak kendi makbuzları karşılığı takas ettikleri zaman görüyorlardı. Onları tiyatrolara gitmekten alıkoyan bir "tüccarlık kanunu" yoktu. Samuraylar içinde yaşadıkları zaman balonuna tutunurken tüccar sınıfı kalkınıyordu. Samuraylar havalı tavırlar takınıp asla gelmeyecek savaşlara hazırlanırken tüccarlar Japonya'nın barış zamanı ekonomisinin itici gücü, yeni bir tüketim ve eğlence kültürünün yaratıcıları oldu.

Tokugawa Klanı'nın iktidarı sert ve değişime kapalıydı, yine de bazı beklenmedik yeni özgürlükler ortaya çıkmıştır. Uzun süren savaşların sona ermesiyle, sıra dışı eksantrik davranışları içeren yeni bir moda gelişti. Erkekler yeni züppe tarzlarda giyiniyor, samuraylar gerçekten kullanılması imkânsız olacak derecede gösterişli kılıçlar taşıyordu ve saç modelleri artık pratik, sade savaşa uygun kesimlerden öte daha tuhaf kabarık şekillere dönüşmüştü. Sarhoş samurayların tavernalarda birbirine girmesi olayları duyuluyor, saray toplumunu şok eden karşı cinsin kıyafetini giyerek yapılan şakalar skandal oluyordu. Devir palavracıların ve haydutların devriydi. Muhafazakâr toplum bu tip insanlara *kabukimono* yani "eksantrikler" diyerek kınıyordu.

Bu türden "hipster" kişiliklerden en önde gelenlerinden biri, hakkında çok somut bilgi bulunmayan yarı efsanevi dansçı Izumo no Okuni'ydi. Efsaneye göre, o bir demircinin kızı veya bazı versiyonlara göre tapınak rahibesiydi, on altıncı yüzyılda yeni bir cins performansa yöneldi. Saygının ortadan kalktığı zamanların bir yansıması olarak, eski tapınak danslarının parodi versiyonlarını ve daha önceleri ciddi Noh oyunları arasında yer alan eski *kyogen* komedilerinin yaratıcı yorumlarını oynardı. Sahne dışında bile bir deli gibi giyinirdi: Portekiz tarzı pantolon ve şapka, elinde altın bir kılıç ve egzotik moda aksesuarlarının şahı, parlak altın haçlı bir kristal tespih.

Okuni belki gerçekten zora düşmüş bir tapınak rahibesiydi ve yarı öğrendiği ritüelleri sapıtıyordu. Belki de dikkat çekici numaraları olan bir fahişeydi. Nagoya Sanzaburo adında muhtemelen kurgusal bir samuray olan ve birçok büyük işi giderek daha palavra hikâyelere dönüşen merhum sevgilisine dair hikâyeleri canlandırdığı gösteriler yaparak kısa süre içinde ülke çapında şöhret

kazandı. Seyircileri memnun eden numaralarından biri aniden Sanzaburo'nun hayaletinin çıkıp kendisiyle dans etmesiydi. Böylece kötü ruhların kovulması ve ölümden sonra bile devam eden aşkın kutlamasıyla büyük finalini yapardı.

Okuni'nin eksantrik kişiliğine hakkında bilinen bir şaka vardır. Derler ki onun performansları tam *kabuki* imiş. Bu kelime oyununda hem onun eksantrikliğine hem de *ka-bu-ki* kelimelerinin şarkı, dans ve fahişe anlamlarına gelmesine gönderme yapılıyor.

Noh'un kısıtlamalarına sahip olmayan Kabuki tiyatrosu hızla yayıldı. 1600'lerin başında yaşamış olan kurucusu olduğu düşünülen kişiden çok daha uzun ömürlü olarak heyecan verici yeni bir tiyatro geleneğine dönüştü. Oyuncular Noh'un maskeleri yerine yüzlerini cafcaflı makyajlarla boyadılar, cüsselerini şişiren ve tuhaflıklarını vurgulayan çarpıcı kostümleri benimsediler. Popüler şarkıları çalan sahne orkestrası, Ryukyu Adaları'ndan gelen üç telli banço tarzı *samisen* enstrümanı gibi yenilikleri kullanıyordu.

Tokugawa Shogunluğu bu durumdan memnun değildi. Kabuki, tiyatronun çayhaneler, tavernalar ve genelevlerin merkezinde yer aldığı eğlence ve tüketim alt kültürünün tümü için bir bağlantı noktası haline geliyordu. En çok aktrislerin performanslarını fahişelik hizmetlerinin reklamını yapmak için kullanmaları dedikodularına öfkelenen yetkililer bunu gerekçe göstererek 1629'da kadınların sahneye çıkmasını yasakladı. Bundan sonra kadın rolleri genç erkekler tarafından oynanacaktı. Ta ki onların da cinsel hizmet sağlamaya açık olduğu ortaya çıkana kadar.

On yedinci yüzyılın sonlarına doğru Kabuki tiyatrosu ancak tüm roller yetişkin erkeklerce oynanıyorsa hoş görülüyordu. İsmindeki "fahişe" kısmının "hüner" anlamına gelen eş sesli bir kelimeyle değiştirilmesiyse 1800'leri buldu. Çorak alanlardaki (ilk gösterilerin Kyoto'daki Kamo Nehri'nin yazın kuruyan nehir yatağında yapıldığı iddia edilir) ilk zamanlarından bu yana Kabuki'nin standartlaşmış bir sahne düzeni vardır. Seyircinin arkasından başlatıp tiyatro boyunca uzanan bir pist sağında kalan sahneyle buluşur. Oyunların ne kadar çok sayıda doğaüstü efekti içerdiği, tiyatroların inşasında

eklenen gizli zemin kapılarından anlaşılabilir. Bu kapılar hayalet karakterlerin aniden ortaya çıkmasını sağlar.

Repertuarı tarihi dramalar ve modern hikâyelerin ilginç bir karışımından oluşuyordu. Birçoğu *ninjo* (insan duygusu) ile *giri* (görev) çatışması üzerinedir. İktidardaki rejim hakkında hiçbir karalamaya müsamaha göstermeyen Tokugawa Klanı'nın gerçek gündeme dair her türlü siyasi veya askeri dramayı sahneden menetmesi, samurayların şerefli eski zamanlarının masallarının (özellikle de Taira-Minamoto savaşına dair hikâyelerin) piyasasının gelişmesine yol açtı. Yaşayan herhangi bir samurayın sinir uçlarına dokunmamak adına geçmişin sağladığı emniyete sığınan bu tür dramalar, yine de zaman zaman güncel olaylara dolaylı olarak atıfta bulunur, ama kimsenin başına bela çıkarmamak adına makul derecede inkâr edilebilir kalmaya özen gösterirler.

Sıradan insanların hikâyeleri de Kabuki repertuarı için aynı derecede önemliydi. Genellikle manşetlere düşen veya sansasyonel hale getirilen şehir mitlerinden alınan tüccarların ve çiftçilerin, bar kızlarının ve düşmüş kadınların hikâyeleri konu edilirdi. Mezardan dönen kıskanç sevgililer ve haksızlığa uğramış Budist rahipler adına intikam alan ruhları anlatan hayalet hikâyeleri özellikle yaz aylarında popülerdi. Sanki sıcak günlerde gerginlikle bir soğukluk hissi veriyorlardı. O günlerin en popüler oyunu, 1703'te bir fahişeyle bir soya sosu fabrikasında çalışan bir memurun gerçek ölümlerinden esinlenen *Sonezaki'deki Aşk İntiharları*'dır. Gerçek olayın üzerinden bir ay geçmeden kukla tiyatrosuna uyarlandı. *Bunraku* kukla tiyatrosu genellikle sanatta öncü biçimlerden biridir ve diğer formlara uyarlanan birçok canlı veya akrobatik hikâyenin kaynağıdır. 1717'deye gelindiğinde Kabuki tiyatrosuna aktarılan bu hikâye trajik aşk-intihar hikâyelerini içeren *shinju* draması alt türünü oluşturdu. Bu oyunların Kısmen Saf Topraklar Budizm'inin izlerini taşıya mesajına göre, aşıklar, bu hayatta birlikte ölerek bir sonraki ahirette yeniden kavuşmalarını garanti ederdi.

Tiyatronun aşk intiharlarını göklere çıkarmasının aksine, gerçek dünyada bu tür eylemler utanç verici suç olarak kabul ediliyordu.

Aşklarına muhalefet ve dayanılmaz koşullar yüzünden ölüme sürüklendikleri yetmezmiş gibi Tokugawa yasalarına göre aşk intiharlarının cesetleri Edo'nun merkezindeki Nihonbashi köprüsünde üç gün boyunca sergilenirdi. Cesetler kayıpsa veya çıkarılamaz haldeyse, çiftin yaşayan akrabaları aynı yerde çıplak olarak teşhir edilir suçlu damgası yerlerdi.

Bu yasa olası intiharların aileleri rezil etmesine karşı bir önlem olsun diye getirildiyse bunda başarısız oldu. Japonya, orijinal hikâyenin sayısız kopya oyunlarından ilham almış gibi görünen bir dizi taklit intiharla boğuşuyordu. 1723'te, shogun, aşk-intihar hikâyelerini tehlikeli bir moda olarak tanımlayıp yasakladı, ancak çaktırmadan sahneye geri dönmeleri sadece bir nesil sürdü.

Zamanlarının ünlüleri olan Kabuki yıldızları, kuduz hayranları için idol, ilaçtan kadın kozmetiklerine kadar her şey için reklamcı ve ucuz basında korkunç ve zaman zaman pornografik spekülasyonların konusuydu. Çağımızda erkeklerin kadınlara bildikleri konuları bilmiyorlarmış gibi açıklaması yadırganır, ancak o zamanın kadın taklidi yapan oyuncuları (*onnagata*), kadınlara makyaj yapma, saçlarına şekil verme ve yelpaze kullanımı gibi konularda doğru yolu öğreten kadınlığın varsayılan otoriteleri haline geldi.

Daha eski Japon portrelerinde aristokratik kadınların genellikle bel boyu hatta yere kadar uzanan saçlara sahip olduğunu görürüz. Edo döneminde Kabuki oyuncuları ve fahişeler *Shimada* tarzı denen bir topuzu benimsemeye başladı. Aslında bu tarzı ilk benimseyenler genellikle bu görünüşe peruklarla ulaşıyordu, ama onlara özenen diğer kadınlar kısa süre kendi saçlarını onlarınkiler gibi yapmaya başladı. Bu saç modeli en çok Edo dönemi baskılarında, özellikle de saçlarındaki çok sayıda tokalarla ayırt edilebilen geyşalarda belirgindir. Aristokrat bir kadının saçında bir ya da iki toka olurken üst düzey bir fahişenin kafası güneş gibi parlayacak kadar sarı tokalarla dolu olurdu. Bu hem dikkat çekicilik hem de kendisinin ve hizmetkârlarının görünümü için özen gösterdiğini açıkça ortaya koyma işlevlerini taşıyordu. En önemlisi, erotik görüldüğü için mahrem kabul edilen ensesini sergilemesini sağlıyordu.

Edo'nun canlı şehir kültürünün yanı sıra moda ve sokak manzaralarına dair en iyi penceremiz, dönemin kitapları ve baskı resimleridir. Sanatçılar daha önceleri aristokrasi, asker veya dini tarikatların himayesine sırtlarını yaslarken, Tokugawa döneminde tüccar ve zanaatkar sınıfları arasında yeni okuyucular yaratan kitlesel pazar yayıncılığının yükselişini görüldü.

Basım işinin alt sınırı ucuz ve güleç bir meslek olarak tanımlanabilir. Resimler bir kâse erişte kadar ucuzdu ve sergilenme biçimlerine göre yok olmaları işten bile değildi. Örneğin, nemlendirilip bir kâğıt duvara yapıştırılan resimler bir mevsim içinde yok olurdu. Bu tür resimlerden bazıları, görünüşleri zamanın etkisiyle çoğu kez yıpransa da günümüze kadar gelebilmiştir. Bitkisel boyalar veya ezilmiş kırmız böceklerinden elde edilen kırmızılar ve sarılar gibi organik renkler solduğundan, geriye sadece ithal Prusya mavisi gibi mineral bazlı tonlar kalmıştır.

Shunga (bahar resimleri) adlı erotik resimler Tokugawa yayıncılığının özel dikkat çeken türlerinden biridir. Onların değerli görülüp saklı tutulmasının günümüze çok sayıda örneğinin ulaşmasına sebeplerinden biri olması ironiktir. Popüler inanışa göre, samuraylaların taşıdıkları *shunga*'lar ölüme veya yangınlara karşı bir tılsım işlevi görüyordu. Japon erotik resimleri, canlısına parası yetmeyenler için ünlü fahişelerin cinsel yaşamlarına bir bakış sunuyordu. Ünlü aktörler kurgusal olarak veya dedikodularla, sahnede ve sahne dışında, birbirleriyle eşleştiriliyor. Bazılarının cinsel organların çeşitli boyut ve şekillerini tanıtması açısından tıbbi değer taşıdığı iddia edildi. Cinselliğin dolaysız tasvirlerine, tarihi şahsiyetlere veya olaylara ince göndermeler ya da erotik imalar uyandıran şiirler eşlik ediyordu. Sanatsal bir sahnenin en önemli unsurlarına yakınlaşırken katılımcıların odak noktasını vurgulamaya çalışan bir tarzda, cinsel organlar genellikle gerçeğinden büyük çizilirdi.

Romanlar, seyahat kitapları, Konfüçyüs klasikleri, felsefi metinler ve rehberlerle kitap dünyasında da benzer bir patlama yaşandı. Kısa süren oynar baskı blokları deneyinden sonra baskıcılar metni tek parça tahtaya kazıyan baskı yöntemine geri döndüler. Oynar baskı

bloklarının baskı dünyasında illüstrasyonları yazıdan ayırıp daha sonra önemsiz kıldığı Batı dünyasının aksine, tahta blok oymaların kullanımı Japonya'da resimlerle metni yakın ilişki içinde tuttu.

Tahta blok baskı ayrıca belirli baskı bloklarının isteğe göre özelleştirilmesini sağlıyordu. Kitlelere hitap eden en temel versiyonu siyah beyaz metin çıkarırdı. Daha pahalısı üzerine ekstra renk eklerdi. Ayrıca gurmesine uygun daha iyi kağıtlar da kullanılırdı. Birçok baskı, kapı kapı gezen kitap satıcıları tarafından kiralanması için üretilirdi. Tokugawa döneminde yayıncılık, cafcaflı, fantastik ucuz hikâyelerden usta şairlik örneklerine, samuray savaş hikâyelerinden dini klasiklere yayıncılık tayfının olası her unsurunu kucaklamıştır.

Tahta blokların kendileri çok depo alanı gerektiriyordu, ama uzun vadeyi düşünen akıllı yayıncılar olabildiğince bloklarını elden çıkarmamaya bakıyordu. Bir kitap başarılı olursa talebi karşılamak için yeni kopyaları üretilirdi veya üzerinden yeterince zaman geçtiyse, resimlerine eşlik eden hikâye değiştirilerek ya da dünün ünlüsü Kabuki yıldızının resmini kesip yerine yeni gözde kimse onun resmini iliştirerek bir kitap yeniden satılabilirdi.

Hokusai ve Hiroshige gibi adamlar modern sanat dünyasında tüm ilgiyi üzerlerine çeker, ancak inanılmaz hünerli tahta blok oyucularını da göz ardı etmemeliyiz. Bu oyucular orijinal tasarımı alıp bir tahta bloğa yapıştırır, ardından özene bezene her renk setinde (birden fazla renk için her biri diğerleriyle tam hizalı olması gereken birden fazla blok gerekiyordu) gerekli resmi keserlerdi. Blok kesiciler yalnızca sanatçının tasarımını yeniden yaratmakla kalmaz, ayrıca sanatçının kendine has el yazısıyla imzası dahil resme eşlik eden birçoğu yıldırım hızında hareket eden bir mürekkep fırçasının ucundan çıkan narin, kıvrımlı karakterlerden oluşan metnini de kopyalardı. Tüm bunların çekiç ve keskiyle birebir aynı şekilde tekrar yaratılması gerekiyordu.

Bu arada, Japonya'nın uzun yıllardır söz düellolarına giren hep birbiriyle yarış içindeki aristokratları sayesinde gelişen şiir geleneğinin Tokugawa döneminde yeni daha sade bir versiyonu ortaya çıktı. Eski dünyanın okumuşları şiirsel kompozisyonu olabildiğince uzatma yarışına girer, yüze kadar dize içeren büyük kıtaları (*renga*)

birbirine bağlarken, Tokugawa şairleri olabildiğince kısaltmaya başladı. En sonunda Matsuo Basho (1644–94) gibileri, herhangi bir karşılık beklentisi olmadan sunulan açılış beyti dışında her şeyi çöpe attı. Basho, on yedi hecede mevsimlerle ilgili bir kelime, dünyevi ile ilahinin uygun şekilde yan yana gelmesi ve çoğu zaman dinleyiciyi anlamın geri kalanını kendisi doldurmaya davet eden bir tür yapılandırıcı yokluğu içeren basit görünümünün altına karmaşıklığını gizleyen bir ifade sanatını mükemmelleştirdi. Tefekkür için boş bir alan bırakan bir şiirden daha Zen ne olabilirdi? Vecizelere ve kaligrafiye çok iyi uyan, şairi sadece birkaç kelimeyle bir merak duygusu uyandırmaya zorlayan edebi tür *Haiku* işte böyle ortaya çıktı.

Basho'nun bu tür üzerine hünerinin en iyi örnekleri esprilerinde bulunabilir. Daha küçük şairler, ilahi ilham anları veya resimli kitap resimleri ararken, Basho neşeyle kendisine gülmekten sakınmazdı.

> Öyleyse şimdi gidip karın tadını çıkaralım
> Ben kayıp düşene kadar.

Okuyucuyu doğanın güzelliğini düşlemeye götüren, ardından bir gümbürtüyle kendilerine geri getiren harika bir an.

Genel toplum için dış dünya bir bilmeceydi. Fakat Tokugawa dış dünyayı ellerinden geldiği kadar yakından takip ediyor, yeni "Hollanda çalışmaları" disiplinini uzmanları aracılığıyla yeni gelişmelerden haberdar olmaya çalışıyordu. Japonya'nın uçlarında *sakoku* daha geçirgendi. Uzak kuzey bölgelerinde Japonya'nın nerede bitip dış dünyanın nerede başladığı açıkça belli değildi.

* * *

Matsumae Klanı'nın alanı sözde sadece Hokkaido'nun güney ucundan ibaretti ama ailenin ticaret ağı ve bağlantıları adanın ötesindeki Sahalin ve Sibirya kıyılarıyla ticaret yapan uzak Ainu topluluklarına kadar uzanıyordu. Kore Boğazı'na gelirsek Tsushima'da Korelilerle yakın temas içindeki So ailesi iki ülke arasında bir geçit işlevi gördü, ki Kore de Japonya ile aynı dönemde benzer şekilde yabancılara

"kapalı" bir ülkeydi. Akıllıca hem Çin hem de Japonya imparatorlarına haraç ödeyen Ryukyu Adaları yerliler de böylece iki taraf arasında nispeten kolaylıkla hareket edebiliyordu.

Bu arada Nagasaki limanındaki birçok "Çinli" ziyaretçi aslında Siyamlıydı ve arada sırada "Hollandalı" tüccarların içinden İngilizler, Fransızlar veya Almanlar çıkabiliyordu. Napolyon Savaşları sırasında Hollandalıların kesilmesi üzerine yerlerini Hollanda bayrağı uçuran Amerikan gemileri aldı.

Bu düzen böyle devam edemezdi. Hatta Hollandalılar dünyanın hızla değiştiği konusunda shogunu uyarmaya çalıştı. Bir zamanlar "Avrupalı" bir güç olan Rusya'nın toprakları artık o kadar doğuya uzanıyordu ki Sibirya ve Alaska'yla Japonya'nın da ötesine geçmişti. İngilizlerin çay aşkı onları Çin'le Afyon Savaşı'na sokunca Kraliyet Donanması Japonya'nın kapısına dayanmıştı. 1848'de biten Amerika-Meksika Savaşı ABD'nin Kaliforniya'yı almasını sağladı. Artık "bir denizden diğerine" uzanan Amerika Birleşik Devletleri gözünü Pasifik'in ötesindeki yeni ufuklara dikmişti.

Kıyıda yabancı denizcileri içeren gemi kazaları veya sınırları zorlayan tüccarlar gibi çeşitli istenmeyen olayların yaşanmadığı yıl olmuyordu. Buharlı gemilerin yükselişi Japonya için ayrı bir tehlike oluşturuyordu, çünkü hem seyahat süresini kısaltarak Japonya'yı dünyanın geri kalanına çok daha yakınlaştırıyor hem de yabancı gemilerinin Kuzey Pasifik'te kömür limanı talebini doğuruyordu. Japon tarihçi Nitobe Inazo'nun iddiasına göre, 1840'ları 1850'lerin başları gibi akıllardan çıkmayan bir şarkı Japonya'da kısa bir süreliğine herkesin dilindeydi.

Bulutlu yağmurlu kara gecenin içinden
Yoluna devam eder Kara Gemi—
Kötü huylu yabancı bir şey—
Gri suların ötesinde.

İçinde vardır işçi adamlar
Simsiyah korkunç mizaçlı;
Yüzü beyazlar toplarının yanında durur
Yüzlerce kırmızılı asık suratlar

Kaba sakalların ardında saklı yanaklarla
Bakışları dalgaya sabit,
Güneş topraklarımızı arıyorlar
O baykuş bakışlı kaptanın sözüyle.

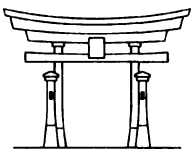
Gelirler gürültüyle—davulların gümbürtüsü
Ve tuhaf bir yaygara içindeki şarkıları;
İşte şimdi depolarında et ve ot
Pruvaları Batı kıyısına doğru döner.

Ve yavaşça yüzerek ilerlerler
Bu Kara Gemiler dalgada ileri geri atıla kakıla

"Kara Gemi Şarkısı" dönem üzerine çalışma yapanlar arasında belli bir şöhrete sahiptir. 1853'te yaşanacak olayları garip şekilde öngördüğü söylenir. Ancak bütün olarak ele alındığında daha çok on dokuzuncu yüzyılın ortalarında açık denizde ve birçok başarısız yanaşma girişimlerinde görülen, irilikleri ve siyah paslanmayı önleyici boyalarıyla göze batan, üstelik mürettebatları ve niyetlerine dair dedikodularla iyice ilgileri üzerine toplayan yabancı gemi fenomeninin bir yankısından ibaret olduğu söylenebilir. Shogun ve sahil güvenlik yetkililerinin yabancı gemilerin Nagasaki karantinasının dışında kıyıya yanaşmasına asla izin verilmeyeceğine dair defalarca güvence vermesine rağmen Japon sularında yabancı gemiler giderek artan bir sıklıkla görülüyordu.

Ancak bu hikâyenin yalnızca yarısıydı. Sahne arkasında yabancı gemilerin girişimleri shogun hükümetini giderek kaygılandırıyordu. Japon limanlarındaki gemi yapımcılarının sayısında şüpheli artışlar ve kıyıdaki kaleler ve top bataryalarında aniden artan bir titizlik uygulaması vardı. Japonya yetkililer, imparatora ve halka her şeyin yolunda olduğuna dair güvence vermeye devam etseler de ufukta görünen bir sorun vardı.

7
Tereyağının Pis Kokusu: Restorasyon ve Modernizasyon

Nereden geldiği bilinmeyen monoton bir ses olarak başladı. Dalgalar susar kuşlar uyurken, Sagami sahilindeki balıkçılar karanlıkta bilinmeyen yeni bir ses duydular. Bir uğultu, uzaktaki bir hırlama, denizin ötesinden gelen sonsuza kadar kükreyen bir kaplan... Ama yaklaşmadı... geçti ve zayıfladı.

Gürültünün kaynağının ortaya çıkması için gün ışığının beklenmesi gerekti. Dumanının kara bulutları önce bir pus olarak, sonra uçuşan is parçacıkları olarak görülecek kadar kıyıya yakındı.

Deniz havası kömür ziftiyle dolana kadar gemiler görünür hale gelmişti. Edo Körfezi'ndeki bazı insanlar balina avındaki yabancı gemileri duymuştu. Bazıları bir arkadaşının bir arkadaşının onları gördüğünü iddia ediyor, ama hiç kimse çok detaylara inmek istemiyordu. Yabancı gemilere aşinalık, yabancılara aşinalık anlamına geliyordu ki bu hâlâ büyük bir suçtu. Tepelerdeki gözlemciler tedirgin bir şekilde "denizdeki bir yangından" söz ediyordu. Son teknoloji bir yabancı donanmanın yaklaşışını izlediklerinin farkına varınca endişeleri giderek arttı. Dört Amerikan savaş gemisi geliyordu.

Bunlar Japonların daha önce gördüğü hiçbir gemiye benzemiyordu. Yelkenleri toplanmış olmasına rağmen bir şekilde rüzgâra karşı ilerliyorlardı. Kömürle çalışan motorları iki yanlarındaki çarkları çeviriyordu. Sancak gemisi *Susquehanna*, Japonların sahip

olduğu en büyük gemiden yirmi beş kat büyüktü. İnsanlar ona "su üstündeki kale" dediler. Gemiler "dağlar kadar büyük" ve "kuşlar kadar çevikti."

Japonların biraz daha bilgisi olsaydı bazı şeyleri fark edebilirlerdi. Filonun büyüklüğüne takılıp gemilerden iki tanesinin aslında diğerleri tarafından çekildiğini fark etmediler. Gemilerin hepsi yüksek teknoloji değildi. Filo kumandanı Komodor Matthew Perry daha etkileyici bir filoyla gelmeyi planlıyordu ama filonun en etkileyici gemileri tamir için başka yerdeydi.

Yine de minik botlardaki sahil güvenliğin bağırışlarını duymazdan gelerek yoluna devam etti. Botlardan biri Fransızca geri dönmesini, demir atmaya cüret etmemesini söyleyen bir yazıyı tutuyordu.

Perry demir attı. Tarih Temmuz 1853'tü.

Japonların bu konuda yapabileceği hiçbir şey olmadığı ortaya çıktı. Kıyı bataryalarından ses çıkmıyordu. Samuray kıyıdan öylece bakıyordu. Perry karaya görüşme istediği haberini gönderdi.

Shogun onun geldiğini aylardır biliyordu. Nagasaki'deki Hollandalılar Hindistan'daki valilerinden bir mesajı ona iletmişti. Vali, batan gemilerinden kurtarılan bazı Japonların yanı sıra Amerikan başkanından Japon imparatoruna bir mektubu taşıyan bir elçilik misyonunun geleceğini bildiriyordu. Amerikalılar bazı Japon limanlarının açılmasını istiyordu.

Perry, Japonların adaya önceki yaklaşımlarında Japonların önüne koyduğu engelleri incelemişti. Shogunun karargâhı tarafından görülecek şekilde yanaşması planlı bir güç gösterisiydi. Hatta ayrılmadan önce top atışı selamıyla geç bir Amerikan Bağımsızlık Günü kutlaması yaparak gemilerinin yetmiş üç silahını da gösterdi. Japonların kendisine vereceği cevap için gelecek yıl geri döneceğine söz verdi.

"Hollanda çalışmaları" uzmanlarından istihbarat alan Shogunun beyin takımı Perry'nin blöf yapmadığının farkındaydı. Afyon Savaşları'nda İngilizlerin Çin'e verdiği zarardan ve ardından imzalanan serbest ticareti zorunlu kılan, yabancılara yerel adaletten istisna tutan ve ödenmesi ülke ekonomisinin belini büken sert tazminatlara mahkûm eden "eşitsiz anlaşmalardan" haberdarlardı. Belki de

mantıklı çözüm limanları açmayı kabul edip aradaki savaş kısmını atlamaktan geçiyordu.

Ancak bu karar shogunun yetkisi dahilinde değildi. Ne de olsa o "barbarları bastıran yüce generaldi." İşinin tanımı açıkça yabancıları *dışarıda* tutmasını söylüyordu, onlara tavizler vermesini değil. İmparatordan tavsiye istedi, ama imparator birkaç boş muhtırayla onu başından savdı. Bunların hiçbiri ona sorumluluklarını yerine getirmeme izni vermiyordu.

Japonlar bunda her türlü alametleri görmeye hazırdı. Edo'nun Orta Çağ'daki kurucusunun ait olduğu iddia edilen bir kehanet vardı:

> Uzak doğudan kapıma gemiler gelecek
> On bin mil.

Japonya'nın doğusunda bir "doğu" olması fikri o günlerde akıl almazdı. Şimdi orada koca bir kıta olduğu ortaya çıkmıştı. Japonya'nın üst sınıfları için bu da bir sürpriz değildi. Shogun bizzat Japonya'nın diğer ülkelere kıyasla dünyadaki konumunu gösteren yabancı yapımı bir küreyi görmüştü.

Mito Prensi Tokugawa Nariaki dinlemiyordu. "Atalarımızın yattığı topraklarda barbar ordusunun yürümesi rezaletini gören ilk kuşak bizim kuşağımız olmasın," diye yazdı. Nariaki aptal değildi. Yabancılara kucak açılmamasını istemesinin birçok sebebi vardı. Başlıcası Hıristiyanlığa dair bitmeyen güvensizliğiydi. Amerikalılar tolere edilirse bu "kötü mezhebin" Japonya'ya yerleşeceğinden endişeleniyordu. Ayrıca, daha önce Rusların ve Hollandalıların başarısız olduğu yerde Amerikalıların başarılı olması durumunda diğer yabancı güçlerin de benzer tavizleri isteyeceği konusunda uyardı.

Mito katı bir muhafazakâr değildi. Saygın "Hollanda uzmanlarının" çoğu tavsiyesini dinliyordu, Japonların yabancı milletlerden öğrenmesine izin verilmesi gerekiyordu. Ama 200 yıllık izolasyonun Japonları kültür şokuna karşı hazırlıksız bıraktığının da farkındaydı. Mito ayrıca açılımın Japonya içindeki siyasi sonuçlarından endişe duyuyordu. Samuray sınıfı böyle rezaletleri önleyebilecekleri varsayımıyla huzuru sağlamıştı. Şimdiden Edo halkı ve kıyılardaki

çiftçiler shogunun iktidarının dişsiz kaldığını görmeye başlamıştı. Emishi devrinden bu yana "barbarların" doğası çok değişmişti.

Perry, Şubat 1854'te söz verdiğinden daha erken ve iki katı fazla gemiyle dönünce Japonlar paniğe kapıldı. Cevap almazsa ateş açacağından korkularak Amerikalılara iki liman açan, kazazede denizcilere iyi davranacağına söz veren ve ülkede bir konsolos bulundurmalarına izin veren Kanagawa Antlaşması imzalandı. İki limandan biri, Edo'ya yakın, İzu Yarımadasının deniz tarafında bulunan, aslında Amerikalıları körfezden uzak tutmak için seçilen Shimoda'ydı. Diğeri, Hokkaido'nun güney ucunda, Edo'dan olabildiğince uzakta bulunan, az daha ilerisi olsa Rus sularına girilecek Hakodate'ydi. Muhtemelen, güneydeki Nagasaki limanı gibi, bu da davetsiz misafirleri belli bir mesafede tutmak adına yapılıyordu.

Antlaşma ayrıca Amerika'ya "en favori ulus statüsü" verdi. Bu, diğer ülkelerle imzalanacak benzer antlaşmalara eklenen herhangi yeni bir maddeden Amerika'nın da faydalanması anlamına geliyordu. Kısa süre içinde benzer antlaşmalar Fransızlar, Ruslar ve Hollandalılarla imzalandı. Her biri bir diğerine verilen tavizlerden faydalanıyordu. Bu arada söz verildiği gibi bir konsolos gönderildi. Eski tüccar Townsend Harris (1804-78), Çin'in Ningbo bölgesinde konsolos yardımcısıydı. Bu göreve atanmadan tam önce Siyam'la bir dostluk ve ticaret antlaşmasının imzalanmasını sağlamıştı. Yaklaşan savaş gemisi diplomasisi tehdidinden destek alan Harris, daha fazla antlaşma ve açık niyet beyanı koparmaya kararlıydı. Bildirilerini shogun dışında kimseye iletmeyi reddederek hemen ortalığı karıştırdı. On sekiz ay direnip sonunda galip geldi. Shogunluk yetkilileriyle yaptığı görüşmelerde, sonunda Japonları diplomatik ilişkilerini geliştirmeye ve ithalat-ihracatta düşük gümrük vergileri gibi bazı kazanımları içeren yeni bir dostluk ve ticaret antlaşmasını kabul etmeye ikna etti. Ayrıca birkaç yıl içinde açılacak yeni limanlar da olacaktı: Kanagawa (Yokohama) ve Nagasaki, ardından 1863'e kadar Niigata ve Hyogo.

Harris'in anlaşması, Japonya'daki Amerikalılar için dini ifade özgürlüğüne de sağlıyordu, ki bu kaçınılmaz olarak Japon topraklarında

yasaklı Hıristiyan kiliselerinin inşa edilmesine yol açacaktı. Ayrıca, "ülke dışılığı," yani Amerikalıların kendi mahkemelerinde yargılanma hakkını garanti eden bir maddeyi de eklemişti.

Harris'in antlaşması sayesinde 1863 yılına gelindiğinde Japonya'da yabancılar artık nadir görülen, ülkenin geri kalanından ayrı, uzaktaki Nagasaki'ye has egzotik bir gizem kaynağı olmaktan çıktı. Aksine altı Japon limanında günlük bir manzaraya dönüştüler. Haçlarını herkesin görebileceği şekilde takıp geziyorlardı. Bir zamanlar bulundurmanın cezası ölüm olan sembol artık açıkça insanların yüzüne vuruluyordu. Japonların gözünde bir suç işleseler bile ancak kendi merhametli mahkemelerinde yargılanacakları bilgisinin verdiği bir güvene dayanan bir böbürlenme halleri de vardı, ki bu sadece Amerikalılar için geçerli değildi. Herkesin antlaşmalarına eklettirdiği "en favori ulus" maddesi sayesinde ABD'ye verilen imtiyazlar İngilizler, Fransızlar, Ruslar ve Hollandalılara da veriliyordu.

İngiliz diplomat Ernest Satow, şunu yazar: "Kanagawa ve Yokohama'ya gelen çok sayıda yabancı, Japon görgü kurallarının yerli tüccarları mahkûm ettiği yaltakçılıktan çok uzak, bağımsız tavırlarıyla kibirli samurayların duygularını incitiyordu."

Japonlar bu dayatmalara çeşitli şekillerde tepki gösterdiler. Hemen hemen hepsi, Batı'nın bu saldırılarının tehlikeli bir gelişme olduğu konusunda hemfikirdi; farklı olan şey, buna verdikleri yanıtın doğasıydı. Eski Konfüçyüsçü akademisyen ve "Hollanda çalışmaları" uzmanı eğitimci Fukuzawa Yukichi (1835–1901), Avrupa ve ABD'ye yaptığı bir keşif gezisinden döndükten sonra, Konfüçyüsçü geçmişin geleneklerine saplanıp kalmak yerine mümkün olan en kısa sürede modernleşmenin ve etkili bir şekilde batılılaşmanın Japonya'nın çıkarına olduğuna kanaat getirdi. Yaklaşan sosyal değişiklikleri Japonya'nın güçlenmek için yaşamak zorunda kalacağı bir kızamık salgınına benzetti. Ayrıca Batılılaşmayı "medeniyet" (*bunmei*) kelimesini kullanarak ifade etti. Bunun anlamı, Japonların henüz ulaşamadığı evrensel olarak kabul edilmiş bir kültür standardı olduğuydu.

Seçilmiş *bakufu* öğrencileri Batı'yı öğrenmeleri için yurtdışına gönderildi; yıllar sonra döndüklerinde reformlar ve iyileştirmeleri

getirecek düşüncelerle donanmış haldelerdi. Bu arada, daha büyük bölgelerin kurnaz liderleri değerli yabancı bağlantıları ve teknolojileri kendileri elde etmek için shogundan onay almadan genç temsilcilerini yurt dışına kaçırdı.

Ama her şey yolunda değildi. Shogunun bu şartlara teslim olmasını iyi göstermenin hiçbir yolu yoktu; görevinde başarısız olmuştu. Daha iyi bir iş çıkarabileceklerini düşünen kavgacı samuraylar vardı, ki bunlar sadece dışlanmış *tozama* samurayları arasından değil, (lideri bunu dile getirmeye cesaret edemese de) Mito gibi Tokugawa Klanı'nın kolları arasından bile çıkıyordu. Ancak aşağı tabaka askerlerden bazıları hislerini açıkça ortaya koyacaktı. 1859 Ağustos'unda, ilk diplomatların yerleştirilmesinin üzerinden sadece altı hafta geçmişken, iki Rus denizci halkın gözü önünde öldürüldü. O yılın Kasım ayında biri Fransız konsolos yardımcısının Çinli hizmetkarını öldürdü.

Bu olayların münferit yanlış anlaşılmalardan çıktığı düşünüldüyse (Ernest Satow'un deyişiyle, katı Japon görgü kurallarına uyulmamasının getirdiği tahkirler) aksine kanıtların ortaya çıkması uzun sürmedi. 1860 Aralık'ında *Illustrated London News* İngiliz elçi Rutherford Alcock'un (1809–97) shogunun kalesinde kabul edilmesiyle övünüyor, Majestelerinin büyükelçisinin gururlu görünümüne dikkat çekerek bunun Hollandalıların "başları yerde elleri ve dizleri üzerinde emeklemek zorunda kaldıkları günlerden ne kadar farklı olduğunu" belirtiyordu.

Bir ay geçmeden Alcock'un Japonca tercümanı elçilik girişinde arkasından bıçaklandı. Yabancılar ve onlar için çalışan Japonların peşine düşenlere *shishi* ("üstün bir amaca hizmet eden adamlar") deniyordu. Suçluların alıkonması nadirdi, ama yakalananların çoğunun shogundan en nefret eden uzak Satsuma ve Choshu illerinden geldiği görülüyordu. Bu eylemleriyle sanki barbarların nasıl kovulacağını gösteriyorlardı. Gerekirse tek tek...

Alcock, "Fakat açıkçası şudur ki yakınımızdaki tehlikeyi duyuyoruz ama günler geçtikçe ve başımıza bir şey gelmedikçe bu uyarılara kulağımızı kapatıp aldırış etmiyoruz," diye yazar. Yine de sokaklarda laf atmalar, pazar yerlerinde sataşmalar yaşanıyordu.

Yokohama'da iki Hollandalı tüccar öldürüldü ve Fransız elçinin hizmetkârı ağır şekilde yaralandı, ki saldırı yine kendi elçiliğinin girişinde gerçekleşmişti. Bundan kısa bir süre sonra Fransız elçinin kaldığı tapınak şüpheli şekilde yandı.

Bir Fransız gözlemci bu olay üzerine şunu yazmıştır: "Biz misafirperverliğinizi beklerken siz bizi ateşle karşılıyorsunuz."

1861 yılının Ocak ayında, bir akşam yemeğinden eve dönerken yedi haydut tarafından yolu kesilen Townsend Harris'in Hollandalı tercümanı ölümcül şekilde yaralandı. Alcock'un asistanları, kim olduğu bilinmeyen insanların yerel dükkanlardan ateşli silahlar satın almaya çalıştığını bildirdi. Bu hiç iyiye işaret değildi. Bu silahların satışları halka yasaktı, ancak bu talebin varlığı silah elde etmeye çalışan bazı grupların varlığına işaret ediyordu. Ekim ayında, silahlı bir samuray grubu İngiliz elçiliğini bastı. Elçiliğin Japon muhafızları gecikmeli de olsa aşırı güçle misilleme yapana kadar, koridorlarda kamçılara ve kılıçlara karşı tabancalarla kısa bir çatışma yaşandı. Beş saldırgan öldürüldü, diğer dokuzu kaçtı. Alcock, cesetlerden birinin üzerinde saldırganlar tarafından imzalanmış ve "kutsal imparatorluğun yabancılar tarafından kirletilmesine göz yumulmasına sabırlarının kalmadığını" söyleyen bir belge buldu.

Anlaşıldığı kadarıyla bu adamlar Mito ilinden gelen efendisiz samuraylardı (*ronin*). Alcock buna ikna olmadı. Hükümet yetkililerinin kendisine yönelik belirli tehditlerin farkında olmalarına rağmen tüm ayrıntıları iletmeyi ihmal ettiğinden şüpheleniyordu. Daha sonra, uzak bir limanda Ruslar tarafından hakarete uğrayan Tsushimalı bir samuray efendisinin, adamlarına Alcock'u takip edip intikam için o İngiliz'in kellesini getirmelerini (ne de olsa bütün yabancılar aynıydı) emrettiğini duydu.

Nagasaki'ye uzun seyahatinin ardından şehre dönen Alcock yolunun etrafındaki kalabalıkları artık farklı şekilde anlamdırıyordu. Önceleri bu insanların kendisini görmeye geldiğini düşünürdü. Şimdiyse onların kendisinin *öldürülüşünü izlemeye* geldiğini düşünüyordu.

En ünlü olay 14 Eylül 1862'de Yokohama yakınlarındaki Namamugi'de yaşandı. Çin'den yeni gelen İngiliz tüccar Charles

Lennox Richardson üç arkadaşıyla ata biniyordu. Grup uzun bir samuray kafilesiyle karşılaştı (Edo'daki zamanını dolduran Satsuma lordu evine dönüyordu). Çok büyük bir kafileydi: atlılar, eskortlar, hizmetkârlar ve tahtırevanlar, onlara eşlik eden hamallar ve yaya samuraylar. Yerliler, onların yoluna çıkmamanın kendileri için en iyisi olduğunu biliyordu. Herkesin anlatısına göre Richardson tam bir alfa erkekti ve bu kafilenin yolu engellemesine sinirlenmişti.

Atını yola sürmeden önce son sözleri şu oldu: "On dört yıldır Çin'de yaşıyorum, bu insanlarla nasıl başa çıkılır biliyorum." Lord Shimazu'nun tahtırevanının önündeki muhafızlara fazla yaklaştı. Biri birini itti, iki tarafında diğerini anlamadığı dillerde ağır sözler sarf edildi ve kavgaya tutuşuldu. Kılıçların kısa süren çarpışmasında Richardson ölümcül şekilde yaralandı. Lord Shimazu samuraylarına acısını dindirecek son darbeyi vurmaları için izin verdi. Daha sonraki istihbaratlara göre Richardson her biri ölümcül olabilecek on yara almıştı.

Ernest Satow Richardson'a hüsnü zan atfetmeye hazırdı. Saldırıya uğradığı anda samurayların atını samurayların taleplerine uymak için hareket ettirdiğine inanıyordu. Yetkililerin erişemediği yerel söylentilerden beslenen kaptan Henry St. John resmi anlatının gerçeği yansıtmadığını öne sürerek bir "yemek sonrası seferine" atıfta bulundu. Yani, bu Victoria dönemi yazının satır aralarını okursak, İngilizler sarhoştu. Ayrıca trajedinin "kasıtlı bir hanımefendi" sebebiyle yaşandığını ima ediyordu. Yani, Richardson grubundaki tek kadın olan arkadaşının kuzeni Margaret Borradaille'i etkilemek için harekete geçtiğini öne sürüyordu.

Sebep ne olursa olsun, bu, imzalanan tüm antlaşmaların olabilecek en kötü testiydi. Richardson Japon olsaydı yaptıkları aptalca bir suikast eylemi olarak yorumlanır, kimse muhafızların tepkisinde bir kusur görmezdi. Üstelik ondan önce atından inip eğilen (bin yıl önce yazılan *Wei Tarihi*'nin zamanından bu yana doğru olanı buydu) Eugene Van Reed adında başka bir yabancının olması da Richardson'ın hareketinin yanlışlığını ortaya koyuyordu. Yine de ülke dışılık kuralları gereği bu Japonların takdirine kalmış bir karar değildi. *Chargé d'affaires*, shogundan £100,000 tazminat istedi. Bu rakamın

bakufu'nun yıllık bütçesinin üçte birine denk geldiği düşünülürse ne kadar yüksek olduğu anlaşılabilir. Shogunun kullanabileceği en iyi savunması, İmparator Komei'den (1831–67) aldığı sözleri dikkatlice seçilmiş muhtıraydı. İmparator kendisine zaten yapmış olduğu şeyi yapmasını "emrediyordu," böylece shogunun eylemleri imparatorun iradesinin yeni bir yorumuna göre sadık görünüyordu.

Denizden uzak miskin kent Kyoto'da, pek azı limanlarda meydana gelen yıkıcı değişikliklerden haberdar olan cahil danışmanlarla çevrili imparator pozisyonunu rahatsız edici bir şekilde netleştirdi. 11 Mart 1863 tarihli "Barbarları Kovma Emri" ile shoguna işini yapmasını emretti. Shoguna bu emre uyması için sekiz hafta verildi.

Bu mümkün değildi, bu kadar basitti. Ya imparator istifa etmesini umarak shogunu katlanılmaz bir konuma sokuyordu ya da imparator gerçekten yabancıların oluşturduğu tehdidin büyüklüğü ve Japonların karşı koymada ne kadar etkisiz kalacağı konularında doğru bilgilendirilmemişti. Japon tarihinde hep olduğu gibi, bu olayda da ana aktörlere değil onların arkasındaki danışmanlara bakmamız gerekiyor. Bu danışmanlar, imparatorun shogunu kovacağını, böylece kendilerinin onun yerine geçeceğini uman samuraylardı. Satsuma şüphesiz Tokugawa'ya karşı en büyük kin besleyen illerden biriydi, ki shogunun onların hataları için sorumluluk almak istememesinin sebebi de buydu.

Güney ili Choshu'nun samurayları shoguna işin nasıl yapılacağını göstermeye karar verdi. Shoguna verilen sürenin dolmasını bekledikten sonra Shimonoseki Boğazı'ndaki birkaç Hollandalı, Fransız ve Amerikan gemisine ateş açtılar. Hem Fransızlar hem de Amerikalılar gelen ateşe karşılık verdi, ama karaya indirebilecekleri yeterli sayıda silahlı adamları olmadığından Choshu müdahalesine son veremediler. Böylece boğaz fiilen yabancıların gemilerine kapatılmış oldu.

Temmuz ayında, shogunun Kyoto'daki imparatora yalvarması üzerine temsilcileri İngilizlerin borcunu ödemek için bir Fransız savaş gemisine geldi. Ancak Satsuma'nın kendisine hâlâ £25.000 borcu vardı. Lord Shimazu, shogun işini yapıp barbarları dışarıda tutsaydı böyle bir sorun olmazdı diyerek ödemeyi reddediyordu.

Ağustos ayında İngiliz filosu Yokohama'yı terk edip Satsumaya tarafına indi. 11 Ağustos'ta Kagoshima şehri kıyısına varan filo taleplerinin yirmi dört saat içinde yerine getirilmesini istedi. Japonlar her zaman olduğu gibi kararsız kalınca İngilizler 12 Ağustos'ta harekete geçerek borç kalan tazminattan çok daha değerli üç yabancı yapımı gemiye el koydular. Onlar bunu yaparken Kagoshima'nın kıyı bataryaları ateş açtı. Karşılık veren İngiliz gemileri en nihayetinde şehirdeki 500 evi ateşe verdi ve limandaki birkaç Ryukyu gemisini yok etti. Şehri ateşler içinde bırakarak giderken mesajlarını ilettiklerini varsaydılar.

Kagoshima'nın samurayları bellerine kadar su içinde giden gemilere bağırıyor, mürettebatlarına korkak olduklarını söylüyordu. Bazıları İngilizler karaya inmediğinden kazananın Satsuma samurayları olduğunu savundu. İşler kızışmadan şehir tahliye edildiğinden Japonların kaybı oldukça azdı: Japonların kaybı sadece 5, İngilizlerin kaybı 13.

Satsuma'nın gerektiği şekilde gözünün korkutulduğunu söylemek gerçeği yansıtmaz. İngilizlere £25,000 tazminatı ödediler, ama bunu shogundan "borç alarak" (ve asla geri ödemeyerek) yaptılar. Bir başka kabadayıdan etkilenen bir kabadayı olarak, Kraliyet Donanması'nın taktiklerini beğenen Satsuma kendileri için de birkaç demir kaplı gemi sipariş etmek için Avrupa'ya elçiler gönderdi.

Geriye Choshu kalıyordu. 4 Eylül 1863'te İngiliz, Fransız ve Hollandalı gemilerinden oluşan bir kuvvet, bu eylemi onayladığını belirtircesine yanlarına takılan ABD bayraklı bir gemiyle birlikte toplanıp denizden ateş açtı. Karşılık veren Choshu bataryaları İngiliz ve Fransız deniz piyadelerinin cesur saldırılarına maruz kaldı. Piyadeler düşmanı ormana kaçmaya zorlarken toplarını da etkisiz hale getirdi. Ertesi gün daha büyük bir İngiliz-Fransız deniz piyadesi grubu bataryalar içinden stratejik önem taşıyan noktaları ele geçirdi. Bu sırada ağaçlar arasında saklanan Choshu samurayları tüfekleriyle onları durdurmaya çalıştı. Yoğun tüfek ateşi altında olmalarına rağmen çıkartma grubu Choshu'nun tüm kıyı toplarını patlatarak, parçalayarak veya başka yöntemlerle ortadan kaldırarak etkisiz hale

getirmeyi başardı. Kagoshima bombardımanında yer alan Amiral Kuper, şöyle yazar: "Prensin [Choshu] topraklarında hiçbir bataryanın kalmadığından emin oldum, dolayısıyla boğazların geçişi tüm engellerden arındırılmış kabul edilebilir."

Satsuma'da olduğu gibi, Choshu samurayları, yapacakları en iyi şeyin mümkün olan en kısa zamanda düşmanlarının teknolojileri ve taktiklerini benimsemek olduğuna karar vererek yenilgilerinden hiç beklenmedik bir ders çıkardı. Daha dumanı ortadan kalkmadan Choshu ajanları Nagasaki'deki Thomas Glover'ın evine vardı. Ondan kendilerine birkaç savaş gemisi almalarına yardımcı olmasını istediler. *London Illustrated News*, "Japonya'daki savaş" olarak adlandırdığı şeyden iki yıl sonra Batı tarzı giyinen, tüfek taşıyan ve Avrupalı askerler gibi talim yapan Japon askerlerin varlığından söz ediyordu.

Bu, Avrupalı askeri danışmanların yardımını gerektiriyordu. Choshu'nun yeni modern ordusu çoğunlukla Fransızlar tarafından eğitilirken Satsuma'nınki İngilizler tarafından eğitildi. Shogun akıllı olsaydı bu ikisini birbirine karşı kullanabilirdi, ama 1866 yılına gelindiğinde Tosa ilinin diplomatik çabaları iki fırlama ili güçlerini birleştirmeye ikna etti. Sahne arkasında yabancı güçler gelmekte görünen iç savaşta taraflarını seçmişti: Fransızlar on dördüncü Tokugawa shogununa örtülü destek sağlarken İngilizler gizlice sözde isyancılara silah sağlıyordu. Bazı girişimci Japon iş adamları iki tarafa da silah sattı.

Birkaç çatışma ve cezalandırma seferleri oldu, ama bunlar sadece hükümetin asayişi sağlama operasyonları olarak görüldü. Açık savaşın patlak vermesi 1868'in Ocak ayını buldu. Satsuma ve Choshu liderliğindeki isyancı iller Kyoto'daki imparatorluk sarayını ele geçirip ergen yaştaki imparator Meiji'nin gücünün "restore edildiğini" ilan etti.

Ardından gelen birçok muharebe takdire şayan şekilde şiddetsiz çözüme ulaştırıldı. Her ne kadar ülke imparatorun kuvvetleri (yani, artık imparatorun "desteğine" sahip isyancılar) ile shogunun kuvvetleri arasında ikiye bölünmüş olmasına rağmen iki taraf da imparatora sadık olduklarını iddia ediyordu. Bu savaş sadece o sadakatin nasıl yorumlandığıyla ilgiliydi. İmparatorun kuvvetleri imparatorun

otoritesinin sancağı altında toplanıyordu. Sıklıkla sadece savaş meydanında bu sancağı göğe kaldırmaları bile shogunun adamlarının teslim olmaya ikna etmeye yetiyordu. Ne de olsa hizmet ettiklerini iddia ettikleri hükümdarın bayrağına saldıramazlardı. Her şeyi kaybettiğini anlayan shogunun kendisi de adamlarına direnmemeleri emrini verdi. Bunu, bir daimyoya indirgenmesi durumunda bile ailesinin geniş topraklarının onu yeni düzenin en güçlü lordlarından biri yapacağı bilgisiyle yapıyordu. Fakat, Orta Çağ'dan beri samuraylar, efendilerinin emirlerini gerçekten söylediklerinden ziyade *söyleyebilecekleri* üzerinden yorumlamaya eğilimliydi.

Sonuç olarak, özellikle Japonya'nın kuzeyinde silahlı direniş küçük gruplar halinde devam etti. Shoguna sadık kalanlar, gururlarına ve eski düzene tutunmak için son bir çabayla Hokkaido'ya çekildiler. Hakodate'deki beş taraflı Goryokaku kalesini merkez alan kısa ömürlü Ezo Samuray Cumhuriyeti'ni ilan ettiler. 1869'da kaleyi kaybetmeleriyle savaş sona erdi. Uzak kuzeydeki en sadık samurayların çoğu orada mahsur kaldı. Güney, Japonya'yı iki yüzyıldır yöneten Tokugawa rejimini dağıtmak için hızla bir dizi bildiri yayınlayan genç imparator Meiji'nin destekçilerine aitti. Modernizasyon artık anahtar kelimeydi. Reformlara başkentin Kyoto'dan 200 yıldır fiili merkez olan Edo'ya taşınmasıyla başlandı. İmparator ayrılan shogunun kalesine geçti. Kısa süre içinde şehre bugün bilindiği yeni ismi verildi: *Tokyo*, yani Doğu Başkenti.

Meiji'nin hükümeti Beş Maddeli Yemin'i yayınladı. Beş Maddeli Yemin, müphem şekilde dile getirilmiş bir misyon bildirisiydi, ancak etkisi bin yıl önceki Prens Shotoku'nun anayasası kadar büyük oldu.

> Geniş çapta müzakere meclisleri kurulacak ve tüm konular açık tartışma ile karara bağlanacak.
>
> Üst alt tüm sınıflar devlet idaresinin yürütülmesinde aktif rol almak üzere bir araya gelecek.
>
> Hoşnutsuzluk olmaması için, sivil ve askeri görevliler gibi sıradan insanların hepsinin de kendi mesleklerini seçmelerine izin verilecek.

Geçmişin şeri gelenekleri bırakılıp her şey Doğanın hak kanunları üzerine kurulacak.

İmparatorluğun temelini güçlendirmek adına bilgi tüm dünyada aranacak.

Bu misyonun bildirisinin temelini oluşturan arzu modernleşmeci illerin uzun yıllardır taşıdığı arzuydu: Japonya'yı onlarla eşit bir zemine oturtmak adına yabancı işgalcilerin teknolojisini ve fikirlerini özümsemek. Ancak o zaman, Japonların, Japonya'ya dayatılan eşitsiz anlaşmaları ve diğer tüm aşağılamaları ortadan kaldırmak için daha iyi bir konumda olacağına inanılıyordu. Ne de olsa, Avrupalıların ve Amerikalıların retoriği, kendi asi sakinlerini denetleyemedikleri veya kendi limanlarını kontrol edemedikleri için, bu tür şeylerin yalnızca kendi iyilikleri için "geri kalmış" uluslara empoze edildiğiydi. En azından çöküşün eşiğindeki istikrarsız Çin'de öne sürülen argüman buydu. Japonya, emperyal otoriteyi yeniden kurarak ve sanayileşmiş Batı'yı yakalamak için yoğun bir programa girişerek, bir sonraki Çin olmaktan kaçınmayı umuyordu. Doğrusu, Japonya bunun yerine Çin'i parçalayan emperyalist güçlerden biri olmayı umuyordu.

Her ne kadar bu olaylar zinciri genellikle "Meiji Restorasyonu" olarak anılsa da gerçekten neyin *restore edildiğini* sorgulayabiliriz. Japonya'nın 122. imparatoru Meiji artık resmi olarak iktidardaydı, ama konuya eleştirel gözle bakanlar bunun sadece yüzlerce yıldır süren aldatmanın devamı olduğunu öne sürebilir. Gücünü kaybeden Tokugawa ailesinin yerini çoğunlukla Satsuma, Choshu, ve Tosa klanlarından oluşan yeni kral yapıcıların aldığını söylemek daha doğru olmaz mı?

Meiji Restorasyonu'nun farkı onu başlatanların yukarı çıkmak için kullandıkları merdiveni kendileri çıktıktan sonra itmesiydi. İmparatorun hizbi içinde bile "barbarları kovma" fikrine inananlar vardı. Bu eski kafa samuraylar, yeni Meiji hükümetinin getirdiği reformlarla şok olacaktı. Samuraylık müessesi bir on yıl içinde fiilen ortadan kaldırıldı. Shogunun görevden alınması sadece

iktidardakilerin sandalye değişiminden ibaret kalmadı. Bu, tüm modernizasyon sürecinin başlangıcıydı.

Zaferde izlenen yollar ilkten öngörülebilir gibiydi. Birçok şehir ve prefaktörü içeren Tokugawa ailesinin varlıkları imparatorun kontrolüne geçti. Eski günlerde, bu, ganimetlerin ve yeni asil unvanların dağıtılmasının ön hazırlığı olurdu. Ancak 1869'da (yalnızca bir yıl sonra) imparatorun destekçilerine bile topraklarını tahta iade etmeleri emredildi. En nihayetinde, restorasyona karşı çıksın veya desteklesin Japonya'daki tüm toprakların imparatora iade edilmesi emredildi. Feodal otorite sistemi tümüyle ortadan kaldırılmış, yerine devlet tarafından atanan valilere sahip prefaktör sistemi getirilmişti.

Bu aslında ilk izlenimden anlaşılacağı gibi büyük bir yeniden bölüşüm değildi. Yeni valilerin çoğu eski samuray ailelerinden seçildi. Eski lordlara telafi niteliğinde eski gelirlerinin onda biri kadar bir maaştan hakkı tanındı. Eski daimyolar ve akranları aristokratlara 1884'te Avrupalı asilleri taklit eden bazı yeni asil unvanlar verildi. Böylece yeni dükler, markiler, kontlar ve baronları içeren yepyeni bir sınıf oluştu: *Kazoku* yani "şanlı aileler." Bu tip unvanlar, kişinin atalarının sarayda tuttuğu en yüksek unvan ve Meiji Restorasyonu öncesi lordun aldığı en yüksek *koku* geliri gibi yerleşik geleneksel kriterleri temel alıyordu. Böylece, ataları bir şekilde kendilerini saraya attıktan bin yıl sonra, Fujiwara ailesinin beş kolu modern dükler oldular. Bir zamanlar Kumamoto'yu yöneten Hosokawa ailesi gibi uzak bölgelerin yöneticileri veya yakın zamana kadar Ryukyu Adaları'nın kralları olan Sho ailesi gibiler artık marki oldu. Bundan sonra işlerin nasıl yürüyeceğinin bir göstergesi olarak, Meiji Restorasyonu'na katkıları için Satsuma ve Choshu lortları olması gereken unvanlarının üzerine küçük bir terfi alarak prens oldular. Daha sonraki yıllarda diğer asil ailelere de benzer terfiler verilecek, hatta iktidardan kovulan Tokugawa bile 1900'lerin başında birkaç iyileştirme görecekti. Kaybeden taraf olabilirlerdi, ama yine de imparatorun ailesinin yakın akrabalarılardı.

Beş Maddeli Yemin ilk bakışta bir evrensel demokrasi fikrini öne sürüyor gibi görünebilir. Doğrusu, 1945'ten sonra Japonlar onun

amacını gerçekten bu yönde yorumlayacaktı. Fakat Meiji Restorasyonu sırasında reformlar hâlâ eski düzenin birçok unsuruna bağlı kalmaya devam ediliyordu. Prensler ve dükler otomatikman Japon parlamentosunun üst kamarası olan Lordlar Kamarası'na üye oldu, geri kalan koltuklar alt soyluların oluşturduğu bir seçmenler kurulunun aralarından seçtiği 150 isim tarafından doldurduldu. Veraset sistemi en büyük çocuk üzerine kuruluydu, ama kalıtsal unvanlarını tüm güçleriyle korumaya bakan, öyle ki çocukları olmaması durumunda varis evlat edinen soylu aileler arasında gelişmiş bir genç oğul takas piyasası da vardı.

Bekleneceği gibi kazokuların sayısı kısa süre içinde katlandı. Bu artışta on dokuzuncu yüzyılın sonu ve yirminci yüzyılın başında Japon imparatorluğunun deniz aşırı genişlemesinin de payı vardı. 509'la başlayan lortlar kamarası 1928'e gelindiğinde sayısını 954'te çıkarmıştı. Ele geçirilen Kore ve Mançurya'nın kraliyet ailelerinin kardeş aileler olarak asimile edilmesi ve endüstriyel sektörlerden önde gelen isimlere baronluk verilmesiyle sistemin tamamen ortadan kaldırılacağı 1947 yılında sayı 1.016'ya çıkmıştı.

Aristokratların çoğu hasar almadan bu dönüşümü atlatsa da onların sadık takipçilerinin canı yandı. Restorasyonun kaybeden tarafında kalan samuraylar statülerini kaybetti, ama kazanan taraftakiler bile gelirlerinin yüzde 50'sini kaybetti. 1871'de bir bildiriyle kılıç taşıma zorunluklarından kurtulmuş oldular, ama bu zaten büyük ölçüde bir moda ve kişisel tercih meselesi olarak görülüyordu. Aslında, çok daha kapsamlı değişikliklerin habercisiydi. 1873'ten itibaren modern ordunun asker alım sistemi ulusal zorunlu askerlik hizmetine dönüştürüldü. Eski samurayların rütbeliler arasına girmesi daha kolay olsa da artık askerler tüm nüfustan çekiliyordu. Modernizasyon girişimlerinin maliyetini karşılamak için fon arayan hükümet 1870'lerde İngiliz bankalarından borç aldı ve 1876'da samurayların maaş ödemelerini devlet tahvillerine dönüştürdü. Samuraylar aldatılmış hissediyordu, çünkü bu tahviller maaşlarının değerinden azdı ve birikmiş faiz oranları da oldukça düşük seviyelerdeydi.

1876'da kılıç kuşanmaya dair bildiri revize edilerek bir yasağa dönüştürüldü. Teker teker samuray statüsünü oluşturan her bir unsur ortadan kaldırılmıştı. İçlerinden daha akıllıca olanları modern ordu veya donanmaya katılarak modernleşmeyi kucakladı veya her şeyden vaz geçip genel halkın arasına karışarak kayboldu. Fakat diğerleri, tüm hayatlarını bir Orta Çağ askeri aristokrasisinin üyeleri olarak geçirdikten sonra çağa uyum sağlamaya hazır ve istekli değildi. Lordlarından gelen emirlere rağmen bazı muhafazakâr samuraylar yeni düzeni kabul etmemekte ısrarcıydı. Eğitim reformcusu Fukuzawa Yukichi'nin babası gibiler, *tüccar öğretisi* diye yüzyıllardır hor görülen matematik gibi konuların müfredata eklenmesine öfkeleniyordu. Japonya'ya yabancıların ilk ayak bastığı zamanlarda başlayan suikast ve protesto yöntemlerine başvurarak tasvip etmediklerini daha aktif bir şekilde ortaya koyanlar da vardı. Japon siyasetçiler, uzun yıllar boyunca, hükümdarın dile getirilmeyen gerçek niyetine sadakatle hareket ettiklerini iddia eden ve yabancı etkilerini temizlemeye kararlı öfkeli muhafazakarların elinde öldürülme riski altında yaşadı.

1871'de İmparator Meiji önemli misyon için bir araştırma heyetini yurtdışına gönderdi. Iwakura Misyonu, kırk sekiz elçi ve eşit derecede önemli alt tabakadan kırk dört öğrenciden oluşuyordu. Bu öğrenciler yeni nesil diplomatlar, siyasetçiler ve sanayicilerin temelini oluşturacaktı. Iwakura Misyonu yurtdışında iki yıl geçirdikten sonra modern ulusa dair kendi seçtikleri fikirlerle döndüler: Fransa'dan bir hukuk sistemi, İngiltere'den bir donanma, Fransa'dan bir ordu (hayır, bir dakika... Fransızlar az önce Almanya'yla savaşı kaybetti: *Almanya'dan* bir ordu) ve Prusya'dan bir eğitim sistemi. Günümüzde Japon okullarına bakarsanız erkek çocukların Prusya asker ceketlerini, kız çocukların Victoria dönemi denizci üniformalarını giydiğini görürsünüz. Victoria dönemi İngiltere'si ve II. Wilhelm dönemi Almanya'sının Japonya'ya etkisi bir başkaydı, çünkü bu ülkeler, Meiji dönemi Japonya'sının kendine yakıştırdığı kimliği yansıtıyordu: emperyalist emelleri olan anayasal

bir monarşi. Misyoner topluluklar ve Amerikan eğitim politikaları okullar üzerinde, özellikle de kızlara yönelik sınıflar konusunda etkili olmaya başladı. Japonya'da geniş bir okuyucu kitlesi bulan Samuel Smiles'ın kişisel gelişim programı Japoncaya hızla çevrilen birkaç düzine kitaptan biri oldu. Yabancı danışmanlar askeri alanın dışına denizcilik, sanayi ve eğitim alanlarında da kullanıldı. Bunlardan biri, Kumamoto ve Tokyo'da öğretmenlik yapan Yunan asıllı İrlandalı yazar Lafcadio Hearn'dü. Hearn'ün Japonya'ya dair her şeye olan sevgisi onu on dokuzuncu yüzyılın sonu Japonya üzerine en çok okunan yorumculardan birine dönüştürdü. Bir Japon kadınla evlenip çocuk yapan Hearn bu Japonya aşkını Japon vatandaşlığı alarak resmiyete taşıdı. Fakat bu hamlesi onu yabancı uzman maaşından mahrum bıraktı. Kısa süre sonra çalıştığı Japon üniversitesindeki işine son verilip yeri yurtdışı çalışmalarından geri dönen yazar Natsume Soseki'ye verildi.

Başka bir örnek de, 1876'da Sapporo Tarım Kolejini'nin (günümüzün Hokkaido Üniversitesi) yönetimine davet edilen Amerikalı William S. Clark'tı. Clark'ın tecrübesi onun gibiler için tipikti. "İşe alınan bir yabancı" (*oyatoi gaikokujin*) olarak fikirleri için şişirilip katkıları için alkışlandı, ancak sekiz ay süren kısa görevinden sonra hemen paketlendi. Sözleşmesinin İngilizcesinde ona verilen unvan okulun başkanıydı, ama Japonca versiyonda sadece yardımcı olarak geçiyordu. Giderken öğrencilerine verdiği hızlı ve hazırlıksız görülen tavsiyesi, "Çocuklar, hırslı olun!", Japonların modernleşme çabalarının mottosu oldu, atasözlerinden şarkılara her yerde kullanıldı. Fakat Clark'ın sözleri yanlış duyulmuş veya anlaşılmış olabilirdi—kimilerine göre onun veda sözleri hiç de o kadar etkileyici olmayan "Çocuklar, Mesih için hırslı olun!" idi. Günümüzde, kurulumuna yardımcı olduğu şehir Sapporo'nun kongre binasında söylemeye çalıştığı şeyin kulağa daha olası gelen uzun versiyonu bulunmaktadır: "Çocuklar, hırslı olun! Para ve bencil ego tatmini için değil, insanların şan dediği o uçucu şey için değil, bir insanın sahip olması gereken her şeye ulaşmak için hırslı olun."

Hırs meselesi kişinin bakış açısına göre değişkenlik gösterebilir. Meiji aydınlanmasının heyecanı sırasında bile Batı kültürünün sırf Batılı diye topluca benimsenmemesi gerektiğini savunanlar vardı. Entelektüel Kuga Katsunan yabancı fikirlerin ancak Japonya'nın refahına katkıda bulunuyorlarsa benimsenmeye değer olduğunu söyledi. Biftek (ya da kibar toplulukların deyişiyle, "dağ balinası") yemek veya kıyafet baloları düzenlemekte sorun olmayabilirdi, ancak Japonya'nın çıkarına olan sadece uygun olduğu yerde yabancı kültürünün en iyi öğelerini almaktı. Kimi zaman benimsenen şeyler teknolojikti. Gelişim sürecinin ara basamaklarına yatırım yapmak zorunda kalmadan en yeni motor ve makineleri alabildiği için Japonya'nın teknolojideki büyük gelişmelerden kazandığı fayda büyüktü. Ama benimsenen çok daha saçma görünümlü şeyler de vardı. Örneğin, birden süt ürünlerinin tüketimi moda oldu. Bunda Hokkaido'nun geniş ovalarında yeni yeni gelişen büyük baş yetiştiriciliğinin de bir rolü de vardı. Yine de tüm bunlar geçici bir heves olarak görülüyordu. Doğrusu, halk arasında süt ürünleri tüketimi artan kötü vücut kokusuyla ilişkilendirildi. İstenmeyen yabancı etkileri tanımlamak için kullanılan *batā-kusai* ("tereyağının pis kokusu") günümüzde bile bir hakaret olarak Japonların dilinde yerini korumaya devam etmektedir.

Ilımlılık çağrıları mantıklı olabilirdi, ancak hoşnutsuzlar arasında her türlü adım aşırı olarak yorumlanıyordu. Artık modası geçen samuray sınıfından pek çok kişi, modern "hırsın" tüccarlar gibi iş kurmayı, miğfer dostu *chonmage* saç stilinden vaz geçmeyi ve kılıçlarını şöminenin üzerine asmayı gerektirdiğini kabul etmemekte direndiler. Üst sınıflar öncülük etmek için ellerinden gelenin en iyisini yaptılar. Bizzat saray 1872'de süslü kimonolarını terk etti; İmparator Meiji, Avrupa tarzı bir askeri üniforma giymeye başladı. Ertesi yıl, karısı kendi kaşları ve beyaz dişleriyle kocasının yanında halka göründü. Modern argo, Victoria dönemi yüksek yakalı kıyafetler (*haikara*) ve Savile Row takımları (*sebiro*) gibi kavramları neşeyle kucaklarken, değişmeyi reddedenler de vardı, ki sorun çıkaracaklardı.

Samurayların son gayreti Saigo Takamori'nin 1877'deki kötü sonla biten Satsuma İsyanı oldu. Meiji Restorasyonu'nu için bazı savaşlarda önemli bir rol oynayan Saigo, Meiji Restorasyonu'nun shogunun varlıklarının yeniden dağıtılmasıyla sonuçlanacağını bekleyen samuraylardandı. Saigo modernizasyona karşı olmasına rağmen Japonya'nın modern ordusunun gelişiminde kilit rol oynayan bir figür oldu, çünkü bunu yabancı etkisine karşı koymanın en iyi yolu olarak görüyordu. Fakat Iwakura Misyonu onu hem gerçek hem mecazi anlamda geride bıraktı. Yurtdışına giden yetkililer yerine geçici olarak hükümet sorumluluklarını üstlenen Saigo, döndüklerinde onların yabancı sistem ve teknolojilere bu denli övgülerle geleceğini hiç beklemiyordu. Kara Gemiler'in geldiği günlerde samuray sınıfına "İmparatora tapın, barbarları kovun." emri verilmişti. Saigo, kendi topraklarının bile bu emrin yalnızca ilk kısmını gerçekleştirip ikinci kısmını tümüyle görmezden geldiğini, aksine ülkeyi bir taşkın gibi yabacıların doldurmasına izin verdiklerini öne sürdü.

Saigo bir şeyler planlıyordu. Memleketi Kagoshima'da bazı şüpheli savaş sanatları "okulları" kurdu. Hükümet yetkilileri, hakkında soruşturma başlatmıştı. Japonya'nın diğer bölgelerinde hoşnutsuz samurayların ayaklanmalarıyla uğraşmak zorunda kaldıkları için tedirginlerdi. Ayrıca yabancıları kovma fikri onları endişelendiriyordu. Saat kolunu saatlerin olmadığı bir zamana döndürmek modern kulaklarımıza aşırı saçma bir hareket olarak gelebilir, ama bir zamanlar Tokugawa devrinde başarılan gerçekten buydu. Özellikle de galip isyancıların içinden bir samuray isyanı çıkması ihtimali ne kadar düşük olursa olsun Meiji yetkilileri için bir gerçek bir tehdit oluşturuyordu. Bu nedenle, Saigo'nun faaliyetlerine son vermeye karar verdiler.

Önceki samuray savaşlarında sıklıkla olduğu gibi, sonuçta patlak veren çatışma, iki karşıt görev kavramı arasındaki bir çatışmaydı: Modernleştirici imparator Meiji'ye sadık imparatorluk güçleri ve Meiji'nin merhum babası imparator Komei'nin muhafazakâr emirlerine sadık Saigo'nun isyancıları. Saigo'nun planı Japonya'nın

güneybatı ucundaki Kagoshima'dan yukarı çıkıp Tokyo'daki "hükümete sorular sormaktı." Bunu yaparken adamlarının sayısının yolda kendisine katılacak eski samuraylarla artmasını umuyordu, ki yanına katılan yerliler sayesinde adamlarının 20.000 gibi bir rakama ulaştığı Kumamoto deneyimi bunun mümkün olduğunu kanıtlamıştı. Başkente gelene kadar kayda değer bir gücün başını çekiyor olması olasıydı.

Ancak isyanı bundan daha ileri gidemedi. Artan desteğine rağmen Kumamoto Kalesi imparatorun gönderdiği takviye güçleri gelene kadar direnmeyi başardı. O dakikadan sonra Saigo'nun Tokyo'ya yürümesi bir hayalden ibaretti. Bunun yerine çok daha aceleyle Satsuma'ya geri çekildi.

Kagoshima'nın dışındaki Shiroyama tepesini zapt eden Saigo, azalan destekçileriyle son direnişlerine hazırlandı. Saigo'nun kendisi ağır şekilde yaralandı, ancak popüler anlatılara göre modern bir kurşun yarasıyla ironik bir ölüme mahkûm kalmak yerine samuraylara yaraşır şekilde seppuku yaparak ölmeyi başardı. Hayatta kalan son birkaç adamı kılıçlarını çekip tüfekli adamlarla dolu düşman konumlarına hücum ederek ölmeyi tercih ettiler. Saigo'nun yüzleştiği ordu sadece silahları ve üniformalarıyla değil, erzak tedariği bakımından bile tam anlamıyla modern bir orduydu. Yiyecek için yepyeni bir buluştan faydalanıyorlardı: Konserve ürünler.

Satsuma İsyanı en azından Orta Çağ şekilleriyle samurayların son nefesi oldu. Destekçileri konumlarını, akrabaları miraslarını kaybettiler. Ana karakterin babasının ismi verilemeyen bir isyanın ardından itibarını kaybetmesi üzerine köle olarak satıldığı *Madame Butterfly* operasının ilham kaynağı Satsuma İsyanı ve ardından yaşananlardır. Kenarlara itilen diğer tüm samuraylar gibi, Satsuma'dan sonra hayatta kalanlar düştükleri zor durumda hayatlarını sürdürebilmek için aile yadigarlarını satmış, bunların birçoğu Batı'ya dönen gemilerle Avrupa'ya taşınmıştır.

Batı'nın Japon sanatı ve kültürüne ilgisi bir nesildir büyüyordu. 1862'deki görevinden sonra Londra'ya dönen Rutherford Alcock,

parçalarının çoğunu yoksulluğa düşen samuraylardan ucuza alarak oluşturduğu koleksiyonunu bir sergiye dönüştürdü. Aynı yıl, Japon baskıları, tekstilleri ve sanat nesneleri Paris'te La Porte Chinoise'da ilk kez satışa sunuldu. Avrupa'da, yalnızca yabancılara kapalı olmakla kalmayıp kendi tebaasının yurtdışına çıkmasını da yasaklayan bu en uzak krallığa ilgiyi artıran *Japonisme* diye yepyeni bir tarz ve moda hareketi ortaya çıktı. Artık Japonya, Marco Polo'nun spekülasyonlarında geçen bilinmez Cipangu kadar ilgi çekici, çift kat egzotik bir yerdi.

Japonya'ya dönecek olursak, değişikliklerden hoşnutsuz olan tek Japonlar Saigo'nun samurayları değildi; onlar sadece romantik emelleri ve amaçları sempati toplaması en olası olanlardı. Birçok çiftçi de reformların geride bıraktığı insanlardandı. Dağ gibi büyüyen faiz ödemeleri altında tefecilere rehin kalmışlardı. 1884'te Tokyo yakınlarındaki Chichibu'nun köylüleri ayaklandı. Kullandıkları sloganlar hükümete endişe verici düzeyde isyankâr geliyordu. Daha katılımcı bir demokrasi ve borçlarının iptalini talep ediyorlardı. Her Batılı fikir üst sınıfın gözünde eşit değildi. Yetkililer Fransız Devrimi'nin bu yankılarını endişe verici buldular.

1884'ü Hürriyet ve Özyönetimin Birinci Yılı ve Chichibu bölge ofisini Devrim Ordusu Karargâhı ilan eden isyancılar Chichibu'dan çıkıp hükümetin askerleriyle yüzleştiler. Sonuç beklendik bir yenilgiydi. Binlerce kişi tutuklandı, tutuklananların yüzlercesi hüküm giydi ve isyanın lideri oldukları iddia edilen yedi kişi idam edildi. Post-Meiji döneminin en büyük isyanı olmasına rağmen genellikle dönemden bahseden bölümlerini Satsuma İsyanı'yla bitirmeyi tercih eden tarih kitaplarında Chichibu Olayı'ndan nadiren bahsedilir. Bunun bir sebebi Saigo Takamori'nin isyanının hikâyesinin daha kullanışlı olmasıdır: Çağın gerisinden kalan bir adamın imparatorun bir emrine sadık kalma çabasında başarısızlığa giden yolculuğu. Ne de olsa, Orta Çağ'daki Yoshitsune'nin ölümünden bu yana Japon halkı güçsüz tarafa sempati besliyordu. Satsuma İsyanı geçmişe dairdi, modası geçmiş bağlantılar ve

fikirlere dayanıyordu. Chichibu Olayı'nınsa geleceğe açılan endişe verici bir pencere olduğu söylenebilirdi. Avrupa'da hâlâ gelişmekte olan, Japonya'da istenmeyen kabul edilen kavram ve ideolojilere dayanıyordu; sosyalizm, devrim ve hatta Komünizm gibi yirminci yüzyılın öcülerinin habercisiydi. Bunun bir sonucu olarak, yetkililer isyancıların başını sadece savaş meydanında ve mahkemelerde değil tarih kayıtlarında da ezerek onların siyasi gerekçeleri olan isyancılar olarak değil öfkeli holiganlar ve haydutlar olarak anılmalarını sağladı. Saigo Takamori yanlış yola sapan ama iyi kalpli sadık bir adam olarak anılır. Hatta (her ne kadar kendisine sabahlık giymiş elindeki bir ip parçasıyla bir köpeği dolaştıran tıknaz bir sokak serserisi görünümü verse de) Tokyo'da bir heykeli bulunmaktadır. Fakat Chichibu hafızalardan silinmiştir. Tek anıldıkları yer, 1885'te komedi operetleri *The Mikado* için hayali "Titipu" kasabasını seçen Gilbert ile Sullivan'ın Londra'daki sahnesidir.

Japonya'daki değişikliklere direnenler konusunu böylece kapatıyoruz. Diğerleri için bu bir kalkınma zamanıydı. Doğru yerde doğru zamanda bulunanlar, özellikle de yatırım yapacak sermayeye sahip proaktif tüccar sınıfı için devasa kâr paylarına sahip erken ticaret fırsatları vardı. Yabancılar Japon çayı, ipeği ve vernikli ahşap ürünlerini öyle miktarlarda alıyordu ki yerel piyasada stok eksiklikleri ve fiyat artışları yaşanmaya başlandı. Karşılığında gemi gemi pamuk ve yün ürünleri, tonlarca demir ve şeker gibi nadir ürünleri getiriyorlardı. En büyük ve en hızlı getirileri alan taraf İngilizler oldu. İngiltere bir on yıl boyunca Japonya'nın tüm dış ticaretinin 5'te 4'üne tekabül etmiştir. Çin ve Hindistan denizlerindeki hâkim pozisyonları sayesinde Japonya'yı ticaret düzenlerine eklemeleri için var olan ticaret yollarına sadece birkaç yüz kilometre eklemeleri yetiyordu.

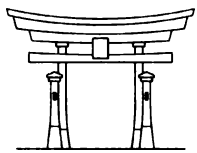
Zaten tüccar sınıfında olanlar veya katılarak bu yeni fırsatları değerlendirmeye bakanları bekleyen bir servet vardı. Sumitomo ticaret evinin, bakır eritme ve demircilik üretimini artırmak için mevcut yabancı teknolojilerden faydalanabileceklerinin farkına

varması uzun sürmedi. Kârlarını alıp tekrar modernleşme girişimine aktararak kereste, makine, depolama ve bankacılık girişimlerine imza attılar. Sumitomo'nun kendi bankasının olması Sumitomo'nun şirketleri için ayrıcalıklı muameleyi getirdi. Bu da birçoğu birbirinin hissesine sahip ve hammadde, kiralama ve kredi konularında birbirlerine uygun fiyatlar sunarak rekabeti geride bırakan birbirine bağlı bir şirketler federasyonunu yarattı. Ortaya çıkan güçlü şirket bloklarına Japoncada *zaibatsu* (mali klikler) denir.

Sumitomo bu şirketlerin sadece ilkiydi. Meiji Restorasyonundan sonra yönünü değiştiren bir başka Edo dönemi şirketi, 1876'da Mitsui Bank'ı kuran ve benzer şekilde ilgili endüstrilerin yuvası haline gelen Mitsui'ydi.

Diğerleri piyasadaki yeni fırsatlar ve boşluklardan yararlandı. 1870 yılında bir nakliye firması olarak başlayan Mitsubishi şirketi kısa süre içinde yükselen kârını kömür madenlerine (yakıt maliyetini düşürmek için), tersanelere (onarım maliyetini düşürmek için) ve nihayetinde demir fabrikalarına (gemi maliyetini düşürmek için) yatırdı. Kısa süre içinde diğer daha çeşitli alanlara yayılmış endüstriler onları takip ederek ilgili şirketlerden oluşan üçüncü *zaibatsu*'yu yarattı. Meiji sonrası dünyada döviz spekülasyonu ve iltizam usulü vergi toplama işlerinden doğan Yasuda holdingi ve birçok küçük sendika gibi başkaları da vardı. Ancak Meiji sonrası dünyada, özellikle de hammaddelere daha kolay erişim ve giderek daha kârlı hale gelen askeri ihaleleri almak için lobicilik yapacak, Japon ticaretine ve endüstrisine hükmedecek olanlar *zaibatsu*ların en büyükleriydi. Kontrolsüzce yükselen bir askerîleşme sarmalında birbirlerine destek olacaklardı.

8
İmparatorluğun Karşı Saldırısı: Pearl Harbor'a Giden Yol

Yolculuklarının eğlenceli kısmının sonuna gelmişlerdi. Tadı hâlâ Nicky'nin damağındaydı: Önceki gecenin pirinç rakısı alemi ve güzel bir ejderha dövmesinin bulunduğu sağ kolundaki zonklayan acı. Uzak Nagasaki'deki bir dövme ustasının işiydi, acı dolu birkaç saatte bitmişti.

Nicky ve kuzeni George Nagasaki'de sekiz Japon donanması subayıyla tanışmıştı. Her birinin bir Japon karısı vardı. Bunu günlüğüne kaydetmeye utansa da Nicky buna özenmişti. Japonlar çok iyi, misafirperver insanlardı. Birçoğu idare eder düzeyde Rusça konuşabiliyordu. Gündüzleri, hassas seramiklerin sergilendiği bir gösteri ve bu ya da şu tapınağa (ismini vermek gerekirse, Suwa Mabedi) düzenlenen ziyaret gibi tipik olarak sıkıcı etkinliklerle geçmişti.

Uzun yolculuklarında Nicky de kuzeni George da Pierre Loti'nin *Madam Krizantem* kitabını okumuştu ve küçük bir geyşa macerası yaşamayı kafalarına koymuşlardı. Kendilerine eşlik eden Japon delegeler, Japonya'nın ünlü eğlence kadınlarının bu Avrupalı aristokratların kafalarında sadece fahişeler olarak algılanmasına içerliyor ama bir şey söylemiyorlardı. Bu, beyazlar arasında çok yaygın bir yanılgıydı.

Nicky ve George her zaman için sivil giyimli bir polis ordusu tarafından takip ediliyordu. Bu adamlar onların hayatını çok zora sokabilirdi, ama bunun yerine geleneksel Japon hoşgörüsüyle yirmili

yaşlarındaki gençlerin kendilerine tahsis edilen gemiden "gizlice" kaçıp yeni subay dostlarıyla bir partiye gitmesini çaktırmadan görmezden geldiler. Subaylar, şarkılar söyleyip Rus gençleri danslarına çeken gerçek geyşaları getirdiler. Yeterince kafayı bulunca Nicky ve George şaşkın Japonlara Rusça şarkı ziyafeti de çektirdiler. Akşamın devamında kendilerini Avrupa tarzı bir restoranda buldular. Biri onlara *üst kattaki özel bir odada buluşmak istedikleri türden* bir çift Japon kızı temin etmişti.

Sarhoş, yorgun ve artık Japon kadınlara daha da düşkün iki genç, şafak sökmeden gemilerine geri döndüler.

Nicky Kyoto'ya varana kadar Japonya öyle âşık olmuştu ki Tokiwa Oteli'nde kendisi için hazırlanan Avrupa tarzı odayı reddedip Japon yer yatağına sahip bir odada kalmak istedi. O akşam kendisiyle ilgilenenleri şaşırtarak kendisini yine o dans "şeyini" yapacak Kyoto fahişelerine götürmelerini istedi. Derhal Gion eğlence bölgesine götürüldü. Bilinmeyen eğlencelere karıştıktan sonra gece ikide oteline geri döndü.

Kalabalıklar onun Japonya'yı izleyişini izlemek için toplanıyordu. Yeni bir binaya girdiğinde ayakkabılarını çıkarmasının gerekip gerekmediğini defalarca sorarak ev sahiplerini büyüledi ve akşamları karıştığı işleri unutturdu. Sarayın eski top sektirme oyunu *kemari*'yi izledi, bir okçuluk gösterisinde alkış tuttu. Ev sahipleri onun Honganji Tapınağındaki sadaka kutusuna sadece 200 yen koymasına sevinirken Nicky 10.000 yeni hediyelik eşyalara savurdu.

1891 Mayıs'ının sıcak bir öğle vakti maiyetiyle Biwa Gölü'nde pitoresk bir gün geçirmek adına Koyoto'nun dışındaki dağlara çıktılar. Bunun için sadece ikisine değil asistanları ve uşakları, onlara atanan korumaları ve yerel önemli kişilerden oluşan tüm konvoya yetecek kadar çekçek gerekiyordu. Otsu kasabasının onların gelişi için inşa ettiği yeni ahşap kemerde Japon, Rus ve kuzen George için bir de Yunan bayrağı bulunuyordu.

Gölün etrafında gezindiler, başka sergileri ve yerel eğlenceleri izlediler ve gündüzün patlatılan havai fişeklere şaşırdılar.

Artık gitme zamanı gelmişti. Nicky çekçekine çıktı. Uzun konvoyda beşinci sıradaydı. George bir arkasında, kendileriyle ilgilenen Japon delege Prens Takehito da onun bir arkasındaydı.

Japon yetkililer biraz gergin göründüyse bile gençler bunu fark etmedi. Arada sırada sivil polisler Prens Takehito'ya bir şeyleri aktarıyordu ama onların canını sıkan bir şey yoktu. Ancak gelmekte olan olayların göstereceği gibi, yetkililer bir güvenlik tehdidi olduğuna dair bir istihbarat almıştı. Belki de sadece bir dedikoduydu...

Çekçek hamalları sabit bir hızla yola koyuldu. Ana yoldan dar bir sokağa geçince çekçekler tek bir sıraya düştü.

İşte o sırada müstakbel suikastçı hamlesini yaptı.

Nicky uğradığı şoktan ötürü başının yanındaki keskin acıyı o anda hissetmedi. Duran çekçekinden kendini yere atıp etrafına bakınca eğik Japon kılıcını iki eliyle tutan iri yarı bir polisin ikinci darbeyi vurmaya çalıştığını gördü.

"Ne yapıyorsun sen!" diye bağırdı, adamın kendini anlamasının hiç olası olmadığını bir an için unutmuştu.

Kalabalık telaş içinde bir o yana bir bu yana kaçışıyordu. Nicky'nin eli gecikmeli de olsa yüzünün kenarına gitti, kan vardı.

Kılıçlı polis doğrudan kendisine doğru hücum edince Nicky nihayet ayıldı ve dönüp kaçmaya başladı. Polis, ölümcül takibinde kalabalığı sessizce yararak yaklaşıyordu.

Sokakta on adım kaçtıktan sonra Nicky köşede tereddüde düşünce polisin kendisine yetiştiğini son anda fark etti. Kılıcını kaldırıp ölüm darbesini indirmek üzereydi ki Nicky'nin kurtarıcısı geldi.

Kuzeni George da peşlerinden gelmiş, son anda yetişerek bambudan at kırbacıyla polisin yüzüne bir darbe indirmişti. Müstakbel suikastçı acıdan bir kenara çekilince Nicky ve George'un çekçek hamalları suikastçının üzerine çullandı. Kendisini yumruk yağmuruna tutarken kılıcına da el koydular.

Ne olup bittiğinin ancak şimdi farkına varan Nicky titremeye başladı. İçini canını kurtaran iki yarı çıplak hamala yönelik

minnettarlık hissi doldurdu. Titreyerek kuzeni George'a yaslandı. Ancak o anda kalabalıktan neden başka kimsenin daha çabuk yardımına gelmediğini sorgulamaya başladı.

Nicky'nin Japonya'ya bakışı değişmişti. Bu insanların babunlardan farkı yoktu. İleride Rus çarı olduğu gün intikamını alacaktı.

* * *

Hokkaido'nun sahipsiz toprakları artık görmezden gelinemezdi; bunu yapmak demek Rusların girişimlerine kapıyı açmak anlamına geliyordu. Shogun da bunların farkındaydı. Rus kaşifleri kovmak için Japonlar 1808 gibi erken bir tarihte sefer düzenlemek zorunda kalmıştı. Artık adayı resmi olarak Japon devletine katmanın vakti gelmişti. Yeni ilhak edilen topraklar, Japonya'nın geri kalanının yüzde 20'si gibi çok büyük bir alana tekabül ediyordu. Bu genişleme ayrıca yerli Ainu halkını da Japonya'ya resmi olarak dahil ederek yeni bir etnik azınlık yarattı. Edebiyat alanında Japonya'nın yeni sınır bölgesindeki ayıya tapan yerli kabileleri konu alan yeni bir soylu vahşi türü kitap akını başladı. Hokkaido ovalarını açmak için kullanılan yabancı uzmanlar arasında Amerikalılar öne çıkıyordu, ki bu da bölgenin vahşi batı havasına bir ekti. Bugün bile Hokkaido turizmi, çiftlik evleri ve sığır yetiştiricileri, kovboyları ve on dokuzuncu yüzyıl mimarisi üzerine kuruludur (en azından her şeyin kara teslim olduğu olduğu kışa kadar).

Ryukyu Adaları da benzer şekilde Japonya'ya ilhak edildi. Ancak Ryukyu'ya bir dış sınır bölgesi statüsü yerine resmi prefaktör statüsü verildi. Bu, 1871'de batan bir Ryukyu gemisinin mürettebatının Tayvan yerlileri tarafından öldürülmesi olayıyla başlayan bir dizi kurnaz diplomatik hamleyle başarıldı. Japonya Çin'den tazminat istedi. Çin'in sadece müzakerelere girmesi bile Japonya'nın bu balıkçıların çıkarlarını temsil ettiğini dolayısıyla Ryukyu Adaları'nı temsil ettiğini kabul etmesi anlamına geliyordu. Halbuki bu zamana kadar adalar Çin'e tabii bir devlet olarak kabul ediliyordu. 1879'da

Ryukyu Adaları'nın son kralı tahtı bıraktı ve adalar Japonya'nın bir prefektörüne* dönüştü.

Bu gibi toprak kapmacalar emperyalist Japonya'nın sadece başlangıç hamleleriydi. Çin tarafı katil yerlilerin bulunduğu Tayvan adasının doğu kıyısından sorumlu olmadığını öne sürünce Japonya 1874'te kötü sonla biten bir yerlileri cezalandırma seferi düzenlemeye kalktı. Bu sefer, Tayvan'ın tümünün zapt edilmesi için ilk adım olacaktı, ama hastalıklar yüzünden bir bozguna dönüştü.

Artık dışarı bakmaya başlayan yeni Japonya, ana kara üzerinde daha ilgili ve aktifti. Qing Çin'i yabancıların çıkarlarının yükü altında sendeliyor, bu arada Tokugawa Japonya'sı politikasına benzer bir tecrit politikası izlediği düşünülen "münzevi krallık" Kore aynı şekilde açılması için baskı görüyordu. Özellikle Kore'nin kömür ve demir gibi kaynaklarını isteyen ve Rusya'nın ülkeye müdahalesinden korkan Japon tarafı, Prusyalı bir askerî danışmanın, "Kore, Japonya'nın kalbine doğrultulan bir hançerdir," sözlerini benimsedi. Ne de olsa zamanında Moğollar işgal teşebbüslerini Kore üzerinden başlatmıştı. Kore kimin elindeyse Japonya'nın işgal edilebileceği noktalar onun elindeydi.

1882'de yaşanan bir kıtlık Seul'de Japon diplomatların bir İngiliz keşif gemisi aracılığıyla kaçmak zorunda kaldığı bir askerî ayaklanmaya yol açtı. Japonya, "Japonların çıkarlarını korumak," adına bir deniz görev kuvveti gönderdi. Çin de buna karşılık kendi kuvvetlerini gönderdi.

Her ne kadar olay nihayetinde diplomatik yollarla çözüme kavuşturulsa da Kore, ülkenin geleneksel Çin himayesindeki bir devlet geçmişini öne çıkaran Çin taraftarı hizipler ile "modernizasyon" kelimesinden Japonların güçlü bir rol alması anlamını çıkaran reformcular arasında ikiye bölünmüştü. Reformcuların 1884'teki darbe

* Prefektör, Japonya'da şehirlerden büyük idari bölümlere verilen isim. Japonya'da merkezî hükûmetin hemen ardından gelir ve her prefektör kendi hükûmetince yönetilir. Her prefektörün kendi valisi, milletvekilleri ve polis gücü bulunur. Ülkemizdeki büyükşehir belediyesine benzer, fakat daha büyük bir idari bölgeye ve özerk güce sahiptir. Japonya'yı oluşturan ülkecikler olarak düşünülebilir. (ed.n.)

girişimi üzerine Kore kraliçesinin Çin'den askerî destek istediği olayda kırk Japon öldürüldü.

1886'da Çin tarafı yeni aldıkları Alman yapımı dev modern savaş gemileri *Dingyuan* ve *Zhenyuan*'ı Japonlara gösterip hava atmak adına Nagasaki'yi ziyaret etti. Bu gemiler Japonların elindeki tüm gemilerden çok daha büyüktü ve Çin'in gerçekte olduğundan daha çabuk modernleştiği izlenimini veriyordu. İzinle kıyıya çıkan Çinli denizciler Nagasaki polisiyle bir kavgaya tutuştu. Seksen kişinin öldüğü olay iki ülke arasındaki gerilimi daha da artırdı. Sebep oldukları istenmeyen zarar yüzünden Japon yetkililer polislerin silahlarına el koydu, ancak geri adım gibi görünen bu hamle aslında geniş kapsamlı ve çok daha işe yarar casusluk girişimlerinin ortaya çıkmaması içindi.

Çin'in yemi gemilerinin boyutundan ürken Japonlar Avrupa yapımı gemi bütçelerini yükseltti. Bu, Kaptan Togo Heihachiro'nun raporuna rağmen yapıldı. Togo hem üniformasıyla Çinli kumandanlarla tanışmış hem de Kure limanında sivil kıyafetleriyle ortalığa göz atmıştı. Üstlerine yazdığı raporunda Çinli denizcilerin özensiz ve dağınık, güvertelerinin çerçöp dolu, toplarının çamaşır ipi asmak için kullanıldığını bildiriyordu. Bu olaydan elde edilen çok daha işe yarar bir şey daha vardı: Tuhaf sayılarla işaretli bir Çince denizci sözlüğü. Bu sözlük, Japonların Çin'in kullandığı sinyal kodlarını çözmesini sağladı.

Çin'le Japonya 1894'te Kore için savaşa girene kadar Japonlar düşmanlarının tüm iletişim şifrelerini kırıp mesajlarını okuyabilir hale gelmişti. Çin ve Japonya'nın Kore'de askerî varlıklarını artırması, muhafazakâr Donghak (Doğu eğitimi) hizbinin darbeye kalkışmasına engel olamadı. İsyanı bastıran Japon askerleri bundan sonra da Kore'de kalmaya devam etti. O yılın temmuz ayında Kore kralını kaçırıp zorla ondan Çin'le tüm antlaşmaları feshetmesini, ileriye bakan yeni modernist bir rejim kurmasını ve Çin'i askerlerini çekmeye zorlamasını istediler.

Ardından patlak veren savaşta Japonya Çin'i Yalu Nehri'nin ötesine püskürtüp Çin'in kendi topraklarına kadar kovalamayı başardı. Yukarıda ismi geçen Kaptan Togo, ateşkes imzalanmadan önce son dakikada bir manevra yaparak güneye inip Tayvan'ı ele geçirdi. Her

ne kadar müzakere masasında Japonya ele geçirdiği toprakların büyük bir kısmını Çin'e geri vermek zorunda kalsa da Kore üzerinde kontrol sahibi olmayı başardı. Bir Japon kolonisine dönüşen Tayvan da Kore gibi 1945'e kadar Japon hakimiyeti altında kalmıştır.

Japonlara göre Çin'e galip gelmeleri Japonya'nın gerçekten modern olduğunun göstergesiydi. İngilizler, Fransızlar, Almanlar ve diğer yabancı güçlerin yaptığı gibi kendi sömürüleri için Çin'in toprak bütünlüğünü parçalıyorlardı. 1894'te İngiliz-Japon Ticaret ve Denizcilik antlaşmasını imzalayan İngilizler de açıkça aynı fikirdeydi. Antlaşma, 17 Temmuz 1899'dan sonra ülke dışılık ayrıcalığının kaldırılacağını söylüyordu. Yani, bundan sonra Japonya'da bir suçtan yargılanan İngiliz vatandaşları Japon mahkemelerinde yargılanacaktı. Diğer ülkelerle de aynı tarihi içeren benzer anlaşmalar yapıldı ve böylece eşitsiz anlaşmaların sütunlarından biri ortadan kaldırıldı.

1900 yılına gelindiğinde, Japonya, Çin'deki Boksör Ayaklanması'nın bastırılmasında aktif bir rol oynayan ülkelerden biriydi. Çok uluslu görev gücü Pekin'e yürüyüp kuşatma altındaki yabancı elçileri kurtardı. Fakat Japonya'nın ana karaya müdahale etme ve toprak kapma arayışı onu Rusya'yla çarpışma rotasına sokacaktı.

Bazı Japon siyasetçiler yıkılmakta olan Çin'in herkese yetecek kadar toprağı olduğunu savunuyordu. Örneğin, Rusya, Mançurya'nın geniş ovalarını alabilir, Japonlar da başka yerlerdeki çıkarlarını gözetebilirdi. Ancak başka bir devletin topraklarının ele geçirilmesine dayanan fetih temelli bir dış politikadan beklenebileceği gibi, bu türden genişlemeyi frenlemek zordu. Rusların Japonya'ya baskı yapmayacağının ne garantisi vardı? Ayrıca eldeki tüm deliller yabancı güçlerle başa çıkmanın tek yolunun askerî gücün açık ve net bir şekilde gösterilmesi olduğunu ortaya koymuyor muydu?

Zaten Rusların Mançurya'yı almasına niye izin veriliyordu ki? Mançurya'da soya fasulyesi, sorghum* ve darı ekilebilecek geniş

* Sorghum veya sorgum, sıcaklığa ve kuraklığa dayanıklı, toprak ayırt etmeyen bir yem bitkisi türüdür. Her iklimde kolaylıkla yetişir ve fazla sulama ve gübre ihtiyacı duymaz. Yüksek enerjisiyle, ülkemizde bilhassa büyükbaş hayvanların yem ihtiyacının karşılanmasında kullanılmaktadır. (ed.n.)

tarlalar kurulabilirdi. Bölgenin sınırları değerli orman kaynakları ve büyük kömür cevherleriyle doluydu. Japonlar alması mümkünken bunlar niye Ruslara bırakılacaktı?

Tartışmayı savaş yanlılar kazandı, ama zaten Rus çarının da benzer bir plana sahip olduğu açıktı. II. Nikolay, 1890'da Rusya'nın muhteşem Trans Sibirya Demiryolu'nun açılışı şerefine Vladivostok'a giderken Japonya'ya geçtiği sırada sadece veliaht prensti. Onun Japonya'ya gidişinin iki imparatorun bir uzlaşıya varmasına aracı olacağı umudu vardı ama prensin kendi Japon polis eskortunun saldırısına uğraması sonucu bir diplomatik felakete dönüştü. O sırada prens olan Nikolay Japonya'dan iki kalıcı şeyle ayrıldı: Nagasaki'de yaptırdığı dövme ve Otsu'daki suikast girişiminden kalan alnındaki yara. İmparator Meiji dahil Japon yetkililer olaydan büyük utanç duyuyordu ve dehşete düşen Japon halkından Nikolay'a binlerce geçmiş olsun telgrafı gitti. Ama iş işten geçmişti. Bu olaydan sonra Nikolay ne zaman Japonların lafı geçse onlar için güvenilmez "maymun sürüsü" ifadesini kullanmıştır. Nihayetinde saldırı tarihi Rus donanmasının kullandığı resmi takvime eklendi ve Trans Sibirya Demiryolu Avrupa'dan Uzak Doğu'ya her geçen gün daha fazla asker ve teçhizat taşımaya başladı.

1902'de Japonya artık yabancı güçlerle eşit seviyede olduğundan daha kapsamlı antlaşmalara imza atabiliyordu. Sonuç olarak ortaya çıkan İngiliz-Japon ittifakı çerçevesinde iki taraf, birden fazla düşmana karşı savaşa girmeleri durumunda birbirlerine destek olma sözü veriyordu. İngilizler için bu güvence, gemilerini Çin'in denizlerinden çekip Almaya güçlendikçe gerilen Avrupa sularına koyabilmesi anlamına geliyordu. Japonlar içinse Rusya'yla savaş çıkması durumunda Avrupa'da İngilizlerle savaşa girme riski yüzünden kimsenin Rusya'ya yardıma gelmemesini garantiliyordu. Bu durum 1904'te Japonya'nın Çin'deki Port Arthur'da bekleyen Rus gemilerine güvenli şekilde bir saldırı düzenlemesini sağladı. Yeni terfi eden Amiral Togo'nun resmi savaş ilanından önce saldırması Japon donanma subaylarının birçoğunun eğitim gördüğü İngiltere'deki *London Times* gazetesinde "cüretkâr bir hareket" olarak tanımlandı. Togo'nun sürpriz saldırısıyla

tüm Pasifik filosu Port Arthur'da kuşatılan çar, ikinci seviye Baltık filosunu onlara destek için uzun yoldan göndermek zorunda kaldı. Baltık filosu yolculuğu boyunca sayısız felaketle karşılaşmıştı, ancak tarafsız ülkeler İngiliz-Japon İttifakı'ndan korktukları için limanlarında en fazla bir gün kalmasına izin veriyordu. *Daily Telegraph* gazetesinden bir muhabirin Baltık filosunun yasadışı şekilde Fransız Hindiçini'nde beklediğini ortaya çıkarıp da Togo filonun konumunu öğrenince, Ruslar yeterince erzak tedarik edemeden yollarına devam etmek zorunda kaldı. Japonya'nın etrafından geçen daha uzun ama daha güvenli yol için yeterince yakıtları olmadığından Ruslar doğrudan Kore Boğazı'ndan geçmeye kalktı. Togo'nun filosunun iki taraftan üstlerine çökmesiyle çıkan Tsushima Muharebesi, Japonya'nın denizlerdeki en büyük zaferidir.

Kore ve Çin'in kuzeyinde sürdürülen kara savaşından Amiral Togo'nun kesin zaferi kadar iyi bir sonuç çıkmadı, ama Japon kuvvetleri Rusları Mançurya'da sekteye uğratmayı başarmıştı. ABD başkanı Theodore Roosevelt barış için 1905'te araya girdiğinde iki taraf da tükenmiş haldeydi. Japonya yine saldırganlığı karşılığı ödüllendirilmişti. Kore'deki çıkarlarını güvenceye almıştı, şimdi de Rusya'nın Çin'in Liaodong yarımadasındaki varlıklarının hâkimi olmuştu. Japonya ayrıca Hokkaido'nun kuzeyindeki ıssız ada Sahalin'in güney yarısını ele geçirdi. Fakat savaş tazminatı alamamıştı. Savaş dönemi propagandasıyla gaza gelen Japon halkı toprak kazanımlarına ek olarak bir de parasal ödeme bekliyordu, ama gelecek bir ödeme yoktu. Bunun haberi halk arasında öyle bir öfke yarattı ki Hibiya Parkı'ndaki bir yasadışı gösteri Tokyo'da iki gün süren bir ayaklanmaya dönüştü. Her şey sona erdiğinde on yedi kişi hayatını kaybetmiş, yüzlercesi yaralanmıştı.

Japonya'nın emperyalist güçlerin arasına katılma çabası meyve veriyordu. Son Kore kralı tahtı bırakmaya zorlanıp, yerine bir Japon valisi kondu. Kore veliaht prensi Japon harp akademisinde okuyacak, bir Japon prensesle evlenecek ve daha sonra Japon ordusunda bir korgeneral konumuna gelecekti. Japonya 1910'da Kore'yi tamamen ele geçirdi. O dönemin haritalarına bakarsanız Japonya ve

Kore yarımadasının tek bir renkte, tek bir toprak olarak gösterildiğini görürsünüz. Japonya 1911'de kendi gümrük vergilerini belirleme hakkını kazanmasıyla Komodor Perry'nin Kara Gemileri'yle başlayan eşitsiz antlaşma dayatmalarının sonuncusu kaldırılmış oldu.

İmparator Meiji'nin 1912'de ölümüyle Japonya'nın muhteşem modernizasyon dönemi sembolik bir sona ulaştı. Onun arkasından ilan edilen yas ve düzenlenen seremoniler çok daha acil bir sorunu gizliyordu. Meiji, neslinin sadece en önde geleni ve en bilineniydi, ama Meiji Restorasyonu'nun mimarı diğer reformcular da artık onun kadar yaşlıydı. Öyle ki, imparatorun en güvenilir danışmanlarından oluşan konsey *genro*, yani "yaşlı adamlar" adıyla biliniyordu. Onlar da teker teker ölüyordu. Japonya, büyümesinin arkasındaki hünerli yöneticileri kaybediyordu. Japonya'nın ne yollar kat ettiğini hatırlayan yaşlı devlet adamlarının yerine diğer emperyalist güçlerin kullandığı savaş gemisi diplomasisine tehlikeli bir şekilde aşık, Japonya için daha fazla zafer kazanmaya kararlı, güç ve zafer sarhoşu bir genç nesil geliyordu. Kimi zamanlar bunun yansıması agresif olsa da iyi niyetli bir kültürel görev anlayışı oluyordu: Yabancı hakimiyetini üzerinden atan ilk Asyalı güç olarak Asya'nın geri kalanının modern dünyaya gelmesi için önderlik yapmak Japonya'nın kutsal göreviydi. Kuşkusuz, Doğu Asya'daki diğer birçok gelişmekte olan ülke için Japonya, yabancı eğitim ve yatırım için güzel bir fırsat sunuyordu. Diğerleri çoktan Japonya'nın saldırgan emperyalist ulusları taklit etmesinden endişe duymaya başlamıştı. Hintli düşünür Rabindranath Tagore şöyle yazar: "Bu, Japon medeniyetini tehdit eden, kişinin kendi şahsına bir tehdit gibi bir şey olan değişime karşı beni daha da endişelendirdi. Çünkü tek ortak bağı yararlılık olan modern çağın, suskun güzelliğin haysiyetine ve gücüne karşı ne kadar acınası olduğu, hiçbir yerde Japonya'da olduğu kadar gün yüzüne çıkmamıştır."

Japonya'nın bir sonraki adımı Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle geldi. Savaş başlar başlamaz hiç vakit kaybetmeden Ağustos 1914'te Almanya'ya savaş ilan etti. Japonya'nın başbakanı Okuma Shigenobu, "Uzak Doğu'da huzuru bozan her şeyi ortadan

kaldırmaya yönelik adımlar atacağına ve Doğu Asya'da sağlam ve kalıcı bir barışın sağlanması için ... genel çıkarları gözeteceğine" söz verdi. Bu, o zamanda bile onun Almanya'nın Pasifik sömürgelerini ele geçirmeyi planladığını düşünen İngiliz müttefiklerini endişelendirmiş, hatta İngilizler bu endişelerini dile getirmişti. Dışişleri bakanı bu iddiayı açıkça yalanlamadı, ama Japonya'nın emellerinin siyasi olmaktan çok endüstriyel olduğu bahanesini öne sürdü. Japon bankaları anakaradaki çiftliklere, madenlere ve fabrikalara yüklü miktarda yatırımda bulunmuştu, bu yatırımları korumaları için askerî müdahale gerekiyordu.

1914'ün sonuna doğru ezici çoğunluktaki Japon kuvvetleri göstermelik bir İngiliz tümeniyle Almanya'nın Çin'deki Qingdao limanını kuşatmaya alırken Japon donanması Mariana Adaları, Caroline Adaları ve Marshall Adaları'nı ele geçirdi.

Ama Japonya'nın savaştaki esas amacı Çin topraklarından olabildiğince taviz almaktı. Japonya bu tür haince planları bu işin ustasından öğrenmişti: İngiltere. İngilizlerin çökmekte olan devletlere kendilerini kurtarıcı olarak atadıkları (bu devletlerin hükümetleri bunu kabul etse de etmese de) Geçersizlik Doktrini'nin bir versiyonunu kullanarak Japonya Ocak 1914'te Çin'e Yirmi Bir Talep'ini sundu. Çin'in eski Alman işgalindeki toprakların Japonya'ya devredildiğini kabul etmesi, bu zamana kadar ortak yürütülen maden ve rafinerilerin Japon kontrolüne bırakılması ve Mançurya'daki demiryollarının kontrolünün Japonya'ya geçmesi gibi talepleri vardı.

Kısacası, Japonlar Çin'den sanki çoktan Çin'i işgal etmişler gibi tavizler istiyordu. Tarafsızlığını korumak ama bir yandan da Avrupa'nın desteğini kazanmak isteyen Çin istemeyerek de olsa Mayıs 1915'te talepleri kabul etti. Üzerinden bir ay geçtikten sonra Avrupa cephesine işçi tedarik etmek üzere müzakerelere başladı. Bu işçileri taşıyan gemilerden birinin 1917'de Akdeniz'de bir Alman U-botu tarafından batırılması Çin'in Almanya'ya resmen savaş ilan etmesine sebep oldu.

Bu durum savaştan sonraki Paris Barış Konferansı'nda Çinliler ile Japonları garip bir konuma soktu. İkisi de teknik olarak aynı tarafta olmasına rağmen, Çin, bu tavizlerin diğer güçler tarafından

kaldırılmasını bekleyerek Japonya'nın Yirmi Bir Talep'ini kabul etmek zorunda kalmıştı. Fakat Japonya'nın da özellikle Almanların bir Avrupa ülkesi büyüklüğündeki Shandong yarımadasındaki toprakları üzerinde beklentileri vardı. Çin tarafı toprakları geri istiyor, Japonlar toprakları Almanlardan devralmayı umuyordu. Malta açıklarındaki gemileri korumak için birkaç savaş gemisi göndererek İngiltere'den bunun sözünü almışlardı.

Barış Konferansı'ndaki Japon heyeti, eski Fujiwara ailesinin iki dalının birbirinden farklı görüşleri arasında bölündü. Heyet lideri Saionji Kinmochi, *genro* devlet erkanının son örneklerindendi. Japonya'yı kurulmakta olan Milletler Cemiyeti diplomatik birliğinin barışçıl bir oyuncusu yapmayı umuyordu. Ancak yardımcılarından biri, konferansı "Anglo-Amerikan Barışı" dediği şeyi dünyaya empoze etmeye çalışan bir saçmalık olarak gören öfkeli genç aristokrat Konoe Fumimaro'ydu. Anlaşmazlıkların uluslararası bir kurumun arabuluculuğuyla çözülmesi Konoe'nin son istediği şeydi. Bu sistem, önceki yüzyılda yaşanan toprak kapma yarışının sonu demekti, ama dolayısıyla Japonya'nın hâlâ fetih planları vardı. 1918'de sert bir makaleyi kaleme aldı:

> Militarizm, adaleti ve insanlığı ihlal eden tek güç değildir. Ekonomik emperyalizm de en güçlülerin muazzam miktarda sermaye ve doğal kaynakları tekellerine almalarını sağlayarak diğer ulusların özgürce gelişmesini engeller ve emperyalistleri güç kullanmadan zenginleştirir. Barış Konferansı bu yaygın ekonomik emperyalizmi bastırmayı başaramazsa, Anglo-Amerikan güçleri dünyanın efendisi olacak ve statükoyu korumak için Milletler Cemiyeti ve silahların azaltılması yoluyla ona hükmedecek ve böylece kendi bencil çıkarlarına hizmet edecektir... Onların politikası hüküm sürerse, küçük, kaynakları kıt olan ve kendi sanayi ürünlerinin tamamını tüketemeyen Japonya'nın, tıpkı Almanya gibi, kendini korumak adına statükoyu yıkmaktan başka çaresi kalmayacaktır.

Konoe, Japon hükümeti içinde yükselen bir hizbi temsil ediyordu: Kaçınılmaz bir ekonomik baskı duygusuna kapılan şahinler. 1914'te

Almanya'yı savaşa götüren aynı gerilimlerin, nispeten zor durumdaki bir Japonya'yı benzer bir yol izlemeye zorlayabileceği tehdidini şimdiden dile getiriyorlardı.

Paris Barış Konferansı farklı sonuçlansaydı, askerî eylemlerden daha düşük maliyetli olan diplomasi yoluyla daha fazlasının kazanıldığını görebilir ve Konoe gibiler böylesi taviz kazanımları karşısında etkilenebilir ve yatıştırılabilirdi. Bunun yerine teselli niteliğindeki al gülüm ver gülüm oyunları Japonları göz ardı edilmiş ve ciddiye alınmamış hissettirdi. Doğru, Shandong'u ellerinde tutmayı başardılar (bu Çin'i o kadar kızdırdı ki Versay Antlaşması'nı imzalamayı reddettiler), ama Milletler Cemiyeti tüzüğüne ırksal önyargıyı yasaklayan bir madde koydurmayı başaramadılar.

Konoe de Konoe'nin birçok rakibi de Japonya'nın yeni kurulan Milletler Cemiyeti gibi barışçıl, diplomatik, uluslararası bir konseyde yer alabilmesi için *eşit* bir katılımcı olması gerektiğini savunuyordu. Bu hedefe sadece eşitsiz antlaşmaların kaldırılmasıyla değil, ki Japonya zaten bunu başarmıştı, aynı zamanda Japon göçmenlerin Japonlara yasak getiren California ve Avusturalya gibi yerlere serbestçe girebilmesinin ve sıklıkla ithalat yasaklarıyla karşılaşan Japon ürünlerinin diğer ülkeler gibi serbestçe satılabilmesinin sağlanmasıyla ulaşılabilirdi. Bir Japon aristokratın gözlemlediği gibi, Japonya savaşta Fransız Hindiçini'ni korumak için savaş gemilerini gönderirken Japon ticaret gemilerinin Fransız Hindiçini'ninde serbestçe ticaret yapmasının yasak olması ironikti.

Hatta yoğun müzakereler sırasında Japonlar Amerikan Bağımsızlık Bildirisi'nin ünlü "tüm insanlar eşit yaratılmıştır" sözlerini alıntılamayı denedi, ancak İngiliz delege Arthur Balfour bunun on sekizinci yüzyıldan kalma bir düşünce olduğunu ve evrensel olarak tüm ırklar için değil belli, tek bir devletteki tüm insanlar için geçerli olduğunu öne sürerek karşı çıktı.

Milletler Cemiyeti'nin başlangıcı hiç de iyi olmamıştı. Konoe'nin uyarıları kehanet niteliğindeydi. Avrupalılar ve Amerikalılar durumlarının tersine dönmesinden korkuyordu. Japonlara serbest hareket ve ticaret hakkı vermeleri durumunda "en favori

ulus" statüsünün kendilerine karşı kullanılmasıyla sonuçlanacak bir olaylar dizisini tetiklemesinden korkuyorlardı. Japonlara izin verilirse Hintlere niye verilmesin? Afrikalılar? Çinliler? Amerikalılar ve Avusturalyalılar "Sarı Tehlike" göçünden korkuyordu. İngilizler imparatorluklarını Afrikalılar ve Asyalıların yerlerini bilmesi üzerine kurmuştu. Irksal eşitlik maddesi her şeyi bozardı.

Konoe buna "idealizmin sonu" adını verdi. Yaşananlar kuşkusuz Japonların yeni kurulan Milletler Cemiyeti'nde gönülsüz bir katılımcı olmasına sebep oldu. Paris Barış Konferansı, Japonya'nın sadece askerî gücün bir şeyleri başarabileceği inancını pekiştirdi. Artık Shandong'a, Çin'in kalbine giden bir demiryoluna ve Pasifik'teki eski Alman kolonilerinin hakimiyetine sahipti. Bu sayede Japon donanması Tayvan'dan Palau'ya ve ötesi açık denizlere gidebilecek yakıt istasyonlarına sahip oldu.

Japon ordusunun yükselişi beraberinde başka sorunları getirdi. Japonya'nın Kore ve Tayvan'daki yeni kolonileri fiyatları dibe çekerek yerel pirinç pazarının altını oyuyor ve Japon çiftçilerin batmasına sebep oluyordu. 1920'lerin küresel buhranı Japonya'yı es geçmedi. 1923'te Yokohama'yı yıkıp Tokyo'nun yarısını yakan Kanto Depremi ülkeyi vurdu.

Orta Çağ'a ait *gekokujo* (astın üstü geçmesi) kavramı halkın ağzına geri döndü. Son samuray nesli orduya ve donanmaya alınıp modern savaşta eğitilmişti. Ellerinde daha önce hiç görmedikleri askerî donanımların verdiği güvenle, genç subaylara ya hep ya hiç felsefesini aşıladılar. Bu subayların birçoğu Japonya'nın *yeterince* hızlı genişlemediğini düşünüyor ve her fırsatta sınırları gittikçe öteye taşıma fırsatı için diğer subaylarla çatışıyordu. Liderlik konumlarında çok sayıda reformcu ve modernist olmasına rağmen atalarının yöntemleriyle tepeye ulaşmaya çalışan eski samuray sınıfının sayısı onlardan çok daha fazlaydı. Bu arada, Emishilere karşı sınır savaşlarından sonra geçen bin yılda ilk kez Japonya yeni koloniler kurabileceği, genişleme imkânı olan toprakları kontrol ediyordu. Japon Takımadası içindeki toprakların yeniden dağıtımı üzerine küçük çaplı münferit çatışmalar yerine Japonya'nın yeni subay sınıfının uğruna

savaşacağı bir kıta dolusu kaynaklar vardı. Sınır, Çin, Endonezya ve Mançurya'ya doğru alabildiğince genişletilebilirdi. Bu yolda sadece askerî değil endüstriyel ortakları için de kazanılacak ve kaybedilecek servetler vardı. Pamuk fabrikaları ve genelevler, kömür madenleri, demiryolu hatları, ulusal düzeyde altyapıların inşa ve bakım işlemleri yapılabilirdi. Bazen bunu ifade etme biçimleri Avrupalıların kendilerini küçük görmede kullandığı düşünceleri tersine çeviriyordu. Japonya, Çin'in batık devlet olduğu iddialarını kabul etti, ancak ülkenin ideal geleceğinin Asya'nın tüm Asyalılar için geri alınmasını içeren Pan-Asyacılık olduğunu öne sürdü. Asya değerlerini büyük Japon İmparatorluğu'ndan daha iyi kim savunabilirdi?

1920'lerde Japon ordusu ve donanmasının Japonya üzerindeki giderek artan etkisi nihayetinde ülkeyi 1931'de başlayıp 1945'e kadar süren ve "On Beş Yıl Savaşı" olarak anılan bir daimî savaş döneminde sokacaktı. Yurtdışındaki Japon askerî fetihleri, sürekli genişleyen ve şan kazanan bir imparatorluğu körüklerken, ülke içinde ordu, hükümeti kendi ajanlarıyla doldurma çabalarında giderek daha cüretkâr hale geldi. Askerî sempatizanların atanamadığı veya seçilemediği yerlerde, çeşitli hizipler, milletvekillerini kendi lehlerine yönlendirmek için hedef gözeten cinayetler* gerçekleştirerek bir "suikast yoluyla yönetim" politikası izlemeye başladı.

1931'de Japon ordusundan bir yarbayın askerî darbenin yolunu hazırlamak için bir dizi siyasi suikast ve ayaklanmayı planladığı ortaya çıktı. 1932'de donanma subayları Japon başbakanına suikast düzenledi. 1934'te harp okulu öğrencileri darbe planlarını nihayete erdirmek üzereyken tutuklandı. 26 Şubat 1936'da Tokyo çapında gerçekleşen suikastlar ve stratejik öneme sahip kurumlara düzenlenen saldırılarda yüzlerce asker başkaldırdı. Pek net olmasa da anlaşıldığı kadarıyla amaçları "Showa Restorasyonu" idi. Bundan Meiji'nin torunu İmparator Showa'nın (daha sonraki adıyla Hirohito) yönetimden bir şekilde kötü muamele gördüğü iması çıkıyordu. Muhtemelen Meiji Restorasyonu'nun büyük reformcularını taklit

* Hedef gözeten cinayet, hükûmetlerin yargı süreci dışında gerçekleştirdikleri cinayet veya suikast türüdür. (ed.n.)

etmeye çalışıyorlardı, ama anlaşılan bu daha da saldırgan bir tutum benimsemeleri anlamına geliyordu. Kesin bir yargıya varmak zor, ama imparatorun buna hiç razı olmadığı açıktı. Kendi adına öne sürülen iddialara öfkelenen imparator, tartışmalı ve ağır bir adım atarak askerlerin yaptıklarının asil bir isyan değil, istenmeyen bir ayaklanma olduğunu tanımlayan bir bildiriyle askerlere bu işe son vermelerini emretti.

Asilerin hedeflerindeki insanlardan biri olan İmparator Showa'nın danışmanı Saionji Kinmochi, imparatorun eylemi karşısında dehşete düştü. Evet, işe yaramıştı, ama birlikler görevdeki Göğün Oğlu'nun bir emrini reddetmiş olsaydı, bu Japonya'yı anayasal bir krize sürükleyecekti. Aptalca bir cüretkarlıkla, imparator neredeyse kendi rejimini devirmişti.

Anakaradaki subayları çoktan Japonya'nın yönetilmesi gerektiğini düşündükleri sistemleri Çin üzerinde denemeye başlamıştı. Ülkenin kuzeydoğusunda alt kademe subaylar önce sahte terör saldırıları düzenleyip sonra ezici güçle "karşılık vererek" yerel despotu devirip yerlerine kendi kuklalarını koydular. Çin'in kuzeydoğusu bir zamanlar tüm Çin'e hâkim olan eski Mançu imparatorlarının memleketi Mançurya olduğundan Japonlar hemen tahttan indirilen "Henry" Puyi isimli "son imparatoru" bulup artık Mançukuo adıyla bilinen devletin başına geçirdiler. Milletler Cemiyeti buna karşı çıktı. Geri adım atmayı reddeden Japonya 1933'te Milletler Cemiyeti'ni terk etti.

Mançukuo Japon tarihinin en büyük çıkmaz sokağıdır. Japon halkına hazır tarım arazileri ve madencilik imtiyazlarıyla muhteşem bir cennet olarak satılan, yeni bir devlet kisvesi altındaki bir sömürge deneyi. Bir milyon Japon koloniciyi kendine çekti. Gidenler özellikle eskiden shoguna sadık olanların aileleri, resesyon yüzünden iflas eden çiftçiler gibi reformların geride bıraktığı insanlardan oluşuyordu. Asker kesiminden çoğu için faaliyetleri önüne konan engeller kaldırılırsa başarabileceklerinin bir örneğiydi. Mançukuo'nun önde gelen isimlerinin çoğu savaş sonrası Japonya'nın ekonomik iyileşmesinde kilit roller oynadı. Fakat Çinliler için Mançukuo sırtını

köle işçiliği ve yasadışı afyon ticaretine dayayan kibirli ve baskıcı bir rejimdi.

Çöküşünden sonra geçen bunca yıla rağmen tarihi utancı unutulmamıştır. "Mançukuo" ve "Mançurya" terimleri Çincede hâlâ tabudur (günümüzde merkez Çin'le bağına vurgu yapılmak istercesine bölge sadece Kuzeydoğu olarak anılır). Heykelleri yıkılmış, kültürel eserleri tozlu arşivlere hapsedilmiştir. Sahte İmparatorun Sarayı olarak anılan Henry Puyi'nin sarayı hâlâ Changchun'da olduğu yerdedir. Hemen yanında Japonca tabelalarıyla bile sözünü hiçbir şekilde esirgemeyen Japonların Çin'in Kuzeydoğusunu İşgali Müzesi bulunur.

1936'ya gelindiğinde Japon ordusu ülkelerindeki tüm muhalefeti alt etmişti. Sözde Marksistler, sosyalistler ve sendikacılar dahil Japonya'nın sol aktivistleri bastırılmıştı. Japon kabinesinde yer alan ordunun ve donanmanın bakanları kendilerine karşı çıkan sivil siyasetçilere karşı giderek güçlenen bir veto yetkisine sahipti. Yurtdışında önleyici askerî eylemler olsun ülke içinde siyasi suikastlar olsun alt rütbe subayların yasadışı faaliyetleri imparatorun çıkarları doğrultusunda hareket ettikleri iddiasıyla giderek daha hafif şekilde cezalandırılıyordu. İmparator Showa 1936 isyan girişimini takdire şayan bir şekilde durdurmuş olsa da ordu, bir sonraki büyük planı olan Çin'in geri kalanının işgaline başladığında ne o ne de bakanları benzer bir eyleme kalkışmaya cesaret edemedi. Mançurya'yı güvenceye alan Japon ordusunun 1937'de yaptığı provokasyon manevraları Pekin yakınlarındaki Marco Polo Köprüsü'nün Çinli garnizon askerlerinin kendilerine "saldırmasını" sağladı. Japon kuvvetleri ayrıca Şangay'a saldırdı. Böylece Çin'in iç bölgeleri üzerine yıllarca sürecek zor savaşın başlangıcı verildi. Çin'in Milliyetçi hükümeti Çin'in Japonya'nın tutamayacağı kadar büyük olduğuna güvenerek yabancı ülkelerin desteğini bekledi. Kısa bir süre için iktidardaki Çin Milliyetçileri ile isyancı Komünistler, Japon işgaline direnişte bir nebze iş birliğine giriştiler. Komünist isyancılar yıllarca iç bölgelerde bir gerilla savaşı düzenlerken Milliyetçiler Japon cephesinde giderek geri çekilmek zorunda kalıyordu. Yabancı güçler ellerinden

geldiği kadar geçici başkent Chongqing'e materyal yardımı ulaştırmaya çalıştı. Nankin'de Mançukuo'ya benzer bir kukla devlet kurmaya çalışan Japonlar bu oluşumun başına Wang Jingwei adında bir haini geçirdi. Ancak bu operasyon yerel direnişi bastırmada Mançurya'daki kadar başarılı olmadı.

Askerin Japon hükümeti üzerindeki hakimiyeti 1938'de bütünleşti. Ulusal Seferberlik Kanunu ulusal sanayi ve ekonomi politikasını savaşa odakladı. Japon halkının artık tek akılda olduğu varsayımıyla 1940'ta siyasi partiler de kaldırıldı. Japonya'nın başbakanı Konoe Fumimaro, işin bu raddeye geleceğini yirmi yıl önceden öngörmüştü. Nazi Almanyası'nın Avrupa'ya hükmetmesinin zaman meselesi olduğunu da öngörmüştü. Konoe bu öngörüsü üzerine 1940'ın Eylül ayında, işler Britanya Muharebesi'nde Almanya'nın aleyhine dönüp Birleşik Krallık bir karşı saldırı üssüne dönüşmeden sadece iki hafta önce İtalya ve Almanya'yla Üçlü Pakt'ı imzaladı.

1940'ta Japon İmparatorluğu'nun dört bir köşesinde Japon devletinin kuruluşunun 2600. yıl dönümünü kutladı. İmparator Jinmu efsanevi bir karakter olsa da onun İç Deniz civarındaki savaşlarının masalları bu tip mitleri tarih müfredatına dahil eden Japon ulusu için hatırlamaya değerdi. Mitin tarih statüsü, kitlesel bir hürmet eylemiyle ortaya kondu. Radyo sinyaliyle koordine edilerek imparatorluğun tebaasının hepsi yüzünü Tokyo'ya dönüp egemenleri yönünde eğildi. Japonya'nın durdurulamaz olduğu, ilahi desteğe sahip olduğu ve daha büyük fetihlerin de geleceği ima ediliyordu. Gerçekten bir sonraki yıl bazı toprak kazanımları gelecek, ama bunlar hiç de kalıcı olmayacaktı.

Amerika savaşa dahil olmamıştı, ancak 1940 yılına gelene kadar ciddi anlamda askerî kullanıma sokulabilecek şeyleri Japonya'ya tedarik etmeyi kesmişti. Japonya'nın demir, çelik ve petrol rezervleri azalıyordu. Amerikan yaptırımları Konoe'nin fetihle beslenen devletine pek bir seçenek bırakmıyordu. Savaş makinesinin beslenmesi için acil yeni hammadde kaynaklarına ihtiyaç vardı. Bu ihtiyaç Temmuz 1941'de Güneydoğu Asya'nın işgalini getirdi. Amerika Birleşik Devletleri bunun üzerine Japonya'yla tüm ticarete son verdi ve tüm Japon varlıklarını dondurdu.

On dokuzuncu yüzyılın sonuna doğru emperyalist bir tutum benimsemeye başladığından beri Japonya Amerika'yla çarpışma rotasındaydı. ABD'li diplomatlar en geç 1918'den beri bu gerçek konusunda hükümetlerini uyarıyordu. Japonya'nın, zamanı gelince, komşu ülkeleri zapt ettiği gibi Pasifik'i de zapt etmesi gerekecekti. Bu çabanın başkumandanı "İsteksiz Amiral" olarak bilinen Yamamoto Isoroku'ydu (1884– 1943). Amerikan sanayi kapasitesini bizzat gören Yamamoto üstlerini uyararak Japonya'nın kendini savaşa adayacak bir ABD'ye karşı bir şansının olmadığını bildirdi. Yamamoto, Güneydoğu Asya'ya ilerleyen Japonya'nın doğu kanadını korumak adına bir süreliğine ABD'yi Pasifik'te etkisiz hale getirecek bir planı oluşturdu. ABD donanmasının en büyük deniz üssünün bulunduğu Hawaii'deki Pearl Harbor'a bir nakavt darbesi vurulacaktı. Teorik olarak bu eylem sayesinde Japonya bir süre için toprak ele geçirme fırsatını kazanacaktı. Ancak, Yamamoto'nun bir türlü anlatamadığı konu, bu eylemin kaçınılmaz şekilde ağır bir karşı saldırıyla sonuçlanacağıydı. Yamamoto bunu bir sağcıya şöyle anlatmaya çalıştı:

> Japonya ile Amerika Birleşik Devletleri arasında savaş çıkması durumunda Guam ve Filipinler, hatta Hawaii ve San Francisco'yu almamız yetmeyecektir. Kesin zafer için Washington'a kadar gidip barış koşullarımızı Beyaz Saray'a dikte etmemiz gerekir. Acaba (Japon-Amerikan savaşı konusunda atıp tutan) siyasetçilerimiz bu işin nihai sonucunu düşününce aynı özgüvene sahip midir ve gerekli fedakarlıkları yapmaya hazır mıdır?

Yamamoto'nun uyarı niteliğindeki sözleri çok geçmeden son cümleyi eksik bırakarak çarpıtıldı. Böylece imkansızlığa dair ağır bir hülasa Amerikalılara kimin bey olduğunu göstermeyi teşvik eden bir talimata dönüştürüldü.

Her halükârda, Japonya'nın 7 Aralık 1941'deki Pearl Harbor saldırısının başını çekerek görevini yerine getirdi. Söylenenlere göre, Yamamoto saldırıdan önce hükümetinin diplomatik ilişkileri keserek savaşın olası olduğunu bildirmesini bekliyordu. İsteyerek ya da

istemeyerek bu mesaj saldırıdan sonra ABD'ye ulaşınca Yamomoto'nun saldırısı Amiral Togo'nun 1904'te Ruslara karşı düzenlediği sürpriz saldırının bir tekrarı olmuş oldu. Ancak İngiliz medyası bu sefer saldırı için övgü dizmedi. Aksine, "kötü şanı sonsuza dek anılacak bir tarih" olarak tanımlandı.

Japonya aşağı yukarı altı ay boyunca avantaj sahibi kaldı. ABD, Pearl Harbor saldırısının şokunu üzerinden atmaya çalışırken Japon askeri Asya'da hızlıca kazanımlara imza attı. Hong Kong ve Manila bir iki haftaya Japonların eline geçti. Corregidor ve Bataan gibi daha iyi korunaklı yerler biraz daha uzun dayandı. Singapur, sözde aşılmaz ormanından gelen bir saldırıyla şaşkına uğratıldı.

Ancak daha sonra devran döndü. Mayıs 1942 Mercan Denizi Muharebesi ile Japonya'nın Avusturalya'ya uzanan hareketinin önü Yeni Gine'de kesildi. Ertesi ay Amerika'nın karşı saldırısı Pasifik Okyanusu'nun orta noktasındaki Midway Adası'na ulaştı. Midway Muharebesi'nde Japonya dört uçak gemisini kaybetti. Ana Japon adalarında yaşayan, bir savaş devleti altında büyüyen nesil gittikçe Japonya'ya yaklaşan mağlubiyetler dizisinin etkisini hemen anlayamadı. Ta ki Temmuz 1944'te Saipan'ın kaybedilmesi Japon anakarasını bombardıman uçaklarının menziline sokana kadar.

Japonya'nın savaş zamanı sanayisi çeşitli şehirlerde dağınık şekilde yer alan küçük işletmelere dayalıydı. Bu nedenle Amerikan kuvvetleri binlerce sivilin canına mal olan, Japon şehirlerini yanıcı maddelerle halı bombardımanına maruz tutarak kontrol edilemeyecek yangınlarla yerleşim yerlerini yok etme stratejisini benimsedi. Nisan 1945'te ABD'nin bombardıman uçakları deniz yollarını mayınlayarak Japonya'nın tedarik kaynaklarının ve dolayısıyla gıda kaynaklarının çoğunu kesti.

Yavaş ama emin adımlarla Pasifik'te bir adadan diğerine atlayan ABD güçleri Japonların ölümüne savaşma kararlılığıyla karşılaşmıştı. Modern çağa uyarlanan samuray etiği intihar saldırılarıyla kendini ortaya koydu. Uçakları ve diğer kaynakları azalıyor olsa da hevesli pilotların fazlasıyla bulunduğu Japonya, patlayan uçaklarını doğrudan Müttefik gemilerinin merkezine çakmayı amaçlayan

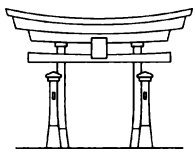
korkunç intihar filolarının (*shinpu*) devreye soktu. Bir zamanlar Japonya'yı Moğol istilacılarından kurtarmış olan İlahi Rüzgar'ı ifade eden "kamikaze" kelimesinin bu eylem için kullanılmasının, klasik göndermeyi fark eden Japon kökenli Amerikan çevirmenlerin karakterleri alternatif okunuşlarıyla okumaları sonucunda ortaya çıktığı düşünülür.

İmparatorun fermanları, Japonları, Japonya'yı Müttefiklerin saldırmaya cesaret edemeyecekleri bir "kırık mücevher" yapmak için sonuna kadar savaşmaya teşvik ediyordu. Savaşın kaybedildiğini anlayan askerî liderler arasında bile yeni odak, direnişi o kadar şiddetli, o kadar ürkütücü kılmaktı ki, ABD bile tam ölçekli bir işgale kalkışamamalıydı. Amerikalılar Kyushu'ya çıkarma girişiminde bulunacak kadar gözü pek olsalar bile, Japonya'nın generalleri şimdiden, korkunç bir saldırı için 8.000 intihar uçağı, bombalı araçlar, roket ve savaşacak insanlar için hazırlıklar yaparak Ketsugo (Kararlılık) Harekâtı'nı planlıyorlardı. Bu harekâtın vuracağı korkunç darbe, o zaman dahi Müttefikleri takımadaları bizzat işgal etmeyi yeniden düşünmeye zorlayabilirdi.

Bu politika bir anlamda başarılı oldu. Ryukyu Adaları'nın en büyüğü Okinawa'nın işgalinin mal olduğu 39.000 zayiata bakan ABD Japonya'nın geri kalanının işgalinin *milyonlara* mal olacağını düşünüyordu. Takımadaların her karış toprağı, ölümüne savaşan askerler, tuzaklar, sahte teslim olmalar ve bambu kazıklardan ölümüne bıçak saldırılarına her türlü yolla direnecek olan yerel nüfusla dolu olacaktı.

Fakat Amerika'nın Japonya'yı işgal planı *Downfall* (Çöküş) Harekâtı asla uygulamaya konmadı. Japonya'nın deniz yollarına mayın döşeyen *Starvation* (Açlık) Harekâtı zaten nüfusu gıdadan mahrum bırakarak ölümcül kazanımlar elde ediyordu. Japon şehirlerinin çoğu harap haldeydi. Amerikalıların ayrıca gizli tuttukları bir kozları daha vardı. Yaratacağı şok etkisiyle Japon hükümetindeki savaş şahinlerini bile teslim olmaya itecek gizli bir silah...

9
Kırık Mücevher: İşgal ve İyileşme

Devasa bir kamera flaşı patlamış gibi tüm çevreyi aydınlatan inanılmaz derecede parlak bir ışık... Patlama sesi birkaç saniye ardından geldi. Nagatsuke'den birkaç kilometre uzaktaki tüm evlerin camları patladı. Alman papaz John Siemes, cüppesinden kırık camları silkeleyip yıkıntılara rağmen kapısını zorlayarak açtı. Yakınlara bir bomba düştüğünü sanıyordu ama sokakta bombanın yarattığı hiçbir bir krater yoktu. Sadece patlayan camların yarattığı bir cam seli...

Uzakta, bir zamanlar Hiroshima şehrinin olduğu yerin gökyüzünde kocaman bir duman sütunu vardı. Tepesinde yuvarlaklaşmasıyla oluşan görüntü bir mantarı andırıyordu.

Yarım saat içinde taşradan inanılması güç haberler yavaş yavaş gelmeye başladı. 1945 yılının 6 Ağustos günü saat 08.14'te dışarıda olan kim varsa korkunç yanıklar, mide bulantısı ve kusma, körlükten mustaripti. Ölü ve yaralıların sayısı çığ gibi büyüyordu, ama kimse gökyüzündeki tek bir uçak dışında bir şeyi gördüğünü hatırlamıyordu.

Öğleye doğru Siemes'in şapel ve kütüphanesi geçici bir hastaneye dönüştürüldü. Siemes ve diğer rahipler hastaların yanıklarına hayvan yağı sürdü, ama savaş dönemi kemer sıkma politikalarıyla azalan stokları kısa sürede tükendi. İyot ve bandajları tükenmek üzereydi ama ayaklı yaralılar akın akın gelmeye devam ediyordu.

Gelenlerin dediğine göre Hiroshima yanıyordu. Kentin ortasındaki tek bir büyük patlama neredeyse her binayı yerle bir etmişti.

Yalnızca en güney ve en doğu kenarları tam yıkımdan kurtulmuştu ama şimdi bu bölümler ateş içindeydi ve çöken binaların altında kalan hayatta kalanlar canlı canlı yanıyordu.

Ani ışıktan kör, cam parçacıkları saplı ve ani ısıyla yanıp kemiklerinden sarkan derilere sahip insanlar sokakta hortlaklar gibi geziyordu. Nehir ölüler ve ölmekte olan insanlarla doluydu. Yanan binalardan çığlıklar yükseliyordu, ama onları kurtarmaya kimsenin gücü yoktu.

Öğleden sonra şehirde hareket edemeyecek kadar ağır yaralı iki rahibin bulunduğu haberi geldi. Siemes ve arkadaşları yaralı sivil ve askerlerden oluşan uzun kuyrukları aşarak şehre ulaştı.

Bir paraşüte dair söylentiler dönüyordu. *Paraşüt mü? Bu beyaz adamlar düşman paraşütçüleriydi!*

Siemes düşman olmadıklarını, bir merhamet görevindeki Alman rahipler olduklarını açıkladı.

Bir kadın, bir paraşüt gördüm dedi. Tek başınaydı. Bu sabah bir uçaktan çıkıp yavaşça şehre doğru düştü. Patladığı sırada hâlâ çok çok yukardaydı. Büyük ışık patlaması oydu.

Bu ana kadar Hiroshima savaştan nispeten az etkilenen bir şehirdi. Hava bombardımanına karşı bazı önlemleri vardı. Korunaklı yerler, gıda depoları, sığınaklar… hepsi bir anda yok olmuştu. Daha sonra yaşananları değerlendiren Siemes, hizmet altyapısı çökmeseydi bombardımanın sonrasındaki ölümlerin çoğunun önlenebileceğini söylemiştir. Yaralıları götürecek bir hastane yoktu. Afet erzaklarını koyabilecekleri sağlam bir depo bile yoktu.

Kaç gece yüzlerce cenaze ateşinin ışığıyla aydınlandı? Siemes'in ilgilendiği hastaların birçoğu öldü. Yakınlardaki bir parkta bulup kurtardıkları rahipler iyileşiyor gibi görünmüştü ama iki hafta sonra birden durumları kötüye gitti. Vücutlarındaki birkaç güne kapanması gereken kesikler açık duruyor ve kanamaya devam ediyordu.

Hiroshima'ya (ve kısa süre sonra Nagasaki'ye) atılan bombada garip bir şey vardı. 15 Ağustos'ta bizzat radyoya çıkan imparator, bir teslimiyet ilanı olduğu daha sonra anlaşılan tuhaf konuşmasında üstü kapalı bir şekilde "yeni bir tür bombadan" bahsetti.

Japonya'nın on beş yıldır süren savaşı birden bitmişti. Ama Siemes'in hastaları ölmeye devam ediyordu.

Amerikalıların uçaklarından attığı Japonca afişler, Hiroshima'nın ölü sayısı bin B-29 bombardıman uçağında bedel bir *genshi bakudan* yani "atom bombası" tarafından vurulduğunu bildirdi. Ancak bu afişler patlamanın yarattığı hasara ek olarak bir de kurbanlarının kemikleri hatta genlerinin derinlerine işleyen görünmez gama ışınlarını içerdiğini ve bunun yıllar boyunca tümörleri ve kanserleri tetikleyeceğini bildirmeyi ihmal ettiler.

En azından savaş sonlanmıştı. Ama İşgal daha yeni başlıyordu.

* * *

Japonya'nın askerî liderleri takımadaların savunması için yirmi milyon canı kaybetmeye hazırdı. Hatta bir iki atom bombasını atlatmayı da göze almışlardı. Ne de olsa Müttefik kuvvetlerinin elinde en fazla bir iki tane daha olabilirdi. İmparator Showa bir süredir teslim olma taraftarıydı. İstediği olduğu zamanda bile son dakikada gelecek bir darbeden korkuyordu. Samurayların imparatorun ne kastettiğini tartışmaya açıp istediklerini yapma geleneğine karşı önlem olarak doğrudan ulusa seslenmek istedi. Ulusa sesleniş konuşmasının yayınlanmasından önceki gece, iki saray muhafızı ses kaydını komploculardan korurken can verdi.

Japon imparatoru daha önce hiç radyodan halkına seslenmemişti. Yüzlerce yıldır Japonya'nın yöneticileri yazılı fermanlar ve sessizce dinledikleri arzuhallerle ülkeyi yönetmişti. İmparator Showa halk önünde konuşmaya alışık bir adam değildi. Konuştuğu Japonca o kadar seçkin, o kadar arkaik ve o kadar çok dolambaçlı sözler ve edebikelamlarla doluydu ki, tebaasının çoğunun anlaması için tercüme edilmesi gerekiyordu. "Savaş durumu Japonya'nın tam da lehine olacak şekilde gelişmezken dünyanın genel temayülleri onun aleyhine olacak bir hale girdi... Dayanılmaz olana katlanarak, çekilmez acıları çekerek gelecek nesiller için büyük bir barışın yolunu döşemeye karar verdik."

Showa, Potsdam Deklarasyonu'nda öne sürülen talepleri kabul etmeye razı oldu. 26 Temmuz 1945'te Potsdam şehrinde gerçekleşen bir görüşmede Müttefik güçleri ortak bir politika oluşturmuştu. Bunun detayları Japon halkının geneline bildirilmemişti. Ancak tutuklanma riskini göze alarak Müttefik uçaklarının attığı broşürleri okuyan birkaç cesur kişi biliyordu. Deklarasyon yalnızca Japonya'nın teslim olmasını talep etmekle kalmıyor aynı zamanda ülkeyi emperyalist arzularının onu getirdiği karanlık yola sokan devlet aygıtının da ortadan kaldırılmasını istiyordu:

> Yalanlarıyla Japon halkını dünyayı fethetmeye kalkışmaya ikna eden tüm yetkililer sonsuza dek ortadan kaldırılmak zorundadır, çünkü yeni bir barış, güvenlik ve adalet düzeninin kurulumu, sorumsuz militarizm bu dünyadan kovulmadıkça imkansızdır.

Satır aralarını okursak Müttefik devletlerin "yeni barış düzeni" mevcut çatışmanın sona ermesinden çok daha fazlasını içeriyordu. Birçoğuna göre Nagasaki'ye atılan ikinci atom bombası Soğuk Savaş'ın patlayan ilk silahıydı. Bombanın asıl amacı Sovyetler Birliği kuzey adalarını almadan Japonları hızla teslim olmaya ikna etmek ve bir yandan da Amerika'nın nükleer kabiliyetini göstererek Sovyetlere göz dağı vermekti.

Japonya'nın yeni yöneticisi, Müttefik kuvvetlerin başkumandanı General Douglas MacArthur'du. MacArthur, Japonya'nın daha kabul edilebilir bir şekle sokulma çabasını gözetecekti. Altı yıl sürecek İşgal dönemi her ne kadar ülkeye Amerika dışından binlerce yabancıyı soksa da büyük oranda ABD güdümlü bir girişimdi. Ülke Amerikan askerleri, politikaları ve idealleriyle dolduruldu.

MacArthur işini eski düzeni tamamen silmeden yapmaya çalıştı. Bu seçimini kimileri bilgece olarak yorumlarken kimileri yanlış bulmuştur. Ancak MacArthur'un seçimi kısmen dil bariyerinden kaynaklanıyordu. Japonya'yı idare etmek için Japonların iş birliğine ihtiyacı vardı, çünkü savaş dönemi okullarındaki yoğun tercüman eğitme çabalarına rağmen Müttefikler hâlâ yeterli sayıda Japonca konuşan insana sahip değildi.

1946 yılının ilk günü İmparator Showa'nın yayınladığı bildiri, teslimiyet bildirisi kadar önem taşıyordu. Bu bildiride dedesi Meiji'nin Beş Maddeli Yemini'ni övüyor, son birkaç yılda yanlış bir yola sapıldığını, demokrasi, adalet ve gerçek modernite çağrılarını fiilen gerçekleştirme zamanının geldiğini ima ediyordu. Yemin "geçmişin şer geleneklerini" bırakmaktan bahsediyordu. Bu şer geleneklere artık militarizm ve savaş dönemi Japon devletinin dini temelleri de dahildi:

> Biz ve Bizim insanlarımız arasındaki bağlar hep ortak güven ve sevgiye dayanmıştır. Basit efsanelere ve mitlere dayanmazlar. İmparatorun ilahi olduğu ve Japon halkının diğer ırklardan üstün olduğu ve dünyaya hükmetmesinin kaderi olduğu gibi yanlış inanışlar üzerine kurulu değildirler.

İmparator Showa bir tanrı değildi. Soyu tanrılara dayanmıyordu. O, adı Hirohito olan bir adamdı. Bu bildiri daha sonra İnsanlık Deklarasyonu (*Ningen Sengen*) olarak anılmaya başlamıştır. Hâlâ muhafazakâr Japonlar arasında söylediklerini gerçekten kastedip etmediği, ettiyse de bu feragatin tüm imparatorlar için mi yoksa sadece kendisi için mi geçerli olduğu tartışma konusudur.

Japonlar arasında bile çoğu kişi onun imparator kalmasına şaşırmıştır. Ne de olsa tahttan feragat, imkânsız durumlara sokulan geçmiş imparatorların favori taktiklerinden biri olmuştur. Büyük oranda Hirohito adına verilen On Beş Yıl Savaşı mutlaka onun onayını almış olmalıydı. Sadece bir devlet başkanı olarak değil, aynı zamanda ayrıntıları yeni yeni ortaya çıkan sayısız vahşetler için bir suç ortağı ve savaş suçlusu olarak sorumlu tutulması muhtemel görünüyordu. Bahsedilen vahşetler arasında Nankin Katliamı ve Bataan Ölüm Yürüyüşü'nün neden olduğu ölümler, imparatorluğa hizmet için köle yapılan insanlar, "konfor kadınları" (fahişeliğe zorlanan kadınlar) ve kimyasal/bakteriyel savaş üzerine deneyler vardı. Evet, 1936'daki askerî ayaklanmayı bastırmıştı, ama kendi danışmanları bile bunu gerilimi aşırı tırmandıracak bir hareket olduğu yönünde eleştirmişti. Japon tarihinde ne zaman hangi imparator gerçekten komuta etmek için en ince güçlerin ötesinde bir şeyi kullanmaya

kalkmıştı ki! Müttefik güçlerin danışmanları Hirohito'nun savaşa dahiliyetini bu bağlamda değerlendirmeyi seçti. Savaşı başlatmaya yardımcı olup olmadığı tartışmaya açıkken sonlandırmaya yardımcı olduğu kesindi. Özellikle askerleri savaş esiri olarak vahşi muameleye maruz kalan İngilizler, Avustralyalılar ve Yeni Zelandalılar gibi diğer Müttefikler içinde bu kararı protesto edenler vardı.

Ayrıca, Hirohito'nun varis oğlu daha on iki yaşındaydı. Yerine geçebilecek en yakın akrabaları orduya dahil oldukları için savaşta da daha aktif roller oynamıştı. Danışmanları dinleyen General MacArthur, Japonları iş birliğine ikna etmek adına devamlılığın sembolü olarak Hirohito'yu tahtında tutmayı tercih etti. Hirohito'nun yerine başka bir kukla konursa, Japon muhafazakarları bunu direniş için bir bahane olarak kullanabilirdi.

MacArthur'un Japon halkına mesajı, onlar ve imparatorlarının aslında Japon değerlerine inanmayan bir asker-sanayi kompleksi tarafından kandırılmış olduğuydu. 1946'dan 1948'e (geçmişte Japon İmparatorluğu toprakları içinde kalan başka yerler de dahil edilirse 1956'ya kadar) kadar süren Tokyo savaş suçları davalarında hukukçular yeni bir suçlu sınıfını oluşturdu: Savaş suçlarını *önlemeyen* C Sınıfı suçlular ve bu suçları *işleyen* B Sınıfı suçlulara ek olarak Japonya'yı savaşa sürükleyerek "barışa karşı suç" işleyen A Sınıfı suçlular. Bazı Müttefiklerin bile itiraz ettiği bu tartışmalı sınıf tanımı, Japonya'nın fetih savaşlarını başlatan siyasetçileri, sanayicileri ve askerleri devirmek ve onları halkın gözünde kahraman idol alınacak insanlar olmaktan çıkarıp "adi, sıradan katiller" olarak göstermek için kullanılan bir silahtı. MacArthur, eğer Japonlar Tokyo şehrinin yangın bombalarıyla bombalanması, taşranın açlıktan kırılması ve Hiroshima ve Nagasaki'deki kaybettikleri yakınları için bir sorumlu arıyorlarsa o sorumlunun Müttefik güçler değil bu adamlar olduğunu öne sürdü.

Müttefik güçler umdukları amaç birliğini bulamadılar. Haberi yıllarca bastırılmış olsa da davada görev alan hakimlerden biri bu oyunu oynamayı reddetti. Hindistanlı Radha Binod Pal (1886-1967)

yayınladığı 1.235 sayfalık muhalefet şerhinde "galiplerin adaletini" kınayıp A Sınıfı suçlamaların geçerliliğini sorguladı. Eğer savaş bir suçsa o zaman herkesin suçlu olması gerekmiyor muydu? Eğer Amerikan yaptırımları Japonya'yı Güneydoğu Asya'yı ele geçirmeye ittiyse o zaman Amerikan devleti de dolaylı olarak sorumlu değil miydi? Eğer Amerikan halkı Japon şehirlerinin gelişigüzel bombalanmasını durdurmadıysa, bu onları da suçlu kılmıyor muydu?

Hâkim Pal'ın şerhinde Konoe Fumimaro'nun 1918'deki Anglo-Amerikan Barışı üzerine şikayetlerinin izleri vardı. Savaşın temel sebebinin yenilmezlik ve fethin kaderleri olduğu inanışları değil Amerikalılar ve Avrupalıların başını çektiği kapitalizm ve sömürgeciliğin sebep olduğu yoksunluklar olduğunu öne sürdü. Pal, Japon savunuculuğu yapmıyordu. Onların gerçek savaş suçlarını "şeytani ve acımasızca" olarak tanımlıyordu. Ancak sırf savaşın kaybeden tarafında oldukları için toplumun bütün bir kesiminin linç edilmesi olarak gördüğü şeye katılmaya istekli değildi. Pal, şerhini Amerikan Konfedere Devletleri'nin talihsiz lideri Jefferson Davis'ten bir alıntıyla sonlandırır: "Zaman hiddet ve önyargıyı dindirdiğinde, Akıl, yanlış beyanların maskesini düşürdüğünde, o zaman terazisini eşit tutan adalet gözetiminde geçmişteki kınama ve övgülerin çoğu taraf değiştirmek zorunda kalacaktır."

Japonya harap haldeydi. Takımadalarda yaşayan çoğu insan için gerçek zorluk savaş yıllarında değil savaştan sonraki yıllarda yaşandı. Ev yetersizliği ve ulusal düzeydeki yeterli gıda erişimi sıkıntılarının üzerine bir de Japon İmparatorluğu'nun kaybettiği topraklardan bir anda dönen yedi milyona yakın asker ve yerleşimciler bindi. Japon ordusunun gizlice tonla gıda ve diğer erzakları depoladığına dair dedikodular dönüyordu. Bunu yapanlar yeraltı dünyasında adında gizli bir kartel (*kuromaku*) kurmuş, oluşan kara borsayı besliyordu. Japonların birçoğu zaten az olan erzak paylarının artık yüzde 70'ine erişebiliyordu. Bu nedenle, bu gayri resmi tedarikçiler birçoğunun hayatta kalması için elzemdi. Kara borsa gıdaya para vermek istemeyen bir hâkimin açlıktan ölmesi olayı bu gerçeğin altını çizer.

Gıda tedariğinde daha da düşüş olursa toplumsal karmaşa çıkıp solcuların bu durumdan faydalanacağından korkan ABD 1947 yılında ülkeye gıda desteğini arttırdı. ABD, Kanada ve Avusturalya'dan gelen tahıl gemilerine İşgalci kontrolündeki medyada büyük yer verildi. Ancak bu haberler bunun bir bağış olmadığını, Japon hükümetinin nihayetinde bedelini ödemesi gereken gıda satışları olduğu gerçeğini saklıyordu. Ayrıca ABD tahıl fazlasına da bir kullanım alanı bulmuş oldu. Japonya birden mutfak beklentilerini pirinç yerine buğdaya endekslemek zorunda kaldı. Bu yüzdendir ki günümüzde Japonya'nın ulusal yemeği haline gelen *ramen* yemeği savaş sonrası dönemde yükselişe geçmiştir. Çin mutfağından gelen bu yemek Japonya'da uzun yıllardır biliniyordu ama savaş sonrası dönemde modern şeklini aldı: Kara borsadan elde edilen et parçaları ve hayvan yağıyla yapılan bir çorba içine buğdaydan uzun ince erişte. İlkten sanayi işçilerine yönelik doyurucu bir yemek olması için yapılıyordu.

1947 aynı zamanda Japonya'nın 1946'da Amerikalı hukukçulardan oluşan bir komitenin Japon danışmanlarla çabucak oluşturduğu yeni anayasasının devreye girdiği yıldı. Eski lordlar sistemini diğer demokratik olmayan diğer kurumları kaldıran yeni anayasa ABD'nin ilkelerinden o kadar esinlenmiştir ki "yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışı" gibi ifadeleri harfi harfine kopyadır. İmparator siyasi gücü olmayan bir sembolik figür olarak tanımlanır. Kişilere dini özgürlük tanımlandığı gibi devletin herhangi bir şekilde dini işlere dahil olması yasaklanır. Böylece, devlet destekli Şinto'nun "mitleri ve efsanelerinin" hakimiyeti son buldu ve yeni dinlere ve kültlere kapı açıldı. Artık evlerinde kocalarına itaat etmekle zorunlu olmayan kadınlara oy kullanma hakkı verildi. Yeni Japon anayasası, bütün bir nesli sıkıyönetim altında geçiren ve bir asırdan kısa bir süre önce askerî bir despotun yönetimi altında otoriter bir devlet sahibi bir ulusa bir gecede liberal demokrasiyi dayatmaya çalıştı. Bunun pratikte ne anlama geldiğini anlamak için, Meiji dönemindeki Iwakura Misyonu'nu andırır bir şekilde, yetmiş Japon kanaat önderinden oluşan bir heyet 1947'de yönetimin halk tarafından,

halk için olduğu devlet anlayışını yerinde görmeye gitti. Delegeler ev sahipleri için anlamlı bir hediyeyle geldiler: Hiroşima'da patlama merkezine yakın bir zeytin ağacından yapılmış haçlar.

Yeni anayasanın en radikal dayatması, "Japon halkı ulusun egemenlik hakkı olarak savaştan ve uluslararası anlaşmazlıkları çözmenin bir yolu olarak tehdit veya güç kullanmaktan sonsuza dek feragat eder," diyen 9. Madde'ydi. 9. Madde en başından beri tartışma konusu olmuş, İşgal yetkililerini bile kısa süre içinde pişman etmiştir. Ordusu olmayan bir Japonya, kendisini savunmak için ABD'ye sırtını dayayan bir Japonya anlamına geliyordu. Japon topraklarında üs kurmak için işe yarar bir bahaneydi, ama bu durum Washington'daki içe kapanma taraftarları için kolay bir hedef haline geldi. Bu arada, 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin ilanı ve 1950'de Kore Savaşı'nın patlak vermesiyle Japonya sözde pasifist bir ulus olmaktan çıkıp Amerika'nın Pasifik'teki "batmayan uçak gemisi" haline geldi. İşgal kuvvetleri başlangıçta, onun emperyalist genişlemesini motive eden güçleri ortadan kaldırmak amacıyla Japonya'yı askerden arındırma ve hatta belki de sanayisizleştirme niyetiyle gelmişlerdi. Dolayısıyla, Soğuk Savaş endişesinin Amerikalı efendilerinin İşgal düzeninin yarısında yeniden düşünüp planlarını değiştirmesine neden olması Japonların şansına bir gelişmeydi. Japon solunun gelişimi artık demokratik sistemin istenen bir unsuru yerine kısıtlanması gereken sosyalist ajitasyon olarak görülüyordu. Zaibatsuların parçalanma işi kısa kesilip askıya alındı, yıkılması gereken fabrikalar yeni amaçlar için dönüştürüldü. Savaştan feragat konusuna gelirsek de daha İşgal süreci sonlanmadan yetkililer bir açık bulup 75.000 kişilik bir "Ulusal Polis Rezervi" kurmanın yolunu buldu. Bu polis gücü daha sonra, dışarıdan bakıldığından bir ordu, donanma ve hava kuvvetlerinden farkının ne olduğu anlaşılmayan "Öz Savunma Kuvvetleri'ne" dönüşecekti. Bu oluşumun varlığı, tek amacının öz savunma olduğunu ileri sürerek gerekçelendirildi. Örneğin, jet uçakları yabancı ülkelere saldırmalarını sağlayacak uzun menzil yakıt tanklarına sahip değildi. Dolayısıyla, 9.

Madde'de sözü geçen saldırganlıktan feragat sözüyle çelişmiyordu. Gelecek yıllarda 9. Madde'ye Japonya dışından şikayetler gelecekti. Japonya'nın kayda değer bir katkı sunmadan başka ulusların ordusu tarafından korunmasının meyvesini yediği öne sürüldü. 1990'larda kaynak bakımından fakir Japonya'nın hiç asker göndermemesine rağmen Körfez Savaşı'ndan en çok kazanan ülke olduğu yönündeki iddialar bu yöndeki şikayetlere bir örnektir.

İşgal rejiminde görev alan insanlar üzerine yazılacak çok şey vardır. Bunlardan bazıları savaş sonrası ilk Japon düşünür neslini oluşturmuştur. Askerî tercüman olarak gelip daha sonra Japon vatandaşlığı kazanan, Japonlar tarafından bile Japon edebiyatının uzmanı kabul edilen Donald Keene buna bir örnektir. MacArthur tarafından pirinç istatistikleri ve ulusal nüfus sayımını gözetmesi için getirilen yönetim uzmanı William Edwards Deming kalite kontrolün paradan tasarruf ve pazar payının artırılması için önemine dair dersler verdi. Adı daha sonra Japonya'nın "mucizevi" yönetim sistemiyle birlikte anılacak ve Japonya'nın Kutsal Hazinesi statüsüne layık görülecekti. Sivil Bilgi ve Eğitim Birimi'nden David Conde gibi daha az bilinen isimler de vardı. Kendisi, ABD'nin Soğuk Savaş dönemi cadı avlarına başladığı sırada Japon işçi sendikalarının gelişimini destekleyerek Pandora'nın kutusunu açmış, yetkililere inat sosyalist düşüncelerinin Japonlar arasında yayılmasına sebep olmuştur. Beate Sirota Gordon (Kutsal Hazine Nişanı) ismini tanıyan çok Japon bulamazsınız ama kendisi Japon anayasasına kadın haklarıyla ilgili maddeleri ekleyen Amerikalı hukukçuydu. İşgal döneminde iki yılını Japonya'nın gazete endüstrisinin yeniden inşasını desteklemeye harcayan ve ilk olarak İşgal görevlileri için kitaplar ithal edip daha sonra bunları Japoncaya çevirerek eğitim pazarındaki bir açığı doldurmaya çalışan Charles Egbert Tuttle'a (Kutsal Hazine Nişanı) ne demeli? Tuttle, Doğu-Batı yayınlarına odaklanan kendi şirketini kurdu. Bu kuruluş daha sonra hem Japon kitaplarını Batı'ya hem de Batılı kitapları Japonya'ya getiren birçok uluslararası anlaşmaya aracılık eden Tuttle-Mori ajansına dönüştü.

Ancak İşgal yönetiminin Japonların yardımına ihtiyacı vardı. Bu da sıklıkla savaş dönemi yönetimle ilişkileri inkâr edilemez insanları kullanmak anlamına geliyordu. İşgal döneminde tekrar yönetime çağrılan ve uzun süre görevde kalan savaş dönemi bürokratlarından biri Kishi Nobusuke'ydi (1896– 1987). Kishi, 1929'da Sovyet Rusya'ya yaptığı ziyaretinde Stalin'in ilk Beş Yıllık Plan'ının sonuçlarını görüp etkilenen bir ekonomik planlamacıydı. Kendisi daha önce Mançukuo'nun endüstriyel kalkınma bakan yardımcısı olarak görev yapmıştı. Bakanların sadece yerel kuklalar olduğu bir ülkede, bu konum onu tüm devletin ticaret çarı yapmıştı. Mançukuo'nun köle emeği, düşük maaşlar ve organize suç bağlantıları aracılığıyla yurtdışına aktardığı kara afyon piyasası üzerine kurulu bir endüstriyel kalkınmanın güç merkezi olarak geçirdiği on yılı yöneten kişiydi. Gençliğinde kendini bu yola adamış bir faşist ve uzman bir kara para aklayıcı olan Kishi, Mançukuo'yu bir Japon savaşını destekleyebilecek asker odaklı bir devlete dönüştürmeye kararlıydı. 1940'ta Japonya'ya döndüğünde hükümette bir bakan olarak yer buldu. 1941'de Amerika Birleşik Devletleri'ne geç iletilen savaş ilanında imzası olan isimlerden biriydi. Savaş sırasında Mançurya tecrübesine dayanarak Çinliler ve Korelilerden oluşan bir köle işçi gücünün oluşturulmasını sağladı. 1944'te istifa edip büyük oranda Mançukuo zamanında ilişki kurduğu iş adamları tarafından fonlanan kendi siyasi partisini kurdu.

A Sınıfı bir savaş suçlusu olarak davasını bekleyen Kishi 1948'de Amerikalılar tarafından hapisten çıkarılıp yükselen sola karşı bir panzehir işlevi görmesi için kamusal hayata geri sokuldu. Kishi, 1952'de, Japonya'yı Yeniden İnşa Federasyonu adlı başka bir başarısız siyasi parti girişimine imza attı. 1953'te Japonya'nın Liberal Parti'sine üye olarak nihayet hükümette yerini buldu. 1954'te buradan 200 üyeyle birlikte ayrılıp nihayetinde Liberal Demokratik Parti'ye (LDP) dönüşecek Demokratik Parti'ye katıldı.

LDP, 1955'te ilk kez iktidara geldiğinden bu yana geçen yetmiş yılda birkaç yıl hariç (1993–96 ve 2009–11) hep iktidarda kalmıştır.

1957-60 arası kısa süreliğine başbakanlık koltuğuna gelen ama daha çok sahnenin arkasından yönetmeyi tercih eden Kishi, büyük oranda şaibeli kaynaklardan gelen önemli seçim fonlarını içeren bir hazinenin üzerinde oturuyordu. Bunun için kendi partisindeki rakiplerinin saldırılarına uğradı. Ona yönelik, "Bok dolu bir kovanın ağzını ne kadar iyi kapatırsanız kapatın aile mihrabına koyamazsınız," dendi. Seçim kampanyaları için kirli de olsa her türlü paraya ihtiyaç duyan partisinin kendisini terk edemeyeceğinden emin olan Kishi'yse şu şekilde cevap verdi: "Herkese yetecek kadar bok kovası var."

Kishi'nin Mançukuo'da kurduğu bağlantılar, imparatorluğun yıkılmasıyla memlekete dönmüş, savaş sonrası Japon sanayisinin liderleriyle güçlü bağlantılar kurmasına aracılık etmişti. Hatta onlara halk arasında Kishi'nin Tasarruf Bankaları (*Kishi no chokinbako*) deniyordu. *Kuromaku* efsanesinin gerçek olduğuna dair dedikodular hâlâ dönmektedir. Söylenenlere göre, Japon ordusu gerçekten gizli bir hazine biriktirmiş ama bu hazine Müttefik kuvvetlerinin eline düşmüş ve M-Fonu adı altında Soğuk Savaş'ta komünizme karşı mücadelede gizli bir kaynak olarak kullanılmıştı. Yine söylentilere göre Kishi 1957'de ABD başkan yardımcısı Richard Nixon'ı ikna ederek M-Fonu'nun kontrolünü devralmış, bu kaynağı hem kendini cebini doldurmak hem de savaş sonrası Japonya'nın yeniden sanayileşmesini sağlamak için kullanmıştı. Siyasi kurnazlığını kullanarak, Güneydoğu Asya ülkeleriyle savaş tazminatları (ve daha sonra yardım paketleri) müzakerelerine girerek, "tazminatların Japon sanayisi ve Japon halkının hizmetleri tarafından üretilen sermaye ve tüketim malları şeklinde ödenmesi" konusunda anlaşmaya vardı. Böylece sanayideki müttefiklerine aktarabileceği kazançlı sözleşmeler doğdu.

Mühimmat Bakanlığı'ndaki eski konumu, müdahaleci bir Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'na dönüştürülen Kishi'nin hükümetle sanayinin gizli anlaşma içinde olduğu modeli sonraki yıllarda güç kazandığı ilk yıl olması nedeniyle 1955 Sistemi olarak anılmaya başlamıştır. Bu sistem Japonya'nın Kore Savaşı sırasında kazandığı hızlı momentumu sürdürmesini sağlayarak "Japon mucizesi" olarak bilinecek 1960'ların ekonomik büyümesine büyük bir katkıda bulundu. Kishi sahneden

yavaş yavaş ayrılsa da kardeşi Sato Eisaku (Kishi evlatlıktı, bu yüzden soyadları farklıdır) 1964-72 arası başbakan oldu. Kishi'nin torunu Abe Shinzo da 2006 ve 2012'de aynı konuma seçildi.

İşgal resmiyette Nisan 1952'de sona ermiş olsa da ithalat ve ticaret antlaşmaları ve Japon topraklarında ABD askerî varlığının devam etmesine izin veren popüler olmayan tartışmalı bir Karşılıklı İş Birliği ve Güvenlik Antlaşması gibi yollarla Japonya üzerindeki Amerikan hakimiyeti çeşitli formlarda sürmektedir. 1960'ta imzalanan Karşılıklı İş Birliği ve Güvenlik Antlaşması'na karşı ayaklanmalar Kishi'nin başbakanlıktan istifa etmesine katkıda bulunmuştur.

İşgal kuvvetleri ülkeyi terk edene kadar, Atom silahlarından kaynaklanan ikincil hasarın doğası gibi bazı konuların geniş çapta tartışılması bastırılmıştı. Bu mesele, 1954'te Japon balıkçı teknesi Daigo Fukuryu-maru'nun (Şanslı Ejderha V), Marshall Adaları'ndan Bikini Mercan Adası'ndaki ABD atom bombası testlerinden birinin serpintisine yakalanmasıyla gündeme oturdu.

Japon muhafazakarları, Amerikalıların Japonya'nın bir zamanlar muhteşem haldeki donanmasından arta kalan hurda gemileri, önceleri Japonya hakimiyeti altındaki adalarda kıyamet silahlarını test etmek için hedef tahtası olarak kullandığının farkındaydı. Radyasyon hastalığından kaynaklanan komplikasyonlardan ötürü hayatını kaybeden Daigo Fukuryu-maru'nun telsiz operatörünün son sözleri şunlardı: "Dilerim ki bir atom veya hidrojen bombasının son kurbanı ben olayım."

Son kurban o olmadı. Geleneksel silahların aksine, atom silahları kurbanlarını yıllar hatta on yıllar sonra da etkileyebiliyordu. Etkileri, çatışmanın yaşandığı sırada hayatta bile olmayan yeni neslin doğumundan sonra bile ortaya çıkabilirdi. Bu gibi yan etkilerin detayları İşgal kuvvetlerinin sansürlerine takıldı. Ancak daha sonra, ABD Gıda ve İlaç İdaresi'nin test alanında tutulan ton balıklarının insan tüketimi için uygun olmadığını açıklaması gibi olaylarla kamuoyuna yansıdı. ABD balıkçıların dul kalan eşine tazminat öderken radyasyon hasarından hiçbir şekilde sorumlu olmadıklarının altını çizse de bu tazminatı ödemeleri Japonya'da *hibakusha* yani

"Bomba'nın kurbanları" meselesi üzerine daha fazla tartışmanın önünü açtı. Nihayetinde 1957'de geçirilen bir kanunla bu insanların tıbbi masrafları karşılandı.

Bu olayın en ünlü sonuçlarından biri, yönetmen Honda Ishiro'nun 1954'ün gişe rekorları kıran *Gojira*'sına (Godzilla) ilham vermesi oldu. Film, nükleer yıkım tehdidini Japonya'nın yavaş yavaş toparlanmaya çalışan şehirlerine yeni bir tehdit oluşturan dev bir canavar şeklinde tasavvur eder.

Ancak, Godzilla, Japon sinemasının 1954'te dünyaya göstermek istediği yüzü değildi. O yüz, Kurosawa Akira'nın *Yedi Samuray*'ıydı. Şaheser olarak görülen bu film, samuray sınıfının imajını fakir halkın dolandırıcılarından ziyade savunucuları olarak rehabilite etme çabasının bir parçasıydı. Fakat ne Godzilla ne de Yedi Samuray o yıl Japonya'nın akademi ödülünü kazanamadı. Japon eleştirmenlerinin bakışının hem popüler düşünceden hem de yabancıların görüşlerinden ne kadar farklı olabileceğinin bir göstergesi olarak, ödülü kazanan film, Japonya'nın İç Denizi'nde geçen, sınıfını büyüten ve sonunda On Beş Yıl Savaşı'na sürüklenmelerine şahit olan bir öğretmenin hikâyesini anlatan duygusal, ağlamaklı bir film olan Kinoshita Keisuke'nin *24 Göz*'ü oldu.

Amerikan tahılının Japon mutfağındaki boşlukları doldurmak için kullanılması gibi Amerikan filmleri de ilkten eğlence alanındaki boşluğu doldurmak için kullanıldı. Erken dönem İşgal yönetimi politikaları Japonları iki aktörün öpüşmesi gibi daha önce hiç görmedikleri skandallara maruz bırakırken kılıç dövüşü gibi tehlikeli çağrışımları getirebilecek şeylerden mahrum bıraktı (*Zorro'nun Maskesi* gibi bir filmde bile kılıç sahneleri Japonya'da sansürlenmiştir). Disney çizgi filmleri, 1958'de Japonya'nın ilk uzun metrajlı renkli animasyon filminin yayınlanmasına kadar çocuk pazarının tek hakimiydi.

İşgal dönemi popüler kültürde başka uzun vadeli değişikliklere de sebep oldu. Bir zamanlar güncel olayları ele almasıyla bilinen Kabuki tiyatrosu, İşgal döneminde birden sadece geleneksel olanlara odaklanan, "klasik" repertuarına bağlı eski tarzda bir sanat formuna dönüştü ve öyle kaldı. Bir zamanlar oyuncuları günün haberlerini

akşamına oyunlara dönüştürürken artık Kabuki güncel hayatla ilişkisini kesip yerine geçtiği Noh tiyatrosu gibi yeniliğe kapalı eski moda bir şeye dönüştü.

Savaş sonrası yıllarda Japon yayıncılığının önündeki engel hem yayınevleri hem de okuyucu kitlelerinin kaynak eksikliğiydi. Kiralık kütüphaneler, tüm toplulukların daha küçük bir baskı dizisini sırayla paylaşarak okuyabilmesini sağladı. Dönemin en dikkat çeken gelişmesi çizgi romanların yükselişiydi. Önce tüm çocuklara hitap eden çizgi roman piyasası sonra erkek çocuklara hitap edenler ve kız çocuklara hitap edenler olmak üzere ikiye ayrıldı. Okuyucu kitlesinin yaşlanmasıyla zamanla yetişkin erkek ve yetişkin kadınlara yönelik yeni pazarlar da doğacaktı. "Manga" olarak bilinen şeye en büyük etkide bulunan isim, Japonlar tarafından çizgi romanlarda sinematik bir anlayışı başlatan ve giderek daha yetişkinlere yönelik hikâyeleri öne süren kişi olarak sevgiyle hatırlanan üretken sanatçı Tezuka Osamu'dur (1928–89). Fakat Tezuka, eserleri savaş sonrası popüler kültürün temelini oluşturacak olan koca bir nesil sanatçılardan yalnızca biriydi. Sahip olduğu "manganın tanrısı" statüsünü hak ettiği doğrudur, ama aynı zamanda, ölümünden bu yana profilini iyi şekilde yöneten, başarılarını ön plana çıkaran ve reklam konusunda daha az bilgili rakiplerini gölgede bırakan bir vakıftan faydalanmıştır. Örneğin, Yokoyama Mitsuteru (1934-2004) da Tezuka'yla aynı dönemde yaşamış ve onunla aynı işi yapmıştır. Ancak onun çizgi roman arşivinin çoğu Yokoyama'nın hayatına mal olan bir yangınla kaybedilmiştir.

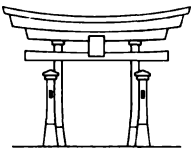
Yurt dışında aynı şekilde ün sahibi olmayan diğer manga sanatçıları, şu anda Japon "geleneği" olarak kabul edilen sektörleri başlatmıştır. Yalnızca birçok geleneksel Japon hayalet hikâyesini yeniden anlatmakla kalmayıp aynı zamanda onlara kendi yapıtlarını da katan Mizuki Shigeru (1922-2015) ve savaş sonrası erken kültürün samuray karşıtı tonundan istifade ederek tarihi hikâyeleri yeniden anlatmak için kurgusal gölge savaşçıları (*Ninja*) şeklinde yeni sınıf altı kahramanları icat eden Shirato Sanpei (1932-) bunlardan en önemlileridir.

Savaş sonrası dönemde, bir bisikletin arkasına bağladıkları bir çerçeveye iliştirdikleri kiralık resim panolarını kullanarak sokak gösterilerini sunan gezici hikâye anlatıcılarının eski *kami-shibai* yani "kâğıt tiyatrosu" geleneğinde kısa bir patlama yaşandı. Herkes ücretsiz şekilde izleyebilirdi, ama sadece anlatıcıdan şeker alan çocuklar öne oturabilirdi. *Kami-shibai* hikâyeleri genellikle Soğuk Savaş casuslarının, Atlantis'ten kaçan prenslerin ve uzaya fırlatılan genç adamların maceralarını üreten merkezi bir şirketten kiralanırdı. Bu hikâyeler bazen dizi şeklinde olurdu. Ancak *Kami-shibai*, 1953'ten sonra televizyona artan ilgiyle kısa sürede popülerliğini kaybederek yok olma tehlikesindeki bir sanat formuna dönüştü.

Televizyon alanında da Amerika'nın öngörülmeyen bir avantajı vardı. Amerika, yabancı pazarlar için yeniden kullanılabilecek yıllarca izlense bitmeyecek dizi film arşivlerine sahipti. 1950'ler boyunca Japon televizyonlarına hâkim olanlar kovboy hikâyeleri, hastane dram dizileri ve Süpermen'di. Yabancı isimleri çevrilmeyen egzotik yeni şovlar, genel temayı özetleyen kısa bir açıklamayla geliyordu. Japon yayıncılığında hâlâ yaygınca kullanılan bu politika bize şu gibi uzun başlıkları verir: *Soytarı Tiyatrosu ABBOT T & COST ELLO, ADDAMS Hayaletler Ailesi* ve *LARAMIE Çiftlik Evi*; ayrıca, *Uzay Macerası COBRA* ve Dünya Şaheser Tiyatrosu çizgi filmi *Alpler Kızı HEIDI* yerel taklitlerin örneğidir.

İlk Japon televizyon yayınları Tokyo'daki ilk televizyon sahibi zenginlerden oluşan küçük bir izleyici kitlesine hitap ediyordu. Fakat kısa süre içinde televizyonlar barlara ve diğer kamusal alanlara yayıldı. Fiyatları düştükçe, orta sınıf ve işçi sınıfı evlerine girmeye başlayan televizyonun popülerliği, 1959'daki Prens Akihito'nun evliliği ve 1964'teki Tokyo Olimpiyatları gibi olaylarla arttı. Japon halkının yeni *renkli* televizyonlarının karşısına oturup Japon televizyon yayıncılığı tarihinin en çok izlenen yayınlarından biri Tokyo Olimpiyatları'nın açılış törenini izlediği zamandan sadece bir nesil önce insanlar küller içindeki bir ülkede yaşıyordu. Japonya tamamen dönüşmüştü. Yine.

10
Yeni Nesil: Japon Mucizesi

Mishima Yukio, Ishigaya kışlasındaki Öz Savunma Gücü komutanını biraz germişti. Ne de olsa karşısındaki kişi sadece Japonya'nın en ünlü yazarlarından biri değil aynı zamanda son yıllarda şık askerî üniformalar içinde dağlarda gezinen bir grup yakışıklı genç adamın oluşturduğu "Kalkan Cemiyeti'nin" hafif deli olduğu düşünülen lideriydi.

Yine de General Mashita Kanetoshi ziyarete gelen ünlü ve yanındaki dört genç "subay adayını" hoşça karşıladı. Gençlere kıyafetleri ve tavırları için iltifatta bulundu. Tedirgin bir şekilde Mishima'ya polisin gerçekten kılıcıyla dolaşmasına nasıl izin verdiğini sordu.

Mishima gülüp kılıcına uzandı. Ünlü bir ustanın yaptığı bir samuray kılıcı olduğunu söyledi. Bu, generalin sorusuna bir cevap değildi, ama Mashita itiraz edemeden Mishima asistanından bir mendil istedi. Üzerindeki detayları general inceleyebilsin diye kılıcı bir silmek istiyordu.

Ama hayır, asıl amacı bu değildi.

Mendil istemesi bir sinyaldi. Kalkan Cemiyeti gençleri generali tutup bağladı, konuşamasın diye de ağzını kapattı. İçeri giren olmasın diye ofisinin kapısına mobilyaları yığarak engel kondu. Ardından Mishima özür dilercesine kibar bir tavırla talebini iletti: General, Mishima'nın önemli bir mevzu hakkında onlara hitap etmesi için, askerlerine balkonunun önünde toplanmasını emredecekti. General bu talebi yerine getirmezse Mishima kendini öldürecekti.

Samuray geleneğine sadık kalarak, askerler generallerinin emrini duymazdan gelip, itaat etmeden önce iki kurtarma girişiminde bulundular. Ancak barikatı biraz itip kaktıktan sonra ofisin önünde toplanmaya razı oldular.

Mishima öğle vakti balkona çıktı. Beklenenden yarım saat geç olmuştu. Bir Japon kahramanının "Vatan için Yedi Can" diyen mottosu işlenmiş bir kafa bandı takıyordu. Sıralanan askerlere bakıp Modern Japonya'nın durumu hakkında özenle hazırlanmış konuşmasına başladı. Japonya, refah sarhoşluğu içinde ahlaki bir boşluğa düşmüştü. Gerçek samuray ruhu neredeydi? 1930'ların Japonya'yı arındırmaya kararlı askerlerini hatırlatarak, Japonya'nın bir zamanların gururlu savaşçı geleneğinin kalıntısı, kendilerine ordu diyebilme hakkından bile mahrum bırakılan ama yine de bir ordunun gücünü barındıran Öz Savunma Kuvvetleri'nde bir adalet duygusunun ve Japonya'yı çekip doğruluk yoluna sokacak kuvvetin yattığından emindi. Anayasa değişikliğini sağlama görevinin Öz Savunma Kuvvetleri'nde olduğunu düşüyordu. Ne de olsa, şu anki haliyle "hepsi anayasaya aykırıydı."

En azından buna benzer bir şeyler söylemişti. Askerlerin ona hakaret yağdırmasından ötürü Mishima'nın dedikleri pek de duyulmuyordu. Generali rehin alırken askerlerin toplanmasını talep etmişti, ama askerlerin onun konuşmasına "müdahale" etmemesi bu talebinin bir parçası değildi. Onlar da Mishima'yla alay ettiler, adamları saydığı parlak çocuklarla gelip burada kahramanlık yaptığını sanmasına güldüler ve komutanlarını serbest bırakmasını istediler.

Aslında, askerlerin dedikleri de duyulmuyordu, çünkü tepelerinde uçan üç helikopter vardı. Mishima otuz dakikalık bir konuşma hazırlamıştı, ama çok sürmeden kaşları çatılmış, saatine bakar olmuştu. Yedi dakika geçtikten sonra zamanının dolduğunu işaret etti.

"Aranızda beni takip edecek kimse yok mu?" diye sordu.

Askerlere samuray ruhuna dair bir şeyleri bağırdı, artık ayaklanma ve ölme vakti olduğunu söyledi. Yardımcısı Morita (söylentilerine göre sevgilisiydi de) da çatıya çıkıp yanına geldi.

İçeri geçmeden önce birlikte *banzai* selamını çakıp imparatora on bin sene dilediler.

Mırıldanarak adamlarına, "Bence beni duymadılar bile," deyip ceketinin düğmelerini çözdü.

Yere diz çöktüğünde Morita elinde kılıçla arkasına geçti.

Ardından Mishima kendi karnını bıçakladı ve bıçağı soldan sağa çekti. Başarısız şekilde yanındaki fırçaya uzanmaya çalıştı, son mesajını kanıyla yazmayı umuyordu, ama seppuku ıstırap vermesi için tasarlanmış bir şeydi.

Öne doğru çöktü. Adamları ölüm darbesini indirmekte geciktiği için Morita'ya kızdı.

Morita çok alıştırma yapmıştı... ama onun alıştırmaları bambudan sopalar, hayali düşmanlarlaydı. Hiç bir insanın kafasını kesmemişti. İlk hamlesinde tamamen ıskalayıp Mishima'nın omzuna vurdu. İkinci hamlesinde kılıcı Mishima'nın boynuna denk getirdi, ama darbeyi yeteri kadar derine indiremeyince kafası yarı kesik halde omuzlarının üstünde kaldı.

İki hamle daha yaptı, ama ne yazık ki Mishima hâlâ hayattaydı. Morita daha iyi bir kılıç ustası olan Furu-Koga'nın devralmasını rica etti. Kılıcı elinden alan Furu-Koga tek bir hamlede Mishima'nın kafasını uçurdu.

Morita, Mishima'nın akan kanıyla kaplı yere diz çöküp ceketinin düğmelerini çözdü. Şimdi sıra ondaydı.

* * *

Mishima Yukio'nun (1925–70) bu şaşırtıcı intiharı Japon medyası için şok edici ve utanç vericiydi. Sadece iki yıl önce Mishima ciddi ciddi Nobel Edebiyat Ödülü'ne aday gösterilmiş, ancak arkadaşı Kawabata Yasunari'ye kaybetmişti, ki söylentilere göre bunun tek sebebi de Mishima'nın Kawabata'ya kıyasla gençliğinden ötürü daha sonra tekrar deneyebilme imkânı olmasıydı. Mishima fevkalade çeşitli bir kariyere sahipti. Kendisi hem ödüllü dramatik romanları hem de eleştirel açıdan çöp ama geçinmesini sağlayacak

parayı getiren kitapları kaleme almıştı. Ajansının yurtdışındaki imajını özenle koruması sayesinde sadece ilk türden kitapları İngilizceye çevrilmişti. Madam de Sade ve Adolf Hitler üzerine tiyatro oyunları yazdı, hatta kendi gangster filminde oynadı. Okuması zor, karmaşık Japonca karakterleri kullanmasıyla meşhurdu. Kitaplarının odağı içeriklerinden çok kendilerini oluşturan şiirsel yapı üzerindeydi. Bir keresinde kendi tercümanı John Nathan'ın "dünyanın en süslü resim çerçevelerinden oluşan bir sergi" diyerek kitaplarıyla dalga geçmesine içerlemişti. Ama On Beş Yıl Savaşı neslinin savaş sonrası Japonya'ya bakışı gibi ciddi konuları da ele aldı. Bu nesil, önce imparatorun zaferinin kesin olduğuna ikna edilmiş, sonra imparatorun savunması için şerefle canlarını vermeye ikna edilmiş ... derken kendilerine birden hepsinin yalan olduğu ve samuray zihniyetinin sapkınlık olduğu söylenmişti.

Mishima'nın son büyük eseri, Meiji döneminin büyük erkekleri ve erdemli kadınlarının yerini, istenmeyen yabancı etkilerle lekelenmiş beceriksiz, kararsız zayıf insanların almasıyla Japon ruhunun çöküşe geçmesi temasına sahip olan dört ciltlik *Bolluk Denizi*'dir. Mishima'nın diğer çalışmaları, savaş sonrası dönemden bahsederken sıklıkla sanki Japonya'nın (ve onun içindeki kendisinin) gerçek kaderi olan savaşta şanlı bir ölüme gitmek yerine gerçeğinin soluk bir gölgesine dönüştürüldüğü alternatif bir evrene geçtiğinden bahsederdi.

Her ne kadar yorumları çok derinlerdeki kişisel sorunlarını (kendi beden sağlığının kötüye gitmesi konusunda takıntılıydı) saklıyor olsa da Mishima'nın savaş sonrası nesli tanımlamak için kullandığı ifadeler yalan değildi. 1945'ten sonra doğanlar, ki bu kesim 1977'de Japon nüfusunun yarısını oluşturuyordu, çoğunlukla kıtlık veya İşgal dönemlerini hatırlayamayacak kadar gençti. Buğday, süt ürünleri ve et dolu bir diyete alışmışlardı. Erkek çocuklar babalarından ortalama 17 santimetre uzundu, ama genellikle çok daha sabit geçen hayatlarından ötürü babaları kadar fit değillerdi. Hatta farklı düşünüyor, farklı konuşuyorlardı. İngilizceden çeviri kitaplar ve televizyon dizileriyle büyüdükleri için geleneksel Japoncaya ait

birçok kibarlık ve saygı unsurlarından haberleri yoktu. Özel taşıma araçları sayesinde "motorize" olmuş, yüksek teknolojiye dair uzun vadeli yatkınlıkları sayesinde "bilgisayarlaştırılmışlardı." Ayrıca ebeveynlerinin neslinin savaşta yaptıkları hataları duymaktan bıkmışlardı. Hippi akımı yavaş yavaş Japonya'ya geldiği sırada, Vietnam Savaşı'nı gençlere has bir kendini beğenmişlikle kenardan izleyen yeni nesil hem sömürgeci ebeveynlerine hem de Watergate dönemi Amerika'sına tepeden bakıyordu. 1970'lerin başlarındaki bir pop şarkısının söylediği gibi, onlar "savaşı hatırlamayan çocuklardı."

Japon medyasında onları tanımlamak için kullanılan başka bir terim daha vardı: Yeni Tür (*shinjinrui*), sanki onlar insan değil de başka bir şeymiş gibi. Tokyo Olimpiyatları'ndan sonra, Japonya'nın her yıl yüzde 11 büyüme rakamlarına ulaştığı bir kalkınma döneminde erişkinliğe ulaşmışlardı ve kendilerinden büyük nesillerin dertleriyle uzaktan yakından ilişkileri yoktu. Öyle ki, Meiji döneminden bir Japon görse onların Japon olduğunu anlayamayabilirdi.

Tokyo Olimpiyatları Japonya için dönüm noktası niteliğinde bir olaydı. Öncelikle, Japonya'nın küresel topluluğa geri kabul edildiğini göstermesi açısından sembolik önemi büyüktü. Aslında olimpiyatların 1940 yılında Tokyo'da yapılması planlanmıştı, ancak savaşın çıkmasıyla ertelenmişti. Aynı zamanda Tokyo'nun Haneda Havaalanı'ndan şehre giden bir monoray, bazı ekspres yollar ve yeni açılan hızlı trenler gibi şehir planlaması örnekleri ve hükümet girişimlerinin sergilenmesi için de önemli bir fırsattı. Japoncada *shinkansen* (yeni ana hatlar) Japonya dışında "kurşun" hızında trenler olarak yeni hızlı trenler, Japonya'nın teknolojik gelişmişliğinin uluslararası sembolleri haline geldi.

Tokyo Olimpiyatları, savaş dönemi İşgal kuvvetleri ve hep var olan ABD askerleri dışında ülkeye ilk kez büyük bir yabancı ziyaretçi kitlesinin gelmesine sebep olarak Japonlara turizmin gücünü göstermiş oldu. Yalnızca yabancılar için Japonya bir tatil yeri olarak tanıtılmış olmadı, aynı zamanda olimpiyatlar için uzak illerden gelip geri dönen spor hayranları sayesinde yerli turizm endüstrisine de

bir ivme kazandırdı. Sonuçta tüm bu altyapı, müşterileri de taşımak varken sadece işçi ve yük taşımak için mi yapılmıştı?

Yerel yetkililer kendi kentlerini komşularından daha ilginç kılmanın yollarını aradı. Japonya'da müzeler, sanat sergileri, çevre düzenlemeleri, orijinal yerel lezzetler... ve kalelerde aniden bir patlama yaşandı. 1960'ların ortalarında birden Japonya'nın dört bir köşesinde kaleler dikilmeye başladı. Yalnızca dünya savaşında yıkılan orijinal kaleler restore edilmedi, Meiji Restorasyonu'nda yakılan ve hatta on yedinci yüzyılda Tokugawa Shogunluğu tarafından hizmet dışı bırakılan kaleler de yeniden inşa edildi. Tokugawa yönetiminde bilindiği üzere il başına bir kale sınırlaması getirilmişti. Günümüzdeyse bazı yerlerde bir kalenin surları arasından diğerini görmeniz mümkündür. Hangi kent samuray dönemi kalesini yeniden inşa etmek istemezdi ki? Varlığına dair kanıt eski bir tarih kitabında geçen tek bir satır dahi olsa... Bir belediye binası ve müze işlevi görebilir, kartpostallar için iyi bir manzara oluşturabilirlerdi. İş yerlerinin etkinlik bünyesinde tatile gönderdiği otobüs dolusu çalışanların öğle yemeği molası için tercih edebilecekleri bir mekân olurdu.

Bu çalışan gezginler de kimdi? Onlar, Japonya'nın savaş sonrası dünyasında ortaya çıkan *sararīman* (İng. *Salaryman* – Maaşlı Çalışan) olarak bilinen yeni bir ordunun neferleriydi.

MacArthur'un reformları başlangıçta zaibatsu şirketlerinin dağıtılmasını içeriyordu. 1950'de Japonya, ABD ordusuna tedarik için elverişli bir üretim bölgesi haline geldi. Öyle ki, o dönemde Japonya'nın ihracat gelirinin yüzde 27'si Kore Savaşı'ndan geliyordu. Bir zamanlar zaibatsu'ların bir parçası olan farklı şirketler bir araya gelmeye başladı. Bu gelişme bir komployla meydana gelmedi. Nitekim bu şirketler genellikle aynı bankalara bağlı, işçileri aynı derneklere üye ve isimleri bakımından bile benzer şirketlerdi, dolayısıyla tekrar bir araya gelmeleri kaçınılmazdı. İlişkili şirketlerden oluşan bu yeni federasyonlar, tam da eskinin mali klikleri gibi olmasa da *keiretsu* yani "entegre sistemler" olarak bilineceklerdi.

Örneğin, demiryolu şirketlerinin terminal civarı gayrimenkulün değerini anlaması uzun sürmedi. Japon işçilerinin banliyö

nüfusuna dönüştürülmesi, her akşam bir işçi kitlesinin gökdelenlerden dökülüp eve giden trene yetişmek için yola çıktığı bir düzeni getirdi. Ortalama iki saat süren yolda akşam yemeğini kaçırmaları kesin olduğundan öğrenci yurdu işlevi gören banliyölerine veya tek odalı "konak" apartmanlarına (1983'te Japonya'daki yeni inşa edilen evlerin yüzde 25'i bu tarzdaydı) döndüklerindeki tek yapacakları şey uyumak oluyordu. Öyleyse, bu insanları trene binmeden önce yakalamak gerekmiyor muydu?

Japon demiryollarının ana kavşak istasyonları ve terminalleri civarında mağazalar ve oteller, tiyatrolar ve sinemalar, yemek alanları ve butik restoranlarla dolu devasa alışveriş bölgeleri ve özel alışveriş merkezleri inşa edildi. Çoğu yerde, aynı *keiretsu* içindeki şirketlere daha iyi alanlar ayrıldı.

Japonya'nın ihracat ekonomisi 1970'ler boyunca uluslararası petrol fiyatlarındaki artışın imalat sektöründe yarattığı tahribata rağmen büyümeye devam etti. Yabancı pazarlarda fiyatlarıyla muadillerinin önüne geçen ucuz transistörlü radyolar ve kameralarla erken dönem başarılara imza atıldı. 1975 yılında araba üreticisi Nissan (Datsun), Volkswagen'i geçerek dünyanın en büyük araba pazarı ABD'ye en çok araba ihraç eden şirket konumuna geldi. 1980'de Japonya araba üretiminde ABD'yi geçerek dünya lideri oldu. Aynı yıl 200.000 Amerikan otomotiv işçisinin işten çıkarılması olayı yaşanınca Japonya'nın araba ihracının işsizliği de beraberinde getirdiği suçlamaları gündeme geldi.

Ama müşteri her zaman haklıdır. Birçok Amerikan müşterisi de daha küçük, daha yakıt tasarruflu ve daha sağlam kompakt Japon arabalarını tercih ediyordu. ABD hükümetiyse böyle düşünmüyordu. 1982'de yayınlanan bir raporda, Japon arabalarının teknolojisinin "üstün" olduğu fikrini destekleyecek bir kanıt olmadığını belirterek, yalnızca Japon üreticilerin müşteriyi dinleyen ve işgücünde sadakat ve bağlılığı teşvik eden bir yönetim sistemine sahip olduklarını öne sürdü. ABD'deki siyasi reklamlarda emperyalist Japonya imajı çizilmeye başlandı. Tüketicilere doğrudan hitap eden reklamlardan biri, yarın bir gün ailenizle Hirohito Hatıra Alışveriş

Merkezi'ne gitmeyi istiyor musunuz diye soruyordu. İstiyorsanız, "Japon arabaları almaya devam edin," diyerek gelecek tehlike konusunda uyarıyordu.

1985'te Amerikan dolarının değer biçimindeki bir değişiklikle birden Japon Yen'inin değeri arttı. Bu *endaka* (yüksek yen) fenomeni Japon ihracatının felaketi olabilirdi, ama yurt dışında yapılan bazı zekice yatırımlarla başarıyla atlatıldı. Örneğin, Honda gibi araba üreticileri hem yükselen Yen'i değerlendirmek hem de Amerikalıların ABD otomotiv sektöründeki iş kayıplarına dair şikayetleri dindirmek adına üretim hatlarını ABD'ye taşımayı tercih etti. Yüksek Yen, yalnızca yabancı şubeleri ve fabrikaları değil, aynı zamanda huzurevleri ve oteller gibi diğer yatırımları da kapmak için kullanıldı. Bu etkinin en güçlü şekilde hissedildiği yerlerden biri, 1988 yılına gelindiğinde birinci sınıf gayrimenkul arazilerinin yüzde 70'inin Japonların elinde olduğu Avustralya'nın Gold Coast bölgesiydi. Fakat Avrupa'daki Japon fabrikalarında sadece Japonya'dan gelen parçaların montajının yapıldığı iddiasıyla fabrikaların yapısı üzerine şüpheler öne sürüldü. Bir fotokopi makinesi üretim hattında kullanılan parçaların yüzde 98'i Japon asıllıydı. Sözde fabrikada yapılan tek şey Japonya'daki gerçek üretim hatlarında üretilen ürünlere son rötuşu atmaktı. Bu "tornavida fabrikalarının" esas işlevi ithalat kısıtlamalarını aşmaktı.

Benzer hedeflere sahip girişimler arasındaki iş birliği eğlence dahil birçok sıra dışı sürecin endüstrileştirilmesine yol açtı. Bir on yıl önce gelen öncüleri olsa da Japon eğlence sektörü 1970'lerde imalat alanında *keiretsu*'ların işine yarayan politikaları alıp medyada uygulamaya başladı. Birbirinden türeme diziler ve çapraz promosyon reklamcılığın yeni farkına varılan gücünü kullanan en son çıkarılan medya ürünlerinin arkasında ilgili taraflardan oluşan bir konsorsiyum, bir *seisaku iinkai* yani üretim komitesi vardı. Bu komitede medya ürününü üreten stüdyo dışında aynı anda piyasaya sürülen roman veya çizgi romanı yayınlayan yayınevi, ilgili her türlü ürünleri üreten imalatçılar, aktörleri bulan yetenek ajansı ve açılış müziğini

yapan kayıt şirketi de vardı. Bu hedef birliği üretim sürecinin her yönünü metalaştırarak başarısı garanti hazır hitleri yarattı. Hit olmaları garantiydi, çünkü onların hit olduğunu ilan eden dergiler de bu işin bir parçasıydı. Bu, Japonya'nın medya başarı hikâyelerinin tümünün halkın zevklerini yansıtmadığı anlamına gelmiyor. Ne de olsa üretim komitesinin bir işi de tüketicilerin ilgili alanlarına hitap etmekti. Yine de bu sistem ticari başarı için ilginç şablonları ortaya çıkardı ve bu şablonlardan bazıları aradan geçen onca yıla rağmen hâlâ kullanılmaktadır: Yabancı düşmanlara karşı savaşan, oyuncağa dönüştürülmesi kolay süper kahramanlar... hayır, *bir araya gelerek* daha üstün bir oyuncağa dönüşen bir süper kahraman takımı! Ama şimdi tüm seti toplamanız gerekiyor.

Oyuncaklar savaş sonrası dönemde Japonya'nın ilk başarılı ihraç ürünlerinden biriydi. Bu gerçek, 1965'te *Omocha no Machi* yani "oyuncak kasabası" adlı depo ve üretim kaynaklarını bir araya getiren kırk dört işletmeyi içeren özel bir sanayi bölgesinin oluşturulmasında görülebilir. Oyuncak sanayisi Japon sanayisinin zorluklarla yaşayabilmeyi nasıl başardığının bir örneğini sunar. Hong Kong'un ucuz işçi gücünün sağladığı rekabet avantajına karşın Japon oyuncak sanayisi yine rota değiştirmeyi başararak işlevsellik ve minyatürcülüğe odaklanmayı seçti. 1970'lerde Japon oyuncalar daha küçük, kompakt bir şekil almıştı. Böylece tek bir konteynere daha fazla aksiyon figürü sığabiliyordu ve o figürler daha işlevliydi. Popüler "*Transformers*" serisi oyuncakları gibi olanlar bir oyuncakta iki oyuncağı içeriyordu.

Japonya, elektronik pazarında da benzer bir başarıyı yakaladı. Bu alanda bakanlık direktifleri Japon şirketler için yabancı rekabete karşı bir kalkan oldu. Japon üreticiler genellikle yurtdışındaki inovasyonları kullanmayı biliyordu. Amerikan elektronik firmalarından 30.000 kadar patent aldılar. Radyo teknolojisindeki erken dönem çalışmalar diğer minyatürleştirme çabalarını doğurdu. Bu çabaların en bilinen meyvesi, insanlar içinde müzik dinlemeyi tamamen (en azından teoride) kişisel bir deneyime dönüştüren Sony

Walkman'dir. Fakat Sony'nin Betamax video kaset formatı, küresel pazarda, daha kötü bir ürün olduğu söylenen Matsushita destekli VHS formatına yenik düştü. Bunun bir sebebi, Matsushita bayilerinin, üreticiden, Amerikalı tüketicilerine indirim sunmalarını sağlayan destek komisyonu almasıydı. Matsushita geleceğe yatırım yaparak donanımın pazara hâkim olmasının kazanmasını sağlayacağını öngördü, çünkü donanımın pazar payının artması yazılımın (VHS kasetleri) pazar payının artmasını beraberinde getirecekti. Ayrıca tüketiciler zamanla en çok kasetin olduğu formata yönelecekti. Video kasetleri tümüyle demode olduktan sonra da Japonya yerlerine geçen dijital çözümler konusunda öndeydi. 1995'te Sony, Toshiba ve Panasonic (Matsushita) ve diğer yabancı şirketlerle güçlerini birleştirerek yeni Dijital Çok Amaçlı Disk'in (DVD) tasarımı üzerine çalışıyorlardı.

Her girişim istenen hedefi tutturamadı, ama bu bile Japon sanayisinin dayanıklılığının bir göstergesiydi. On yıl süren bir yapay zekâ yaratma programına 1992'de son verildi, yine de bu program sayesinde çip fonksiyonlarının artırılması ve paralel hesaplama gibi bilgisayar alanlarındaki çeşitli yeniliklere ulaşıldı. Film fotoğrafçılıkta lider konuma gelen Fuji, analog formatların ölümünün yaklaştığını öngörerek tamamen rota değiştirip kendini dijitale adadı. Canon ve Nikon da aynısını yaptı, ki bu iki şirket şu anda dijital fotoğrafçılıkta pazar liderleri konumundadır.

Japonya'nın savaş sonrası ekonomisinin zirve yaptığı günlerde Batılı yayınevleri Japon "mucizesini" açıklamaya çalışan sayısız kitap üretmekle meşguldü. Japon tarzı yönetimin sözde sırları genellikle Amerikan düşüncelerine dayanıyordu. Ne de olsa, işçilere yaşayacakları evleri kiralayıp yedikleri büfeleri işleterek verilen maaşı geri alma fikrini Henry Ford bulmuştu. Japon uzmanlar, Deming Döngüsü'nü yere göğe sığdıramıyordu, ama Deming Amerikalıydı ve Matsushita Electrics kadar Ford Motors'a da tavsiye vermeye hazırdı. Japonya'da ünlenmesinin ardından Ford nihayet 1980'lerde Deming'i işe almaya karar verdi.

Japon mucizesi aslında daha çok bazı eşsiz faktörlere dayanıyordu: Savaş sonrası en yeni makinelere sahip en modern fabrikaların kurulması, Kore Savaşı'nın getirdiği sanayi patlaması ve savaş zamanı tasarruf politikaları altında daha güzel bir yarın için kendilerini isteyerek tamamen işe adayan Japon nesli. "Ordusu olmayan" bir devlet olarak Japonya'nın Vietnam gibi belalara bulaşmaması onun lehineydi. Japon sanayisi, uzun vadeli sanayi politikalarını yöneten ekonomik güç merkezi Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı başta gelmek üzere Japon hükümetinin gizli anlaşmalarından da büyük ölçüde yararlandı. Bakanlık ve hükümetin, yeni uzmanlıklar geliştirmek için hibe ve kredi sunmak, ilgili sanayilerde ölçek ekonomisini teşvik etmek, bazı bölgeleri sanayi adına imara açmak ve hatta gümrük vergileri ve ihracat politikalarını yeni endüstrileri beslemek adına şekillendirmek gibi katkıları oldu. Genellikle Japonya'nın savaş sonrası kalkınmasının arkasında Kishi Nobusuke'nin zamanından bu yana bir "demir çıkarlar üçgeninin" olduğu kabul edilir: Şirketler, bürokrasi ve destekçi bakanlıklar. Bu desteğin iki yönlü olduğunu söylersek herhalde şaşırmazsınız. Bakanlıkta kariyerinin sonuna gelen başarılı bir bürokrat için, bakanlıktaki konumundan ayrıldıktan sonra, görevi sırasında destek olduğu bir şirkette bir yönetim veya danışmanlık koltuğu hazır olurdu. Bu uygulamaya *amakudari* (gökten inme) adı verildi. Eskiden bu terim, tahttan inip tahtın arkasından yönetmeye devam eden imparatorların "emekliliklerini" tanımlamak için kullanılırdı.

Japonya'nın yirminci yüzyıl mucizesinin en azından bir kısmı "şirketçilik" veya "hudut kapitalizmine" atfedilebilir. Bu terimler, savaş döneminin eski zaibatsu zihniyetini güncelleyerek benzer dev şirketlerin yaratılmasını ifade eder. Şirket Japonya'sının insanlara sattığı hikâye bir tür himaye sözü içeriyordu: Şirket ömür boyu istihdam, kıdeme göre terfi, düşmanca olmayacağı umulan bir sendikadan danışmanlık ve bağlı şirketlerle avantaj garantilerini sağlayacaktı. Şirket ayrıca, mesai sonrası yeme içme, eğlenceler, grup gezileri ve hatta çöpçatanlıkla evliliklere aracılık etmesiyle çalışanların sosyal hayatları için bir merkezdi.

Bazı modern akademisyenler, *sararīman* klişesini tüm Japonları birbirinden farklı olmayan aynı takım gömlek giyinen iş adamları olarak göstermesi nedeniyle ırkçı olarak nitelendirir. Fakat gerçek şu ki, *sararīman* yirminci yüzyılın ikinci yarısında Japon ekonomisinin herkesçe bilinen sembolüydü. *Sararīman*, 1950'de iş gücünün yalnızca yüzde 30'unu oluştururken bu oran fenomenin zirve yaptığı 1995'te yüzde 70 gibi inanılmaz bir rakama ulaşmıştır.

Ancak her şey göründüğü gibi değildi. Nasıl şaşalı şekilde kuşanan Orta Çağ samurayı savaş meydanından kaçamıyorsa, açık ofiste çalışan *sararīman* da sürekli meşgul görünmek zorundaydı. Japon çalışanlar Batılı mevkidaşlarına kıyasla katbekat daha fazla saat çalışıyordu. Bu çalışmaları sırasında kimileri gerçekten çalışırken kimileri geç saatlere kadar masalarından ayrılmayarak çok çalıştıkları izlenimi veriyordu. Kurumsal eğlence yiyecek içecek pazarı için kârlı bir alana dönüştü. Ama gece yarısından önce evine dönemeyen çalışanın sırtına binen bir yük oldu. İşin sağladığı yan faydalar da genellikle bireyin değil şirketin çıkarlarına yönelikti: Örneğin, şirketin kardeş şirketinin çıkardığı yeni film için herkese bilet alınması. Bu "bonuslar" ancak çalışan onları bir şekilde tanıdıklarına hediye edebilirse değerli sayılabilirdi, ama tanıdıklarının çoğu da kendisi gibi bir çalışandı ve kimsenin görmek istemediği o filmin biletleri onlarda da zaten vardı. Bununla bağlantılı olarak, Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Japon sinemasında gişe rekorları kıran filmlerin boş sinemalara izletildiği ortaya çıkmıştır. Koltuklar "satılmıştı," ama Hollywood patronlarının isteyeceği şekilde değil.

Ömür boyu istihdam sözünü yeni mezunlara vermek kolaydı, ama kişinin tüm kariyeri boyunca aynı işi yapmak istemeyebileceği gerçeğini göz ardı ediyordu. Kardeş şirketler arasında transfer mümkündü ama bununla bile ömür boyunu çıkarmak zordu. Ayrıca bu tip garantiler demografik gerçekleri de göz ardı ediyordu: Eğer bir şirket bir yılın tüm mezunlarını (diyelim ki 400 kişi) işe alsa, onlardan yalnızca birinin şirketin başına geçme ihtimali vardı. Dolayısıyla, kıdemle terfi sözü bir yalandı. 1970'lere gelindiğinde "ömür

boyu istihdamın" ne anlama geldiği anlaşılmaya başlandı. Ortaya çıkan manzara sanıldığı gibi ellerinde altın saatlerle şirketin kapısından güle oynaya çıkan emeklilerle değil, terfi merdiveninde bir kenara itilip "yapıcı kovulmalara" (eski pazarlama müdürünün kapı güvenlikçisi yapılması, ofiste ağır işte çalışanların cereyan yapan bir ofise taşınıp boş boş işler verilmesi gibi) maruz kalmış öfkeli kıdemli elemanlarla doluydu. Böyle insanlara *madogiwa-zoku* (pencere kabilesi) denir. Buna rağmen istifa etmezlerdi, çünkü ederlerse daha da düşerek acımasız ev kadınlarının evde ayak altında dolaşan kocaları için kullandığı ifadeyle *sodai gomi* (koca bir çöp) olurlardı. Daha girişimci kimileri kendi işlerini kurarak *datsusara* (ex-*sararīman*) oldu. Bu girişimciler genellikle yeni teknoloji ve stratejileri risksiz şekilde denemek isteyen eski patronlarının desteğini bulurdu.

Sararīman ifadesindeki "man" yani "erkek" vurgusu, Japon iş gücünün yüzde 48'ini oluşturan kadınların durumunu göz ardı eder. İş gücünde ikinci sınıf olarak görülen kadınlar, yirmi beş yaş altı sekreterlik işlerini yapan ve nihayet evlendikten sonra işten ayrılan "ofis hanımları," fabrikada montaj, yemek hazırlama ve diğer gösterişsiz işlerde yarı zamanlı çalışan yaşlı kadınlardan oluşan daha az görünür bir iş gücü ve hemşirelik, çocuk bakımı gibi "pembe yaka" işlerde çalışanlardan oluşuyordu. Kadınların maaşı erkek mevkidaşlarına kıyasla düşüktü. Çalışan anneler için çocuk bakım desteği sağlanması nadirdi ve iş gücü, yapısı itibariyle anneliğin her kadının sorumluluğu ve mesleği olduğu varsayımı üzerine kuruluydu.

Kadınlar için bu düzenin bazı beklenmedik artıları vardı. Bunlardan biri evde hesap cüzdanını kontrol altında tutmalarıydı. Kocalar parayı kazanıyor olabilirdi, ama harcamaların kontrolü karılarındaydı. Evliliğinin sağlam ve kocası hali vakti yerinde bir çalışan olduğunu varsayarsak, çalışma hayatını bırakan bir kadın otuzlarının sonuna doğru çocuklarını liseye gönderirdi. Bu noktadan sonra yepyeni bir eğlence sektörünün merkezinde yer alacaktı. 1979'da sosyolog Abe Yoko, otuz beş kırk beş yaş arası kadınların öngörülmemiş bir tüketici bloğunu oluşturduğunu gözlemledi. Kocaları

işteyken boş yuvalarında zamanı geçirmek adına kendilerini bir hobiden diğerine atıyorlardı. Bu arada arketipik eşleri iş çıkışı içkilerini içtikten sonra gece yarısına doğru tökezleyerek eve gelir, maaşını eşine verir ve paranın nereye gittiği konusunda hiçbir şey bilmezdi.

1980'lerde, evlilikle yirmi beş yaşına gelmeden emekli olmayı planlayan şehirli iş gücünün "ofis hanımları" kısmının çoğunun ebeveynlerinin yanında kira ödemeden yaşadığı ve dolayısıyla iş gücünde bulundukları dört beş yıl boyunca bol para biriktirdikleri gerçeğinin farkına varılmasıyla ikinci bir kadın tüketim bloğu daha fazla önem kazandı. Bu "parazit bekarlar," kozmetik ve moda, marka ürünler ve yabancı ülkelerde tatil sektörlerinin hedefi haline geldi. Bu durum ayrıca gençlik yıllarını yetişkinliğe uzatan "sevimlilik" ürünlerinin yaygınlaşmasına yol açtı. Bu ürünlerin en bilinen örneği, 1974'te kız öğrencilere yönelik kalem kutuları ve beslenme çantalarını süslemek için yaratılan, 1980'lerdeyse Japon kadınlığının bir simgesi olarak yeni bir popülerlik kazanan Sanrio'nun Hello Kitty'sidir.

Bazı Japon kadınlar, bir zamanlar evlilik çağındaki bekarları eşleştirmenin varsayılan yolu olan yarı anlaşmalı evlilik sistemini reddederek geleneğe yeni bir direniş sundular. 1945'te, tüm Japon evliliklerinin yüzde 69'u *omiai* (tanışma toplantısı) tarafından düzenlenmiştir. Bu sistemde profesyonel bir evlilik çöpçatanı, zenginlik, sınıf ve statü kriterleri bakımından birbirine uygun iki gencin ailelerini bir dizi akşam yemeğinde bir araya getirirdi. Ancak daha Batı etkisiyle daha proaktif flört ve kişisel seçim yöntemi Japonlar arasında yaygınlaştıkça bu oran büyük miktarda düşüş gördü. Günümüzde Japon evliliklerinin sadece yüzde 6,2'si *omiai* sistemiyle gerçekleşir. Yine de gelenekçiler, evlilik çöpçatanının potansiyel eşleri önceden soruşturup araştırma becerisi sayesinde *omiai* tarafından düzenlenen evliliklerin rastgele romantizme kıyasla çok daha sağlam olduğunu savunur.

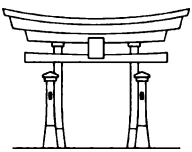
Japonların bir kısmıysa evlenmeyi tümüyle reddetti veya evliliği uzun yıllarca erteledi. Evliliği otuzundan sonrasına bırakanların oranı yüzde ellinin üstüne çıktı. Meiji dönemi kızları genellikle on

altı yaşında evlenirdi. 1950'lere gelindiğinde bu yaş yirmi üçe çıkmışken günümüzde kadınlar için ortalama evlilik yaşı 29,3'ü bulmuştur. Bu da insanların çocuk yetiştirebileceği yılları düşürerek daha küçük çekirdek ailelerin yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur. Tek çocuk sahibi olma (dolayısıyla ailenin beklentilerinin kızların sırtına yüklenmesi) ve kadın haklarının yaygınlaşmasıyla kadınlar kendilerini sadece birinin müstakbel karısı olarak görmeye iten toplumsal baskıya direnerek eğitimleri ve kariyerleri için daha uzun vadeli kararlar almaya başladı. Ev ekonomisi diplomasına sahip bir kadının sekreterlikten öteye terfi etmeyeceğine dair kendini doğrulayan kehanet çökmeye başladı.

Japon "başarısının" diğer unsurları aslında başarısızlıkları halının altına süpürmekten ibaretti. 1980'lerde Japon şirketlerinin yeni malzemelerin yalnızca ihtiyaç duyulduğunda sipariş edilmesini ve teslim edilmesini sağlayarak depolama maliyetlerini düşüren dâhiyane "tam zamanında üretim" sistemi herkesin takdirini çekiyordu. Bu sistem gerçekten istenilen etkiyi elde etme konusunda başarılı olsa da bu başarı ancak küçük işletmelerden oluşan çeşitli bir tedarik zincirine sayesinde yapabilmişti, ki bu küçük işletmeler talep düştüğü anda işin ilk feda edilen parçası oluyordu.

Fakat Japon mucizesinin sonunu getiren belli bir kusuru vardı. Tüm bu yatırım, nihayetinde teminata karşı alınan banka kredilerine dayanıyordu. Bu teminat şirketin borsadaki hisseleri olarak bile gösterilse nihayetinde büyük oranda akıl almaz derecede aşırı değerli hale gelen gayrimenkule dayanıyordu. Kaynağına inilince, bazı Japon şirketlerinin defter değerinin, şirketin bizzat hissedarı olduğu bir bankadan alınan ve varsayılan değeri gerçek değerinden katbekat fazla kabul edilen bir araziyi teminat göstererek alınan sayısız krediye dayandığı ortaya çıkıyordu. Japonya'nın mucizevi ekonomisi aslında patlamak üzere olan bir balondu.

11
Havalı Japonya: Kaybedilen Yıllar

Sarsıntılar başladığında David sükutunu bozmamıştı. Japon öğretmenler hızlı bir şekilde öğrencilerine ayağa kalkıp dışarı çıkmaları için talimat verdi: *Çabuk olun, ama koşmayın.* Sınıf raflarındaki kitaplar titredi. Sandalyeler sarsıla sarsıla yer değiştirdi. Her şeyi bırakma emrine itaat etmeyen bir kız, sınıf arkadaşlarının imzalarını ve karalamalarını içeren bir not defterini aldı. Ne de olsa yarın okulun son günüydü…

Japonya'da deprem her gün yaşanan bir şeydi, ama çoğu fark edilmeyecek seviyedeydi. *Az önce dengemi mi kaybettim yoksa ayağımın altındaki zemin mi oynadı? Köprüyü sarsan geçen bir araba mıydı yoksa altındaki zemin mi?* Bir gün evvel, gerçekten deprem olduğunu hissettirecek büyüklükte bir deprem olmuş, okulu titretmişti. Şimdikiyse normalden daha uzun sürüyordu.

Herkes ne yapması gerektiğini biliyordu. Okulun spor salonu bölgenin güvenli alanı olarak belirlenmişti. Depreme dayanıklıydı ve gelgit dalgalarından korunacağını garanti altına almak için denizden yeterince uzakta ve yüksekçe bir zemine inşa edilmişti. Öğrencilerini geride bırakıp spor salonuna girme fikrini kendine yakıştıramayan David çocukların hepsi girene kadar kapı önünde bekledi. Yanlarında çocuklarını okuldan almaya erken gelen birkaç ebeveyn ve kimileri tekerlekli sandalyeli bir grup huzur evi sakini bulunuyordu.

Sonunda sarsıntılar son buldu. David ışığı açmayı denedi ama elektrikler kesilmişti. Spor salonunun üst pencerelerinden bakınca yağmurun gelişinin işareti olarak gökyüzünün karardığını gördü.

Çocukların kimileri gülüşüyor, kimileri çığlık atıyor, kimileri ebeveynlerine sokuluyordu.

Spor salonunun geniş cam kapılarından bakan David bir adamın koşarak kendisine yaklaştığını gördü. Temizlikçi miydi? Belki de bir güvenlik görevlisi. Her halükârda, kasket ve tulumuyla bir belediye çalışanı olduğu anlaşılıyordu.

Elleriyle değişik hareketler yapıyor, bağıra bağıra sürekli aynı şeyi tekrar ediyordu.

"Tsunami geliyor!"

Bu muydu yani?

Normalde pragmatik olan Japonlar için bu panik tepkisi tuhaftı. Spor salonu kıyıdan üç kilometre uzaktaydı. Ayrıca, eğer kasabaya doğru gelen bir gelgit dalgası gerçekten olsaydı, o zaman sirenler kesinlikle çalardı... değil mi?

Yoksa ışıklar gibi sirenlerin elektriği de mi kesilmişti?

Koşan görevli kapıya ulaştı.

"Tsunami geliyor! Üst kata çıkın! Üst kata!" diye bağırdı.

Kalabalık biraz tereddüt içinde hareket etmeye başladı. Yaşlıların kullanabileceği bir asansör yoktu ve ikinci katın korkuluklarına bakan çocuklar orada herkese yetecek kadar sandalye olmadığını görüyordu. Zemin katta bekleseler olmaz mıydı? Veya merdivenin ara katında? Bu yeterince yüksek değil miydi?

Dışarıda geçen bir trenin sesini andıran bir gürültü vardı. Derinden gelen, giderek daha da yaklaşan bir gümbürtü, tıkırtılar, şakırtılar ve çatırtıların sesi...

Kapıdan dışarı bakan David, arabaların otoparkta hareket ettiğini gördü. Görünmeyen bir güç tarafından birdenbire zar gibi savrulmuşlardı. Spor salonunun girişi ile yakındaki okul binası arasında siyah bir dalga yükseliyor ve giderek yükselmeye devam ediyordu. Düzensiz aralıklarla cam kapıları dövmeye başlayan su tabandaki aralıktan içeri sızıyordu.

Su birikintisinin kendisine ulaşmasıyla David istemsizce geri adım attı. Kapıya dayanan siyah su artık diz seviyesine gelmiş, kapıları içe doğru zorluyordu. Yüke dayanamayan kapılar birden açılınca içeriyi yeni bir dalga vurdu.

Dışarıdaki sel artık bel seviyesindeydi. Suyun içinde sürüklenen çöp kovaları, bisikletler, karton kutular ve ağaç dalları görülüyordu.

Selin gücüyle savrulan bir araba cam kapıya yanlamasına çarparken David dönüp kaçmaya başladı. Sel hızla içeri girdi. Sele kapılan sandalyelerin sivri ayakları suyun gücüyle adeta bir topuzun dikenlerine dönüşüp kaçmaya çalışan insanların ayaklarına dolandı.

Sahne zemini bile yerinden kalkıp yükselen suyun üzerinde çalkalanmaya başlayınca insanların güvenli olduğunu sandığı sığınakları devrilme riski taşıyan sandallara dönüştü.

David kendisini sahnenin yan tarafındaki perdelere tutunurken buldu. Diğer eliyle tüm gücüyle bir adamı tutuyordu, tuttuğu adamın da çığlıklar içinde girdaba kapılan bir kadını tutuyordu.

Su o kadar soğuktu ki insanda kavrayacak güç bırakmıyordu.

Çaresiz David adamın gözlerinin içine son bir kez baktı. Adamın eli kaydı ve çift hemen girdap halindeki siyah denizin içine gömüldü. Eli boş kalan David, bir öğretmen arkadaşı ve korkudan hareket edemez kalmış dört çocuğun bulunduğu yüzer bir masayı tutmak için kolunu zorladı. Birden parmakları hedefe ulaştı. Öğrenciler kollarından üst kat balkonuna tırmanana kadar masayı tuttu.

Bir dakika. Balkon mu?

Su seviyesi üç metreyi aşmıştı, artık yüzdüğü yerden üst kata ulaşabilirdi. David kendini demirlerin üzerinden atıp ikinci kata çıktı. Nefes nefese kalmıştı. Islak kıyafetleri içinde çok üşüyordu, elleri uyuşmuştu.

Gürültü azalmaya başladı, çığlıklar hıçkırıklara dönüştü, akan sular kükremeyi bırakıp alay edercesine duvarları yalıyordu.

David titredi. Yarın okul olmayacaktı.

* * *

11 Mart 2011 Fukushima felaketini getiren bu deprem ve hemen ardından gelen tsunami Japonya'nın yirmi birinci yüzyılın başlarında yaşadığı uzun ve yavaş durgunluğa dramatik bir son oldu. Düşen nüfus ve kalıcı hale gelen ekonomik daralma Japonya'daki bazı toplulukların varlığının sürdürülüp sürdürülemeyeceğini şüpheye düşürmüştür.

Hokkaido'daki Yubari, 1960'ta 120.000 kişinin yaşadığı bir maden kasabasıydı. Son elli yılda madenlerin kapanmasıyla insanların iş bulmak için başka yerlere taşınmasıyla nüfusunun yüzde 90'ını kaybetti. 2007'de nüfusu 10.000'e kadar düşen şehir iflas etti. 2016'da son karaoke barı kapandı. 2020'de nüfusunun medyan yaşı altmış beşe yükselince Yubari başka bir dönüm noktasından geçmiş olacak: Nüfusunun çoğunluğu, tıbbi ihtiyaçları artan ve vergi payları azalan yaşlı emeklilerden oluşacak.

Şehrin bazı kısımları gerçekten terk edilmiş halde olsa da bazı bölümleri tekrar doğaya katılmıştır. 1970'ler ve 1980'lerde düzenlenen yıkımlarla maden işçileri için yapılan sokak sokak evler ortadan kaldırıldı. Günümüzde dağ etekleri yine ormanlarla kaplı. Dağ geyiklerinin sık sık sokaklarda dolaştığı "yeşil takımadalar" yeniden giderek yeşilleniyor. Altyapı olduğu yerde duruyor olsa ve yerliler fantezi film festivalleri düzenlemek veya kavun kafalı bir maskot belirlemek gibi faaliyetlerle ziyaretçi çekmeye çaba gösterse de yeni otoban Yubari'ye uğramıyor. Zaten açıkçası Yubari'ye gelmenizi değerli kılabilecek bir şey varsa o da Japonya'nın diğer birçok şehrinin 2060 yılına gelindiğinde nasıl görüneceğine dair size bir fikir vermesidir. Nüfusun yenilenmesi için gereken doğum oranı 2,1'dir. Japonya'nın mevcut doğum oranıysa 1,4. Ulusal Nüfus ve Sosyal Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü'nün öngörülerine göre bu, 2060 yılına gelene kadar ülke nüfusunun üçte bir azalarak 87 milyona düşeceği anlamına geliyor. İzanami ve İzanagi'nin efsanevi çağından bu yana süren net artış artık tam tersine kayba dönüşmüş durumda.

Japonya'nın yeniden vahşi doğaya karışması modern çağın inanılmaz hikâyelerinden biridir. İstatistiklerin ötesine geçip günümüzün hayalet şehirlerinin büyük çoğunluğunun 2011 deprem,

tsunami ve nükleer felaketlerinin etkilerini hâlâ üzerinden atamayan Tohoku bölgesinde olduğu gerçeğini kabul etmeliyiz. Daha müreffeh güneyde bile, öğrenci yurdu işlevi gören banliyölerin, geceleri insanlarla dolsalar bile gündüzleri tamamen terk edilmiş halde oldukları söylenebilir. Şahsen ben, güneşin altında kavrulan sokaklarında gezerken genellikle bunu yapan tek kişi oluyordum. Şehrin doğaya yeniden kazandırılması girişimleri Ginza semtine bile dokundu. Sony şirketi, 2016'da tuhaf ve sembolik bir jest yaparak ünlü genel merkezini yıkıp araziyi 2020 Olimpiyatları için küçük bir şehir parkına dönüştüreceğini duyurdu. Ne var bunda, Ginza da neymiş diye merak ediyorsanız şöyle ifade edebilirim. Tokyo'nun tüm arazilerini içeren bir Monopoly oyunu hayal edin. İşte Ginza bu oyundaki en değerli karedir.

Japonya ekonomide 1990'larda zirve yaptı. Dünyanın en büyük bankaları ve dünyanın en zenginleri listeleri Japon isimlerle doluydu. Bu zenginler, van Gogh'un "Ayçiçekleri" gibi sanat eserlerinden New York'un ünlü Rockefeller Merkezi binasına dikkat çekici alımlar yapıyordu. 1989'da Sony, ABD'li film yapımcısı Columbia Pictures'ı satın alarak işinin önemli bir kısmını yürütmesini sağlayan hayati bir yazılımı güvence altına almış oldu. Matsushita bir yıl sonra MCA (Universal) şirketini alarak bu hamleye karşılık verdi. Ancak Japon iktisatçı Shimada Haruo'nun uyardığı gibi, Japonya'nın refahı "hayali değerleri kullanan yatırım simyasına" dayanıyordu. Nihayetinde her şey arazi fiyatlarına bağlıydı, ki gösterilen değerler gerçek olsaydı, Japonya'nın gayrimenkulü tüm Amerika Birleşik Devletleri'nden yüz kat değerli olurdu. Bunun doğru olmadığı barizdi; yabancı ulusların seviyesine ulaşması adına iş gücüne yardım etmeye çalışan Japonya hükümetinin başvurduğu, son yüzyıldır şu ya da bu şekilde yürütülen devlet kapitalizmine dayanan bir kurgudan ibaretti. Ama bu hedefe artık açıkça ulaşılmış, tecrit konumundan çıkarılıp gerçek bir küresel ekonomiye entegre edilen Japonya küresel finansın servet dalgalanmalarına tabi olduğu bir konuma oturtulmuştu. Batılı şirketler genellikle yükümlülüklere özen gösteren hissedarlar tarafından finanse edilirken, Japon şirketleri

genellikle usulsüzlük hallerini görmezden gelebilen bankalar tarafından finanse ediliyordu.

Balon 1991'de patlayınca üç yıl içinde Tokyo gayrimenkullerinin değerinde yüzde 40'lık bir düşüş görüldü. "Başarısız olamayacak kadar büyük" kabul edilen sayısız kurum aslında kardeş şirketlerinden aldıkları iyi şartlı borçlarla destekleniyordu. Ortaya çıkan, sürekli dışarıdan yeni para akıtılarak veya tedarik zincirlerine aylarca ödeme yapmayarak ayakta tutulmaya çalışılan "zombi şirketlerdi."

Bu sırada Japonya'nın sırtına sadece kötü şans eseri olarak tanımlanabilecek başka yükler de bindi. 1995'te gerçekleşen Kobe depreminin Japon ekonomisine maaliyeti milyarlar oldu. Üzerinden birkaç ay geçmişti ki, Aum Shinrikyo ölüm tarikatı, Tokyo metrosuna bir terör saldırısı düzenledi. 2001'de El Kaide'nin New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ne düzenlediği terör saldırısı Batı dünyasını Ortadoğu'daki yeni bir savaşa soktu. Dönemin Japon başbakanı Koizumi Junichiro, Japon turistlere seslenerek paralarını memleketlerinde harcama çağrısında bulundu. 11 Eylül saldırıları ayrıca, hayati önem taşıyan petrolü güvenceye alacak savaş çabasına mali değil fiziki destek sağlamaları için Japon anayasasının 9. maddesinin kısıtlamalarını aşmanın bir yolunu bulması yönünde Japon hükümetine uygulanan baskıyı artırdı.

Patlayan balon ilkten Kayıp On Yıl (*ushinawareta junen*) olarak anılan daha sonra Japonya'nın işinin kolay olmadığı anlaşılınca Kayıp On Yıllar olarak çoğullaştırılan bir dönemi getirdi. Sendeleyen bankalar birbirini satın alarak birleşti. Genel halk, her şeyin fiyatını arttıran ve yüzdesi sürekli artan yeni tüketim vergisi altında ezildi. Balon döneminde alınan ve kimilerinin ödemediği, bir nesilden fazla sürecek pahalı evlere ait ipotekli konut kredileri artık satın aldıkları ev ve arazinin değerinden daha pahalıydı. Bunun üzerine iflas eden, ödeme yapamayanların sayısında büyük bir artış görüldü.

Kayıp On Yıl bazı yönlerinden sanıldığı kadar kötü değildi. Ne de olsa, Japonya bu dönemde daha küçük de olsa yine büyüme kaydetmişti. Ekonomi durgundu ama çökmüyordu. Düşen bir değer varsa demografi alanındaydı. Kendi kârını öteleyip fazla mesai yapa

yapa çalışan savaş sonrası nesil artık emeklilik ve iş gücünde küçülmelerle karşılaşıyordu. İmparator Hirohito 1989'da hayata gözlerini yumdu ve tebaası olan savaş sonrası nesil 1990'larda emekli olmaya başladı. Bu, sadece iş gücünü küçültmekle kalmayıp ayrıca o zamana kadar kişisel ilişkiler üzerinden yürütülen birçok kuruma kimin sahip olacağına dair bazı zor kararların alınmasını gerektirdi.

Japon ekonomisinin yavaşlaması dikkatleri dünyanın en iyi iş gücüne çekti. Önceden Japon eğitim sisteminin buna bir şekilde bir katkıda bulunduğu varsayılan bir gerçekti. Ancak konuya daha şüpheyle yaklaşanlar Japon eğitim sisteminin öğrencilerini zerre orijinallik bırakmayacak şekilde törpülemek dışında bir şeyi başarmadığını iddia eder. Japon öğrenciler kalıp testlerde diğer ülkelerin öğrencilerini geçiyordu geçmesine, ama eğitim sistemi *sadece* testlere önem veriyor, performansları büyük ölçüde yaratıcılıktan ziyade kutu işaretleme ve çoktan seçmeli sınav becerilerine bakarak değerlendirilen öğrenciler üretiyordu. Örneğin, ki bunu duymuş olabilirsiniz, bir Japon edebiyatı sınavında öğrencilere sadece birkaç açılış cümlesi verilip bunların kaynağını tespit etmeleri isteniyordu. Yani öğrencilerin Kawabata Yasunari'nin *Karlar Ülkesi* romanının ilk cümlesini okuyarak kitabı tespit etmeleri isteniyordu. Peki o kitabın ilk sözleri neydi? "Tünelden çıkan tren karlar ülkesine vardı."

Üniversitenin gerçek yetenekleri kazandıracağını düşünüyor olabilirsiniz. Gerçekten de bazı Japon öğrencileri için bunu başarıyor. Fakat çoğu için yüksek öğretim, oraya kabul edilmek için geçmeleri gereken "sınav cehenneminden" sonra dinlenilecek bir tatil yeriydi. Bu arada kişisel bağlantılar ve sanayi eğitim arasındaki *keiretsu* bağlantıları işe alım sürecinde bile dikey entegrasyonu getirdi. Bazı üniversiteler ekonominin bazı sektörlerinin işe alım merkezleri olarak bilinir oldu. Avukat olmaya heves edenler hangi Tokyo üniversitesine yazılırlarsa daha mezun olmadan önde gelen bir hukuk firmasında staja başlayabileceklerini biliyordu. Mühendis olmak isteyenler Chiba, seyahat danışmanı olmak isteyenler Kyoto'daki bir üniversiteye gitmeliydi, çünkü şirketler yeni işe alacakları kişileri oralardan seçiyordu. Bu düzen iş verenler için süreci basitleştirse

de doğru okulun sınavını geçmek için üniversite başvurularını bir, iki veya daha fazla yıl geciktirmek zorunda kalabilen öğrenciler için işkenceydi. Daha çok erkeklerden oluşan (tabii ki, gerçek bir kariyer sahibi olabilmek erkeklerin kurabileceği bir hayaldi) bu öğrencileri tanımlamak için efendisi olmayan samurayları tanımlamada kullanılan terim kullanılır: *Ronin.*

Ronin'ler de eğlenmeye ihtiyaç duyar. Normal şekilde gelişmesi engellenen genç erkekler ve kadınların Japon hayatının kişisel alan, mahremiyet, zaman gibi fiziki sınırlamalarıyla karşılaşmasıyla yeni bir demografi ortaya çıktı. 2005 yılında Nomura Araştırma Enstitüsü, "*otaku* pazarlama" dünyasına dair araştırmalarını yayınladı. Bu yeni iş modeli tüketim toplumu içindeki küçük ama varlıklı grupları hedef alıyordu. *Otaku* (argo; inek) terimi animasyon çizgi filmlerin dünyasından geliyordu, ama kısa süre içinde turizmden kameralara, spor arabalardan mangaya başka alanlarda da kullanılmaya başlandı. Ana sektör ceplerinde harcayacak paraları bulunan bekar gençler üzerine kuruluydu, fakat Nomura'nın raporunda daha yaşlı sorumluluk sahibi, hobilerine hafta sonlarını ayıran insanlar da bulunur. Her halükârda, bu tip *otaku* tüketiciler kendi cüzdanlarının yağmalanmasında iş birlikçi olmaya ikna edilebilirdi. Bunun için gereken şey sadece onlara istedikleri gibi özelleştirilebilir ürünlerin sağlanmasıydı. Tam istedikleri gibi, korsanı yapılamaz veya kopyalanamaz deneyimler veren, olay ve katılımcı güdümlü bir hayran kültürü ve tüm çeşitleri edindikleri için onları ödüllendiren "oyunlaştırılmış" bir tüketici deneyimi... Bu sistem "üç C" (*Collection*, *Creativity*, *Community* yani Koleksiyon, Yaratıcılık ve Topluluk) şeklinde özetlenir. Günümüzde *otaku* kültürünün dışa vurumu sadece anime etkinliklerinde, oyun takas buluşmalarında ve *cosplay* olarak bilinen muhteşem kostüm giyme fenomeninde değil değiştirebilir lensli Canon ve Nikon kameralarda ve kişinin turunu kendine göre özelleştirmesine imkân veren tatil ayarlama işlerinde de görülür. Japon medyasında giderek artan çeşitlilik ve dar kitlelere yönelim hareketi de bunun bir eseridir.

Bazı Japon endüstrileri fırtınayı atlatmayı başardı. Bunların başında gelen eğlence sektöründe Japon oyunları dünya lideri olmaya

devam etti. 1970'lerin salon oyunları 1980'lerde minyatürize edilerek ev oyun konsollarına aktarıldı. Sega, Nintendo ve Sony ve onların maskot karakterleri herkesçe bilinen isimler oldu. *Kontentsu*'nun (İçerik) pazar değeri anlaşıldı. Japonya imalat ekonomisinden post modern bir hizmet ekonomisine geçerken, hükümet, ülkeyi turizm hedefine dönüştürmede popüler kültürün öneminin farkınaydı. Nomura'nın raporunun yayınlandığı 2005 yılında ticaret bakanı Nakagawa Shoichi de şöyle bir yazı yayınlamıştı: "Japon ekonomisinin canlandırılmasında fikri mülkler ve içerik endüstrisinin gelişimi kilit bir rol oynayacaktır. Özellikle dijital medya ve proaktif uluslararası girişim pazarlarının ivedi büyüme görmesi ve bunun turizm ve imalat gibi ilgili sektörlerin büyümesine katkıda bulunması muhtemeldir." Başka bir deyişle, mucize dönemi şirketler yabancı tüketicilere satacağı tüm donanımı sattığına göre artık Japonya yazılımda en iyi konuma gelerek kâr etmeye devam edebilirdi. Artık bilgisayar oyunları, animasyon filmler ve yüksek teknoloji oyuncaklar gibi şeylere odaklanılmalıydı. Nakagawa, Aso Taro'nun hükümetinde görev almış bir siyasetçiydi ve Aso gençleri yanına çekmek adına mangayı ne kadar sevdiğini herkese ilan eden, yurtdışında düzenlenen çizgi roman yarışmaları ve yerli animasyon şirketlerine sağlanan hibeler gibi girişimleriyle "Havalı Japonya" imajını satmaya çalışan bir başbakandı. Onun başlattığı girişimler hükümetinden sonra da devam ettirildi.

Herkes havalı Japonya fikrinden yana değildir. 2013'te konuşan Londra Üniversite'si Birkbeck Koleji öğretim üyesi akademisyen Oyama Shinji, dik saçlı yakışıklı çocuklar ve dans eden liseli kızların şirketleşmiş yavan Japon eğlence sektörünün kullandığı bir maskeden ibaret olduğunu söylemiştir. Havalı Japon fikrini aktaran modellerin temsil ettikleri gri takımlı insanlarla dolu şirketlerde asla işe alınmayacağına dikkat çeken Yokoyama da Japonya'yı yüksek teknoloji oyuncakların bulunduğu bir punk rüyası olarak gören yabancı *otaku*'ların bir yalana kandıklarını söylemiştir. "Super Flat" sanat tarzı* Havalı Japonya imajının ikonlarından biri haline gelen

* İng. Super Flat veya Superflat, Murakami Takashi'nin Japon grafik sanatı, anime, pop kültürü ve güzel sanatların çeşitli formlarında, Japon tüketim kültürünün sığ-

sanatçı Murakami Takashi de benzer şekilde Havalı Japonya için, "Japonların gururunu tatmin etmek için planlı şekilde yaratılmış, kamu fonlarının reklam şirketlerine aktarılmasını sağlayan bir reklam sloganından başka bir şey değildir," demiştir.

Bu kinik bakış açısı, sınav cehenneminden geçip artık eskisi gibi maaşlı eleman hayat tarzını sürme garantisi olmadan pahalı üniversitelerde okumak zorunda olan Japon gençler arasında yaygındır. Japon medyası, yabancı dillerde kullanılan "NEET" yani *Not in Education, Employment or Training* (Ne Eğitimde, Ne İstihdamda Ne de Çalışan) terimini alıp Balon döneminin temel değerlerini reddederek sadece düşük faturalarını ödeyecek basit işlerde çalışa çalışa en temel düzeyde tüketici ekonomisine katılmayı tercih eden insanları tanımlamak için kullanmaktadır (serbest anlamına gelen "*freelance*" kelimesiyle Almanca işçi anlamına gelen *arbeiter* kelimesinin birleşiminden oluşturulan "*freeter*" kelimesi de aynı şeyi ifade etmek için kullanılır).

Sanayi sonrası bir ekonominin bile sanayiye, hammaddelere ve enerjiye ihtiyacı vardır. Tüketicilerin tüketeceği ürünleri üretecek biri olmalıdır. Japonya'nın sanayi liderleri küreselleşen ekonomide giderek daha uzaklara bakmaya başladı. Japon sanayisi ve siyaseti bir araya gelerek 2013'te Afrika'ya 32 milyar dolarlık bir yardım paketi verme sözü verdiler. Japonya ve Asya'daki en büyük rakibi Çin, artık Afrika'da nüfuz oluşturma ve bağlantı kurma yarışındalar.

Japonya'nın yeni zorunlu kemer sıkma dönemi ikinci el ürünlerin popülerleşmesine yol açtı. Çok iyi şekilde kontrollerden geçen yüksek kalite ürünleri satan bit pazarları ortaya çıktı. Buralarda kırık oyuncaklar, düğmesiz ceketler bulamazsınız. Japonya'nın ikinci el dükkanları Balon neslinin masasından düşen kırıntılarla beslenir. İstenmeyen veya unutulmuş hediyeler ve bir hevesle alınıp kullanılmayan ürünlerden beslenen bu dükkanların tedarik sorunu çekmesi mümkün değil gibi görünüyor. Koyoto'daki bir "bit pazarında"

lığına atıfta bulunmak için kullandığı tabir. Bu tabir aynı zamanda postmodern sanatın en canlı akımlarından biri haline gelmiştir. Genel olarak Pop Art'ın bir türevi, Japon formu olarak kategorize edilebilir. (ed.n)

bulduğum bir çantanın etiket fiyatı 1.500 dolardı. Eskimiş, çizilmiş ürünlerin bile kendine has bir değeri vardır, çünkü ürüne gerçeğinden daha uzun süredir sahip olunduğu izlenimini verir. Japonya'nın yirmi birinci yüzyıl *boro* (eskimiş) estetiğinin temel aldığı mantık bu olmalıdır. Pasaklı temizden makbul oldu. Bu arada modern Japonya'nın entegrasyon takıntısı kimsenin geride kalmadığından emin olur. Örneğin, Japonya'nın en büyük yayınevlerinden bazıları ikinci el kitap satan bir mağaza zinciri olan Book-Off'un yatırımcıları arasında yer alır. Böylece yayınevleri (ama yazarlar değil) ürünlerinin ikinci el satışlarından da küçük bir pay alır.

İronik olanı Japonya'nın kemer sıkma döneminin en ikonik sembollerinden biri kalkınmayla geçen 1980'lerden gelmesidir. Marka olmayan bir marka olan Muji, daha uzun ismiyle *Mujirushi Ryohin* (markasız kaliteli ürünler) 1980'de Seibu alışveriş merkezi zincirinin bir alt markası olarak çıkmıştır. Tüketicilere pratik markasız ürünler sunan Muji, özel marka ve paket faktörlerini aradan çıkardığı için daha ucuzdu. Yani, diğer ürünlere kıyasla hem daha hesaplı hem de çevre için daha iyi seçenekti. Aslında, Muji'nin geri dönüştürülmüş kahverengi kâğıttan paketleri ve basit etiketleri başlı başına bir Zen estetiği taşıyordu. Şirketin odaklandığı son kalan satılmayan ürünler kategorisi o kadar ilgi gördü ki ellerindeki tüm ürünler kısa sürede tükendi. En çok satan ürünü parçalanmış mantarın (zaten pişirme sırasında parçalayacaksınız, bütün olmasında ısrar etmenin anlamı ne?) popülerliği şirketi öyle bir durumda bıraktı ki, talebi karşılamak için bütün mantarları alıp parçalayıp tekrar paketleyerek satmak zorunda kaldılar. Japonya'daki dükkanlar bir anlamda kendi başarılarının kurbanı oldu. İşler o kadar iyi gidiyordu ki "küçük güzeldir" estetiği ve tedariği zincirin tüm mağazalarında sürdürülemez oldu. Bu arada, isminin anlamına inat, yabancılar Muji'yi yine bir marka olarak görmeye başladı.

Kimileri için sadece kemer sıkma yeterli değildi. Bazı toplumun dışından kalmış insanlar daha da ileri gitmesi Japon gazetecilerin ve psikologların *hikikomori* adını verdiği fenomeni ortaya çıkardı. Başta Balon'un patladığı sırada ergenlik çağına ulaşan nesil olmak

üzere yüz binlerce Japon, toplumdan neredeyse tamamen izole olmuş, kendilerini eve kapatmış ya da internette yaşayan sanal varlıklara dönüşmüştür. Havalı Japonya retoriğinin altında, *otaku* odaklı ekonominin büyük oranda *hikikomori* olma sınırında yaşayan 1,5 milyon Japon gence dayanıyor olabileceği gerçeği yatar. Yaşlı anne babalarına (aslında daha çok kayın anne ve babalarına) bakmak zorunda olanlar gibi daha sıradan sebeplerle toplumun dışında kalanlar da vardır. Yirminci yüzyıl boyunca Japon yasaları aileyi bir birim olarak görmüştür. *Ie* adı verilen bu birim büyük anne babalar, anne babalar ve çocuklar olmak üzere üç nesli içerir. Bu çağa uymayan kırsal yaşamdan kalma düzen, işçilerin atalarının evlerini terk ederek şehirlere akın ettiği Mucize büyüme devrinde bozuldu. Şehirlere taşınan işçiler, Batılılara daha tanıdık gelecek çekirdek aileleri oluşturdular. Bu, hem çocuk bakımı hem de yaşlı bakımının en yaygın ve en ucuz kaynağını ortadan kaldırdı. Şehir yaşamının gerçekleri değil üç nesillik *ie* biriminin varlığı üzerine kurulu Japon emekli maaşları ve çocuk bakımı ücretleri çağın gereksinimlerini karşılayamaz oldu.

Yirmi birinci yüzyılın Japonya için en önemli olayı 11 Mart 2011'de kuzey kıyısının 70 kilometre açığında denizin altında gerçekleşen bir depremle başlayan felaket dizisi oldu. Moment şiddet ölçüsünde 9,0 olarak ölçülen deprem, Japon tarihinin en güçlü depremiydi. Öyle ki, Honshu adası 2 metre doğuya kaydı, aniden yukarı hareket eden 180 kilometre deniz tabanı birden 6-8 metre yükseldi. Bu deprem, Japonya'nın kuzeyindeki Tohoku bölgesinde ciddi hasara neden olduğundan genellikle Tohoku Depremi olarak anılır.

Fakat deprem sadece başlangıçtı. Sismik hareket devasa bir seli (*tsunami*) getirdi. Gelgit dalgası deyince akla gelen Hokusai'nin "Büyük Dalga" eserindeki dalga, bu dalganın yanında bir hiç kalıyordu. Bu, denizin karaya akın etmesiydi. Durdurulamaz görünen bir dalgayla duvarları aşıp içe kadar girdi ve girerken topladığı arabalar, telgraf direkleri ve parçaladığı evlerle ıslak beton ve keresteden bir duvar oluşturdu.

Haber bültenleri hasarı göstermeyi sever. Deprem ve tsunami kombinasyonunun 15.000 kişinin canına mal olduğunu biliyoruz.

Çoğu boğularak can verdi. Ölenlerin çoğu dalgadan kaçmak istemeyen veya kaçamayan yaşlılardı. Okul günü gerçekleşmesiyle aileler bölündü. Etkisi, sert dalgaların buz sahanlığını parçaladığı Antarktika kadar uzakta bile hissedildi. California'da anormal yükseklikteki dalganın fotoğrafını çekmeye çalışan bir adam denize çekildi. Ama haberler *olmayan* şeyleri göstermez. Güvenlik önlemleri artırıldığı için depremde yıkılmayan binaların haberi yapılmamıştır. Deprem öylesine güçlüydü ki Tokyo Disneyland'in otoparkının toprağını sıvılaştırdı, fakat başkent olayı nispeten hasarsız atlattı. Chiba yarımadası ve uzun yıllar içinde geliştirilen deprem mimarisi doğrultusunda önlem için inşa edilen deniz duvarları Tokyo'ya kalkan olmuştu. Haberler, son teknoloji erken uyarı sistemi sayesinde binlerce insanın güvenli bir yere ulaşabilmiş olması üzerinde durmamıştır. Muhabirlerin aklında Fukushima nükleer reaktörleri gibi başka şeyler vardı.

Tsunaminin birkaç elektrik santralini çökertmesi, Japonya'nın elektrik şebekesinin kapasitesini büyük miktarda düşürerek milyonlarca evi elektriksiz bıraktı. Ardından gelen haftalarda, dışarıdan bakanlar Japonya'nın modernleşme yolculuğuna dair bir tarih dersi almış oldu. Japonya'nın güneyinde üretilen elektrik kuzeyine takviye edilemiyordu, çünkü ülkenin iki yarısının şebekeleri farklı frekanslarda çalışıyordu. Neden mi? Çünkü 1890'larda inşa edildiğinde iki şebeke birbirine rakip ülkelerin mühendisleri tarafından kurulmuştu.

Deprem halinde reaktörleri devre dışı bırakacak güvenlik tedbirleri ve soğutma suyunu pompalayacak yedek jeneratörler bulunuyordu. Fakat bunlar bile reaktörün 10 metre deniz duvarını aşan tsunami karşısında bozuldu. İronik olan, tam da bu durum 2007'de yayınlanan bir güvenlik raporunda öngörülmüş, ama gerçek dışı olduğunu öne süren yöneticiler tarafından görmezden gelinmişti. Çekirdek erimesi, radyoaktif buharın salınması, kirli suyun denize bırakılması ve diğer önlemler çevre bölgenin tahliyesiyle sonuçlandı. Olayın uzun vadeli etkileri hâlâ tartışma konusudur. Bir araştırmaya göre önümüzdeki yıllarda etkilenen insanlarda kanser vakalarının artmasıyla deprem, tsünami ve reaktör erimesi felaketinin toplam nihai ölü sayısına bir 10.000 daha eklenecektir. Çelik ve betondan

duvarların arkasında "kontrol altına alınan" ve yer altı suyunu mühürlemek için yapay yollarla kalıcı şekilde dondurma çabalarından doğacak olası tehlikeleri hesaba katmıyoruz bile. 2015'te Etau tayfununun yüksek dalgaları bölgedeki radyasyonlu toprakla dolu çuvalları vurup tonlarca radyasyonlu su yarattı. Fukushima sahası, sırf var olmayı sürdürmesiyle, her şeyi başlatan 7. seviye "büyük kaza"ya ek olarak çok sayıda 3. seviye "ciddi hadise" de yaratmıştır.

Yirmi yıllık durgunluktan sonra gelen Tohoku felaketi Japonya'yı imkânsız bir duruma soktu. Kısa ömürlü muhalefet hükümeti kemer sıkma politikaları uygulamak zorunda kalınca güçten düştü ve Liberal Demokratik Parti tekrar iktidara geldi. LDP hükümeti güney ovalarındaki bazı sanayileri taşıyarak kuzeye tekrar istihdam sağlayacak bir girişimi iptal etti. Tüketim vergisini daha da arttırdı. Tüm bunlara ek olarak, Japonya enerji kaynakları üzerine kolay olmayan bir tercih yapmak zorundaydı. Japonya'yı küresel siyasete dahil olmak zorunda bırakacak petrole mi öncelik vereceklerdi yoksa Japonya'nın başka bölgelerini de felaket tehlikesine sokabilecek nükleer enerjiye mi?

Japonya'nın yeni başbakanı, Kishi Nobusuke'nin torunu Abe Shinzo oldu. Abe, biraz yatırım ve turizm çekmek amacıyla 2020 Olimpiyatları için Tokyo'nun seçilmesini sağladı. Ama Abe'nin esas umudu, mali teşvik, parasal genişleme ve yapısal reformları içeren "üç oktaydı." Aslında bu slogan tarzı kelimeler daha çok bir samuray kıssasına gönderme "üç ok" ifadesini kullanabilmek için bir bahane olabilirdi. Tek bir ok elle kırılabilir ama bir arada tutulan üç ok çok daha sağlamdır. Aslında Abenomik adı verilen bu strateji, Yen'in devalüe edildiği, ancak Japon işçilerin azalan maaşlarıyla satın aldıkları her şey için tüketim vergisi ödemeye devam ettiği kurtarma paketleriyle yamalanarak su üstünde tutulmaya çalışılan cankurtaran botuydu. Bu arada gittikçe sağa çekilen Abe hükümeti, Güney Çin Denizi'ndeki küçük ama stratejik önem taşıyan adalar üzerine çekişmelere girip basın özgürlüğünü bastırmaya başladı.

Japonya'nın ticaret açığı artmaya devam etti. Nükleer enerji santrallerinin kapatılmasının ülkeyi tehlikeli oranda enerjide

ithalata bağlı bırakmasının bunun üzerindeki katkısı büyüktü. Modern Japon siyasetinde sıklıkla görüldüğü gibi, girişimler sorunların temel sebeplerine çözüm getirmek yerine dışa vuran semptomlarını bastırmaya çalışıyordu.

Fakat günümüzde Japonya'nın karşısındaki en büyük sorun demografidir. Diğer sanayi sonrası ülkelerde olduğu gibi, 1960'larda doğan nesil emekli olmak üzere. Ortaya çıkan "ak saçlı neslin" emekli maaşları giderek sayıları azalan iş gücünün ödediği vergilere dayanıyor. Japon siyasetçiler yaklaşan, 2020 Tokyo Olimpiyatları için yapılan altyapı projeleri ve reformlar konusunda umutlu mesajlar veriyor olsa da emekliye ayrılacak bir sonraki neslin, onlardan sonra gelen tek çocuklu, düşük ücretli, işsiz veya çalışması mümkün olmayan insanlarla dolu daha sonraki neslin sırtına çok ağır bir yük bindireceğini öngören "2030 Sorunu" üzerine endişeler artıyor.

Keidanren iş grubunun yayınladığı raporda da belirtildiği gibi, görünmese de Japonya zaten dışa aktardıkları sektörlerle göçmen ve yabancı işçilere bağlı durumda. Büyük anne veya babalarından üçü yabancı olan herkesi ülkeden kovan on yedinci yüzyıldaki *sakoku* fermanlarının aksine, günümüzde Japon hükümeti tek bir Japon büyük anne veya babası olan Güney Amerikalılara teşvik sunuyor. Anlaşılan bu çeyrek Japonlar tümüyle Japon olmayanlardan daha makbul görülüyor. Gözden uzak gönülden ırak bu insanlar Japon şirketlerinin deniz ötesindeki alt şubelerinde çalışıyor. Fakat diğer modern toplumlarda olduğu gibi Japonya'nın da daha ucuz işçi gücüne yurtdışına kaçan imalat sektörünü geri kazanması imkansızdır. Japonya'nın meşhur "animesi" gibi dijital medya işlerinin bile çoğu yurtdışına aktarılmış durumda. Masaüstü yayıncılık ve internetin, Çin veya Güney Kore'den renkçilerin, tasarım sanatçılarının ve ara çizicilerin çalıştırılmasını mümkün kılması, bu tür işlerin değerini Japon vatandaşlarının geçimini sağlayabilecekleri seviyenin altına düşürdü.

Bu faktörler diğer endüstrilerde de tekrar tekrar görülür. Şirketler Japon mucizesinin şahlanan ekonomisine karşılık imalatlarını yurtdışına aktarmış, şirketlerini yalın hale getirmiş ama bunun için binlerce Japon işçiyi işinden etmiştir. Modern Japonya'da yabancı

işçiler üzerine kurulu fabrika gettoları kurup Vietnam gibi uzak diyarların insanlarını kötü şartlarda çalıştırma trendi yaygındır. Çalışma koşulları Japon işçilere layık görülen koşullardan daha kötüdür ama üretimleri yerli üretim istatistiklerine dahil edilir.

Çözüm olarak göçün popüler bir fikir olmaması Abe hükümetini Japonya'nın kendi nüfusuna bakıp işe yarar bir iş gücü çıkarmaya yöneltmiştir. *Kadınomik* gibi yeni slogan kelimelerle kadınlar iş gücüne geri dönmeye teşvik ediliyor. Japon kadınların şu anda yönetim kurullarındaki payı sadece yüzde 3,1 iken bu oran ABD'de yüzde 19,2'dir. Abe, 2020 yılına kadar yönetim kurullarında yer alan Japon kadın oranını yüzde 30'a çıkarmayı hedeflese de kendi danışmanları bile bu artışın pek mümkün görünmediğini dile getiriyor.

Ancak, görünen o ki, Abe'nin kadın iş gücüne sunduğu teşvikler elle tutulur, ölçülebilir olmaktan uzak hem yetersiz hem de geç kalınmış reformlardır. Kadınlara çocuk bakımına "daha iyi erişim" sözü verildi, evet, ama bu bakımın ücretini karşılamaları için yeterli maddi destek sağlanmıyor. Maaş konusunda eşitlik hâlâ garanti edilmezken üç yıla kadar çıkarılma sözü verilen annelik izninin etkisi kadınları işverenler için daha az tercih edilir kılmak oluyor. Geri kalan tek seçenek, kadınları yönetim kuruluna zorla sokmayı hedefleyen bir kota uygulaması oluyor. Abe'nin bu yeni kadınların nereden geleceğini umduğunu kestirmek güçtür. Bunun sadece her şirkete sembolik kadın çalışanlar sokacak yapmacık bir hamle olduğunu söyleyen Japon şirketler de plana karşıdır. Dahası, Japon kadınların, babalarının tüm saatlerini yiyen golf, viski ve geç saatlere kadar süren karaoke eğlenceleriyle dolu yönetim kültürüne sokulmayı isteyip istemedikleri de bilinmemektedir.

Abe'nin kadınomik planı Japon toplumunda yerleşik birçok şeyi görmezden gelmektedir. Maaşlı çalışanlar arasında yapılan bir anket büyük bir kesimin kadın bir patrondan gelecek emre itaat etmeyeceğini ortaya koymuştur. İmparator hanedanlığının gösterdiği örnek göz önünde bulundurulursa bu sonuca şaşmamak gerek. Japon tarihinde başa geçen birkaç İmparatoriçe olmasına rağmen mevcut kurallar sadece erkek varise izin verir. Bu şart, yirmi birinci

yüzyılın başında ideolojik bir tartışmayı doğurdu. Siyasetçiler, Varis Prens Naruhito'nun tek çocuğu olan kızı Prenses Aiko'nun tahtın bir sonraki varisi olarak tanınması için reform yapmaya çalıştılar. Mesele sadece kadınlar için eşitlik meselesi değildi. İmparatorun kız çocuğunun evlenmek için İmparator Hanedanlığı'ndan "ayrılması" ama yine de imparatoriçe olarak başa geçmesi ihtimali vardı. Bunun olması durumunda resmen yeni bir hanedanlık başlamış olacak ve sözüm ona ebediyetten bu yana bozulmayan silsile bozulacaktı. Ayrıca mesele İşgal yönetimini hatırlatıyordu, çünkü bu kuralları belirleyen 1947 İmparator Hanedanlığı Kanunu eski imparator hükümetinin son fermanıydı. Ayrıca aynı kanun soylu aile dallarını soy dışı bırakmıştı. Yine erkek bir varis bulunarak silsilenin devam ettirilmesi için bu dallar yeniden soylu kılınabilirdi, ama bu İşgal yönetiminin getirdiği reformların bir nebze altını kazımak anlamına gelecekti. Şakayla karışık konuşan imparatorluk hanedanlığının bir üyesinden gelen diğer bir çözüm önerisi, prenslerin birden çok cariye almasına izin verilmesiydi. Böylece erkek varis bulunması ihtimali artırılabilirdi.

Bir süreliğine kanun değiştirilecek gibi görünüyordu ki 2006'da İmparator Akihito'nun oğlunun doğumu tartışmayı bir nesil daha ertelendi. Japonya'nın "kadın patronun" buyruğuna girmesi ihtimali ötelendi.

Dışarıdan bakıldığında kadınomik size akıllıca bir çözüm gibi görünüyorsa Japonya'da çok az destek bulduğunu öğrenmeniz şaşırtıcı gelebilir. Ancak Japonya'nın sosyal güvenlik ve vergi sistemlerinin çekirdek aile içindeki iş bölümüne ilişkin son derece muhafazakâr bir dengeyi destekler yönde olduğunu aklınızda bulundurursanız buna şaşırmazsınız. Yatalak kayınvalidesine ücretsiz bakıcılık yapan birinin yıllık genel kurul toplantılarına katılması beklenemez.

Kadın hareketinin 1970'lerden bu yana katettiği onca yola rağmen görünen o ki, Japonya gizlice hâlâ kadınların bir süreliğine ofise güzellik kattıktan sonra iş arkadaşlarından biriyle evlenip çocuk yapmak için ayrılması ve/veya yaşlı kayınlarına bakıcılık yapması fikrini beğenmektedir. 2017'de Japonya'da 38 milyon kadın

istihdam edilmiş olsa da bunların çoğu hâlâ salata büfesinde salata paketleme görevlisi gibi ucuz işçilik veya bakıcılık gibi "yarı vasıflı" işlerde yani iş gücünün alt kademelerinde yer alır.

Kadınomik, Japon iş gücünün taşlaşmış tutumlarını ve geleneklerini ortadan kaldırabilecek sihirli bir değnek değildi. Ton belirlemek adına kabinesine beş yeni kadın atamaya kalkan Abe, bu beşliden ikisinin kısa süre içinde alakasız harcama skandalları yüzünden istifa etmek zorunda kalmasıyla kendi ilacının acısını tattı.

Nüfusun yaşlanması ve küçülmesi modern toplumlar için bir endişe kaynağıdır, ama bu sorun insanlarının dil ve ırk bakımından izolasyonu sebebiyle Japonya'da daha da derinden hissedilir. Sumo Güreşi Federasyonu'nun yabancı şampiyonları tanıması uzun yıllar sürmüştür. Uzun bir süre boyunca Samoalı, Hawaiili veya Moğol güreşçileri *hinkaku* (yabancıların anlayamayacağı, ölçülemez bir Japon sınıf veya erdem duygusu) sahibi olmadığı gerekçesiyle reddetmişlerdi. On dokuzuncu yüzyıldan beri Japon siyasetinin bir parçası olan bu gibi argümanlar *Nihonjinron* yani "Japonların eşsizliği tezi" olarak tanımlanır. Bu tez genellikle ticaret kısıtlamaları veya göçe karşı engeller için bir mazeret olarak gösterilir. Sadece göçmenlere pasaport verip yeni Japon üretemezsiniz. Japon dilini öğrenmesi zordur; kültürü ziyareti kolay, kalmayı zor kılar. 2020'lere dair öngörülerinde Keidanren grubu, Japon ekonomisinin ve nüfusunun desteklemesi için göçün hayati önem taşıyan bir unsur haline gelmesinin kaçınılmaz olduğu konusunda Japon siyasetçileri uyarmıştır. Dolayısıyla, Japonya'nın geleceği, yabancılara, kadınlara ve aileye karşı tutumların yeniden değerlendirilmesinden geçecek. Demografinin basit gerçekleri Japonya için İşgal, Meiji Restorasyonu veya Kara Gemilerin gelişi kadar devrimsel ve dönüştürücü olacaktır. Japonya'nın tarihi sonlanmadı. Aksine, yeni bir devir başlamak üzere.

İsimler Üzerine Not

Japon imparatorlarının resmi soyağacı, Güneş Tanrıçası'nın soyundan gelen Jinmu'nun yaşadığı MÖ 660'a kadar uzanır. Konuyu basitleştirmek adına hanedanlığın kendisi tarafından bile efsanevi ve belirlemesi zor kabul edilen ilk imparatorların hüküm dönemlerini vermekle uğraşmadım. Bu listedeki ilk altı yüzyıl genel olarak hayali kabul edilir, ama günümüze daha yakın olanların bile şişirilmiş tarafları vardır. Karanlık Çağ'ın Japon hükümdarları muhtemelen "büyük kral" anlamına gelen bir unvan kullanıyordu, ama "Göğün Oğlu" terimini ilk kez yedinci yüzyılda kullanmaya başladılar, ki Çin'in hükümdarlarına göre bu unvanı kullanmaları kendilerine yönelik bir hakaret niteliğindeydi. Japon imparatorlarının resmi olarak isimlendirilmeleri ve sayılmalarının tarihi sadece yüz yıl öncesine dayanır. Ama konuyu basitleştirmek adına bu tarihten önceki tüm Japon hükümdarları için de "imparator" terimini kullandım. Bunu yaparak belki Tang Hanedanı dönemi Çin'inden birilerini kızdıracağım, ama bir yazar olarak bu gibi riskleri göze almam gerekiyor.

Çoğu imparatora doğduğunda verilen isimle değil öldükten sonra verilen dönem ismiyle hitap edildiği de okuyucunun bilmesi gereken bir bilgidir. Örneğin, Hirohito'nun kendisine saygı duyan tebaası onu Hirohito adıyla tanımamıştır. Onlar için o sadece "imparatordu." Ölümünden sonra Showa imparatoru oldu. Yani Showa ismi değil unvanıydı. Bu kitapta ben genellikle imparatorların saltanat unvanlarını isimleriymiş gibi kullandım. Sanıyorum ki siz de gerçek ismiyle Otarashi-hiko-oshirowake no Sumera-mikoto'nun adını tekrar tekrar okumaktan çok İmparator Keiko'yu okumayı

tercih edersiniz. Benzer şekilde, Japonların da yaptığı gibi, belirli kişilere ilk isimleriyle atıfta bulunuyorum. Örneğin, metinde Tokugawa Ieyasu'yu sadece Ieyasu adıyla andığımı görürseniz, bu, onunla benim dostane bir ilişki içinde olduğumuzu ima etmek için değil, onu bahsettiğim diğer tüm Tokugawa Klanı mensuplarından ayırt etmek için yapılmıştır. Bu daha tanınabilir isimleri için soyadlarını kullanmama politikası genellikle sanatçılar için izlenir. Bu nedenle, Katsushika Hokusai, Katsushika Bey olarak değil, resimlerinde de imza olarak kullandığı Hokusai adıyla anılır.

Japon adlandırma sistemini çözmek oldukça meşakkatli bir iştir. Orta Çağ döneminde Konfüçyüsçü edep algısı doğrultusunda kadınların isimlerini kayıt altına almamaları yetmezmiş gibi bir de aynı klan mensupları birbirleriyle bağlarını göstermek için kafa karıştırıcı düzeyde benzer isimlere sahip olmuştur. Biliyorum ki, Yoshitomo'nun oğlu ve Yoritomo'nun kardeşi Yoshitsune dediğim anda insanlar isimlere dikkat etmeyi bırakıyor. Daha eski zamanlarda bir de tanımlayıcı unvanların kullanılması meselesi var. Burada bir seçim yapmamız gerekiyor, ismi olduğu gibi mi aktarmalı yoksa gerçek anlamının çevirisi mi verilmeli? Mesela, Amaterasu mu yoksa gerçek anlamıyla Gök Parlıyor mu? Efsanevi konuları ele alıyorken, ben, genellikle iki yöntemi de kullanmayı tercih ederim. Ne yazık ki, bazı eski isimler o kadar uzundur ki yazarın işi zora girer. Ya *Oho nushi no kami* gibi tekerleme gibi uzun isimleri ya da Büyük Diyarın İlahi Efendisi gibi garip çeviri ifadeleri kullanmalıdır. Diğer tüm kitaplarımda yaptığım gibi, daha çok bilinmesi gerekenleri temel alarak, isimlerin en akılda kalıcı ve etkili versiyonlarını kullanmama izin veren bir çizgide yürümeye çalıştım.

Japoncayı okuyabiliyorsanız bilirsiniz, sayfadaki gördüğünüz kelimeler çok seviyeli kavramları içerir. Hem isim olarak okunabilirler hem de mana taşıyan klasik kökleri olarak. Çoğunlukla Japonca isimlerin manası bizim isimlerinizden daha bariz şekilde bellidir. Kimse benim adıma bakıp Tanrıverdi Rahman diye okumayacaktır, çünkü benim adımı oluşturan unsurlar modern İngilizcede bariz

şekilde bulunmaz, daha eski dillerde gizlidir. Japoncadaysa genellikle açıkça ortadadır. Ama Genital-Körük-Panik-Prenses-Leydi diye bir Japon kız ismi görünce haliyle bunu Japonca tutasınız gelir... ta ki bu yapınca Hoto-tatara-isusuki-hime-no-mikoto diye bir ismi kullanmak zorunda olacağınızı anlayana kadar. *Kojiki*'yi çeviren Gustav Heldt (*Kojiki: An Account of Ancient Matters*), gizemli görünen çoğu Japon isminin aslında şaşırtıcı şekilde ne kadar sıradan anlamlar taşıdığına vurgu yapmak için anlam çevirisi yöntemini sonuna kadar kullanır.

Onun kitabında geçtiği haliyle İmparator Kinmei'nin (509-71) hikâyesinden bir örnek vereyim:

> Cesur Adam Diyarı'nın Büyük Kalkan'ı, Yayılmış Adalar'ın yüce salonlarında yaşadı... ve Servi Köşesinde yaşayan bir Taş Hanım'ı nikahına aldı. (Taş Hanım) Onun için yüce prens Çok Çeltik'i, ardından yüce Yeşim Deposu Büyük Mücevher Yayılımı'nı ve onun ardından yüce prenses Tente Dikiciler'i doğurdu.

Coğrafya konusunu da basitleştirmek de için kasıtlı olarak bazı anakronik terimleri kullandım. Kitap boyunca en güneybatıdaki ana ada için Kyushu (dokuz devlet) ismini kullandım, aslında bu ismi ancak Orta Çağ'daki reform döneminde dokuz ilden oluştuğunun kayıtlara geçmesiyle almıştır, ki günümüzde sadece yedi prefektöre sahip olmasına rağmen bu ismini korumaktadır. Benzer şekilde, en kuzeydeki ana ada Hokkaido (kuzey denizi yolu) adını ancak 19. yüzyılda sırf toprağa doyamayan Rus kâşif ve tüccarların önünü kesmek için Japon imparatorluğuna dahil edildikten sonra almıştır. Bundan önceleri, Watarishima veya Ezo gibi çeşitli isimlerle biliniyordu. Size bu tür şeyleri tekrar anlatmak zorunda kalmamak ve ana konumuz olan Japonya'nın kısa tarihini anlatma işinden sapmamak adına metnin birçok yerinde benzer kısayollara başvurdum.

İlave Okuma

Her bölümün başındaki küçük hikâyeler, kaynakçada bulunan bazı kitaplardan alınmış veya esinlenilmiştir. Giriş bölümündeki hikâye Delgado'nun Moğol armadasına dair anlatısından gelir. Birinci bölümdeki hikâye Pearson'ın antik Ryukyu Adası arkeolojisi üzerine kitabını referans alır. İkinci bölüm, Heltdt'in *Kojiki* çevirisini ve Aston'ın *Nihongi* çevirisini; üçüncü bölüm, Wang'in Çin saray seremonilerine dair anlatısını; dördüncü bölüm, McCullough'un *Heike'nin Hikâyesi* çevirisini; beşinci bölüm, Whitehouse ve Yanagisawa'nın Leydi Nijo'nun günlüğü çevirisini; altıncı bölüm Keene'in Cikamatsu'nun *Sonezaki'deki Aşk İntiharları*'nın çevirisini; yedinci bölüm, Feifer'in Kara Gemiler'in gelişine dair anlatısını; sekizinci bölüm, Keene'in İmparator Meiji biyografisini; dokuzuncu bölüm Siemes'ın Hiroşima'nın bombalanmasını yazdığı günlüğünü; onuncu bölüm, Nathan ve Inose'nin yazdığı Mishima Yukio biyografilerini referans alır. On birinci bölümün açılışı Birmingham ve McNeill's *Strong in the Rain* (*Yağmurda Güçlü*) kitabındaki David Chumreonlert'in yaşadıklarından esinlenmedir. Tay kökenli Texas'lı David Chumreonlert, 11 Mart 2011'de Nobiru İlkokulu'nda misafir İngilizce öğretmeni olarak görev alıyordu.

Bu serinin diğer kitapları gibi bu kitap da genel okuyucu kitlesine yöneliktir, uzmanlık gerektiren detaylı konuları veya yabancı dilde alıntıları içermez. Ancak, daha fazla araştırma yapmak isteyen okuyucular için tam kaynakça içinden en yararlı olabilecek kaynakları seçip koyabileceğim bu küçük alanı alabildim. Modern araştırmacıların

en başarılı çalışmalarından bir örnek isteyen okuyucuların Karl Friday'in *Japan Emerging: Premodern History to 1850* (*Japonya Yükseliyor: Modern Öncesi Tarihten 1850'ye*) koleksiyonuyla başlamalarını tavsiye ederim. Merhum Mikiso Hane'nin *Premodern Japan* (*Modern Öncesi Japonya*) kitabı kısa süre önce Louis Perez'in de katkılarıyla yeni bir baskıyla güncellendi. Modern eğilimler doğrultusunda ben de ekolojik meseleleri özellikle öne çıkarmaya çalıştım. Japonya'nın orman kaybı ve kazanımları konusunda Conrad Totman'ın *The Green Archipelago* (*Yeşil Takımadalar*) kitabından yararlandım.

Erken dönem Japonya'yla ilgili bölümlerim için Junko Habu'nun *Ancient Jomon of Japan* (*Japonya'nın Antik Jomon Halkı*) kitabında özetlenen en son araştırmalar ve keşiflerden yararlandım. J. Edward Kidder'ın *Himiko and Japan's Elusive Chiefdom of Yamatai* (*Himiko ve Japonya'nın Anlaşılması Güç Yamatai Beyliği*) kitabı sadece arkeoloji konularında değil, aynı zamanda nerede saklı olabileceğine dair onlarca yıldır bitmeyen tartışmayla birlikte Yamatai hakkındaki yazıların tam hikâyesine değinen tarih yazımıyla ilgili konular üzerine de benim burada yapabileceğimden daha çok detaya giriyor. Joan Piggott'nun *The Emergence of Japanese Kingship* (Japon Krallığının Ortaya Çıkışı) kitabı hikâyeyi Himiko'nun sisli dünyasından çıkarıp daha kanıtlanabilir hükümdarların olduğu gerçek dünyaya yerleştiriyor.

Richard Pearson'ın *Ancient Ryukyu* (*Antik Ryukyu*) kitabı, en eski "Japon" arkeoloji kalıntılarının bulunduğu bu uzak ada grubu hakkında görülmemiş miktarda detay içeriyor. Massimo Soumaré'nin *Japan in Five Ancient Chinese Chronicles* (*Beş Antik Çin Tarih Kitabından Japonya*) kitabı metinleri iki dilde ve kapsamlı açıklayıcı notlarla birlikte aktarıyor.

Orta Çağ için bölüm başlığı seçimimden anlaşılacağı gibi, bu konuda Ivan Morris'in antik Japonya'daki saray hayatını anlattığı *The World of the Shining Prince* (*Parlak Prensin Dünyası*) eserinin eline su dökecek kimse yoktur, ancak *Genji'nin Hikâyesi*'ni okumak isteyen modern okuyucuların seçebileceği birden çok versiyon bulunabilir.

Samuray dönemi savaşları amatör tarihçilerin en çok odaklandığı konu olabilir. En iyi başlangıç noktası William Wayne Farris'in *Heavenly Warriors* (*Göğün Savaşçıları*) kitabıdır. Charles Boxer'ın klasik kitabı *The Christian Century of Japan* (*Japonya'nın Hıristiyan Yüzyılı*), on altıncı yüzyılla on yedinci yüzyıl arasında gerçekleşen misyonerlik faaliyetlerinin ani yükseliş ve çöküşünü konu alır.

Perry'nin Kara Gemileri'nin bozulmalar, çarpışmalar ve antlaşmalardaki Japonların satır arası kurnazlıklarını içeren sahne arkasındaki komik durumları Robert Erwin Johnson'ın *Far China Station* (*Uzak Çin Görevlendirmesi*) kitabındaki Japon sularına gönderilen ABD donanma gücüne dair dedikodulardan öğrenebilirsiniz. Bennett'ın *Japan and the London Illustrated News* kitabı, adı geçen gazetede çıkan makaleleri derleyerek yalnızca olayları kronolojik sıraya koymakla kalmayıp ayrıca zamanın gazetecilerince neyin haber değeri taşıdığı hakkında da bir fikir verir.

Peter Duus'un *The Abacus and the Sword* (*Abaküs ve Kılıç*) ve Louise Young'ın *Japan's Total Empire* (*Japonya'nın Tam İmparatorluğu*) kitapları Japonya'nın Kore ve Mançurya'da giriştiği kısa ömürlü ilginç kıtaya çıkma deneylerini anlamaz için en iyi aracılarınız olacaktır. Brett Walker'ın eserleri, özellikle de *The Conquest of Ainu Lands* (*Ainu Topraklarının Fethi*) aynısını Japonların Hokkaido'ya girişi konusu için yapar.

Gerçek anlamda modern zamanlarda Japonya için modern yazarlarca yazılmış (tarih kitaplarından çok haber şeklinde) seç seç bitmeyecek kadar materyal bulunmaktadır.

Japon takımadalarındaki seyahatleri hakkında yazan onlarca yabancı arasından Alex Kerr ve Alan Booth, her ne kadar zaman zaman kırgınlık ve kızgınlık getirse de bu deneyimden en fazla kazanç sağlayanlar insanlar olabilir. Daha büyük resmi anlamak için, Taggart Murphy'nin *Japan and the Shackles of the Past* (*Japonya ve Geçmişin Prangaları*) kitabı iyi bir başlangıç noktasıdır.

Kaynakça

Tuttle'ın yayın politikası gereği *Kısa Tarih* serisinde referanslara ve alıntılara yer verilmiyor, ama şahsen gerekli olduğunu düşündüğüm yerlerde bazı kitap ve yazar isimlerine yer vermeden edemedim. Örneğin, kehanet niteliğindeki "Kara Gemiler Şarkısı" Komodor Perry'den bahseden sayısız kitapta yer alır, ama çok azı kaynağının Nitobe'nin *Kuzey Amerika'nın Birleşik Devletleri ile Japonya'nın Münasebeti* kitabı olduğunu belirtir.

Bu kaynakçanın da kitap gibi kısa olması gerekiyor, ama alıntıladığım veya kendi metnimi oluşturmak için çokça başvurduğum her kitabı içeriyor.

Adolphson, Mikael. *The Teeth and Claws of the Buddha: Monastic Warriors and Sohei in Japanese History*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2007.

Alcock, John Rutherford. *The Capital of the Tycoon: A Narrative of a Three Years' Residence in Japan*. İki Cilt. New York: Harper & Brothers, 1863.

Aston, William George (çev). *Nihongi: Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697*. Rutland, VT: Tuttle, 1972.

Batten, Bruce. *Climate Change in Japanese History and Prehistory: A Comparative Overview*. Cambridge, MA: Harvard University, Edwin O. Reischauer Institute Occasional Papers in Japanese Studies, 2009.

Bennett, Terry. *Japan and the Illustrated London News—Complete Record of Reported Events 1853–1899*. Folkestone: Global Oriental, 2006.

Best, Jonathan. *A History of the Early Korean Kingdom of Paekche together with an Annotated Translation of the Paekche Annals of the Samguk Sagi*. Cambridge, MA; Harvard University Press, 2006.

Birmingham, Lucy ve David McNeill. *Strong in the Rain: Surviving Japan's Earthquake, Tsunami, and Fukushima Nuclear Disaster*. New York: St Martin's Press, 2012.

Booth, Alan. *The Roads to Sata: A 2,000-Mile Walk Through Japan*. New York: Kodansha America, 1997.

Boxer, Charles. *The Christian Century in Japan 1549–1650*. Manchester: Carcanet, 1951.

Brienza, Casey. *Manga in America: Transnational Book Publishing and the Domestication of Japanese Comics*. Londra: Bloomsbury Academic, 2015.

Chen Cheng vd. (çev.) *The Classic of Mountains and Seas*. Changsha: Hunan People's Publishing House, 2010.

Conlan, Thomas. *In Little Need of Divine Intervention: Takesaki Suenaga's Scrolls of the Mongol Invasion of Japan*. Ithaca: East Asia Program, Cornell University, 2001.

Cooper, Michael (ed.). *They Came to Japan: An Anthology of European Reports on Japan, 1543–1640*. Ann Arbor: University of Michigan, 1965.

Deal, William. *Handbook to Life in Medieval and Early Modern Japan*. New York: Oxford University Press, 2006.

Delgado, James. *Khubilai Khan's Lost Fleet: History's Greatest Naval Disaster*. Londra: Bodley Head, 2009.

Duus, Peter. *The Abacus and the Sword: The Japanese Penetration into Korea 1895–1910*. Berkeley: University of California Press, 1998.

Farris, William Wayne. *Heavenly Warriors: The Evolution of Japan's Military 500–1300*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1992.

Feifer, George. *Breaking Open Japan: Commodore Perry, Lord Abe, and American Imperialism in 1853*. New York: Smithsonian Books, 2006.

Friday, Karl. *Japan Emerging: Premodern History to 1850*. Boulder: Westview Press, 2012.

Habu Junko. *Ancient Jomon of Japan*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.

Heldt, Gustav (çev). *The Kojiki: An Account of Ancient Matters*. New York: Columbia University Press, 2014.

Hendy, Richard. "Yubari, Japan: a city learns how to die," *The Guardian*, Ağustos 15, 2014. http://www.theguardian.com/cities/2014/aug/15/yubari- japan-city-learns-die-lost-population-detroit

Hesselink, Reinier. *The Dream of Christian Nagasaki: World Trade and the Clash of Cultures, 1560–1640*. Jefferson, NC: McFarland & Co., 2016.

Inose Naoki ile Hiroaki Sato. *Persona: A Biography of Yukio Mishima*. Berkeley: Stone Bridge Press, 2012.

Johnson, Robert Erwin. *Far China Station: The U.S. Navy in Asian Waters 1800–1898*. Annapolis: Naval Institute Press, 1979.

Keene, Donald. *Major Plays of Chikamatsu*. New York: Columbia University Press, 1961.

———. *Emperor of Japan: Meiji and His World 1852–1912*. New York: Columbia University Press, 2002.

Kerr, Alex. *Dogs & Demons: The Fall of Modern Japan*. Harmondsworth: Penguin, 2002.

Kidder, J. Edward. *Himiko and Japan's Elusive Chiefdom of Yamatai: Archaeology, History and Mythology*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2007.

Landor, Arnold Henry Savage. Alone *with the Hairy Ainu: Or 3,800 Miles on a Pack Saddle in Yezo and a Cruise to the Kurile Islands*. Londra: John Murray, 1893.

Leggett, Trevor. *Shogi: Japan's Game of Strategy*. Rutland, VT: Tuttle, 1966. Leiter, Samuel. *New Kabuki Encyclopedia: A Revised Adaptation of Kabuki Jiten*. Westport: Greenwood Press, 1997.

Maki, John. *A Yankee in Hokkaido: The Life of William Smith Clark*. Lanham: Lexington Books, 2002.

McNicol, Tony. "Japanese Royal Tomb Opened to Scholars for the First Time," *National Geographic*, 28 Nisan 2008. http://news.nationalgeographic.com/news/2008/04/080428-ancient- tomb.html

Minohara, Tosh ve ark. (ed) *The Decade of the Great War: Japan and the Wider World in the 1910s*. Leiden: Brill, 2014.

Morris, Ivan. *The World of the Shining Prince: Court Life in Ancient Japan*. Harmondsworth: Peregrine, 1979.

Morton, W. Scott ve J. Kenneth Olenik. *Japan: Its History and Culture*. Dördüncü Baskı. New York: McGraw-Hill, 2005.

Murphy, R. Taggart. *Japan and the Shackles of the Past*. New York: Oxford University Press, 2015.

Nathan, John. *Mishima: A Biography*. Rutland, VT: Tuttle, 1974.

Nichiren. *Writings of Nichiren Shonin*. Çev. Kyotsu Hori. Honolulu: Nichiren Shu Overseas Propagation Promotion Association, 2002.

Nitobe Inazo. *The Intercourse Between the United States of North America and Japan—An Historical Sketch*. Baltimore: Johns Hopkins Press, 1891.

Oka Yoshitake. *Prince Konoe Fumimaro: A Political Biography*. Lanham: Madison Books, 1992.

Ooms, Herman. *Imperial Politics and Symbolics in Ancient Japan—The Tenmu Dynasty 650–800*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2009.

Pearson, Richard. *Ancient Ryukyu: An Archaeological Study of Island Communities*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2013.

[Halk Mahkemesi Gazetesi]. *Trials of Justice: Commemoration of the 70th Anniversary of the Victory of the Chinese People's War of Resistance Against Japanese Aggression*. Pekin: Halk Mahkemesi Yayınevi, 2016.

Piggott, Joan. *The Emergence of Japanese Kingship*. Stanford: Stanford University Press, 1997.

Polo, Marco. *The Travels*. çev. Ronald Latham. London: Penguin, 1958. Rafferty, Kevin. "Why Abe's womenomics program isn't working," *Japan Times*, 31 Aralık 2015.http://www.japantimes.co.jp/opinion/2015/12/31/commentary/japan-commentary/abeswomenomics-program-isnt-working/#.VwY_8UfD8bx

Ruoff, Kenneth J. *Imperial Japan at Its Zenith: The Wartime Celebration of the Empire's 2,600th Anniversary*. Ithaca: Cornell University Press, 2010.

Samuels, Richard J. "Kishi and Corruption: An Anatomy of the 1955 system." Japan Policy Research Institute Working Paper No. 83, Aralık 2001.

Satow, Ernest. *A Diplomat in Japan*. Berkeley: Stone Bridge Press, 2006.

St. John, Henry Craven. *Notes and Sketches from the Wild Coasts of Nipon*. Edinburgh: David Douglas, 1880.

Schuessler, Axel. *ABC Etymological Dictionary of Old Chinese*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2007.

Shigematsu Setsu. *Scream from the Shadows: The Women's Liberation Movement in Japan*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2012.

Siemes, John. "The Atomic Bombings of Hiroshima and Nagasaki, Chapter 25: Eyewitness Account," http://avalon.law.yale.edu/20th_century/mp25.asp.

Smart, Richard. "Tokyo's 50-Year Itch: Why is Sony Knocking Down its Flagship Building?" *The Guardian*, 28 Haziran 2016. https://www.theguardian.com/cities/2016/jun/28/Tokyo-sony- flagshipbuilding-olympics-park

So Kwan-wai. *Japanese Piracy in Ming China During the 16th Century*. East Lansing: Michigan State University Press, 1975.

Solt, George. *The Untold History of Ramen: How Political Crisis in Japan Spawned a Global Food Culture*. Berkeley: University of California Press, 2014.

Soumaré, Massimo. *Japan in Five Ancient Chinese Chronicles: Wo, the Land of Yamatai, and Queen Himiko*. Fukuoka: Kurodahan Press, 2009.

Tagore, Rabindranath. *The Spirit of Japan: A Lecture*. Tokyo: Indo-Japanese Association, 1916.

Tames, Richard. *A Traveller's History of Japan*. Dördüncü Baskı. Moreton in Marsh: Chastleton Travel, 2008.

Teeuwen, Mark ve Kate Wildman Nakai (ed) *Lust, Commerce, and Corruption: An Account of What I Have Seen and Heard, by an Edo Samurai*. New York: Columbia University Press, 2014.

Totman, Conrad. *The Green Archipelago: Forestry in Preindustrial Japan*. Berkeley: University of California Press, 1989.

Tsang, Carol Richmond. *War and Faith: Ikko Ikki in Late Muromachi Japan*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2007.

Vlastos, Stephen. *Mirror of Modernity: Invented Traditions of Modern Japan*. Berkeley: University of California Press, 1998.

Walker, Brett. *The Conquest of Ainu Lands: Ecology and Culture in Japanese Expansion, 1590–1800*. Berkeley: University of California Press, 2006.

Wang Zhenping. *Ambassadors from the Isles of the Immortals: China-Japan Relations in the Han-Tang Period*. Honolulu: University of Hawaii, 2005.

Whitehouse, Wilfrid and Yanagisawa Eizo. *Lady Nijo's Own Story: The Candid Diary of a Thirteenth-Century Japanese Imperial Concubine*. Rutland, VT: Tuttle, 1974.

Young, Louise. *Japan's Total Empire: Manchuria and the Cult of Wartime Imperialism*. Berkeley: University of California Press, 1999.

İndeks

9. Madde 227-8
1955 Sistemi 230

A
Abe Shinzo 231, 264
Abe Yoko 247
Açlık Harekâtı 217
Aiko (Prenses) 267
Akihito 14, 234, 267 (Ayrıca bkz. Heisei)
Alcock, Rutherford 178-9, 192, 277
Almanya 188, 206-9, 214
Altın Köşk Tapınağı 134, 140
Amaterasu 33-7, 48, 66, 270
Amerika Birleşik Devletleri 171, 214-5, 229, 255
  en favori ulus statüsü 176
  İşgal Yönetimi (bkz. İşgal)
anime 258-9
Antoku (İmparator) 115-6, 118
aristokrasi 82, 135, 168
arkeoloji 12, 96, 274
Ashikaga
  klan 131-2, 136, 139, 143
  shogunluk 132-3, 137-9, 143, 158
  Takauji 131-3
  Yoshimasa 136, 138-9
  Yoshimitsu 134-6
Aso Taro 259
aşk intiharları 166-7, 273
Aum Shinrikyo 256
Avrupa 17, 22, 27, 51, 111, 133, 153-5, 177, 182, 190, 192-4, 198, 202, 204, 207-8, 214, 242
Azuchi-Momoyama dönemi 145

B
Baekje 13, 43-4, 53, 56-9, 70, 72-3
Balon 256, 260-1 (ayrıca bkz. ekonomi)
Baltık Filosu 205
Basho 170
baskılar 167-8, 193 (ayrıca bkz. Tahta blok baskı)
Bataan Ölüm Yürüyüşü 223
Beş Maddeli Yemin 184, 186
Bidatsu (İmparator) 61
bombalar 215-20, 223, 229-30, 269
  atom 219-20, 229
  hidrojen 229
Buda 59, 61, 64, 80, 83, 109-11, 118, 126, 128, 149
Budist 26, 37, 38, 44, 59-60, 63, 70, 76-8, 80, 82, 98-9, 104, 109-11, 126-9, 142, 147, 154, 157, 163, 166
Budizm 11, 37, 42, 47, 59, 60-5, 74, 80-1, 109-12, 127, 166
  Saf Topraklar 109-10, 126, 128, 142
  Tendai 80, 127
  Zen 109-11, 136-8, 171, 259

C-Ç
Chichibu Olayı 193-4
Choshu 178, 181-3, 185-6
Chuai (İmparator) 39-40, 54-5

Cipangu 5, 17-8, 20, 22, 66, 193
Clark, William S. 189, 278
Conde, David 228
çay 136-8, 140, 143, 149, 171
  seremonisi 136-9
çiftçilik 27, 30, 78, 156 (ayrıca bkz. tarım)
Çin 7, 10-1, 13-4, 17-8, 20, 30-1, 41, 43, 45, 47-51, 53, 55-6, 58-9, 62-81, 84, 86, 100, 103, 110-1, 122, 126, 133-4, 137, 140, 144, 150, 152-3, 157-8, 171, 174, 176, 179-80, 185, 194, 200-5, 207-13, 226-7, 260, 264-5, 269, 273-5
Çin Denizi 264
çocuk bakımı 247, 262
çocuklar 101, 234, 238, 252, 259, 262
Çöküş Harekâtı 217

D
Dannoura 118-9, 131
Deming, William Edwards 228, 244
depremler 25-6, 106-7, 182
dil 222, 268
din 37, 60, 110, 142, 154
Disney 232
donanma 188, 204, 211, 227, 275
  İngiliz 30, 244
  Japon 188, 205-12, 214, 228, 231
  Rus 205
  ABD 216, 272
Dostluk ve Ticaret Antlaşması 176
Dünya Savaşı (Birinci) 206
Dünya Savaşı (İkinci) 72

E
Edo 151, 156, 160-3, 167-8, 173, 175-6, 180, 184, 195, 280
  Dönemi 167, 195
eğitim 76, 80, 111, 135, 151, 188-9, 204, 206, 228, 257
ekonomi 11-2, 135, 165, 177, 214, 226, 241, 244-5, 249, 254-8 (ayrıca bkz. Balon)
Emishi 45-7, 76, 90-3, 176
emperyalizm 208
endüstri
  otomobil 241
  eğlence 258
  film 232
  gazete 229
  turizm 162, 238
  oyuncak 243
  savaş dönemi 217
evlilik 29, 32, 88-9, 93, 117, 248-9

F
feodalizm 100-1
film 232, 234, 246, 254-5 (ayrıca bkz. sinema)
Fransa 188
Fujiwara
  klan 18, 77, 83, 87-8, 98-9, 102-6, 113, 115, 118, 130
  Motofusa 115
  Yorinaga 106
Fukushima Felaketi 254, 263-4
fumi-e 157

G
Genji'nin Hikâyesi 85-6, 99, 274
geyşa 87, 197
Gion 87, 100, 198
Go-Daigo (İmparator) 130-2
Godzilla 232
Go-Fukakusa (İmparator) 123-6, 129
Goguryeo 56-7
Go-Nara (İmparator) 141
Gordon, Beate Sirota 228
Go-Sanjo (İmparator) 98-9
Go-Shirakawa (İmparator) 104-5, 112-6, 118-20
Go-Toba (İmparator) 118, 120-2
göç 11, 53
göçmenler 53
Gwanggaeto Taşı 56, 133

H
Harris, Townsend 176-7, 179
Havalı Japonya 5, 251, 259-60, 262
Hearn, Lafcadio 189
Heike'nin Hikâyesi 95-7, 100, 112, 116-8, 135, 273
Heisei 14, 118 (Ayrıca bkz. Akihito)
Hıristiyan 11, 38, 89, 150, 152, 154-6, 177, 275
Hideyoshi 143-6, 150, 155 (bkz. Toyotomi Hideyoshi)
Himiko (Kraliçe) 47-50, 54, 274, 278, 280
Hirohito 211, 223-4, 241, 257, 269 (İmparator. Ayrıca bkz. Showa)
Hiroshima (bombalanması) 219-21, 224, 279
Hojo
  klan 18, 120-1, 130-3
  Masako 121
  Yoritomo 118-21
Hokkaido 15, 26-8, 34, 46, 54, 91, 100, 170, 176, 184, 189-90, 200, 205, 254, 271, 275, 278
Hokusai Katsushika 169, 262, 270
Hollandalı 155, 171, 179, 181-2
  çalışmalar 158-9, 172, 176, 178
  tüccarlar 156, 172, 179
Honda Ishiro 232
Honda Şirketi 242
Honshu 25, 28, 32, 51, 100, 262

I-İ
Ieyasu 143, 145-6, 150-1, 155, 157, 160, 270 (bkz. Tokugawa, Ieyasu)
Ise Mabedi 47
Iwakura Misyonu 188, 191, 226
İç Deniz 29, 32, 36, 40, 42, 102, 113, 118, 161, 214
ikko ikki 142-3, 152, 154, 156
İmparator Hanedanlığı 14, 267
İmparator Hanedanlığı Kanunu 267
İngiltere 27, 101, 135, 188, 194, 204, 207-8
İnsanlık Deklarasyonu 223
intihar saldırıları 132, 216
işçilik 91, 228, 243, 255, 263-4, 268
  köle 212, 223, 228
İşgal 5, 219, 221-2, 227-9, 231-2, 238-9, 267-8

J
Japon Denizi 6, 25
japonisme 193
Jeonji (Kral) 57-8
Jingu (İmparatoriçe) 13, 39-42, 48, 50, 55-7
Jinmu (İmparator) 36, 38, 44, 60, 65, 214, 269
Jito (Empress) 52, 74
Jomon Devri 30-1

K
Kabuki 162, 165-7, 169, 232-3, 278
kadınlar 15, 23-4, 29, 42, 81, 86, 167, 223, 247-9, 266-7
  hakları 227-8, 248
  samuray 95
  statüleri 41-2, 227, 247, 264-5
  eserleri 81-2
kadınomik 266-7
Kagoshima 158, 182-3, 191-2
kaleler 172, 240
Kalkan Cemiyeti 235
Kamakura 18, 22, 119-22, 124, 126-30, 139, 144
  devri 125, 128, 130
  shogunluk 22, 120-1, 139, 144
Kamakura'daki Yüce Buda 128
Kamikaze 22, 127
  İntihar pilotları 132
kami-shibai 234
Kanagawa Antlaşması 176

Kan'ami Kiyotsugu 135
Kanmu (İmparator) 78-9, 90
Kansai 26, 47, 49, 54, 56
Kanto 26, 102, 117, 210
  Deprem 211
Kara Gemiler 172, 191, 273, 277
Karşılıklı İş Birliği ve Güvenlik Antlaşması 231
Kasshi Yawa 143
Katolikler 154-5
Katsushika Hokusai 270 (bkz. Hokusai)
kazoku 186-7
Keene 228, 273, 278
Keene, Donald 278
Keiko (İmparator) 45, 269
kemer sıkma 219, 260-1, 264
Ketsugo Harekâtı 217
Kimigayo 38
Kinkakuji 134 (bkz. Altın Köşk Tapınağı)
Kinmei (İmparator) 44, 60-1, 271
Kipling, Rudyard 128
kitaplar 9-10, 159, 228, 238, 251 (ayrıca bkz. yayıncılık)
koan 111
Kobe Depremi 256
kofun 52, 55-6
Kogyoku (İmparatoriçe) 71-2
Kojiki 32, 36-40, 42, 55, 57-8, 81-2, 271, 273, 278
Komei (İmparator) 181, 191
Komünizm 194
Konfüçyüsçülük 41, 44, 63, 177, 270
Konoe (İmparator) 103-4, 113, 208-10, 214, 225, 279
Konoe Fumimaro 208, 214, 225, 279
Kore 7, 13-4, 20, 28, 31, 34, 41, 43, 47-9, 53-9, 65, 68, 70, 72-4, 100, 126, 133, 144-5, 156, 158, 170, 187, 201-3, 205-6, 210, 227, 230, 240, 245, 265, 275
Kore Boğazı 28, 47, 58, 73, 100, 144, 170, 205
Kore Savaşı 227, 230, 240, 245
Kubilay Han 17, 122
Kumamoto 186, 189, 192
Kurosawa Akira 232
Kusunoki Masashige 131
Kyoto 9, 49, 75, 80, 87, 93, 96, 102, 107, 113-4, 116-7, 119, 121-2, 128, 131-4, 137, 139-45, 161, 165, 181, 183-4, 198, 257
Kyushu 28, 32, 36, 39-42, 44, 53, 59, 72, 91, 125, 127, 152, 155-6, 217, 271

L
Liberal Demokratik Parti 229, 264
Linji 110
Lotus Sutrası 80, 125-6

M
MacArthur, Douglas (General) 222, 224, 228, 240
Mançukuo 212-4, 229-30 (ayrıca bkz. Mançurya)
Mançurya 187, 203, 205, 207, 211-4, 229, 275 (ayrıca bkz. Mançukuo)
manga 233, 258-9
Marshall Adaları 207, 231
Masakado 102
Masaoka Shiki 157
Matsuo Basho 170 (bkz. Basho)
Matsushita 244, 255
Meiji 65, 183-8, 190-1, 193, 195, 204, 206, 211, 223, 226, 238-40, 248, 268, 273, 278
  İmparator 184, 186, 191, 193-4
  dönemi 227, 238-9, 248
  reformları 179, 188-9, 195
  Restorasyonu 187-8, 193, 197, 207, 212, 240, 267
mezar höyükleri 52
mezarlar 52, 54, 55, 58
  kazıları 12-3, 26, 48
  imparatorların 12, 57

Milletler Cemiyeti 208-10, 212
mimari 63
Minamoto 5, 18, 89, 90, 92, 93, 95, 96, 99, 100, 102, 106, 107, 111, 112, 113, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 128, 133, 137, 146, 166
  klan 18, 89-90, 92-6, 100, 102, 106-7, 111-21
  Yoritomo 117-21
  Yoshiie 100
  Yoshitomo 105, 111, 113, 118
  Yoshitsune 118-9, 195, 268
Ming Hanedanlığı 133
Mishima Yukio 235, 237, 273
misyonerler 38, 59, 151-2, 154
Mizuki Shigeru 233
moda 30, 75, 97, 137, 161-2, 164, 167-8, 187, 190, 193, 233, 248
modernizasyon 186, 201, 206
Moğol işgali 127, 134
Morishige 97
Murakami Takashi 259-60
Murasaki Shikibu 84, 86, 99
Müttefikler 222, 224

N

Nagasaki 155, 157-8, 162, 171-2, 174, 176-7, 179, 183, 197, 202, 204, 220, 222, 224, 278, 279
Nagoya 9, 26, 164
Nakagawa Shoichi 259
Naka no Oe (Prens) 71-2 (ayrıca bkz. Tenji)
Nakatomi klanı 60, 71, 87
Nankin 214, 223
Nara 26, 41, 48, 52, 62, 71, 75, 77, 80, 141
Naruhito (Veliaht Prens) 14, 267
Natsume Soseki 189
Nichiren 126-7, 279
Nihongi 32, 35-9, 41-5, 50, 56-7, 59-60, 65, 73, 81-2, 273, 277
Nihonjinron 11, 268
II. Nikolay 204
Nintendo 259
Nintoku (İmparator) 55, 57
Nobunaga 142-6, 152 (bkz. Oda Nobunaga)
Noh 134-7, 164-5, 233

O

Oda Nobunaga 142-3
Okinawa 7, 217 (bkz. Ryukyu Adaları)
Okuma Shigenobu 206
Olimpiyatlar
  1964 234, 239
  2020 255, 264-5
Onin Savaşı 140, 141, 142
ordu 188, 192, 211, 213, 227, 236
Orta Çağ 5, 15, 46, 67, 75-6, 82, 86-7, 100-1, 109-10, 112, 133, 137, 141, 163, 175, 184, 188, 192-3, 210, 246, 270-1, 274
Osaka 26, 48-9, 55, 143, 147, 150, 163
otaku 258-9, 262
Otomo no Furumaro 67-8, 79

P

Panasonic 244 (bkz. Matsushita)
Paris Barış Konferansı 207, 209-10
Pearl Harbor 5, 197, 215-6
Perry, Matthew C. 174, 176, 206, 275, 277-8
pirinç 34-5, 37, 52, 159, 162-3, 197, 210, 226, 228
Polo, Marco 17-8, 20, 22, 193, 213, 279
popüler kültür 161
Potsdam Deklarasyonu 222
Protestanlar 154
Puyi, "Henry" 212-3

Q

Qing Hanedanlığı 201

R
Restorasyon 5, 173
Richardson, Charles Lennox 180
Rodrigues, João 153
ronin 179
Rusya 7, 28, 171, 201, 203-5, 229
Ryukyu Adaları 15, 27-8, 158, 165, 171, 186, 200-1, 217

S-Ş
Saf Topraklar 110, 126, 128, 142, 166 (bkz. Budizm)
Saga (İmparator) 89-90
Saigo Takamori 191, 193-4
Sakanoue no Tamuramaro 90
samuray 95, 97, 101-2, 106-7, 111-3, 115, 117, 120, 126, 131, 140, 144, 146, 150, 152-3, 156, 162-4, 169, 179-80, 186, 188, 190-1, 210, 216, 232-3, 235-6, 238, 240, 264
sanat 128, 138, 169, 193, 232, 234, 240, 255, 259
Sankin kotai 161, 163
Satsuma 158, 178, 180-3, 185-6, 191-3
Savaşan Devletler dönemi 140-1, 145, 153, 164
savaşçı sınıfı 19, 108-9
Sega 259
Sei Shonagon 83-6
Sekigahara (Muharebe) 145-6, 150, 155
seppuku 108-9, 117, 143, 192, 237
Shimabara Ayaklanması 156-7
Shinto 64
Shirakawa (İmparator) 99, 104-5, 112-6, 118-20
Shirato Sanpei 233
shogi 9, 141, 146
Shotoku (Prens) 61-6, 69-71, 98, 184
Showa (İmparator) 211-3, 221-3, 269
shunga 168
Silla 40, 43, 55-9, 68-70, 72-3
sinema (ayrıca bkz. film) 119, 232, 241, 246
Soga klanı 60
Soğuk Savaş 222, 227-8, 230, 234
Song Hanedanlığı 75
Sony 243-4, 255, 259, 279
Sui Hanedanlığı 62, 70
Suiko (İmparatoriçe) 61-2, 64-5
sumo 75
Susano'o 33-5, 47
Sutoku (İmparator) 103-7
sutralar 70 (ayrıca bkz. Lotus Sutrası)
şiir 38, 47, 82, 123, 137, 169 (ayrıca bkz. şiirler)
şiirler 90, 168 (ayrıca bkz. şiir)
şirket Japonya'sı 245, 264

T
tahta blok baskı (ayrıca bkz. baskılar) 170-1
Taika Reformları 71-2
Taira 5, 90, 92-3, 95, 99-100, 102, 107, 111-4, 116-21, 130, 166
Takakura (İmparator) 115
Takehito (Prens) 199
Takeru 47, 54
Tanegashima 152
Tang Hanedanlığı 74, 100
tarım 26, 28-9, 52, 77, 150, 212 (ayrıca bkz. çiftçilik)
Tayvan 9, 28, 158, 200-3, 210
tecrit 11, 59, 152, 201, 255
teknoloji 41, 92, 173-4, 247, 259, 263
televizyon 101, 234, 238
Tenji (İmparator) 46, 72-4
Tenmu 11, 74, 76, 279
ticaret 17, 19, 29, 100, 147, 155, 157-8, 161, 170, 176, 194, 209, 229, 231, 259, 264, 268
Ticaret ve Denizcilik Antlaşması 203
tiyatro 135, 161, 165, 238

Toba (İmparator) 103-5, 118, 120-2
Togo Heihachiro (Amiral) 202
Tohoku Depremi 262
Tokugawa 12, 145-6, 150-1, 155-6, 158, 164-70, 175, 178, 181, 183-6, 191, 201, 240, 270
  klan 155, 158, 164, 166, 178, 270
  Hidetada 146
  Ieyasu 145-6, 150-1, 155, 157, 160
  Mitsukuni 12
  Nariaki 175
  dönemi 168-70, 193, 202
  shogunluğu 151, 157, 159, 167-8, 172, 183, 185-6, 191, 240
Tokyo 9, 12, 26, 41, 132, 184, 189, 192-4, 205, 210-1, 214, 224, 234, 239, 255-7, 263-5, 279-80
Tomoe 95-8
Toshiba 244
Toyotomi Hideyoshi 144
tsunami 254-5, 262-3
Tsushima Muharebesi 205
Tuttle, Charles Egbert 228, 277-80
tüccar sınıfı 164, 194

V
Valignano, Alessandro 153-4
Vietnam 18, 81, 239, 245, 266

W
Wei Kitabı 48-50
Wu Huaishi (General) 68

X
Xuanzong (Çin İmparatoru) 67-9

Y
Yamato 36, 40-2, 46-8, 54, 56-9, 74, 76, 83
yastık kitapları 82
yayıncılık (ayrıca bkz. kitaplar) 169, 265
Yoshinaka 95-8, 117, 137
Yubari 254, 278

Z
zaibatsu 195, 240, 245
Zeami Motokiyo 135
Zen (bkz. Budizm) 110-2, 136-8, 170, 261

İMPARATOR JINMU Adachi Ginko'nun *Nihonki'den Hikâyeler*'inin 1891 baskısında tasvir edildiği şekliyle, Japonya'nın ilk efsanevi imparatoru Jinmu. Kabaca dikilmiş giysileri ve kabaca yontulmuş yayıyla tarih öncesi statüsünü çağrıştırırken süslü kılıcı zamanının çok ötesindendir.
(*Wikimedia Commons, gönderen Artelino.*)

İMPARATORİÇE JINGU Kamakura döneminden Kyokaku'nun İmparatoriçe Jingu heykeli (1326). Japon tanrılarının kendisini kontrol ettiğini iddia eden Jingu, Kore'yi işgal etti. Döndüğünde 3 yıldır rahminde tuttuğunu iddia ettiği yeni imparatoru doğurdu. *Foto: Reiji Yamashina.*

Bir yen banknottaki idealleştirilmiş tasviriyle İmparatoriçe Jingu (1881). Çizim, Japonya'nın ilk paralarının çoğunu tasarlayan İtalyan oymacı Edoardo Chiossone'nin eseriydi. *Foto: World Imaging.*

NINTOKU'NUN MEZARI İmparator Nintoku'nun mezarı olduğu söylenen Daisenryo Kofun, Kofun dönemi "anahtar deliği mezarlarının" güzel bir örneğidir. Yoğun şekilde ağaçlarla kaplı ve üç hendekle çevrili alan 1872'de gün yüzüne çıkarılmıştır. Çıkarılan taş tabut ve mezar eşyalarından bazıları şu anda Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde sergilenmektedir. Alanda bulunan çanak çömlek parçaları, onun efsanelerce bilinen saltanatından çok sonra MS beşinci yüzyıldan kalma oldukları için mezarın Nintoku'ya ait olduğu konusunda şüphelere yol açmıştır. *Foto: Osaka Info*

TOMOE GOZEN Tsukioka Settei'nin *Onna buyu yoso-oi kurabe* (Kadın Kahramanların Karşılaştırılması, 1766) kitabından kadın savaşçı Tomoe Gozen'in düşmanının atına atlayıp başını kesişini gösteren iki sayfalık bir illüstrasyon. *Foto: Özel Koleksiyon.*

SAMURAY ZIRHI Süslü yüz koruması, yarım ay amblemi ve at sırtında baş aşağı hücum ederken düşman okçularına karşı koruma sağlamak için tasarlanmış güçlendirilmiş miğfer de dahil olmak üzere bir samuray zırhı üzerindeki ince ayrıntılar. *Foto: Kati Clements.*

TANEGASHIMA Japonya'ya ilk fitilli tüfekleri getiren Portekizli denizcilerin tasviri. Bu tüfekler Japoncadaki adını, ülkeye giriş noktaları olan güneydeki Tanegashima Adası'ndan alır. *Foto: Özel Koleksiyon.*

KAMAKURA'DAKİ YÜCE BUDA Kamakura'daki Jotoku-in Budist tapınağında bulunan, halktan toplanan bağışlarla finanse edilen bu 121 ton bronz döküm Daibutsu (Yüce Buda) heykeli 1243'te tamamlandı. İlkten ahşap bir salon içinde saklanırken binanın fırtınalar ve tsunamilerle üç kez yıkılması üzerine 1498'den beri açıkta tutulmaktadır. Bu nedenle orijinal halindeki altın kaplaması aşınmış, altındaki bronz gün yüzüne çıkmıştır. *Foto: Kati Clements.*

KINKAKUJI Bu sarayın bulunduğu Kyoto'nun kuzeyindeki mekânda öncesinde bulunan köşk 1397'de Shogun Ashikaga Yoshimitsu'ya satılmıştı. Onun vasiyeti doğrultusunda Zen tapınağına dönüştürülen bina *Kinkakuji*, yani Altın Köşk Tapınağı olarak bilinir. Altın kaplamasıyla göze batan bina Onin Savaşları ve İkinci Dünya Savaşı'nı atlattı, ancak 1950'de akli dengesi yerine olmayan bir keşişçe yakıldı. 1955'te restore edilen şu anki binaya daha dayanıklı olsun diye daha kalın bir altın kaplama yapılması binanın orijinalinden daha çiğ gözükmesine sebep olduğu için tartışma konusu oldu. *Foto: Kati Clements.*

KOMODOR PERRY "Siyah Gemilerin" kumandanı Matthew Calbraith Perry'nin meşhur Japonya misyonunda imzaladığı anlaşmayla açılan limanlardan biri olan Hakodate'deki heykeli. ABD Deniz Akademisi Müzesi'nde saklanan Perry'nin sancak gemisindeki bayrak, 1945'te müzeden alınarak Japonya'nın teslimiyet anlaşmasını imzaladığı *USS Missouri* gemisinden dalgalandırıldı. Günümüzde *Missouri*'nin demirlendiği Hawaii'deki Pearl Harbor'da sergilenmeye devam eder. *Foto: Kati Clements.*

SAIGO TAKAMORI
Tokyo'nun Ueno Parkı'nda yer alan Satsuma Ayaklanması lideri Saigo Takamori'nin heykeli. Heykeltraş Takamura Koun, oymacı Edoardo Chiossone'nin Saigo resimlerini referans alır. Chiossone'nun kendisiyse bu resme Saigo'nun hayattaki kardeşi ve kuzenine bakarak ulaşmıştı. Referansın kaynağı çok sağlam olmasa da, Chiossone'nin Saigo resmi o zamandan bu yana tüm Japon tasvirlerinde standart kabul edilmiştir.
Foto: Kati Clements.

FUMI-E İsa'nın çarmıha gerilişini tasvir eden bir *fumi-e* yani "ezmelik resim." Orijinal detayları sayısız ayağın altında silinmiştir. Japonlar, genellikle Budist tapınaklarındaki Yeni Yıl şenliklerinin bir parçası olarak, bu tür ikonların üzerinden yürüyerek Hıristiyanlık'a sempatileri olmadığını kanıtlamak zorundaydı. Hıristiyanlık, Meiji Restorasyonu reformları bünyesindeki 1871 dini özgürlük ilanına kadar yasaktı.
Foto: Kati Clements.

DENİZCİ ÜNİFORMALARI Meiji Restorasyonu'nun getirdiği reformların ardından, Japon okul çocukları Avrupa'da moda olan üniformaları giymeye başladı. Günümüzde Japon kız öğrenciler hâlâ Victoria dönemi "denizci üniformalarını" giymektedir. *Foto: Kati Clements.*

AMİRAL TOGO "Japonya'nın Nelson'ı" Amiral Togo'nun Heihachiro'nun Yokosuka limanındaki heykeli. Arkasında sancak gemisi *Mikasa* görülüyor. Kagoshima'nın batılı güçlerce bombalandığı sırada ergenlik çağındaki bir samuray olan Togo, Meiji Restorasyon'unda savaştı. İngiltere'de eğitim gördükten sonra Japon İmparatorluk Deniz Kuvvetleri'nde kısa sürede yükseldi. En büyük zaferini 1905'te Tsushima Savaşı'nda Rusya'ya karşı elde etti. Dünyanın öbür ucundan gelen Baltık Filosu, Kore Boğazı'nda batırıldı. *Foto: Kati Clements.*

NAGOYA KALESİ 1521'de inşa edilip 1582'de terk edilen ve 1610'da restore edilen Nagoya Kalesi, Tokugawa dönemi Japonya'sının en önemli kalelerinden biriydi. 1945'te bir hava saldırısında yıkıldı. 1959'da beton temel ve asansörlerin eklendiği bir restorasyondan geçerek halka açıldı. Japonya'daki birçok kale gibi, Nagoya'nınki de görüşünü itibariyle ikoniktir ama aslında modern zamanların bir ürünü olduğu öne sürülebilir. *Foto: Kati Clements.*

BALİNA ETİ Konservede balina eti, kurutulmuş balina eti ve hatta balinalı köri bile Yokohama sokaklarında bulunabilir. Uluslararası Balinacılık Kurulu'nun tekrar tekrar ticari balina avını yasaklamasına rağmen, Japonya balinaların "bilimsel" itlafını sürdürmekte ısrarcıdır. Bu yoldan elde edilen etlerin çoğu yiyecek olarak satılır. *Foto: Kati Clements.*

Genji'nin Hikâyesi'nden bir sahneyi (solda) ve yazarı Murasaki Shikibu'yu (sağ altta) tasvir eden 2000 yılına ait 2000 yen banknot. Banknot üzerindeki bu resimler on iki ve on üçüncü yüzyılların çizimlerinin kopyasıdır. (Japon Bankası)

EHIME PREFEKTÖRÜ, UCHIKO'DAKİ UCHIKO-ZA KABUKI TİYATROSU
1916'da açılan tiyatro Kabuki ve Bunraku performanslarıyla ünlüdür. Arka plandaki artistik

çam ağacı Noh geleneğinden aktarmadır. İlahi olanların varlığını ve performansın kutsallığını temsil eder. *Dreamstime © Sean Pavone*

MARUMARU CHINBUN'UN İLK SAYISINDAN 1877'de yayın hayatına başlayan, İngiliz *Punch* dergisine benzer haftalık bir hiciv dergisiydi. İlk yıllarında, sosyal ve politik reformun savunuculuğunda Özgürlük ve Halkın Hakları Hareketi ile hareket ediyorlardı. Bu resim, derginin gözleri, kulakları ve burnuyla her an için siyasi ve sosyal kötülükleri tespit etmeye hazır olduğunu ifade eder.

(Wikimedia Commons, ilk kaynağı:
http://rnavi.ndl.go.jp/kaleido/entry/jousetsu140.php)

UZAK DOĞU'NUN DOĞAN GÜNEŞİ...

"Japonya gibi antik ve karmaşık bir coğrafyanın 'kısa' tarihini anlatmak hiç de kolay değil... Neyse ki okurlar, Jonathan Clements'in usta ellerindeler. Clements keskin zekâsı, yerinde araştırmaları ve akıcı üslubuyla Japonya'nın tarihini capcanlı hale getiriyor."
- Frederik L. Schodt, *yazar*

Samurayların, shogunların ve mistik güçlerin ülkesi, Japonya...

Batıya ilk kez Marco Polo günlükleriyle tanıtılan Japonya, korkunç Kamikaze fırtınalarınca savunulan ve ilahi bir hükümdarca yönetilen uzaklardaki efsanevi ülkeydi. İpek Yolu'nun son noktası, bilinen dünyanın en uzak ucu, Avrupalı sanatçılar için gerçek bir ilham kaynağı ve Uzak Doğu'nun gizemlerinin kalıcı sembolüydü. Şimdilerde ise küresel endüstrinin güç merkezi, popüler kültürün bağlantı noktası ve endüstri sonrası dönemin çöküşünün habercisi haline geldi.

Japonya; muasır medeniyetlerden biri olsa da antik geleneklerine bağlı, ileri demokrasiye sahip olsa da bir imparator tarafından yönetilen ve çok tehlikeli volkanların üzerindeki güvenli bir toplum olarak tam bir paradokslar ülkesi. Her ne kadar ileri teknolojisi ve aşırı kalabalık şehirleriyle tanınsa da ülkenin üçte birini ıssız ormanlar ve dağlar oluşturuyor.

Yazar Clements, Japonya'nın dünü, bugünü ve yarını arasındaki bağlantıyı zekice ve nüktedanlıkla kuruyor ve geniş ama detaylı bir anlatıyla bu paradokslar ülkesini gözler önüne seriyor. Japonya'nın tarihöncesi çağlarından Tanrı Kralına, shogunlar arası kan davalarından Moğol istilasına, Çin'i işgalinden Pearl Harbor'a ve nihayetinde modern dünyanın beyaz yakası haline gelişinden animelerin yükselişine kadar geçen binlerce yılı kapsayan bu eserle, Japonya'ya dair aklınıza takılan pek çok soruya yanıt bulacaksınız.

Jonathan Clements'in, görsellerle desteklenen sürükleyici anlatımıyla Japon adalarından balta girmemiş ormanlarına, Kamakura'nın Budist tapınaklarından Tokyo'nun ışıltılı sokaklarına, Akihabara'nın anime merkezinden samurayların şehri Aizuwakamatsu'ya büyüleyici bir yolculuğa çıkacaksınız. *Kısa Japonya Tarihi*, Uzak Doğu ve Japonya'ya ilgi duyan herkes için keyifli bir giriş kitabı.

Kronik
kronikkitap.com kronikkitap
ISBN: 978-625-6989-53-5
9 786256 989535